

The logo consists of the letters 'J', 'O', and 'TS' in a stylized, black, serif font. The 'O' is enclosed in a circle, and the 'TS' is positioned to the right of the 'O'.

J(O)TS

Journal
of
Old Turkic Studies

**Vol. 3/1 (winter)
2019**

E-ISSN 2564-6400



**Journal
of
Old Turkic Studies**

Vol. 3/1 (Winter)
2019

E-ISSN 2564-6400

JOURNAL OF OLD TURKIC STUDIES is a refereed international journal which provides an interdisciplinary scholarly platform in the field of Medieval Turkic philology, history, culture and literature. The first and the most important criteria for the selection of papers for publication is originality and scholarly standing. The **JOTS** accept only manuscripts written in Turkish, German, English or French. Manuscripts written in other languages will not be accepted. The **JOTS** is published twice per year in January or February (winter) and July or August (summer). The Editorial Board may also decide for special issues. The **JOTS** is a completely free and open-access journal published online. Authors are responsible about article's content and its consequences.

This journal can be accessed electronically via *DergiPark* (www.dergipark.gov.tr/jots).

Manuscripts for online publication, editorial correspondence and books for review should be sent to these e-mail addresses: jotseditor@gmail.com or jotseditor@yahoo.com.

Editor

Dr. Erdem UÇAR

Editorial Board Members

Prof. Dr. Aloïs van TONGERLOO (Geel/Belgium) [Emeritus], Prof. Dr. Ceval KAYA (Ardahan University, Ardahan/Turkey), Prof. Dr. Erhan AYDIN (Inönü University, Malatya/Turkey), Prof. Dr. Georges-Jean PINAULT (École Pratique des Hautes Études, Paris/France), Prof. Dr. György KARA (Indiana University, Indiana/USA) [Emeritus], Prof. Dr. Marcel ERDAL (Freie Universität Berlin, Berlin/Germany), Prof. Dr. Nicholas SIMS-WILLIAMS (University of London, London/United Kingdom), Prof. Dr. Nikolay KRADIN (the Russian Academy of Sciences, Vladivostok/Russia), Prof. Dr. Osman Fikri SERTKAYA (İstanbul/Turkey) [Emeritus], Prof. Dr. Peter B. GOLDEN (New Jersey/USA) [Emeritus], Prof. Dr. Toshio HAYASHI (Soka University, Tokyo/Japan), Prof. Dr. Uli SCHAMILOGLU (University of Madison-Wisconsin, Wisconsin/USA), Dr. Ablet SEMET (Berlin/Germany), Dr. Béla KEMPF (University of Szeged, Szeged/Hungary), Dr. Dai MATSUI (Osaka University, Osaka/Japan), Dr. Delio V. PROVERBIO (Vatican Apostolic Library, Vatican City State), Dr. Hayrettin İhsan ERKOÇ (Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale/Turkey), Dr. Jens WILKENS (Akademie der Wissenschaften zu Göttingen, Göttingen/Germany), Dr. Kahar BARAT (Florida/USA), Dr. Mutsumi SUGAHARA (Tokyo University of Foreign Studies, Tokyo/Japan), Dr. Salih DEMİRBİLEK (Ondokuz Mayıs University, Samsun/Turkey), Dr. Stefan GEORG (Rheinische Friedrich-Wilhelms-Universität Bonn, Bonn/Germany), Dr. Zekine ÖZERTURAL (Georg-August-Universität Göttingen, Göttingen/Germany).

Layout and typesetting: İbrahim KÖROĞLU (İzmir/Turkey)

Preparation of Manuscript

1. Manuscripts should be single-spaced and with 2.5 cm margins for all sides. The font of the manuscript should be Times New Roman and the size of the body text should be 12 points.
2. The first page should contain the full name (last names fully capitalized) and affiliation of author (university, city, country), and the contact e-mail address for the author(s).
3. The English abstract should provide clear information about the research and the results obtained. It should not exceed 150 words. The abstract does not need to be written in any other language than English. Please provide 5-7 keywords or phrases to enable retrieval and indexing.
4. Contributors who are not native Turkish, German, English or French speakers are strongly advised to ensure that a professional language editor has reviewed their manuscript.
5. Reviews should include author, title, publisher, ISBN number and number of pages. After providing a concise summary of the content, review should also include a critical analysis of a book in terms of its strengths and weaknesses.
6. Graphs and photographs should be numbered in sequence with numerals. Each figure should be identified with the figure number, its approximate location should be marked in the text.
7. Please refrain from using Microsoft Office Word's automated features.
8. Reference should be given in parenthesis surname of author(s), publication date and page numbers; for one author references (Clauson 1964: 354); for more than one author references (Bazin-Hamilton 1972: 28). The references with more than two authors should be noted as (Wilkins et al 2014: 4).
9. If the same author has more than one work on the same dates, than each of they should be added a, b, c letters.
10. Reference list should be set out in the alphabetical order at the end of the paper.
11. References should be shown as follows:

Books

CLAUSON, Sir G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford: Oxford University Press.

Articles, et al.

BAZIN, L. & J. HAMILTON (1972). "Un manuscrit chinois et turc runiforme de Touen-Houang. *British Museum Or.* 8212 (78) et (79)", *Turcica*, 4: 25-42.

CLAUSON, Sir G. (1964). "Early Turkish Astronomical Terms", *Ural Altaische Jahrbücher*, 35: 350-368.

TEKİN, Ş. (1966a). "Buyan Evirmek (Sevâbın Tevcihi)", *Reşit Rahmeti Arat İçin, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları*, Ankara: 390-411.

TEKİN, Ş. (1966b). "Bemerkungen zur vorislamischen türkischen Literatur: über ein vor kurzem aufgefundenes vollständiges Exemplar des Maytrisimit", *Cultura Turcica*, 3: 176-189.

WILKENS, J. et al. (2014). "A Tocharian B Parallel to the Legend of Kalmāṣapāda and Sutasoma of the Old Uyghur Daśakarmapathāvadānamāla", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 67/1: 1-18.

C O N T E N T S

FRONT MATTER (1-5)

ARTICLES (6-239)

Erhan AYDIN (6-40)

Türk Runik Bibliyografyası'na Ek I
Supplement I to the Turkic Runic Bibliography

Mihriban TURSUN AYDIN (41-53)

Dîvânu Lugâti't-Türk'te Uygurlar ve Uygurca İle İlgili Kayıtlar
Records on Uyghurs and Uyghur Language in Dîvân Luyât at-Turk

Peter PIISPANEN (54-82)

Additional Turkic and Tungusic Borrowings into Yukaghir II
Yukagir Dilindeki Türkçe ve Tunguzca Alıntılara İlaveler II

Kasımcan SADIKOV (83-90)

Eski Türk Sivil Belgelerinde Resmî ve Edebî Üslubun Senkretizmi Meselesi
The Question of Syncretism about Official and Literary Style in Old Turkic Civil Documents

Osman Fikri SERTKAYA (91-138)

Horezm Türkçesi ile Yazılan Kur'ân Tercümesinin Meşhed Nüshasında Hz. Mûsa ve
Deccâl Hikâyeleri

*Stories Moses and Dajjal in the Mashhad Manuscript of the Translation of the Qur'ân written in
Khorezmian Turkic*

Erdem UÇAR (139-239)

Kutadgu Bilig'in Kronolojik Kaynakçası (1825-2018)

The Chronological Bibliography of Qutad̡u Bilig (1825-2018)

REVIEWS (240-252)

Osman KABADAYI (240-244)

SARTKOJALI, K. Записки казахского тюрколога / The Kazakh Turkologist's Notes /
Kazak Türkoloğun Notları, Arıs Yayınevi, Almatı, 2018, ss. 475, ISBN: 978-601-291-402-3

Erdem UÇAR (245-249)

YİĞİTOĞLU, Ö. Köñül Tözin Ukıtdaçı Nom ve Salt-Bilinç Öğretisi, Klaus Schwarz Verlag,
Berlin, 2018, 256 pp. ISBN: 978-387-99-7476-4

Erdem UÇAR (250-252)

ÖZERTURAL, Z. & G. ŞILFELER (Hrsg.). Der östliche Manichäismus im Spiegel seiner Buch-
und Schrift-kultur, Vorträge des Göttinger Symposiums vom 11./12. März 2015, de
Gruyter Akademie Forschung, Berlin-Boston, 2018, VIII+160 pp. ISBN: 978-3-11-059145-



Received: 04.01.2019

Accepted: 08.01.2019

Published: 10.01.2019

JOTS, 3/1, 2019: 6-40

Türk Runik Bibliyografyası'na Ek I

Supplement I to the Turkic Runic Bibliography

Erhan AYDIN

Inönü University (Malatya/Turkey)

E-mail: erhan.aydin@inonu.edu.tr

The Turk Runic Bibliography was published in 2017 in Istanbul/Turkey (Bilge Kültür Sanat Publications). This book covered publications until 2017. This study tries to cover publications overlooked in our previous study and those made in 2017. Our studies to come up with a complete the Turk runic bibliography continuous.

Key Words: Bibliography, Turk runic bibliography, Old Turkic, Turkic runic Inscriptions.



Giriş

1721 yılında keşfedildikleri günden bu yana, Türkçenin ilk yazılı belgeleri olarak tanımlanan Türk runik harfli metinler üzerinde binlerce çalışma yapıldı. 1893 yılında Vilhelm THOMSEN'in, harfleri çözmesinden itibaren Türkolojideki gelişmelere de paralel olarak bu yayınların daha da arttığını söylemek gerekir. Orta ve İç Asya üzerinde çalışan bilim dünyasının konuyla ilgilenmesi, bu yazıtların bibliyografyasını oldukça hacimli bir hâle getirmiştir.

Türk runik harfli külliyatın bibliyografyası ile ilgili ilk çalışmamız 2008 yılında *Türk Runik Kaynakçası* adıyla Konya'da, *Türk Runik Bibliyografyası* adlı genişletilmiş yeni baskısı 2011 yılında İstanbul'da yayımlanmıştı. 2017 yılında ise Türk runik harfli külliyat hakkındaki güncel yayın *Türk Runik Bibliyografyası* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları) adıyla okuyucuyla buluşmuştu. Bu yeni yayında bazı düzenlemeler yapmış, popüler tarzda yayımlanmış yazıları bibliyografyadan çıkarmış, bibliyografyayı daha bilimsel bir hâle getirmiştik. Bu yayındaki bibliyografik künye sayısı 4116 idi. Ayrıca bibliyografyayı daha kullanışlı hâle getirebilmek için yazar, konu, süreli yayın ve kısaltılmış eserler dizini olmak üzere toplam dört dizin hazırlamıştık.

Türk runik harfli bu metinler üzerindeki çalışmalar artarak devam etmektedir. Bu bakımdan 2017 yılında yayımlanan *Türk Runik Bibliyografyası* adlı çalışmamıza ek yapma ihtiyacı hâsıl oldu. Bu çalışmada, 2017 yılına kadar yapılan yayınlar içerisinde gözden kaçanlar "Eklemeler", 2017 ve 2018 yıllarında yapılan yayınlar ise "Yeni Yayınlar" başlığı altında verildi. Bazı künyelerin sonunda bulunan numara ise künyenin asıl kitaptaki numarasını göstermektedir. Ek I adı ile yayımlanan bu çalışmaya meslektaşım Erdem UÇAR'ın büyük katkısı oldu. Kitabın yeni baskısı yapılıncaya kadar tam bir bibliyografya meydana getirmek amacıyla ekleme çalışmalarımız devam edecektir.



1. Eklemeler

1946

1. NÉMETH, J.: [Or]hun Kitabelerinin İzahı. Türkçeye çev.: SÂDETTİN BULUÇ, *TDED* 1: 53-61.

1949

2. SCHMIDT, P. W.: *Der Ursprung der Gottesidee IX* (3. Bölüm). Freiburg. [Türkçesi 1966 yılında].

1966

3. SCHMIDT, P. W.: Tükue'lerin Dini. Türkçeye çev.: SÂDETTİN BULUÇ, *TDED* 14:63-80. [Aslı 1949 yılında].

2004

4. ÇANDARLIOĞLU, GÜLÇİN: Uygur Devletleri Tarihi ve Kültürü (Çin kaynaklarına ve Uygur Kitabelerine Göre). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

2006

5. AYDIN, ERHAN: Osman F. Sertkaya-Rysbek Alimov: *Eski Türklerde Para*. Göktürklerde, Uygurlarda, Türkişlerde. Ötüken Yayınları, İstanbul, 2006, XXIV+160 s. ISBN: 975-437-557-7. *TDiA* 16: 219-222. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 2941].
6. RECEBLİ, EBULFEZ: Qedim Türk Yazısı Abidelerinin Dili I. Bakı: Nurlan.
7. RECEBLİ, EBULFEZ: Qedim Türk Yazısı Abidelerinin Dili II. Bakı: Nurlan.
8. ŞEN, SERKAN: Yollug Tigin Ne Kadar Unutkandı? *Journal of Turkish Studies* 30/III: 175-180.

2007

9. ŞEN, SERKAN: İlk Türk Klasiği Olarak Göktürk Yazıtları. HALİT ÖZKAN & NURULLAH ARDIÇ & ALİM ARLI (Hzl.): *Medeniyet ve Klasik*. İstanbul: Klasik, 281-286.



2009

10. RECEBLİ, EBULFEZ: *Qedim Türk Yazısı Abideleri*. Bakı: Nurlan.

2011

11. ŞÜKÜRLÜ, ELŞEN: *Qedim Türk Yazılı Abidelerinin Dilinde Onomastik Vahidler*. Ders Vesaiti. Bakı: Mütercim.
12. YILDIRIM, DURSUN: *Dün, Bugün ve Yarın (Bengü Taş Yazıtları Bağlamında)*. MUSTAFA AKSOY & OSMAN YORULMAZ (Hzl.): *Mehmet Eröz Armağanı*, İstanbul: Ötüken, 82-97.

2012

13. ASKER, RAMİZ: *Orhon Abideleri, Araştırma*. Bakı: Elm ve Tahsil.
14. DOBROVITS, MIHÁLY: *On the Reading, Meaning and Functions of the Title Kül Tegin*. *TDiA* 22/1: 5-9.
15. ERDENE, M. & TSEND BATTULGA: *Daltın hadnı hadnı zurag, ertniy biçees (Ur'dçilsan sudalgaa)*. *Mongolian Journal of Anthropology, Archaeology and Ethnology* 7/1 (378): 62-70.

2013

16. BATTULGA, TSEND: *Ömnogov' aymagın Nomgon sumand ajillasan heeriyn heeriyn sudalgaanı ajlın taylan*. Ulaanbaatar.
17. MARTINOV, A. İ.: *Altay Kaya Resimleri. Biçiktu-Boom*. Türkçeye çev.: ZEYNEP B. ÖZER, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi. [No. 2928].
18. SCHÖNIG, CLAUS: *Ker(g)äk- zur Biographie eines erfolgreichen Etymons*. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

2014

19. ARYAAJAV, B. & AZZAYA BADAM: *Uher jil biçsen ertniy negen biçees (Ur'dçilsan sudalgaa)*. *Oyunı Helhee* 1(11)-30: 233-234.

20. BOGENBAYEV, NURBOLAT & AZHAR SHALDARBKOVA & AIDYN ZHALMYRZA: Symbolical image of Kut in the ancient Turkic's worldview. *Life Science Journal* 11/10: 615-619.
21. DOR, RÉMY: Une pomme turke dans un jardin tibétain? *Revue d'Etudes Tibétaines* 30: 31-46.
22. DOSIMBAYEVA, A. M. & S. G. BOTALOV: Mejdunarodnaya Naučno-Teoretičeskaya Konferentsiya "Naslediye Zapadnogo Tyurkskogo Kaganata v Kontekste Razvitiya Mirovoy Tsivilizatsii" Astana, 2013. *Rossiyskaya Arheologiya* 2014/3: 182-184.
23. LIU ZHE: The Origin Proving of Uighur's Prince Gechuo. *Tangshan Shifan Xueyuan Xuebao* 36/3: 73-75.
24. ÖLMEZ, MEHMET: Talât Tekin, *Dolgwöl Bimun Yöngu: Kül Tigin Bimun, Bilgä Kagan Bimun, Tunyukukı Bimun*, çeviren: Yong-Söng LI, Seoul 2008, 669 sayfa + 1 harita. *TDAYB* 62/2: 269-275. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 3172].

2015

25. BATTULGA TSEND & J. TSAMBAGARAV: Tav'tın övötjeeniy ertniy biçees. *Mongolian Journal of Anthropology, Archaeology and Ethnology* 8/1(403): 43-44.
26. DOBROVITS, MIHÁLY: On the Titulature of the Western Turkic Chieftains. *AEMA* 21 (2014-2015): 79-82.
27. HUDIYEV, NİZAMİ: *Qedim Türk Yazılı Abidelerinin Dili*. Bakı: Elm ve Tahsil.
28. KIDIRALİ, DARHAN & GAYBULLAH BABAYAR: *Türk Bengü Taşı: Şiveet-Ulaan Damgalı Anıtı*. Astana: Uluslararası Türk Akademisi.

2016

29. AYAN, ALTAN: Yenisey-Kırgızistan Yazıtlarının Lider Özellikleri ve Liderlik Tarzları Açısından Değerlendirilmesi. *Akademik Bakış Dergisi* 54: 970-979.
30. BABAYAROV, GAYBULLAH & ANDREY KUBATIN: K voprosu o novom proçtenii i interpretatsii nekotorih slov i fraz Yeniseyskih pamyatnikah E-144, E-48, E-37, Yu-10. *Epigrafika Vostoka* 32: 3-36.

31. BADAM, AZZAYA: Jirimiyn hudagiyn ŧineer ilruulsen negen biċees. *Azii Sudlal* II: 576-579.
32. BATTULGA, TSEND & RINĊINHOROL MÖNHTULGA & FATMA ALBAYRAK & BATĊULUUN ARIYAJAV & BADAM AZZAYA & NAMSRAY GERELMAA (Hzl.): *Moĝolistan'da Türk Ayak İzleri*. Ulaanbaatar.
33. BATTULGA, TSEND: Tayŧirin Davirtın buutsnı biċees. *Acta Historica* 17/1: 5-10.
34. BURAYEV, A. İ.: *Drevniye tyurki Mongolii* (Rekonstruktsiya Antropologičeskogo sostava po dannım skul'pturnıh izobrajenii). Ulaan-Ude.
35. DOBROVITS, MIHÁLY: A Triptychon of Old Turkic Miscellanea, Parts II, III. *AEMA* 22: 49-56.
36. HOVALIG, U. T.: Drevnetyurkskiye Runičeskiye nadpisi Tuvı: Problemy Datirovki i Etničeskoy prinadlejnosti. *Vestnik NGU. Seriya: İstoriya, Filologiya* 15/5: 148-158.
37. KUBATIN, ANDREY V.: Sistema Titulov v Tyurkskom Kaganate: Genezis i preemstvennost'. Taŧkent.
38. LI, YONG-SÖNG: On *TŰZA:bntrAKRG:sŰkdm* in the 25th Line of the Tuñukuk Inscription. *TDiA* 26/1: 123-136.
39. ÖLMEZ, MEHMET: Notes on the Old Turkic Script System and New Runic Inscriptions. *Beifang wenhua yanjiu* 2016/12: 1-9.
40. ÖLMEZ, MEHMET: Ongi Yazıtı, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *TDAYB* 64/1: 43-86.
41. PEKTEZEL, BİLAL & KAMİL UYGUN: Göktürklerle Tarihe Yolculuk. *Araŧtırma ve Deneyim Dergisi* 1/1: 1-28.
42. SAITO SHIGEO: Irina Nevskaya and Marcel Erdal (eds.), Interpreting the Turkic Runiform Sources and the Position of the Altai Corpus. *Nairiku Ajia Gengo no Kenkyū* 31: 79-86. (Tanıtma-Eleŧtiri). [No. 3963].
43. SAITO SHIGEO: What is the 'Bug-chor?': A Factor in the Collapse of the Second Türk Qaghanate. *Beifang wenhua yanjiu* 7: 279-291.

44. SEBZECIOĞLU, TURGAY: Irk Bitig’de Kağanlık (Kanlık) Öğretisi. *Türk&İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3/7: 80-97.
45. SEBZECIOĞLU, TURGAY: Irk Bitig’de Simgelerle Aktarılan 8 Öğreti. *Kesit Akademi Dergisi* 2/5: 63-79.
46. TIŞIN, VLADIMIR V. & N. N. SEREGIN: Bozrastnaya Differentsiatsiya Drevnih Tyurkov VI-X vv.: Opit Kompleksnogo Analiza. *Etnografiçeskoye Obozreniye* 2016/1: 136-152.
47. TIŞIN, VLADIMIR V. & V. S. FLÄROV: Kto Ostavil nadpis’ “M17” na bloke Mayatskoy kreposti? *Drinovski Sbornik* 9: 36-42.
48. VASILYEV, DMITRIY D. & VLADIMIR V. TIŞIN: Sergey Grigor’yeviç Klyaştorniy. *Tyurkologiçeskiy Sbornik* 2013-2014: 14-21.

2. Yeni Yayınlar

2017

49. AHMEDOVA, AYSEL: Orhon Yazıtlarında Ara Ekler. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 41: 25-47.
50. AKAR, ALİ: Köktürk Yazıtlarında Sözlü Dil İzleri. *Talât Tekin Hatıra Kitabı*, C. 1, 61-73.
51. AKMAN ACUNGİL, FULYA: Türkiyat Uygulama ve Araştırma Merkezi Tarafından “Bilge Kağan’ın Tahta Oturuşunun 1300. Yılı ve Orhun Anıtları” Sempozyumu Düzenlendi. *GT* 20: 245-248.
52. AKTAŞ, ERHAN: Tilla Deniz Baykuzu. An Lu-Shan İsyanı ve Büyük Yen Devleti, Kömen Yayınları, Konya 2013, ss. 217, ISBN: 978-605-5184-15-5. *JOTS* 1/1: 214-218. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 3713].
53. ALİMOV, RYSBEK: Talas Yazıtları: İşaret Kadrosuyla İlgili Bazı Düzeltmeler (2. Talas Yazıtı Örneğinde). *TDAYB* 65/1: 129-144.
54. ALKAYA, ERCAN: Friedrich Wilhelm Radloff. *Türk Diline Gönül Verenler*, 25-36.
55. ALYILMAZ, CENGİZ: Luo Xin. *Türk Diline Gönül Verenler*, 303-306.
56. ANAYBAN, Z. V.: Po volnam Orhono-Yeniseya. *İstoriçeskaya Mozaika Yevrazii*, 33-39.
57. AYDIN, AYŞE: Köktürk Abidelerinde “+da” Ekinin Kullanılış Şekilleri, Cümlelerdeki Durumları ve Fonksiyon Yükleri. *Türük* 5/9: 1-21.
58. AYDIN, ERHAN: A Shamanistic Exclamation in the Yenisei Inscriptions: *Çök!* *CAJ* 60/1-2: 13-18.
59. AYDIN, ERHAN: Hoyto-Tamır (Tayhar-Çuluu) Yazıtları. *Türkbilig* 33: 1-14.
60. AYDIN, ERHAN: Orhon Yazıtları, Köl Tegin, Bilge Kağan, Tonyukuk, Ongi, Küli Çor. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
61. AYDIN, ERHAN: Söz Varlığı Açısından Yenisey Yazıtlarının Moğolistan Yazıtlarından Farklılıkları Üzerine Notlar. *TÜRKLAD* 1/1: 48-58.
62. AYDIN, ERHAN: Takashi Ōsawa (1961 -). *Türk Diline Gönül Verenler*, 299-302.

63. AYDIN, ERHAN: *Türk Runik Bibliyografyası*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
64. AYDIN, ERHAN: Uygur Kağanı Moyan Çor'un Oğullarına Mirası. *GT* 20: 1-7.
65. AYDIN, ERHAN: Uygur Kağanlığı'nın İlk Dönemlerinde Soğd Varlığı (Uygur Kağanlığı Yazıtlarına Göre). *Dede Korkut, Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 6/13: 1-8.
66. AYTAŞ, GIYASETTİN: Şemseddin Sami'nin Orhun Abidelerinde Sözlük Oluşturma Tekniği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/39: 160-177.
67. BABAYAR, GAYBULLAH & ANDREY KUBATIN: Bazı Yenisey Yazıtlarındaki Sözcük ve İbareler Üzerine Yeni Öneriler. *Talât Tekin Hatıra Kitabı*, C. 1, 199-238. [No. 4023].
68. BABAYAR, GAYBULLAH: "Kağan" Unvanlı İslam Öncesi Semerkant Sikkelerinin Yeni Çeşitleri. *Bayırgı Türk Kundılıktarı-2017*, 38-51.
69. BABAYAR, GAYBULLAH: Batı Köktürk Kağanlığı'nın "Elbi İşbara Sır Cabğu-Kağan" Ünvanlı Sikkeleri. *Global-Türk* 3-4: 105-115.
70. BABAYAR, GAYBULLAH: İslâm Öncesi Orta Asya Sikkelerinde Görülen Çin Sikke Darbı Etkileri. *JOTS* 1/2: 8-37.
71. BABAYAR, GAYBULLAH: Soğdça Yazılı "Türk-Kağan" Ünvanlı Batı Köktürk Sikkeleri Üzerine. ALPASLAN DEMİR & TUBA KALKAN & ERALP ERDOĞAN (Ed.): *Kerkük Çok Irak Değil, Prof. Dr. Eşref Buharalı'ya Armağan, Türk Tarihine Dair Yazılar II*, Ankara: Gece Kitaplığı, 615-635.
72. BALDANE, ORHAN: Köl Tigin Bengü Taşının Güney Yüzünün Azerbaycan Türkçesine Yapılmış Aktarmalarının Mukayesesi ve Yeni Bir Aktarma Örneği. *XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı*, 190-202.
73. BAYKUZU, TİLLA DENİZ: Bir İttifakın Resmi: "Miğfersiz". *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* 2/2: 1-21.
74. BERBER, OKTAY: Göktürk Dönemi Türk Diplomasinin Hususiyetleri Üzerine. ALPASLAN DEMİR & TUBA KALKAN & ERALP ERDOĞAN (Ed.): *Kerkük Çok Irak Değil*,

Prof. Dr. Eşref Buharalı'ya Armağan, Türk Tarihine Dair Yazılar II, Ankara: Gece Kitaplığı, 33-45.

75. BERBERCAN, MEHMET TURGUT: İslam Öncesi Türk Metinlerinde 'Kız' ve 'Kadın'. *JOTS* 1/1: 7-19.
76. BESLİ, ERTAN: Eski Türkçeden Günümüz Türkçesine Yapılan Zarffiil ve Sıfatfiil Kelime Gruplarının Aktarmaları Üzerine (Türk Runik Harfli Metinlerdeki Örnekler). *JOTS* 1/1: 20-27.
77. BIÇELDEY, K. A.: K Yubileyu Zaslujennogo Deyatelya Nauki Respubliki Tıva Dmitriya Dmitriyeviça Vasilyeva. *İstoriçeskaya Mozaika Yevrazii*, 14-18.
78. BÖRJİGİTAY, M. & B. ANHBAYAR: Karı-Çor Teginning Kabır Ustınındagı Metin (Uyggırdıng Yaglakar Eületining Muragerı). *Bayırğı Türık Kundılıktarı-2017*, 31-37.
79. BURAN, AHMET (Ed.): Türk Diline Gönül Verenler. Yabancı Türkologlar. Ankara: Akçağ.
80. CLARK, LARRY (Ed.): Uygur Manichaeen Texts, Volume III: Ecclesiastical Texts, Texts, Translations, Commentary. Turnhout (Belgium): Brepols Publishers.
81. CLAUSON, GERARD: Kapkan Üzerine Bir Not. Türkçeye çev.: DENİZ KARADENİZ, *DA* 20: 233-235. [No. 549].
82. ÇAKMAK, CİHAN: Erhan AYDIN, (2015), Yenisey Yazıtları, Kömen Yayınları, Konya, 252 s., ISBN: 978-605-5184-55-1. *Türkbilig* 33:171-174. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 3912].
83. ÇELİK, ALİ: Yenisey-Altay-Kırgızistan Yazıtları ve Kâğıda Yazılı Runik Belgeler. BilgeSu Yayıncılık, Ankara, 2016, 560 s., ISBN: 978-9944-795-75-3. *Türük* 5/9: 337-346. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 4071].
84. ÇEŞMELİ, İBRAHİM: Kök Türklerde Cenaze Ritüelleri ve Sanat: Fenghuang. FİKRET TURAN & EMİNE TEMEL & HARUN KORKMAZ (Ed.): *Ölümünün 50. Yılında Uluslararası M. Fuad Köprülü Türkoloji ve Beşeri Bilimler Sempozyumu (21-22 Kasım 2016) Bildirileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 185-217.

85. ÇİÇEKDAĞI, CANER: Kül Tigin Yazıtının Güney Yüzüne Felsefi Bir Bakış. *Türük* 5/11: 182-195.
86. ÇİÇEKLİ, GÜLFİDAN: Tekin, Talat (2016). Orhon Türkçesi Grameri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2/1: 348-349. [No. 2319].
87. DÄHNE, BURKART: Karabalgasun-Stadt der Nomaden: Die archäologischen Ausgrabungen in der frühuigurischen Hauptstadt 2009-2011. Wiesbaden: Reichert.
88. DEMİR, SERTAÇ TİMUR: Türk Toplumunun Kültürel Belleği Bağlamında Orhun Abideleri’ni Yeniden Düşünmek: Taşın Bedeni ve Belleği. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi* 6/2: 422-440.
89. DEMİRBİLEK, SALİH: Eski Türk Yazıtlarındaki Kağan Seçme Ritüelinin İzleri Üzerine. *JOTS* 1/2: 38-54.
90. DEMİRBİLEK, SALİH: Orhon Yazıtlarındaki *Oplayu Tegmek* Deyimi Üzerine. *JOTS* 1/1: 28-35.
91. DİNÇER, ASLIHAN: Ekin Bağlamı Belirlemedeki Rolü: “Tizligig sökürmiş başlıgıg yüküntürmiş” Örneği. *Türük* 5/11: 196-208.
92. ERBAY, NAZİRE: Orhun Yazıtları’ndan Klasik Şiire Şark ve Garp Kavramı. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 60: 141-154.
93. ERCİLASUN, AHMET B.: Bilinmeyen Metinlerin Çözülmesi Konusunda Teorik Bir Yaklaşım ve Altın Elbiseli Adam Yazıtı İçin Yeni Bir Okuma Denemesi. *DA* 20: 7-14.
94. ERCİLASUN, AHMET B.: İleriş Kagan ve İmparatoriçe Wu Zi-tien. *Bayırğı Türk Kundılıktarı-2017*, 340-347.
95. ERDAL, MARCEL & CHEN HAO: The Khocho Tonukuk Tradition in Runiform, Uyghur and Chinese Sources. *CAJ* 60/1-2: 109-118.
96. ERDOĞAN, HASAN GÖKTÜRK: Kök Türk Hükümdarı Mukan Kağan. UMUT ÜREN & DİDEM ÇATALKILIÇ (Ed.): *İtil Suwı Aka Turur. E.Ü. TDAE Türk Tarihi Anabilim Dalı 25. Yıl Hatıra Kitabı*. İzmir: Ege Üniversitesi, 183-203.

97. ERJANOVA, SÄVLE: Köne Türkilik edebiyet desturi jene edebi körkemdik şeşim. *TÜRKLAD* 1/2: 1-5.
98. ERK EMEKSİZ, ZEYNEP: Eski Türkçede Çok Anlamlılık ve Bağlam: İşitme Alanı Algı Eylemleri. 30. *Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri*, Ankara: Dilbilim Derneği, 345-351.
99. ERKOÇ, HAYRETTİN İHSAN: Ecologic And Economic Factors In The Fall Of The Eastern Türk Qaghanate (627-630). *AEMA* 23: 69-80.
100. ERKOÇ, HAYRETTİN İHSAN: The Impact of General Li Jing's Military Thought on the Fall of the Eastern Türk Qaghanate. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı* 15/22: 41-52.
101. ERKOÇ, HAYRETTİN İHSAN: Türk Mitlerindeki Motifler. (VI.-VIII. Yüzyıllar). *JOTS* 1/1: 36-75.
102. ERSOY, FEYZİ: Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları, Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun (2016), Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları, Dergâh Yayınları, İstanbul, 757 s. ISBN: 978-975-995-781-0. *DA* 20: 265-268. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 4039].
103. GOLDEN, PETER B.: 'Eternal Stones' Historical Memory and Notions of History among the Early Turkic Peoples. ISMAIL POONAWALA (Ed.): *Turks in the Indian Subcontinent, Central and West Asia, The Turkish Presence in the Islamic World*. Oxford: Oxford University, 3-63.
104. GOLDEN, PETER B.: The Great King of the Türks. *Turkic Languages* 20/1: 26-59.
105. GÖKÇE, AZİZ: Eski Türkçede Yaratıcı Kavramı ve Adları. *XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı*, 1-10.
106. GÖMEÇ, SAADETTİN Y.: Türk Tarihinin Eski Dönemlerinin Yazılmasında Karşılaşılan Problemler. FIKRET TURAN & EMİNE TEMEL & HARUN KORKMAZ (Ed.): *Ölümünün 50. Yılında Uluslararası M. Fuad Köprülü Türkoloji ve Beşeri Bilimler Sempozyumu (21-22 Kasım 2016) Bildirileri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 255-161.
107. GÜLENSOY, TUNCER: Irk Bitig Adlı İki Yayın Üzerine Görüşler ve Düzeltmeler. *Talât Tekin Hatıra Kitabı*, C. 1, 363-398.

108. GÜLENSOY, TUNCER: Sergey Grigoryevich Klyashorniy. *Türk Diline Gönül Verenler*, 219-222.
109. GÜLENSOY, TUNCER: Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları Üzerine Yeni Bir Eser. *TEKE* 6/1: 553-556. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 4039].
110. GÜNEY, SİLA: Ahmet Taşağıl, Ergenekon'dan Kağanlığa Türk Model Devleti Gök Türkler, İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları, 2016, 352 sayfa, ISBN: 978-605-9241,94-6. *Tarih Kritik* 3/1: 6-11. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 4097].
111. GÜZEL, FERDİ: Köl Tigin Yazıtının Güneydoğu Yüzündeki 'Taygun' Kelimesi Hakkında. *Zeitschrift für die Welt der Türken* 9/3: 137-144.
112. HATAMOVA, MUNİRA M.: Gorodskaya kul'tura Tyurkskogo kaganata. *Global-Turk* 3-4: 74-89.
113. HUDYAKOV, YU. S.: Osobennosti formirovaniya lokal'nogo varianta kul'turu Kök-Tyurok v Minusinskoy Kotlovine. *Bayırğı Türük Kundılıktarı-2017*, 156-162.
114. KAPLANKIRAN, İBRAHİM: Kazakistan'daki Ortaokul Ana Dili Ders Kitaplarında Yer Alan Köktürkçe Unsurlar. *TEKE* 6/1: 406-438.
115. KAPUSUZOĞLU, GÖKÇEN: Tarihî Bir Kişilik Olarak Kür Şad ve 639 Yılı. *GT* 21: 121-136.
116. KARACA, VEYSEL İ.: Vilhelm Ludwig Peter Thomsen. *Türk Diline Gönül Verenler*, 37-40.
117. KASIMOVA, G.: Orkhon Eskertkisi metinindeki leksika-grammatikalyk kategorialary. *Talât Tekin Hatıra Kitabı*, C. 1, 535-546.
118. KIZLASOV, İ. L.: K Videleniyu Avtohtonnih runičeskih pamyatnikov Tuvi VIII-XII vv. *Bayırğı Türük Kundılıktarı-2017*, 130-137.
119. KORMUŞIN, İGOR V.: *Yenisey Eski Türk Mezar Yazıtları*. Türkçeye çev.: RYSBEK ALIMOV, Ankara: Türk Dil Kurumu.
120. KUBATIN, ANDREY V.: Drevnetyurkskiye Tituli i epiteti na Sogdoyazıçnih Monetah Oazisov Sredney Azii i Semireç'ya epohi rannego Srednevekov'ya. *AEMA* 23: 103-136.

121. KUMRU, COŞKUN: Türk Mitolojisi Penceresinden Orhun Abidelerine Dair Değerlendirmeler. *Ulakbilge* 6/20: 17-28.
122. LI, YONG-SÖNG: Bilgae kagan bimun-ui namjjog myeon je11haeng-e issneun du beonjjae munjang-e gwanhayeo. *Inmun Nonchong* 74/4: 475-492.
123. LI, YONG-SÖNG: On a Place Name in the Kül Tegin Inscription. MEHMET ÖLMEZ & TÜLAY ÇULHA & KÜBRA ÖZÇETİN (Yay.): *Dîvânu Lugâti't-Turk'ten Senglah'a Türkçe. Doğumunun 60. Yılında Mustafa S. Kaçalın Armağanı*, İstanbul: Kesit, 467-480.
124. LI, YONG-SÖNG: On ČŰLGL (or ČŰLGIL) in the Kül Tegin and Bilgä Kagan Inscriptions. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 70/4: 397-410.
125. LI, YONG-SÖNG: On wkŰrŰklŰr in the 32th line of the Tuñuquq Inscription. *CAJ* 60/1-2: 97-107.
126. MERT, OSMAN: Orhun Yazıtlarında Ünlüleri Karşılamanın Karakterlerin ve Hece İşaretlerinin Kullanımı. *Talât Tekin Hatıra Kitabı*, C. 2, 697-719.
127. MEŞADİYEVA, AYNEL: Eski Türkçedeki Sıfat-Fiil Eklerinin Çağdaş Türk Lehçelerinde Eşdeğerleri. *XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı*, 84-89.
128. MIZRAK, EGEMEN ÇAĞRI: Bozkır Kavimleri, M.Ö. VII. Yüzyıldan M.S. VI. Yüzyılın Ortalarına Kadar Batı Türkistan ve Kuzey Hindistan'daki Bozkırlılar. İstanbul: Ötüken.
129. MİRKAMAL, AYDAR: Bilge Kağan Yazıtı'ndaki "kid(i)z k(ä)r(ä)kül(ü)g : b(ä)gl(ä)ri : bod(u)nı" İbaresinin Üzerine. *TEKE* 6/1: 1-10.
130. MUHARREMLİ, BABA: Eski Türkçede Kelime Üretimi. *XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı*, 11-15.
131. NAKHANOVA, LYAZZAT: Semantiçeskiy Analiz Apellyativnoy Leksiki Toponimov v Orhono-Yeniseyskih Pismennih Pamyatnikah. *Türk Dünyası* 43: 147-169.

132. NOGAYEVA, AİNUR & TURSINKHAN KAİRKEN & ZİBAGUL İLYASSOVA: Eski Türklerin Askerî Gelenekleri: Türk Askerlerinin Doğu ve Batı Asya'da Oynadığı Roller. *Bilig* 81: 165-183.
133. OKTAY ÇEREZCI, J. ÖZLEM: Göktürk Devri Küpeleri (VI-IX. Yüzyıllar). *Sanat Tarihi Yıllığı* 26: 43-67.
134. OSAWA, TAKASHI: Old Turkic Monuments in the Southern Siberian Steppe from the Viewpoints of the Cultural Conservation and Respectful Maintenance. A. SEMİH GÜNERİ (Ed.): *Yaşar Coşkun'a Saygı Yazıları*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 249-288.
135. ÖLMEZ, MEHMET: Delgerhaan'da (Dongoyın Şireen) Bulunan Yazıtlar. *Türk Dili* 787: 99-100.
136. ÖLMEZ, MEHMET: Köktürkçe ve Eski Uygurca Dersleri. İstanbul: Kesit.
137. ÖLMEZ, MEHMET: Moğolistan'da Yeni Bulunan Eski Türkçe 'Dongoyın Şiree' Yazıtları Üzerine Notlar. *TDED* 57: 161-178.
138. ÖLMEZ, MEHMET: Runik Harfli Yeni Yazıtlar ve Runik Yazının Yeni Sınırları. *Bayırğı Türk Kundılıktarı-2017*, 29-30.
139. ÖNLER, ZAFER: Kül Tegin Yazıtında "öyür ermiş" Eylemi Üzerine. *ÇÜTAD* 2/2: 122-129.
140. ÖZKAN, FATMA & İSA ÖZKAN: Költigin ve Köl İç Çor Yazıtlarında Geçen "oplayu tegmek" ve "opulu kirmek" Sözlere Hakkında. *Halil İnalçık Armağanı*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, 205-215.
141. ÖZTÜRK, RIDVAN: "Eb" (b) İdeogramının Mimaride Kullanılması ve Beyşehir Eşrefoğlu Camisi Örneği. *TEKE* 6/3: 1293-1305.
142. PEKACAR, ÇETİN: Orta Asya'dan Almanya'ya Esen Rüzgâr: BORA. *Talât Tekin Hatıra Kitabı*, C. 2, 867-884.
143. RİNCHİNHOROL, MUNKHTULGA: Two Inner Asian river names in Terkh Inscription. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 5/10: 72-78.
144. SAĞOL YÜKSEKAYA, GÜLDEN: Remarks on the etymology of Old Turkic *yutuz*. *AOH* 70/4: 389-396.

145. SARITAŞ, EYÜP: Kars Yöresinde Bulunan Kaya Resimleri İle Çin’de Hun ve Göktürk Dönemine Ait Kaya Resimlerinin Karşılaştırılması. MUALLÂ UYDU YÜCEL & F. AYSEL DINGİL ILGIN (Ed.): *Geçmişten Günümüze Türkistan Tarihinin Bilinmeyenleri, Tarih Bilincine Adanan Bir Ömür Prof. Dr. Abdulkadir Donuk Armağanı*, İstanbul: Ötüken, 47-70.
146. SEREGIN, N. N. & VLADIMIR V. TIŞIN: Nekotoriye aspektı interpretatsii moneth indikatsii (brakteatov) iz pogrebal’nıh kompleksov Tyurok Tsentral’noy Azii. *İzvestiya Altayskogo Gosudarstvennogo Universiteta* 2(94): 255-262.
147. SERTKAYA, OSMAN FİKRI: Köl Tigin (K-10)’da Geçen *Öd Teñri* ‘Zaman Tanrısı’ ile İlgili Fiili Yaşamak ‘Yaşamak’ mı, Yasamak ‘Tanzim Etmek, Düzenlemek’ mi, Yoksa Aymak ‘Demek, Söylemek’ mi Okumalıyız? *JOTS* 1/2: 55-63.
148. SERTKAYA, OSMAN FİKRI: Annemarie von Gabain. *Türk Diline Gönül Verenler*, 115-120.
149. SERTKAYA, OSMAN FİKRI: İrina NEVSKAYA & Marcel ERDAL. Interpreting the Turkic Runiform sources and the Position of the Altai Corpus, Klaus Schwarz Verlag, Berlin, 2015, 224 pp. ISBN: 978-3-87997-417-7. *JOTS* 1/2: 194-231. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 3963].
150. SERTKAYA, OSMAN FİKRI: Kurgak-I (Altay-78) Runik Yazıtı Üzerine Düzeltmeler. *İstoriçeskaya Mozaika Yevrazii*, 204-209.
151. SERTKAYA, OSMAN FİKRI: Yenisey Yazıtlarından E-10’da $K^2\ddot{W}R^2T^2L^2$, E-52’de İse $K^2\ddot{W}R^2T^2L^2A$ Şeklinde Geçen Kelimeyi ‘Kür(ü)t(ü)l’ mü Yoksa ‘Körtle’ mi Okumalıyız? *JOTS* 1/1: 113-127.
152. SİS, NESRİN: Dmitriy Dmitriyeviç Vasilyev. *Türk Diline Gönül Verenler*, 257-262.
153. SOLMAZ, SEFER: Çavuş Unvanının Kökeni, Anlamları ve Türkiye Selçukluları Döneminde Kullanımı. *SÜTAD* 43: 423-436.
154. SOYDAN, SERPİL: Orhon Kitâbelerinde Kök Halinde ve Türemiş Olan Bazı Kelimelerde Olumlu ve Olumsuz Anlam. *International Journal of Languages Education and Teaching* 5/4: 869-885.
155. SOYEGOV, M.: Nadpis’ o Kyul’-Tegine kak istoriko-literaturnoye proizvedeniye (na priemere russkogo perevoda pamyatnika). *İstoriçeskaya Mozaika Yevrazii*, 229-231.

156. SOYLU BAĞÇECİ, FULYA: Doç. Dr. Feyzan Göher Vural'ın *İslamiyet'ten Önce Türklerde Kültür ve Müzik - Hun, Kök Türk ve Uygur Devletleri* Adlı Eseri Üzerine. *TEKE* 6/1: 545-549. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 4045].
157. SULTANZADE, VÜGAR: Türk Runik Alfabesindeki "Çift Ünsüz" İşaretleri Üzerine. *Bilig* 82: 201-216.
158. ŞEMEN, SERKAN: Some Explanations on Yenisey Inscriptions. *JOTS* 1/2: 64-73.
159. TARİFCİ, SİNAN: *Bilge Kağan Kök Tigin ve Bilge Tonyukuk. Gazi Akademik Bakış* 11/21: 303-307. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 3228].
160. TAŞAĞIL, AHMET: Gökbörü'nün İzinde, Kadim Türklerin Topraklarında. İstanbul: Kronik Kitap.
161. TEMEL, EMİNE: Irk Bitig'de Renk Adlarının Kullanımları Üzerine. *XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı*, 32-39.
162. TEZCAN, MEHMET: Orhun Yazıtları Diplomatik Bakımdan Hangi Gruba Girer? *TEKE* 6/3: 1267-1284.
163. TİŞİN, VLADİMİR V. & NİKOLAY N. SEREĞİN: K Voprosu o metodike proçteniya redkih znakov nekotorih runičeskih nadpisey Tsentral'noy Azii (Po materialam kompleksa Biyreg v Mongol'skom Altaye). *Vestnik SPbGU. Vostokovedeniye i Afrikanistika* 9/2: 183-195.
164. TİŞİN, VLADİMİR V. & NİKOLAY N. SEREĞİN: K voprosu o suşestvovanii slujiteley kul'ta u drevnih Tyurkov Tsentral'noy Azii. *Etnografičeskoye Obozreniye* 2017/3: 76-96.
165. TİŞİN, VLADİMİR V.: A. V. Kubatin. Sistema Titulov v Tyurkskom Kaganate: Genezis i preemstvennost'. Taşkent: Yangı Nashr, 2016. 192 s. *Vostok (Oriens)* 2017/2: 203. (Tanıtma-Eleştiri).
166. TİŞİN, VLADİMİR V.: Drevnetyurkskiye runičeskiye nadpisi iz Vostočnogo i Yugo-Vostočnogo Kazahstana (Koytubek, Tamgalı, Akterek, Kuljabası I, Kuljabası II). *İstoričeskaya Mozaika Yevrazii*, 244-259.

167. TIŞIN, VLADIMIR V.: K İstorii Proishojdeniya Tuvinskoy Rodoplemennoy gruppı Tyulyuş (Tülüş): Datirovka Yeniseyskoy runičeskoj nadpisi Yeerbek I (E 147). *Noviye İssledovaniya Tuvı* 2017/3: 209-239.
168. TIŞIN, VLADIMIR V.: K Metodike proçteniya pamyatnikov runičeskoj pis'menosti vostočnoevropeyskogo Areala (Na primere legend serebryanıh dirhamov s runopodobnimi znakami. *Hazarskiy Al'manah* 15: 419-465.
169. TIŞIN, VLADIMIR V.: Plemenniye gruppirovki zapadno-Tyurkskogo Kaganata: Opıt Rekonstruktsii Nazvaniy. *AEMA* 23: 267-300.
170. TIŞIN, VLADIMIR V.: Was Türkc Qaghan a high Priest? (On the Question of Shamanism among the Early Türks). *Aktual'niye Voprosı Arheologii i Etnologii Tsentral'noy Azii*. Ulan-Ude: İzdatel'stvo BNTS SO RAN, 209-213.
171. TIŞIN, VLADIMIR V.: Zametki po Povodu Odnogo plemennogo Nazvaniya v istorii Yeniseyskih plemen VI-X vv.: Tseyuy-u 居勿 // kömül~kümül. *Nauçnyj Jurnal Vestnik BNTs SO RAN* 1 (25): 32-40.
172. TOGAN, İSENBİKE: Kül Tegin Yazıtı Doğu Yüzüne Tarihsel Bağlam İçerisinde Bakış. *Talât Tekin Hatıra Kitabı*, C. 2, 1115-1132.
173. TOKER, MUSTAFA: Tonyukuk Bengü Taşında Geçen “Bar mu ne?” (𐰽𐰺𐰍𐰏𐰤) İbaresini Başka Ne Şekilde Okunabilir? *SÜTAD* 43: 13-24.
174. TOPRAK, FUNDA: Yong Song Li. *Türk Diline Gönül Verenler*, 307-316.
175. TUNÇ, ZEKİYE: İslamiyetten Önce Türk Yazıtlarında “Vatan” Teması. *2nd International Conference On Studies in Turkology (Icosturk' 2017)*, Proceedings Book, Konya: Palet, 115-124.
176. TURISBEK, R.: E. Divayev, jene Orhon Jazı. *Bayırğı Türk Kundılıktarı-2017*, 67-72.
177. UÇAR, ERDEM: Eski Türk Yazıtlarındaki Ança'nın Türkiye Türkçesine Aktarımı Üzerine Bazı Dikkatler. *Türük* 5/11: 408-419.
178. UÇAR, ERDEM: Köl Tigin (Doğu 26) ve Bilge Kagan (Doğu 21) Yazıtlarındaki ngyILSG İbaresini Üzerine. *TÜRKLAD* 1/2: 6-15.

179. UÇAR, ERDEM: Köl Tigin (G9) ve Bilge Kagan Yazıtlarındaki *Arultıg* (K7) Üzerine. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 1/1: 61-67.
180. UÇAR, ERDEM: Tuñukuk Yazıtındaki *nçAYIDms* (T I K 10=34) Yazıçevrimi Üzerine Bir Not. *Türk Kültürü* 2017/2: 31-38.
181. ULUSCU, GİZEM: Ahmet Bican Ercilasun, Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları, Dergah Yayınları, İstanbul 2016, 757 s., ISBN: 978-975-995-781-0. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları* 13: 167-172. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 4039].
182. USEEV, NURDİN: Altay Yazıtlarından Yabogan (A 84) Yazıtı ve Köktürkçe Vefeyat, At Tasviri Formülleri. *TDAYB* 65/1: 105-128.
183. USEEV, NURDİN: Elegeş I (E 10) Yazıtındaki *yalk-* Fiilinin Anlamı ya da Yenisey Yazıtlarındaki Üzüntü. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 14/2: 18-28.
184. USEEV, NURDİN: Köl Tigin Kişi Adı ve Manas'ın Ayköl Epiteti. *DA* 20: 147-156.
185. USEEV, NURDİN: Şiveet Ulaan Mezar Külliyesindeki Kuzulu Koyun Heykeli ve Manas Destanı. *Türkbilig* 33: 15-24.
186. USEYEV, NURDİN: Köktürkçe Bir Vefeyat Formülü ve İnsan-At Bütünlüğü (Çiyin-Taş Yazıtı, Yabogan (A-84) Yazıtının İlk Satırı ve Yargol Yazıtı. *Talât Tekin Hatıra Kitabı*, C. 2, 1185-1196.
187. ÜNAL, A. AFŞİN: Göktürk Dönemi Arkeolojisi Hakkında Bir Değerlendirme. *Türk&İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 4/13: 329-337.
188. VAVULIN, M. V.: Documentation of old Turkic Runic Inscriptions of the Altai Mountains using photogrammetric Technology. *The International Archives of the Photogrammetry, Remote Sensing and Spatial Information Sciences* 42/2: 257-261.
189. WILKENS, JENS: Nevskaya, Irina & Erdal, Marcel (Hg.): Interpreting the Turkic Runiform Sources and the Position of the Altai Corpus. 2015. *Orientalistische Literaturzeitung* 112/6: 537-539. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 3963].
190. YAMAN, ÜMRAN: Ahmet Bican Ercilasun, Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları, Dergâh Yayınları, İstanbul 2016, 757 s. *TDED* 57: 279-282. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 4039].

191. YILDIRIM, FİKRET: *İrk Bitig ve Orhon Yazılı Metinlerin Dili*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
192. YILDIRIM, KÜRŞAT: “Bükli” Hakkında On İki Not. *TEKE* 6/2: 557-576.
193. YILDIRIM, KÜRŞAT: The Twelve Families of the Toles. *CAJ* 60/1-2: 265-272.
194. YILDIZ, HÜSEYİN: Ercilasun, A. B. (2016). Türk Kağanlığı ve Türk Bengü Taşları. İstanbul: Dergâh Yayınları. ISBN: 9789759957810. *Türkbilig* 34: 279-284. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 4039].
195. YILDIZ, HÜSEYİN: Some Notes On the Etymology of the word *Altai/Altay*. *DA* 20: 187-201.
196. YOSKA, ERHAN: Uygur Devleti'nin Yenisey Kırgızları ile ilişkileri. *Tarih Okulu Dergisi* 10/31: 1-17.
197. ZEREN, MEHMET: Gustave Schlegel'in Tesbitine Göre Köl Tegin Yazıtı'nın Çince Tarihlendirilmesi. MUALLÂ UYDU YÜCEL & F. AYSEL DINGİL ILGIN (Ed.): *Geçmişten Günümüze Türkistan Tarihinin Bilinmeyenleri, Tarih Bilincine Adanan Bir Ömür Prof. Dr. Abdulkadir Donuk Armağanı*. İstanbul: Ötüken, 71-74.
198. ZHAKUPOV, ZHANTAS: Eski Türk Yazıtının Fenomenolojik Yapısı Hakkında. *Türk Dünyası* 44: 237-249.
199. ZIEME, PETER: Manichaeian Turkic Texts in the Ōtani Collection of the Library of Ryūkoku University. TAKASHI IRISAWA & KOICHI KITSUDO (Eds.): *Essays on the Manuscripts written in Central Asian Languages in the Otani Collection*. Kyoto: Research Institute for Buddhist Culture, Ryukoku University, 45-70.

2018

200. AĞCA, ESİN: Erhan Aydın (2018), Uygur Yazıtları, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 237 s. *Türkbilig* 36: 247-250. (Tanıtma-Eleştiri).
201. AĞCA, MUSTAFA: Metinlerarasılık Bağlamında Hüseyin Nihal Atsız'ın *Yolların Sonu* Adlı Şiir Kitabı ve *Orhun Yazıtları* Üzerine Stilistik Açıdan Karşılaştırmalı Bir İnceleme. *IV. Uluslararası Filoloji Sempozyumu Tam Metin Kitabı*, Elazığ: Asos, 285-295.

202. AHMEDOVA, AYSEL: Orhon Abidelerinde İşlenmiş Düzeltme Sözcükler. *Bekir Çobanzade-125*, “Azerbaycan Dili: Dünen ve Bugün” mövzusunda Beynelhalk Elmi Konfransın Materialları. Bakı, 268-270.
203. AKDEMİR, YILMAZ & HASAN İsi: Tarihî Türk Lehçelerinde *Yavlak~Yavlak* Sözcüğü. *Türük* 6/15: 21-37.
204. ALTANGÜL, B.: Türeg Sudlald Buhatın Bazılhanı Oruulsan Huv’ Nemer. *Orhun’dan Anadolu’ya*, C. 1, 100-107.
205. ALYILMAZ, CENGİZ: (Kök)Türk Harfli Yazıtlarla İlgili Sorunlar. *Bozkırın Avazı*, 303-324.
206. ALYILMAZ, CENGİZ: “Köktürkçe ve Eski Uygurca Dersleri” Adlı Kitaptaki Orhun Yazıtları’na Ait Metinlerin Kaynağı Hakkında. *TEKE* 7/1: 1-52. (Tanıtma-Eleştiri).
207. ALYILMAZ, CENGİZ: Eski Türk Yazıtları’ndan Adana’daki Kitap Anıtı’na. *TEKE* 7/3: 1428-1443.
208. ATA, AYSU: Günümüzde Türkoloji Öğretiminin İçinde Bulunduğu Sorunlar II. *Türkoloji Dergisi* 22/1: 238-249.
209. ATA, AYSU: Yazıtların Ruhü. *Orhun’dan Anadolu’ya*, C. 1, 202-209.
210. AVİRMED, ENKHBAT: Kök Türk Çağındaki Ku-Mo-hi (Tatabı) Kabilesi. *Bozkırın Avazı*, 61-82.
211. AYAZ, FEVZİ BURHAN: Realpolitik: 1450. Yılında Göktürk-Bizans Münasebetlerini Yeniden Yorumlamak. *I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 219-223.
212. AYAZLI, ÖZLEM: Tek Örnek Yundak Sözcüğü Üzerine İnceleme. *TDAYB* 66/1: 151-163.
213. AYDEMİR, ADEM: Göktürk Yazıtlarında Geçen “Bir kişi : y(a)ñ(i)ls(a)r ... ıkıdm(a)z (e)rm(i)ş” Cümlesi Üzerine. *Route Educational and Social Science Journal* 5/10: 1043-1051.
214. AYDEMİR, ADEM: Göktürk Yazıtlarında Geçen “tok arkuk sen” Sözcük Öbeği Üzerine. *International Journal of Language Academy* 6/5: 458-474.


215. AYDIN, ERHAN: Şine Usu Yazıtının Türk Dili Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi Üzerine. *Türk Kültürü* 2018/1: 1-10.
216. AYDIN, ERHAN: Taşa Kazınan Tarih, Türklerin İlk Yazılı Belgeleri. İstanbul: Kronik Kitap.
217. AYDIN, ERHAN: Tibet in Old Turkic Texts. *Revue d'Etudes Tibétaines* 46: 90-97.
218. AYDIN, ERHAN: Türk Runik Harfli Uygur Yazıtlarının İçeriği ve Üzerindeki Çalışmalar. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 7/15: 1-22.
219. AYDIN, ERHAN: *Uygur Yazıtları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
220. AZILI, KENAN: Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun'dan Anadolu'ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu'nun Ardından. *Türkbilig* 35: 267-272.
221. BADAM, AZZAYA: Moğolistan'da Bulunan Kayalar Üzerindeki Yazıtlar (2010-2016). *Bozkırın Avazı*, 347-364.
222. BADAM, AZZAYA: Moğolistan'da Bulunan Kayalar Üzerindeki Yazıtlar (2010-2017). *Türkbilig* 35: 143-154.
223. BADAM, AZZAYA: Moğolistan'daki Runik Yazıtlarda Geçen Bir Irmak Üzerine. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 300-307.
224. BARANGAS, BATSUREN: Seyanto Hanedanlığı (628-647). *Bozkırın Avazı*, 49-60.
225. BARAT, KAHAR: Some Thoughts on Ötükän. *JOTS* 2/2: 7-25.
226. BATJARGAL, B.: Tariatin Gerelt höşöönd tohioldoh “bila” hemeeh neriyn tuhay. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 378-381.
227. BATTULGA, TSEND: 2016-2017 Yıllarında Moğolistan'daki Türkoloji Çalışmaları. *Bozkırın Avazı*, 281-302.
228. BATTULGA, TSEND: Moğolistan'da 2017 Yılında Bulunan “Urtın Gol” Yazıtı Üzerine. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 374-377.
229. BAYRAKTAR, NESRİN: Orhon Yazıtlarında Geçen Birleşik Eylemler. *TDiA* 27/1: 87-96.

230. BEKKİ, SALAHADDİN: Köl Tigin Anıtına Bir Destan Metni Olarak Yaklaşmak. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 417-428.
231. BELEK, KAYRAT: Kırgızistan'ın “Teskey” Tanrı Dağlarında Yeni Bulunan Petroglifler, Köktürk Damgaları ve “Tegerek” Yazıtı. *I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 363-368.
232. BESLİ, ERTAN: Eski Türkçeden Günümüz Türkçesine “Tat, Yât, Gâvur ve Yabancı” Göstergelerinin Kültür Dil Bilimsel Çözümlemesi. ÂBİDE DOĞAN & RASİM ÖZYÜREK & AYŞEGÜL CELEPOĞLU & YASEMİN DİNÇ KURT & KORAY ÜSTÜN (Ed.): *XIII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı*, Ankara: Meteksan Matbaacılık, 454-458
233. BORJIGDAY, MÖRÖN: Türegiyn gerelt höşööniy deh Qara Qum ba Çugay Yış he-meeh gazar neriyyg neriyydleh n'. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 308-312.
234. BOZKAPLAN, ŞERİF ALİ: Köktürk Metinlerindeki Farklı Okuyuşlar Üzerine Değerlendirmeler. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 469-477.
235. BOZOK, EMRAH: Yazıtlarda Geçen *ıda taşda* İfadesinin Türkiye Türkçesinde ve Ağızlarda Karşılıkları. *Zeitschrift für die Welt der Türken* 10/3: 98-108. Aynı yazı: *IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 132-139.
236. BURAN, AHMET: Adlandırma ve Terimleştirme Sorunu Bağlamında “Türk Alfabetesi” Terimi. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 501-507.
237. BURIKİN, ALEXEY A.: Problemi proishojdeniya gidronima “Kaa-hem” i apellyativa hem “reka”. *Noviye İssledovaniya Tuvı* 2018/3: 83-91.
238. COŞAR, A. MEVHİBE: Kül Tigin Abidesini Bir “Metin-Cümle” Olarak Okumak. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 523-533.
239. CSONGOR, BARNABAS: Chinese Standard Histories on the Origin of the 突厥 Tujue. *TDiA* 27/1: 69-72.
240. ÇAKMAK, CİHAN: Eski Türkçedeki Yalancı Eşdeğer Kelimelerin Tatar ve Kazak Türkçelerindeki Görünümü. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 534-555.
241. ÇETİN, ENGİN: Türk Runik Yazılı Metinlerde Aynı İşlev İçin Farklı Çatı Eklerinin Kullanımı. *TDiA* 27/1: 97-108.

242. ÇÜRÜK, YASEMİN: Orhon Yazıtlarında Birleşik Sözcükler. *Türkoloji Dergisi* 22/1: 42-51.
243. DEMİRBİLEK, SALİH: Egemen Çağrı Mızrak, Bozkır Kavimleri, M.Ö. VII. Yüzyıldan M.S. VI. Yüzyılın Ortalarına Kadar Batı Türkistan ve Kuzey Hindistan'daki Bozkırlılar, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2017, ss. 316, ISBN: 978-6-051-55589-8. *JOTS* 2/1: 130-133. (Tanıtma-Eleştiri).
244. DEMİRBİLEK, SALİH: Sun Zi'nin Savaş Sanatı ile Orhon Yazıtları Arasındaki İlişki Üzerine. *JOTS* 2/1: 24-37.
245. DİNÇER, ASLIHAN: *(e)dgüti (e)şid k(a)t(i)gdı tıŋla*: Söylediğim Budur, Kastım Bu Değildir. *DA* 22: 95-107.
246. DOĞAN, AHMET TURAN: Köktürk Yazıtlarından Türkiye Türkçesi Ağızlarına Uzanan Bazı Fiiller. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 608-622.
247. DOĞAN, AYBÜKE BETÜL: Eski Türkçede Yıŋak, Sıŋar, Buluŋ Kelimeleri Üzerine Bir İnceleme. *ÇÜTAD* 3/2: 74-94.
248. DOĞAN, ŞABAN & MELİS SEZEN GÜNEŞ (Ed.): Köktürk Yazısının *Okunuşunun 125. Yılında Orhun'dan Anadolu'ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu*, Bildiriler Kitabı. İstanbul: Kesit.
249. DOĞAN, ŞABAN: Moğolistan'ın Aslan Kışlak Bölgesindeki Türk Eserleri (Yazıtlar-Kaya Resimleri-Tamgalar). *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 623-648.
250. DROMPP, MICHAEL R.: Five Notes on the Yenisei Kirghiz in the Early Middle Ages. Z. GULÁCSI (Ed.): *Language, Society, and Religion in the World of the Turks Festschrift for Larry Clark at Seventy-Five*. Turnhout: Brepols, 151-162.
251. DURSUN, AYSUN: Tarihî, Edebî ve Kültürel Bir Metin Olarak Orhun Yazıtları. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 649-663.
252. DUYSMAZ, ALİ: Orhun Yazıtlarından Kitab-ı Dedem Korkut'a "Alp" ve "Bilge" Tipolojisi Üzerine. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 664-675.
253. EĞİYMAA, TS.: Mongolın undesniy muzeyn Türegiyn üeiyn Tsuluulgın Deejees. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 676-686.

254. EKER, ÖZGE: Köktürk Kağanlık Yazıtlarında Yönetim: Fiille Kurulmuş Sözcükler. *TÜRKLAD* 2/1: 414-422.
255. EKREM, NURANIYE HİDAYET: Göktürk Prensi, Çin İmparatoriçesi Asena'nın (Aşina) Mezar Taşı Yazıtı ve Altın Mührü. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 15/3: 392-418.
256. ENKHBAT, G. & G. ANHSANAA: Soyelın öviyn ündesniy tövöös Mongol nutag dah' ertniy Türegiyn üeiyn dursgaluudıg hadgalj hamgaalah talaar hiysen. Ajpın Tuhay. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 687-692.
257. ENKHTOR, A. & S. DALANTAY & Ts. BUYANHIŞIG: Şiveet Ulaanı Tsogtsolbor dursgalın tuhay. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 700-719.
258. ERCİLASUN, AHMET BİCAN: Türk Bengü Taşları Üzerinde Genel Bir Değerlendirme. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 720-725.
259. ERDAL, MARCEL: Talat Tekin'in Türkolojiye ve Türk Dilbilimine Katkısı. *TDiA* 27/1: 9-14.
260. ERKOÇ, HAYRETTİN İHSAN: Çin ve Tibet Kaynaklarına Göre Göktürk Mitleri. *Belleten* 82/293: 51-82.
261. ERKOÇ, HAYRETTİN İHSAN: Türklerin İslamiyete Geçiş Sürecinde Tenri ve Allah Algıları. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 58/1: 301-336.
262. EROĞLU, ENGİN: Orhun Abideleri'ne Göre Adil Hükümdarın Vasıfları. *Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 13/1: 29-38.
263. ERTUĞRAL, HAKAN: Eski Türklerde Şehir 'Balğ (Balık)'. *I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 122-127.
264. FOU DA, MARWA: Ölmez, M. Köktürkçe ve Eski Uygurca Dersleri, Kesit Yayınları, İstanbul, 2017, ss. 566, ISBN: 978-605-9408-38-7. *JOTS* 2/2: 144-146.
265. GANIYEV, RUSTAM & VLADİMİR KUKARSKİH: Climate extremes and the Eastern Turkic Empire in Central Asia. *Climatic Change* 2018: 1-13.
266. GARKAVETS, ALEXANDER NİKOLAYEVIÇ: İssıkskaya runiçeskaya nadpis': Novoye çteniye. *Tyurkologičeskiye İssledovaniya* 1/2: 5-18.

267. GERELMAA, NAMSRAIN: Uvs Bölgesindeki Runik Yazıtlar. *Bozkırın Avazı*, 339-346.
268. GOLDEN, PETER B.: The Ethnogenic Tales of the Türks. *The Medieval History Journal* 21/2: 1-37.
269. GÖKÇE, MUSTAFA & HASAN IŞIK: Kök Türk Yazıtlarının Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi. NEVİDE AKPINAR DELLAL & ÖZGÜR YILDIZ (Ed.): 4. *Uluslararası Çağdaş Eğitim Araştırmaları Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı, Eğitim, Gençlik ve Gelecek*. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 361-369.
270. GÖKÇE, MUSTAFA: Türk Destan ve Yazıtlarında İdeal Devlet. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 804-816.
271. GÖMEÇ, SAADETTİN Y.: Kök Türk Kitabelerinin Tarih Yazıcılığındaki Önemi. *Bozkırın Avazı*, 91-110.
272. GÖMEÇ, SAADETTİN Y.: Kök Türk Yazıtlarındaki Kırgız ve Türkiş Seferleri. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi* 3/2: 1-14.
273. GÜL, BÜLENT: Talat Tekin ve Orhon Türkçesi Grameri Adlı Eserinin Türkoloji Literatüründeki Yeri ve İnternet Ortamındaki Görünürlüğü. *TDiA* 27/1: 25-35.
274. GÜL, BÜLENT: Talat Tekin ve Orhon Türkçesi. EMİNE YILMAZ & NURETTİN DEMİR & İSA SARI (Ed.): *Talat Tekin ve Türkoloji*. Ankara: Nobel, 45-62.
275. GÜLENSOY, TUNCER: Eski Türk Yer Adları Üzerine Bir Eser: Eski Türk Yer Adları. Erhan AYDIN (2016), *Eski Türk Yer Adları*, İstanbul: Bilge Kültür-Sanat Yayıncılık, 176 s., ISBN: 978-605-9521-00-0. *DA* 22: 225-227. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 3595].
276. GÜZEL, FERDİ: Eski Türkçeden Günümüze Öz 'Vadi'. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 858-878.
277. HALMURADOVA, MUŞTARIY: Eski Türkçenin Semantik Özellikleri. *I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 737-742.

278. HİRİK, ERKAN: Prof. Dr. Erhan Aydın, Taşa Kazınan Tarih: Türklerin İlk Yazılı Belgeleri, İstanbul: Kronik Kitap, 2018, 368 s. Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi 12: 231-236.
279. İDERHANGAY, T.: Mongol nutag dah' Türegiyn üeiyn yazguurtnı tahlılın bayguulamjiyn angılın asuudal. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 900-918.
280. İNAYET, ALİMCAN: Göktürk Yazıtlarındaki -gün/(g)ün ve -gun Çokluk Eki Üzerine. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 919-925.
281. İSİ, HASAN: Tarihî Doğu-Batı Türk Lehçelerinde Leksikal Bir Farklılık: uvut~uwut/uyat. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/56: 65-79.
282. KAMALOV, ABLET K. & R. H. KERİMOVA & N. İ. KERİMİ: Ottuz Ogul ijtimaiy instituti: Tarih ve bugün/Sotsial'niy institut Ottuz Ogul: İstoriya i sovremenost'. Almatı: "Mir" neşriyat öyi.
283. KARA, GÜLNAR: Tang Hanedanı'nın Türk Topraklarını Hâkimiyet Altına Alma Çabaları. *Bilig* 84: 45-67.
284. KARACAN, NESLİHAN: Kormuşın, İ. V. Eski Türk Mezar Yazıtları: Metinler ve İncelemeler, Çev. R. ALİMOV, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2017, ss. 344. *JOTS* 2/2: 147-153. (Tanıtma-Eleştiri).
285. KEKEVİ, İBRAHİM: Aydın, Erhan (2018). *Uygur Yazıtları*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, 237 s. *TÜRKLAD* 2/2: 173-175. (Tanıtma-Eleştiri).
286. KORKUT RAPTİS, BUKET: Göçebe Düşüncenin İzinde: Nietzsche'nin Felsefesinden Orhun Yazıtlarına Bakmak. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1226-1240.
287. KORMUŞIN, İGOR V.: Tonyokuk Yazıtı ve Yenisey Yazıtlarındaki "papyon kravat" Biçimindeki  Runik İşaretinin Doğru Okunuşuna Dair. *TDiA* 27/1: 67-70.
288. KÖK, ABDULLAH: Köktürk Kağanlık Yazıtlarından Pir-i Türkistan'a İdeal İnsanın Özellikleri. *Türk Dünyası Araştırmaları* 232: 129-142.
289. KÖK, ABDULLAH: Orhun'dan Kâşgar'a "Yol"un Anlamı. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1079-1089.

290. KUTLU, MEHMET: Samashev, Z. et alii. Eski Türklerin Şiveet Ulaan Mezar-Kült Kompleksi, A. Margulan Adındaki Arkeoloji Enstitüsü Astana Şubesi Yayınları, Astana, 2016, ss. 271. *JOTS* 2/2: 154-157. (Tanıtma-Eleştiri). [No. 4086].
291. KUZAKÇI BÖLÜKBAŞI, BAŞAK: Orhun ve Yenisey Yazıtlarında Kadın. *I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 369-374.
292. LI, YONG-SÖNG: On a Number from the 9th line on the South Side of the Bilgä Kagan Inscription. *TDiA* 27/1: 15-24.
293. LI, YONG-SÖNG: On İKIZLKNM:twkti:KRAtm:yWgrtI in the 52th Line of the Tuñuquq Inscription. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft* 168: 135-149.
294. LI, YONG-SÖNG: Sine Usu bimuniy namjjok myön jesamhäng'e issn'in *bidgWčİre* gwanhayö. *Chung'ang Asia Yön'gu* 23/1: 33-46. Aynı yazı: On *bidgWčİre* in the 3rd line of the south side of the Şine-Usu Inscription. *TDAYB* 66/1: 177-188.
295. LIU ZHAO: *Kudı* ve *iyin* İlgeçleri Üzerine. *TDiA* 27/1: 71-78.
296. MEMMEDOVA, METANET: Eski Orhun Yazıtlarındaki Türk Antroponimleri ve Onların Modern Türk Dünyasında Uygulanma Düzeyi. *IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 814-825.
297. MUNKHTULGA, RİNCHİNKHOROL: Ivdein Gol Deer Stone Inscription. *Bozkırın Avazı*, 333-338.
298. MUNKHTULGA, RİNCHİNKHOROL: VIII zuund Ötükenes Beşbalık hürdeg baysan zam. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1104-1119.
299. NALBANT, MEHMET VEFA: Eski Türkçe "Balık" Sözcüğü Üzerine Yeni Bir Etimoloji Denemesi. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1120-1133.
300. OKTAY ÇEREZCİ, J. ÖZLEM: Orta Asya'dan Doğu Avrupa'ya Erken Devir Türk Sanatında Runik Yazıtlı/Tamgalı Madeni Kaplar Üzerine Bir Değerlendirme. *I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 820-836.
301. OKUDAN, GÜLSERİ: *Gökbörü'nün İzinde Kadim Türklerin Topraklarında*, Ahmet Taşgıl. *Tarih Kritik* 4/1: 6-9. (Tanıtma-Eleştiri).

302. ONAY, İBRAHİM: Gök-Türk Döneminde Uluslararası İlişkiler ve Elçiler. Turkish Studies, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic 13/24: 141-160.
303. ÖLMEZ, MEHMET: About *qwy* and *qwni sänjünüg* from Old Turkic Inscriptions. TDiA 28/2: 101-107.
304. ÖZTÜRK, JALE & SADİDDİN ÖZTÜRK: Orhun'dan Anadolu'ya Kadın Akralalık İsimleri. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1181-1199.
305. POLAT, ÜLKÜ: Eski Türkçede Bağlı Cümle Teşkilinde Kullanılan Bağlayıcılar. XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı, 48-58.
306. ROGOJINSKIY, A. E. & VLADIMIR V. TISHIN: Kompleks runiçeskih nadpisey tamga-petroglifov dolını Almalı v Semireç'ye. *Uçeniye Zapiski Muzeya - Zapo-vednika "Tomskaya Pisanitsa"* 8: 77-91.
307. SARTKOJAULI, KARJAUBAY. Записки казахского тюрколога / The Kazakh Turko-logist's Notes / Kazak Türkoloğun Notları. Arıs Yayınevi: Almatı.
308. SARI, İSA: Eski Türkçede Eşmerkezli Birleşik Sözcük Yapıları. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1252-1267.
309. SAVRAN, HÜLYA: Orhun Yazıtlarında Ad Aktarmalarının Anlatımdaki Gücü. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1268-1277.
310. SEÇKİN, KUBAN: Eski Türkçede İrade Fiilleri. IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı, 801-813.
311. SERTKAYA, OSMAN FIKRİ: Kelime Dağarcığımızdan Etimoloji Araştırmaları. Ankara, 2018: Akçağ.
312. SIBIÇ, BURCU: Orhun Yazıtları ve Dede Korkut Hikâyelerindeki Deyimler Üzerine. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1278-1295.
313. SİMCHİT, KYZYL-MAADYR A.: Drevnetyurkskiy toponim Qadırqan i ego bozmojniye sootvetstviya v sovremennih yazıkah Sayano-Altayskogo Regiona. *Noviye İssledovaniya Tuvı* 2018/3: 116-125.
314. SODNOM, ULZİİBAYAR: "Gök-Türk" Olarak Adlandırılan Arkeolojik Yapı Dizininin Tarihi. *Bozkırın Avazı*, 111-126.

315. ŞAHİN, ÇİĞDEM: Gök-Türk Devleti Diplomasisi (552-630). *Karadeniz* 40: 125-156.
316. ŞEN, MESUT: Türklerde Kışlag ve Yaylag Kavramları Üzerine Düşünceler. *ÇÜTAD* 3/2: 131-148.
317. ŞERİFOĞLU, YASİN: Orhun Yazıtlarında Sıfat-İsim Ekleri. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1321-1328.
318. TABAKLAR, ÖZCAN: Türk Edebiyatı Açısından Göktürk Yazıtları. *Bozkırın Avazı*, 325-332.
319. TANÇ, NİLÜFER: Orhun Yazıtlarına Belagat Penceresinden Bakmak. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1339-1355.
320. TAŞ, İBRAHİM: *Orhon Türkçesi Grameri*'nde Söz Yapımı ve Bazı Eklemeler. *TDiA* 27/1: 43-49.
321. TAŞAĞIL, AHMET & ADİL YILMAZ: Yeni Keşifler Işığında, Moğolistan Coğrafyasında Bulunan Göktürk Dönemi Anıt Yapıları. *I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, 14-21.
322. TAŞAĞIL, AHMET: *Bozkırın Kağanlıkları, Hunlar, Tabgaçlar, Göktürkler, Uygurlar*. İstanbul: Kronik Kitap.
323. TAŞAĞIL, AHMET: Gök-Türk Dönemi Türk-Moğol Boy İlişkileri (542-745). *Bozkırın Avazı*, 23-48. Aynı yazı: [No. 4098].
324. TİŞİN, VLADİMİR V. & N. N. SEREGİN: Osnovniye aspektı izučeniya kompleksa Uyuk-Arjan: K Probleme Rekonstrüksii protsessov etnokul'turnogo vzaimodeystviya ne territorii Tuvı v rannem srednekov'ye. *Teoriya i Praktika Arheologičeskih İssledovaniya* 2(22): 117-137.
325. TİŞİN, VLADİMİR V.: "Moy Rod Barsa...": K voprosu o sotsial'noy Terminologii v pamyatnikah drevnetyurkskoy runičeskoky pis'mennosti Yeniseyskogo basseyna. *Vestnik Buryatskogo Nauçnogo Tsentra SO RAN* 1(29): 110-119.
326. TİŞİN, VLADİMİR V.: Burayev A. İ. Drevniye tyurki Mongolii (Rekonstruksiya Antropologičeskogo sostava po dannım skul'pturnih izobrajenii) / Ulaan-Ude, 2016, 207 s. *Tyurkologičeskiye İssledovaniya* 1/2: 167-180. (Tanıtma-Eleştiri).

327. TIŞIN, VLADIMIR V.: K Diskussii ob interpretatsii soçetaniya Kök Türk. *Tyurkologičeskiye İssledovaniya* 1/1: 7-27.
328. TIŞIN, VLADIMIR V.: Nekotorie voprosı izuçeniya tamg kočevnikov Tsentral'noy Azii Drevnetyurkskogo vremeni. *Trudi İstituta Vostokovedeniya RAN* 7: 101-113.
329. TIŞIN, VLADIMIR V.: Nekotoriye zameçaniya k istoričeskoy etnonimike i toponimike Tsentral'noy Azii (v kontekste novih dannih otnositel'no plemennih gruppировок xi 霽 i bay-xi 白霽). *Nauçnaya Konferentsiya "Obşestvo i gosudarstvo v Kitaye"* Moskva: İstitut Vostokovedeniya Rossiyskaya Akademii Nauk, 279-287.
330. TOMBULOĞLU, TUBA: Kök Türk ve Uygur Yazıtlarında Propaganda. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1356-1367.
331. TUNÇ, SÜHEYL: Prof. Dr. Erhan Aydın, *Uygur Yazıtları*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, 2018, 237 s. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi* 11: 110-113. (Tanıtma-Eleştiri).
332. TUNÇ, ZEKİYE: Eski Türk Yazıtlarında Kağanın Vasıfları ve Görevleri. *Tarihin Peşinde* 19: 571-590.
333. TURAN, FİKRET: Eski Türkçeden Orta Türkçeye Askerî Rütbe ve Unvanlar. *TDED* 58/1: 155-173.
334. TURAN, ZİKRI: Türkçe "-miş(I)mış" : Köktürkçe "-mişerinç". *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1368-1378.
335. UÇAN EKE, NAGEHAN: Metaforların Işığında Türkçenin Kadim Metinleri Orhun Yazıtlarını Yeniden Okumak. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1386-1406.
336. UÇAR, ERDEM: AYDIN, E. Türk Runik Bibliyografyası, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2017, ss. 301, ISBN: 978-605-9521-42-0. *JOTS* 2/2: 168-170. (Tanıtma-Eleştiri).
337. UÇAR, ERDEM: Bilge Kağan (Doğu 41) Yazıtındaki NIŋTYn İbaresini Üzerine. *JOTS* 2/1: 67-83.
338. UÇAR, ERDEM: Eski Türkçe Et- ve Öt- Fiilleri Üzerine. *JOTS* 2/2: 79-97.

339. UÇAR, ERDEM: Köl Tegin (G 6) ve Bilge Kagan (K 4-5) Yazıtlarındaki Bişükiñe Tegi Kıdmaz Ermiş Cümlesi Üzerine. *Türkologiya* 6: 7-45.
340. UÇAR, ERDEM: Sir Gerard Clauson'un Eski Türk Yazıtları İçin Yaptığı Düzeltmeler Üzerine. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 2/1: 1-6.
341. ULUÇ, GÖKBAY: Köktürk Harflerinin Günümüzde Kullanılması İçin Yapılan Çalışmalar ve Çağdaş Türk Damgaları. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1407-1430.
342. USEEV, NURDİN: Kanmıldığ-Hovu (E 62) Yazıtı ve Eski Türklerde Maske Kültürü. *TEKE* 7/2: 641-649.
343. USEEV, NURDİN: Kocaeli Ağzında Tarihî ve Çağdaş Türk Lehçelerine Özgün Kelimeler (Köktürkçe ve Kırgız Türkçesi Örneğiyle). *Uluslararası Çoban Mustafa Paşa ve Kocaeli Tarihi-Kültürü Sempozyumu IV Bildirileri*, Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, 1931-1949.
344. USEEV, NURDİN: Moğolistan'da Yeni Bulunan Urtyn Gol Yazıtı. *TEKE* 7/4: 2069-2077.
345. USEEV, NURDİN: Yenisey Yazıtlarından Tuba III (E 51) Yazıtının Son Satırı Ya da Balbar Nedir? *Türkbilig* 36: 11-19.
346. VEREN, ERGÜN: Eski Türk Yazıtlarında ve Metinlerinde Mizah. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1478-1485.
347. VEREN, ERGÜN: IX. Yüzyıl Öncesi Türk Kültürel Belleğinde Mizahın İzleri. *Millî Folklor* 119: 114-126.
348. YAVUZ ÖZ, DUYGU: Yenisey Yazıtlarında Ölüm Algısı. I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı, 352-362.
349. YAZICI ERSOY, HABİBE: Orhun Yazıtlarında Eşdizimlilik. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1499-1516.
350. YILDIRIM, DURSUN: Çok Bağlımlı 'Köl Tigin Benggü Taş Bitiği' Yazıtı <Metni>. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 2, 1524-1531.
351. YILDIRIM, DURSUN: Kitapların Günümüze Taşdıkları. *Türkbilig* 36: 235-237. (Tanıtma-Eleştiri).
352. YILDIRIM, KÜRŞAT (Ed.): *Bozkırın Avazı, Türk-Moğol Tarihi*. İstanbul: Yeditepe.

353. YILDIRIM, KÜRŞAT: Erken Devir Türk-Moğol İlişkileri: Türk-Moğol Aile ve Sülaleleri. *Bozkırın Avazı*, 13-22.
354. YILDIRIM, KÜRŞAT: Opinions on the Turks' Turkic Translation Activities in the Period of Taspar Qagan. *Acta Via Serica* 3/2: 151-160.
355. YILDIRIM, KÜRŞAT: Uygur Kağanlığı'nın Tarihî Coğrafyası. *Türk Dünyası Araştırmaları* 236: 91-112.
356. YILDIZ, HÜLYA: Proposal for a new Reading of a line in the Tuñuquq Inscription. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae* 71/4: 375-384.
357. YILMAZ, EMİNE & NURETTİN DEMİR & İSA SARI (Ed.): *Talat Tekin ve Türkoloji*. Ankara: Nobel.
358. YILMAZ, SAFFET: Eski Türk Runik Harfli Metinlerdeki Askerî ve Siyasî Terimler ile Unvan Niteleyicilerin Özbek Türkçesindeki İzleri. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi* 4/7: 260-296.
359. YUNDENBAT, BOLDBAATAR: Runi biçgiyn negen şine ueg zurgaliyn tuhay. *Orhun'dan Anadolu'ya*, C. 1, 466-468.
360. ZEREN, MÜNEVVER EBRU: Eski Türkçe böğü/bügü ve bokuk/bokug/bukuk/bukug Sözcüklerinin Kullanım ve Anlamları Hakkında. *SÜTAD* 44: 77-91.

Kısaltmalar

AEMA = Archivum Eurasiae Medii Aevi.

Bayırgı Türük Kundılıktarı-2017 = Bayırgı Türük Kundılıktarı-2017, Halıkara-
lık Gılımı-Teoriyalık Jene Praktikalık Konferentsiyasının Bayandamalar Jinagı.
Astana, 2017.

Bozkırın Avazı = KÜRŞAT YILDIRIM (Ed.): *Bozkırın Avazı*, Türk-Moğol Tarihi.
İstanbul, 2018: Yeditepe.

CAJ = Central Asiatic Journal.

ÇÜTAD = Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi.

DA = Dil Araştırmaları.

GT = Gazi Türkiyat.

I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı = AHMET TAŞAĞIL & AYKUT KAR & AHMET BÜYÜKAKSOY & AYŞEN MÜDERRİSOĞLU (Ed.): I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu Bildiri Kitabı. İstanbul, 2018: Yeditepe Üniversitesi.

IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı = İLHAN ERDEM & ERSİN AYCAN (Ed.): IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı. Malatya, 2018: İnönü Üniversitesi.

İstoriçeskaya Mozaika Yevrazii = İstoriçeskaya Mozaika Yevrazii, K 70-letiyu D. D. Vasil'yeva. Moskva, 2017: Institut Vostokovedeniya Rossiyskaya Akademii Nauk.

JOTS = Journal of Old Turkic Studies.

Orhun'dan Anadolu'ya = ŞABAN DOĞAN & MELİS SEZEN GÜNEŞ (Ed.): Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun'dan Anadolu'ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, İstanbul, 2018: Kesit.

SÜTAD = Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.

Talât Tekin Hatıra Kitabı = OSMAN F. SERTKAYA & SÜER EKER & HATİCE ŞİRİN & ERDEM UÇAR (Yay.): Prof. Dr. Talât Tekin Hatıra Kitabı. İstanbul, 2017: Uluslararası Türk Akademisi.

TDAYB = Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten.

TDED = Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi.

TDiA = Türk Dilleri Araştırmaları.

TEKE = Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi.

Türk Diline Gönül Verenler = AHMET BURAN (Ed.): Türk Diline Gönül Verenler. Yabancı Türkologlar. Ankara, 2017: Akçağ.



TÜRKLAD = Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi.

XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı = RASİM ÖZYÜREK & AYŞEGÜL CELEPOĞLU & AZİZ GÖKÇE & İBRAHİM ATABEY (Ed.): XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı. Ankara, 2017: Meteksan Matbaacılık.



Received: 24.11.2018

Accepted: 03.01.2019

Published: 10.01.2019

JOTS, 3/1, 2019: 41-53

Dîvânu Lugâti't-Türk'te Uygurlar ve Uygurca İle İlgili Kayıtlar*

Records on Uyghurs and Uyghur Language in Dîvân Luyât at-Turk

Mihriban TURSUN AYDIN

(Malatya/Turkey)

E-mail: mihriban.tursun@yahoo.com

Mahmûd al-Kâshgarî could be considered as a Turkish language scientist since he determined the phonetic, morphological, semantic and etymological properties of the words in his immortal work, Dîvân Luyât at-Turk. The article aimed to examine the records that were referred as Uyghur dialect and the records that included the name Uyghur. The different translations of Dîvân Luyât at-Turk were compared when the records were scrutinized.

Key Words: Dîvân Luyât at-Turk, Qarakhanid Turkish, Uyghurs.

* Bu makale, X. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu'nda (17-19 Ekim 2018, Eskişehir) sunulan bildirinin yeniden düzenlenmiş biçimidir.

Giriş

Uygur adı, Köktürk harfleriyle yazılmış eski Türk yazıtlarında 10 kez tespit edilmiştir. Bunlardan Şine Usu yazıtının kuzey yüzünün 3. satırında *on uygur*; Bilge Kağan yazıtının doğu yüzünün 37. satırında, Tes yazıtının batı yüzünün 4. satırında, kuzey yüzünün 1 ve 5. satırında, doğu yüzünün 1. satırında, güney yüzünün 4. satırında, Tariat yazıtının kuzey yüzünün 2. satırında, Suci yazıtının 1. satırında, Yenisey bölgesi yazıtlarından İyme I (E 73) yazıtının 7. satırında ise *uygur* olarak tespit edilmiştir. Bu örnekler içerisindeki en eski tarihli kayıt Bilge Kağan yazıtının doğu yüzünün 37. satırındaki olmalıdır.

Satır şöyledir:

[anta sünjü]şdüm süsin sançdım içikigme içikdi bodun boltı ölügme ölti seleje kudi yorıpan karagan kısılta ewin barkın anta buzdum <...> yışka agdı uygur eltewer yüzçe erin il[gerü tezip bardı] <...>

“Orada savaştım. Askerlerini mızrakladım. Tâbi olanlar tâbi oldu, halk oldu. Ölenler öldü. Selenge Irmağı (boyunca) aşağı doğru ilerleyip Karagan Geçidi’nde evini barkını orada yıktım <...> (ormanlı) dağlarına tırmandı. Uygur elteveri yüz kadar adamıyla doğuya doğru kaçıp gitti. <...>” (Aydın 2018: 14).

Yenisey bölgesi yazıtlarında, yalnızca İyme I (E 73) yazıtının 7. satırında tespit edilen Uygur adının geçtiği satır ise şöyledir:

teyr<i> élimke er erdemim üçün uygur kanda berü kel[tim]

“Kutlu yurduma, erkeklik kahramanlığım için Uygur kağanından geri geldim.” (Aydın 2015: 142).

Yazıt, muhtemelen Uygur Kağanlığı döneminde, Uygurlara gönderilen bir elçiye aittir. 744-840 yılları arasında, bugünkü Moğolistan coğrafyasına egemen olan Uygur Kağanlığı göz önüne alındığında bu yazıtın, 840 tarihinden önce yazılmış ve dikilmiş olması gerekir.

Araştırmacılar, Tes, Tariat, Şine Usu ve I. Karabalgasun yazıtlarının Uygur Kağanlığı döneminden kalan yazıtlar olduğunda aynı kanaattedir. 2012 yılının sonlarında Xi’an’de bulunan Karı Çor Tegin yazıtındaki damganın Şine Usu yazıtının kuzey yüzündeki damgayla aynı olması, bu yazıtın da Uygurlardan kaldığını gösterir. Hoyto-Tamır yazıtları da Uygur Kağanlığı döneminden kalan yazıtlar arasında kabul edilir. Geri kalan II. Karabalgasun, Sevrey, Suci, Gurvaljiin Uul ve

Arhanan yazıtlarının da Uygurlardan kaldığı yönünde genel bir kabul bulunduğu söylenebilir. Konunun ayrıntısı için bk. (Aydın 2018: 31-32).

Uygurlarla ilgili bu ilk kayıtlardan sonra, 763 yılında Maniheizmi devlet dini olarak kabul eden Bögü Kağan (= 牟羽可汗 *Mouyu kehan*) ve maiyetindeki Uygurlar, 840 yılında, kuzeyden gelen Kırgız baskınından sonra, Çin'in kuzey bölgelerine yerleşmeye başlamışlardır. Ana hatlarıyla Turfan (吐鲁番) ve Gansu (甘州) bölgelerine yerleşen Uygurlar, buradaki bazı kentlerde Budist öğretiye meylederek yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Çin'in kuzey ve kuzeybatı bölümlerinde yer alan bu kentlerden bazıları şunlardır: Qinzhou (秦州), Liangzhou (涼州), Ganzhou (甘州), Suzhou (肅州), Guazhou (瓜州) ve Shazhou (沙州) yani Dunhuang (敦煌). Bu kentlerden başka, günümüz Uygur bölgesindeki Yanqi (焉耆) yani Türkçe adıyla Karaşahr'ı da saymak gerekir. Eski Türk yazıtlarından Köl Teğin Güney 3 ile Bilge Kağan Kuzey 2-3. satırlarda tespit edilen *tokuz ersin*'in Karaşehir'i gösterdiği öne sürülmüştür (Aydın 2016: 147). Ayrıca bazı Uygur metinlerinde geçen Solmi adıyla da aynı yerin kastedildiği belirtilmiştir. Solmi adı, Maitrisimit'in Kumul (Hami) yazmasında Üç Solmi olarak tespit edilmiştir (Zieme 2009: 260). ZIEME'nin *solmi* olarak belirlediği yer, *Dîvânu Lugâti't-Türk*'te *sülmi* biçiminde verilmiş ve Uygurların beş kentinden biri sayılmıştır (Atalay 1992 I: 113). *Dîvânu Lugâti't-Türk* naşirlerince çoklukla *Sülmi* okunan yer adı, Tahsin Banguoğlu tarafından eski Uygurca aslına uygun olarak *Solmi* okunmuştur (1958: 98).

Uygurların İslam sonrasındaki durumları ile özellikle ilk Müslüman Türk devleti olarak tanınan Karahanlıların kurucu boyunun Karluklar mı yoksa Uygurlar mı olduğu konusu tartışmalıdır. Kurucu boy olarak Karlukları gösterenler bulunduğu gibi Uygurları gösteren araştırmacılar da bulunmaktadır. ERCİLASUN, *Dîvânu Lugâti't-Türk ve Uygurlar* adlı makalesinde konuya farklı bir bakış açısı getirerek Kâşgarlı Mahmud'un belirlediği Uygurların bir bölümünün Müslüman Karahanlı tebaası olduğunu ve o dönemde bunlara Uygur denmediğini belirtir. Bir bölüm Uygurlar ise Kuça kenti ve kuzeyinde yer alan Koço (= 高昌 *Gaochang*) ve civarında yaşayan Budist Uygurlar idi. ERCİLASUN'a göre, bir diğer Uygurlar ise daha doğuda Tangutlara tâbi olan Uygurlar idi ki Kâşgarlı Mahmud'un "en azılı kâfirler" dediğinin bunlar olduğunu belirtir (2009: 9).



Dîvânu Lugâti't-Türk'te Uygurlarla İlgili Kayıtlar

Dîvânu Lugâti't-Türk'te (aşağıda DLT) adı geçen diyalektlerle ilgili ses, şekil, anlam, köken bilgisi ve söz varlığı özellikleri çeşitli vesilelerle yayımlanmıştır. DLT'nin Dankoff-Kelly yayımında, herhangi diyalekte ait olduğu kaydedilen unsurlar, kayıtların tamamı verilmemiş olsa da bir dizin hâlinde gösterilmiştir. Kâşgarlı Mahmud'un, hangi lehçeye ait olduğunu gösterdiği bu örnekler ayrı ayrı çalışmalar olarak da yayımlanmıştır.

Bunları şöyle sıralayabiliriz:

Arguca hakkında: Doerfer 1971: 173-174; Doerfer 1987; Gülsevin 2008b.

Bulgarca hakkında: Pritsak 1959.

Çiğilce hakkında: Karahan 2008.

Kençekçe hakkında: Bailey 1970: 65-72; Gökdağ 2007; Güner 2009.

Kıpçakça hakkında: Toprak 2003; Alimov 2011.

Oğuzca hakkında: Banguoğlu 1959: 23-48; Banguoğlu 1960; Korkmaz 1972; Gülsevin 2008a; Gülsevin 2016.

Uygurca hakkında Banguoğlu 1958; Emet 2008; Ercilasun 2009.

DLT'deki lehçe bilgisi üzerine genel bir değerlendirme: Killi 2008.

DLT'deki bütün diyalektler üzerinde yapılmış çalışma: Karahan 2013.

DLT'deki Uygurca kayıtlara ilk değinen BANGUOĞLU'dur. BANGUOĞLU, bu yazısında, Kâşgarlı Mahmud'un Uygurlar, Uygurca, Uygur kentleri gibi bazı konular üzerinde çeşitli değerlendirmelerde bulunur.

ERCİLASUN da *Dîvânü Lügati't-Türk ve Uygurlar* başlıklı makalesinde en eski çağlardan başlayarak Uygurların tarihi üzerinde durur ve Kâşgarlı Mahmud'un Uygurlar hakkında verdiği bilgileri özetle anlatır.

Aşağıda, DLT'de Uygurlar ile ilgili; Uygur adının geçtiği yerler ile Uygur lehçesine ait olduğu özellikle belirtilmiş sözcükler ve yapılar aşağıya çıkarılmış olup Uygur lehçesi diye kayıt düşülen veriler ayrı, Uygur adının geçtiği yerler ayrı ele alınmıştır.

1.1. Uygur Lehçesi Kaydı Olan Sözcükler

1.1.1. *balıklan-*: *köl balıklandı* “göl balıklandı”. Argu lehçesinde bir yer çamurlu olursa yine aynıdır. Uygur lehçesinde ise bir yer hisarlı (kaleli) olursa aynıdır. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 310). Ayrıca krş. Atalay 1992 II: 26; Dankoff-Kelly 1984: 94.

1.1.2. *çap-*: *Çomak tat boynun çapdı* “Uygur lehçesinde, Müslüman kâfirin boynunu vurdu”. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 233). Ayrıca krş. Atalay 1992 II: 3; Dankoff-Kelly 1982: 388.

1.1.3. *çapıl-*: *anıñ ewi çapıldı* “onun evi saf çamurlarla sıvandı”. Uygur lehçesinde adamın boynu vurulunca da aynıdır (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 266). Ayrıca krş. Atalay 1992 II: 119; Dankoff-Kelly 1984: 24.

1.1.4. *çapıtgan er*: Uygur lehçesinde, devamlı boyun uçuran kişi. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 224). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 513; Dankoff-Kelly 1984: 379.

1.1.5. *çapturmak*: *ol anın boynın çapturdı* “o, onun boynunu vurdurmak için emir verdi. Uygur lehçesinde”. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 284). Ayrıca krş. Atalay 1992 II: 180; Dankoff-Kelly 1984: 52.

1.1.6. *ön-*: *ol ewke öndi* denir; “o evine gitti” demektir. Bu Uygur lehçesidir. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 88). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 169; Dankoff-Kelly 1982: 179.

1.1.7. *öndür-*: *Ol anı evke öndürdi* “o evi gösterip onu yöneltti”. Bu Uygur lehçesidir. Oğuzlar bunu bilmez. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 107). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 225; Dankoff-Kelly 1982: 207.

1.1.8. *yalawar*: Uygur lehçesinde hükümdarın elçilerine verilen ad. Atasözü: *Yaş ot küymes yalawar ölmes* “Taze ot nasıl yanmaz ise elçi de ölmez. Gönderenin mektubunda sertlik ve kabalık olsa bile.” (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 369 ve 320). Atalay, sözcüğü *yalafar* biçiminde okur (1992 II: 288 ve III: 47). Ayrıca krş. Dankoff-Kelly 1984: 172 ve 107.

1.1.9. *yartmak*: “para” için kullanılan *yarmak*’ın Uygur lehçesindeki biçimi. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 526). Ayrıca krş. Atalay 1992 III: 432; Dankoff-Kelly 1984: 371. Onlar, yüce ve aziz Allah’ın bir kula lanet etmesiyle bir kulun, emrinde

olan kendisi gibi birine lanet etmesini ayırmışlardır. Birisini üstünlü, bunu ise esreli yapmışlardır. Bu da yüce Allah'ın elçisini, hanın elçisinden ayırt etmeleri gibidir. Yüce Allah'ın elçisine *yalawaç* derler; *yalawar* ise Uygur lehçesinde hanın elçisidir. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 320). Ayrıca krş. Atalay 1992 II: 288; Dankoff-Kelly 1984: 107).

1.2. Uygur Adının Geçtiği Kayıtlar

1.2.1. DLT'de Uygurlarla ilgili ilk kayıt, boyların sıralanması ve adlarının anılmasında geçer (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 10). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 28; Dankoff-Kelly 1984: 82.

1.2.2. *Balık*: Kale ve şehir. Müslüman olmayanların ve Uygurların lehçesinde. *Biş balık* buradan adlandırılmıştır. Uygur şehirlerinin en büyüğüdür Anlamı “beş şehir”dir. *Yañı balık*: Onlara ait bir başka şehre de *Yañı balık* denir; “yeni şehir demektir”. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 163). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 379; Dankoff-Kelly 1982: 290. BANGUOĞLU, bu kentin, Turfan yakınlarında *Yeni Şahr* adıyla kaydedilen Yeni Turfan olabileceğini belirtir (1958: 99).

1.2.3. *Beçkem*: alamet. İpekten veya yaban öküzü kuyruğundan yapılır. Savaş gününde kahraman kendini bununla tanıtır. Oğuzlar bunu *berçem* diye adlandırır. Şiir: *beçkem urup atlaka/Uygurdaki Tatlaka/Oğrı yawuz itlaka/kuşlar kipi uçtumuz*. Diyor ki: Atlarımıza alamet vurduk ve Uygur itlerine yöneldik – halkı kastediyor- Kuşların uçuşu gibi onlara doğru uçtuk ve sonunda üzerlerine indik. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 211). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 483; Dankoff-Kelly 1982: 359.

1.2.4. *Bögür*: Küçe ile Uygur arasında, dağ zirvesinde bir kale. Sınır kalesidir. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 155). Atalay'da *bükür* (1992 II: 361); Dankoff-Kelly'de ise *bögür* okunmuştur (Dankoff-Kelly 1982: 279). Ayrıca krş. Banguoğlu 1958: 94.

1.2.5. *Çat-*: *Ordulanıp yüksek tağığ oglak çatar/Uygur tatın yuwga alıp yomgın satar*. Dağın tepesinde pusuya yatan bir adamı niteleyerek diyor ki: O, dağın tepesinde yerleşti. Hâlâ kuzuyu oğlak vb. şeylere katmaktadır; yani çobandır. Buna rağmen Uygurlara saldırarak onlardan sürü alır ve onları satar. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 324). Ayrıca krş. Atalay 1992 II: 294; Banguoğlu 1958: 101; Dankoff-Kelly 1984: 111.

1.2.6. Çomak: Uygurlara ve bütün kâfirlere göre Müslüman. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 164). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 381; Dankoff-Kelly 1982: 292.

1.2.7. kamdu: Dört arşın uzunluğunda, bir karış genişliğinde kumaş parçası. Üzerine Uygur hanının mührü basılır ve alışverişler onunla yapılır. Eskiyip yıprandığı zaman yedi yılda bir yamalanır, yıkanır ve üzerine mühür tekrar basılır (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 181). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 418; Dankoff-Kelly 1982: 317.

1.2.8. Kimi ‘gemi’. Türklerde esreli kef ile. Şiir: *kimi içre oldurup/İla suvın keç-timiz/Uygur tapa başlanıp/Mıñlak ilin açtımız.* Diyor ki: Gemiye bindik ve İla suyunu geçtik. Bu, büyük bir ırmaktır. Uygur’a doğru yöneldik ve Mıñlak’ı fethettik. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 448). Ayrıca krş. Atalay 1992 III: 235; Dankoff-Kelly 1984: 272.

1.2.9. Kijüt: Uygur sınırında bir şehir. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 494). Ayrıca krş. Atalay 1992 III: 362; Dankoff-Kelly 1984: 334.

1.2.10. Koçu: Uygurlarda bir şehrin adı. Orada, ülkenin bütünü bununla adlandırılır. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 442). Ayrıca krş. Atalay 1992 III: 219; Dankoff-Kelly 1984: 263. Ayrıca *Koçu* maddesinin ikinci yazımında da “Uygur ülkesinin adı” denmiştir (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 450).

1.2.11. Küsen: Küçe denilen şehrin adı. Uygur sınırındadır. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 174). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 404; Dankoff-Kelly 1982: 308.

1.2.12. Tarım: Uygur ülkesinin uç bölgesinde, Küçe yakınlarında bir yerin adı Usmı tarım’dır; nehir oradan akar ve bu nehir onunla (Tarım olarak) adlandırılır. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 171). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 397. Dankoff-Kelly 1982: 302.

İrmak adının tarifinde verilen kent adı, Atalay’da *Köçe*, Ercilasun-Akkoyunlu’da *Küçe*, Dankoff-Kelly’de *Kuça* olarak verilmiştir. BANGUOĞLU, bu yer adının iki farklı yerde daha geçtiğini ancak buralardaki yazımında, çok önemli olmayan küçük farklılık bulunduğunu belirterek bu yerin *Kuça*’nın kuzeydoğusunda olması gerektiğini ifade eder (1958: 93-94). Bu kent bugünkü *Kuça*’dır. DLT’de *kef* harfi ile yazılmış olduğuna göre herhâlde *Küçe* olarak okumak daha doğru olur.

1.2.13. *Tat*: Yağma ve Toxsıların nezdinde Uygur kâfirleri. Onların ülkesinde onlardan duydum. Konuşma sırasında “Uygur ve Çinli” anlamında *Tat Tawgaç* diyorlar. Bu atasözünün yorumu onlara da gider. Çünkü onların vefası yoktur. Diken nasıl ki kökünden sökülme yi hak etmiştir; Uygur da gözünden vurulmayı hak etmiştir. Diğer bir atasözü: *Tatsız Türk bolmas başsız börk bolmas*. Anlamı: Türklere karışmamış hiçbir Fars yoktur; üzerine konacak baş olacak ki börk de olsun. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 317). Ayrıca krş. Atalay 1992 II: 280-281; Banguoğlu 1958: 97-98; Dankoff-Kelly 1984: 103.

1.2.14. *Tıl* ‘dil, lehçe’. Bundan *Uygur tılı* denir. ‘Uygur lehçesi’ demektir. *Xıtay tılı* ‘Çin Dili’ demektir. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 402). Ayrıca krş. Atalay 1992 III: 133-134; Dankoff-Kelly 1984: 216.

1.2.15. *Uygur*: Beş şehirli bir vilayetin adı. İskender orayı, Türk hakanı ile barıştığı zaman kurdu. Muhammed Çakır Tonka oğlu Nizamü’-din İsrâfil Togan Tigin babasından naklen bana dedi ki: İskender Uygur vilayeti yakınlarına vardığı zaman Türk hakanı ona dört bin kişi gönderdi. Tolgalarının kanatları şahin kanadı gibi idi. Oklarını öne nasıl atıyorlarsa, arkaya da öyle atıyorlardı. İskender bunları görünce hayretler içinde kalarak *izna:n xu:z xurend* dedi; yani bunlar kendi kendilerini besleyebilirler; başkalarının yiyeceklerine ihtiyaç duymazlar; çünkü av, onlardan kaçamaz ve istedikleri an onu yiyebilirler. Bundan dolayı vilayet *Xuzhur* adını aldı. (...) “*Uygur*” da *xâ*’yı elif’e çevirdiklerinde, *xuz*’daki *zel*’i de ye yaptılar. Bu büyük bir kuraldır. Yani *zel*, ye yapılır. Sonra, *xur*’daki *xâ*’yı da gayın yaptılar. *Xâ*’nın gayın’la ve gayın’ın *xâ* ile değiştirilmesi de caizdir. (...) O vilayet beş şehirdir; halkı, en şiddetli kâfirler ve en iyi ok atıcılarıdır. Bunlar; İskender’in kurduğu Sülmi, sonra Koçu, sonra Can Balık, sonra Biş Balık, sonra Yanı Balık. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 54). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 111-113; Banguoğlu 1958: 96; Dankoff-Kelly 1982: 139-140.

1.2.16. Hükümdar (Şu), Çin’e geçti; Zülkarneyn de ardından gitti. Uygur yakınlarında ona yaklaşıncı (...) Daha sonra Zülkarneyn onunla barıştı ve Uygur şehirlerini kurdu. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 520). Ayrıca krş. Atalay 1992 III: 416; Dankoff-Kelly 1984: 363.

1.2.17. Uygur adı şu cümlede geçer: “En doğrusu; Yagma ve Toxsılar ile tâ Uygur şehirlerine kadar ...” (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 11). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 30, Dankoff-Kelly 1984: 84.

1.2.18. Uygur adı şu atasözünde geçer: *Uygur yıgaç uzun kes temür kısqa kes.* Tahtayı keserken uzun kes; demiri keserken kısa kes. Çünkü demiri uzatma imkânı vardır. Onların (Uygurların) bir tellalı vardır; her gün bağırarak bu öğüdü onlara öğretir. (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 236). Ayrıca krş. Atalay 1992 II: 11-12; Dankoff-Kelly 1982: 393.

1.2.19. “Uygurlar da katışıksız bir Türk diline sahiptir. Bunun yanında kendi aralarında konuştuıkları ikinci bir dil vardır. Kitabın başında bahsettiğim 24 harften ibaret yazıları vardır; onu yazışmalarında kullanırlar. Uygurların Çin ile birlikte kullandıkları başka bir yazıları daha vardır. Onunla kutsal kitaplar ve resmî belgeler yazılır. Kültürlü olmayanlar bu yazıyı okuyamaz. Kültürlü olanlara ben şehirliler adını verdim” (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 11). Ayrıca krş. Atalay 1992 I: 29, Dankoff-Kelly 1984: 83.

Uygurların ikinci bir dile sahip oldukları konusu, yeterince tartışılmamış bir konudur. BANGUOĞLU, Kâşgarlı'nın sözünü ettiği ikinci dil ve alfabe konusunda, Soğd veya Maniheist alfabelerinden biri olabileceğini düşünür ancak “Çinlilerle müşterek olması” kısmını izah edemediğini belirtir ve Uygurların aralarında başka bir dil olduğu konusunun muhtemel olmadığını, bu rivayetin belki Uygur tacirlerinin bildikleri bir yabancı dilden galat olabileceğini belirtir (1958: 109). ERCİLASUN, bu dilin Çince olduğunu öne sürer (2009: 10). AYDEMİR ise, Uygurların o dönemde etkileşim içerisinde bulunduğu diğer milletlerin dillerinin olup olmadığını değerlendirdikten sonra bu dilin Toharca olabileceğini önerir (2011: 397-398). Yani burada, Uygurlar diye kastedilen, gerçekte Toharlardı. Gerçekten de Türkleşmiş olduğu iddia edilen Toharların hem kendi dillerini hem de Uygurca'yı konuşup yazıyor olmaları, Budist Uygur dönemi için normal görünmektedir. Hatta Aydemir, ilginç bir not ekleyerek Kâşgarlı Mahmud'un, bu ikinci dilin adını neden yazmadığı konusunda ise, Karahanlı Devleti'nin doğu bölümlerinde yer alan Uygur bölgesine gitmediğini, bizzat gözlemleri bulunmadığını ve aldığı duyumlar ile yazdığını belirtmektedir (2011: 398).

1.2.20. Yulduz Köl: Küçe (Kuça), Kiñüt ve Uygur sınırları arasında bir gölün adı (Ercilasun-Akkoyunlu 2015: 403). ATALAY, bu sözcüğü *yulduz köl* biçiminde okumuştur (1992 III: 136). Ayrıca krş. Dankoff-Kelly 1984: 217.

2. Genel Değerlendirme

Kâşgarlı Mahmud, ölümsüz eseri DLT’de sözcüklerin ses bilgisi, şekil bilgisi, anlam bilgisi ve köken bilgisi özelliklerini belirlemesinden dolayı Türk dili bilgini olarak nitelendirilebilir. Kâşgarlı’nın verdiği sözcük örneklerinde, hangi diyalekt tarafından kullanıldığına belirtilmesi de ayrıca önemlidir. Yani DLT, XI. yüzyıldaki Türk dilinin diyalektlerinin durumu, ses ve şekil özelliklerinin verilmesi gibi birçok konuda Türk dili tarihi araştırmalarının en temel kaynaklarından biridir.

DLT’deki diyalekt örneklerine bakıldığında, diğer lehçelere oranla, Uygurcanın az sayıda örnek üzerinde gösterildiği görülmektedir. Eserde dokuz yerde *Uygur lehçesinde* kaydı tespit edilmiştir. Tespit edebildiğimiz yirmi kayıt ise Uygur adının geçtiği yerlerdir. Kâşgarlı Mahmud, yukarıda verdiğimiz dokuz sözcük dışında, hiçbir sözcüğe Uygurca kaydı düşmemiştir. Karahanlı dönemi yazı dilinin temelini eski Uygurca olmasından dolayı, Kâşgarlı Mahmud, eserinde sözcüklerin Uygurca biçimlerine pek yer vermemiştir, görüşü öne sürülebilir. Çünkü kullandığı yazı dili zaten Uygurcanın devamı bir yazı dili idi. Ancak Karahanlı devletinin doğu bölümünde yaşayan Budist Uygurlardan yeri geldikçe bahsetti, çünkü onlar Müslüman değildi ve onlardan nefret ediyorlardı. Bu nedenle eserde yer alan birçok şiir parçasında Budistlere, çoklukla Uygurlara en ağır hakaretlerde bulunmuştur.

3. Sonuç

DLT, yalnızca XI. yüzyıl Türk dünyasını yansıtmaması bakımından değil bütün Türk dili tarihi bakımından önemli bir eserdir. Günümüze kadar gelmiş her Türk yazı dili, kendi diyalektinin tarihî özelliklerini görebilmek için mutlaka DLT’den yararlanması gerekir. Kâşgarlı Mahmud, o dönemde yaygın olarak kullanılan, konuşanı çok olan ve muhtemelen yazı dili olan diyalektler hakkında eşsiz bilgiler vermiş, ancak Karahanlı yazı dilinin bağlı olduğu Uygurcadan diyalekt özellikleri bakımından, etraflıca söz etmemiştir. Bunu, mensup olduğu yazı dili olan Kara-

hanlı Türkçesinin, temelde eski Uygur Türkçesi yazı geleneğine ait olmasına bağlamak mümkündür. Karahanlı Devleti'nin doğusunda yaşayan Budist Uygurlardan da yeri geldikçe ve çok zaman aşığılayıcı üslupla bahsi ise, onların Müslüman olmamaları ile açıklanabilir.

Kaynakça

ALİMOV, R. (2011). "Divanu Lugati't-Türk'e Göre Kıpçakların Dili", Doğumunun 1000. Yılında Kâşgarlı Mahmut ve Eseri Sempozyumu, Ed. H. DEVELİ et al. Eren Kitapçılık, İstanbul: 147-158.

ATALAY, B. (1992). Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi I-III, İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları.

AYDEMİR, H. (2011). "Kâşgarlı Mahmud ve "Uygurların İkinci Dili" Üzerine". Doğumunun 1000. Yılında Kâşgarlı Mahmut ve Eseri Sempozyumu, Ed. H. DEVELİ et al. Eren Kitapçılık, İstanbul: 395-405.

AYDIN, E. (2015). Yenisey Yazıtları, Konya: Kömen Yayınları.

AYDIN, E. (2016). Eski Türk Yer Adları, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

AYDIN, E. (2018). Uygur Yazıtları, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.

BAILEY, H. W. (1970). "Saka Studies: The Ancient Kingdom of Khotan", Iran, 8: 65-72.

BANGUOĞLU, T. (1958). "Kâşgarî'den Notlar I: Uygurlar ve Uygurca Üzerine", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1958: 87-113.

BANGUOĞLU, T. (1959). "Kâşgarî'den Notlar II: Oğuzlar ve Oğuzeli Üzerine", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1959: 23-48.

BANGUOĞLU, T. (1960). "Kâşgarî'den Notlar III: Oğuz Lehçesi Üzerine", Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1960: 23-48.

DANKOFF, R. & J. KELLY (1982-1984). Mahmut el-Kâşrari: Compendium of the Turkic Dialects (Dīvān Luyāt at-Türk), Part I-III, Harvard: Harvard University Press.

DOERFER, G. (1971). Khalaj Materials, Bloomington: Indiana University.

DOERFER, G. (1987). "Mahmūd al-Kâşyarī: Aryu, Chaladsch", Ural-Altische Jahrbücher, 7: 105-114.

EMET, E. (2008). “Divan-u Lugati` t Türk ve Uygur Ağızları”, Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Bilgi Şöleni Bildirileri, Kâşgarlı Mahmut ve Dönemi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 171-204.

ERCİLASUN, A. B. & Z. AKKOYUNLU (2015). Dîvânu Lugâti` t-Türk, 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ERCİLASUN, A. B. (2009). “Dîvânü Lügati` t-Türk ve Uygurlar”, Turkish Studies, 4/8: 5-12.

GÖKDAĞ, B. A. (2007). “Kençekler ve Kençekçe”, Dil Araştırmaları, 1: 97-108.

GÜLSEVİN, G. (2008a). “Divanu Lügati` t-Türk`teki Oğuzca Özelliklere Karşılaştırmalı Bir Bakış”, Doğumunun 1000. Yılında Kâşgarlı Mahmut ve Eseri Sempozyumu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İstanbul: 331-345.

GÜLSEVİN, G. (2008b). “Kaşgarlı Mahmut`un Verdiği Bilgilere Göre Arguca Eski Ha-laçça Olabilir mi?”, Uluslararası Kaşgarlı Mahmut Sempozyumu Bildiri Metinleri, Rize Üniversitesi Yayınları, Rize: 286-294.

GÜLSEVİN, G. (2016). “11. Yüzyılda Hangi Oğuz Diyalektleri Vardı?”, Bilig, 76: 269-300.

GÜNER, G. (2009). “Divânü Lugâti` t-Türk`te Kençekler ve Bazı Kençekçe Kelimeler Üzerine Düşünceler”, Bilig, 48: 75-90.

KARAHAN, A. (2008). “Divânü Lugâti` t-Türk`e Göre Çiğil Lehçesi ve Karahanlı Yazı Dili ile İlişkisi”, Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Bilgi Şöleni Bildirileri, Kâşgarlı Mahmut ve Dönemi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 467-477.

KARAHAN, A. (2013). Divânü Lugâti` t-Türk`e Göre 11. Yüzyıl Türk Lehçe Bilgisi, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KİLLİ, G. (2008). “Türk Diyalektolojisi Araştırmalarının Eşsiz Kaynağı Dîvânu Lugâti` t-Türk”, Kâşgarlı Mahmûd Kitabı, Ed. F. S. BARUTÇU-ÖZÖNDER, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara: 375-403.

KORKMAZ, Z. (1972). “Kâşgarlı Mahmut ve Oğuz Türkçesi”, Türk Dili, 253: 3-19.

PRITSAK, O. (1959). “Kâşgarîs Angaben über die Sprache der Bolgaren”, Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, 109: 92- 116.

TOPRAK, F. (2003). “Divanü Lugati` t-Türk`te Kıpçakça Kaydıyla Verilen Kelimelerin Tarihi Kıpçak Söz Varlığı İçindeki Yeri”, Türkoloji Dergisi, 16/2: 79-90.



ZIEME, P. (2009). “Ordo Uluş, Solmı and Beşbalık”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 62/3: 255-266.



Received: 27.10.2018

Accepted: 11.12.2018

Published: 10.01.2019

JOTS, 3/1, 2019: 54-82

Additional Turkic and Tungusic Borrowings into Yukaghir II

Yukagir Dilindeki Türkçe ve Tunguzca Alıntılara İlaveler II

Peter PIISPANEN

Stockholm University (Stockholm/Sweden)

E-mail: peter.piispanen@finska.su.se

Continuing on previous research, in this second part of a paper series, ten newly found suggested borrowings from the Turkic, Tungusic and Mongolic languages into the Yukaghir languages and dialects of far north eastern Siberia are presented as loanword etymologies. The chronology of the borrowings is considered, and solid phonological and semantic considerations are given for each suggestion, and other possible cognates or borrowings in the surrounding languages are also discussed.

Key Words: Borrowing, Tungusic, Turkic, Mongol, Yukaghir.

1. Introduction

Research into additional Turkic, Tungusic and Mongolic lexical borrowings into the Yukaghir languages and dialects remains a productive field where further discoveries of etymological interest can be made. This gives us valuable information about the ethnic and linguistic prehistory of the area. Building on previous research, further papers on this subject will be prepared in a paper series. In this second part of a major study, additional lexical borrowings from the Turkic, Tungusic and Mongolic languages into the Yukaghir languages and dialects are thus presented in semantic and phonological detail, considering root structure, suffixation patterns and more. For all discussions and details regarding Yukaghir prosody, phonology, principles of synharmonism, sources of borrowings, principles of borrowings in general and general theories of borrowing chronologies into Yukaghir – matters of great importance for the understanding of lexical borrowings between these languages as well as general information on the citation of lexical materials – I will refer to the first part of this paper series (Piispanen 2018).

Lexical borrowings into Yukaghir primarily, and most commonly, borrow only the root structure. The borrowed root, being mono-, bi- or trisyllabic-, is then readily suffixed for various semantic and grammatical functions. Suffixation may follow different patterns throughout different Yukaghir dialects and languages. Naturally, the borrowings adjust to Yukaghir prosody and phonology over time, but this process often takes many centuries, suggesting that aberrant phonology may be indicative of the root being a borrowing. Borrowing merely the root may seem contrary to the commonly held belief among linguists that only whole words are borrowed; while this too occurs on occasion, it is, at least historically, not the norm. The possibility and actuality of verbal root borrowings between languages has been readily demonstrated, for example, through research such as that of Vovin 2014. Although published in summary before, I will here again present Yukaghir prosody and phonology briefly, which is needed

to be able to follow the argumentation given under the respective loanword etymologies.¹

2. On the “Altaic” Language Hypothesis

Since the presentation commonly touches upon Turkic, Tungusic and Mongolic forms, which are similar both phonologically and semantically, I should probably mention my own stance on the whole hypothesis of an “Altaic” language family so that my argumentation is read with the correct understanding. Extremely briefly, the hypothesis assumes a direct genetic language relationship between these three language groups (as well as according to some researchers also to Korean and Japonic; see for example Robbeets 2005). This question has produced an enormous amount of research and debate over the years with the Pro-Altaicists and Anti-Altaicists vividly discussing such matters. This debate and research was, for example, well summarized elsewhere two decades ago (Georg et al. 1998) and much has happened since. The topic of “Altaic” languages and a common prospective language family is probably to be considered a hot topic in current linguistics.

As to my own stance very briefly, with a few notes, I agree with RÓNA-TAS, as I have come to understand his argumentation: I do not flatly reject the possibility of relatedness of the “Altaic” languages. So when I say “related” or “correspondence” in my argumentation I mean exactly “either cognate or borrowing”, or, in a few cases “mere look-alikes”. Simply put, all the evidence presented thus far, literally thousands of pages, suggests one thing: there is clearly *something* there. Then, if *something* means an actual genetic language relationship (=the Altaicist stance) or extensive grammatical, lexical, morphological and phonological convergence of three unrelated language (families) (= the Anti-Altaicist stance) is another matter to settle in the future. At least Turkic, Tungusic and Mongolic *may* be genetically related languages, but proving this is by no means a small feat. There are enormous problems to overcome.

¹ I wish to thank my colleagues Alexander VOVIN, Eero TALVITIE, Marko CRNOBRNJA, José Andrés Alonso de la FUENTE, Juho PYSTYNEN, Arnaud FOURNET, and Mikhail ZHIVLOV for their valuable and useful input on an earlier draft version of this paper.



First, direct comparison between the three at the proto-language level may not be accurate as they represent languages spoken in three different eras, but this can be overcome by comparing the languages at a synchronic level, using daughter languages if needed (i.e. Old Turkic). Also, in order to effectively be able to compare the three groups on a proto-language level it would be most desirable to have new historical and etymological dictionaries at hand summarizing all such research made thus far, including reconstructed proto-language roots, but alas while the foundation is there, as far as I can tell, this update does not yet exist in readily accessible collected form for most of these languages. Second, if the three are related, two of them are likely more closely related to each other than to the third, but, again, this should not be held as an argument towards all three possibly being related. Third, of all the putative cognates presented, some will be mere look-alikes (and semantically not defensible), others will be lexical borrowings, while a few *could* represent an earlier common lexical stock. Fact is, even if only fairly few lexical items, along pronouns, numerals and morphology, could be shown to originate in a common linguistic core, the “Altaic” hypothesis could be considered proven. Although this would require solid and regular sound laws (with all exceptions reasonably explained) for a reasonably high number of basic lexical items, and then tools to accurately distinguish borrowed lexicon from inherited lexicon. This research would first hand need to discard the numerous look-alikes (as well as numerous ghost words) resulting from semantically overly permissive comparisons. Naturally, it is necessary to be utterly strict regarding the semantics, phonology, lexical attestation, morphology, *etc.* in order to avoid assigning cognancy merely on the grounds of wishful thinking and phonological similarity. Long listings of compiled, reiterated lexicon for comparisons without detailed phonological and semantic argumentation for each item will not benefit anyone. For exactly this reason I have herewith also opted to extend all etymological discussions in this paper series with further comments of interest, discussions on the phonology, possible connections with other lexicon, *etc.*, resulting in fewer suggestions in total *per paper*, but thus improving on the level of the research. Distinguishing all such matters between the three language groups is not a simple task (although I note that research, such as that

presented by B. KHABTAGAEVA regarding the determination of lexical borrowings, seems to be a step in exactly the right direction).

There would, at least to me, seem to be a few key factors to focus on in future research which *could* lead to new, surprising breakthroughs. As a mere layman of this field of research I would suggest this, some of it being very obvious of course:

1. Chuvash (Turkic): The whole *lir*-Turkic (Oghur)/*shaz*-Turkic (Common Turkic) controversy needs to find a definite solution. That is the question of which Turkic branch represents the first branching, and thus being closer to the phonological form of Proto-Turkic itself. It would seem to me, fairly conclusively actually, as if Chuvash (of Oghur Turkic) is lexically closer to the corresponding forms found in Tungusic and Mongolic, respectively, which should by absolute necessity and logic suggest that Chuvash (and the other extinct Oghur languages) represents the earliest Turkic branch splitting off before the rest turning into the Common Turkic languages. I am by far not the first to suggest this. Thus, further research into Chuvash etymology could be of great benefit for more accurately reconstructing Proto-Turkic roots which will then be better comparable to both Tungusic and Mongolic roots. Literature: A useful resource for Chuvash studies would be, for example, the seventeen volume thick dictionary by N. Ashamarin Cheboksary 1928-1950. A much shorter, but still most useful dictionary is Andreev *et al*'s Chuvash-Russian dictionary (of more than 40 000 words) from 1985. Other key works include two Chuvash etymological dictionaries by V. Egorov in 1964 (one volume) and by M. Fedotov in 1996 (two volumes), respectively.

2. Khalaj (Turkic): Another candidate for immediate study should be the peripheral Turkic language of Khalaj, spoken in Iran. It exhibits many archaic features, and bears some unusual similarities for example with Chuvash. Literature: the logical starting point for this line of research would be Doerfer's seminal book of Khalaj field data (1971).

3. Jurchen & Manchu (Tungusic): In recent decades, the lexicon of the Tungusic Jurchen language has been made readily available to westerners, which will

facilitate etymological research into this peripheral and possibly archaic Tungusic language. As Jurchen eventually became Manchu, the latter too should be the subject of further detailed study. Consider their geographic position they might perhaps reveal some ancient Tungusic traits and further clarify the language contact situation throughout the ages. Literature: An early work of importance is Wilhelm Grube's *Die Sprache und schrift der Jučen* from 1896. The lexical works of Jin Qizong and Daniel Kane are of importance. Useful Mongolian and Manchu indexes are available, for example, by Kuribayashito. I must suggest, that in future studies, the source of Jurchen must be carefully specified. There have been Jurchen A (which was documented by Grube, Kiyose, in 1977 and 2004/2005 and Aisin Gioro, in 2009) and Jurchen B, as well as other texts made in Jin and Yuan times, all of which fall outside of the categorization into A or B. Jurchen A represents the written language as documented by the Bureau of Translators, while Jurchen B represents the colloquial language documented by the Bureau of Interpreters.

4. Bala & Alchuka (Tungusic): These two constitute additional peripheral Tungusic languages of interest to study in greater detail.

5. Dagur (Mongolic): Further research into borrowings to and from the Mongolic Dagur language into surrounding languages (the Tungusic Solon Ewenki, Manchu *etc.*) may be very fruitful in understanding the ancient languages, their contact situations and interrelatedness. Literature: For basic Dagur studies, the works of Todaeva (on the Dagur language from 1986) and Tsybenov (a short dictionary from 2014) are of importance, as well as the dictionary by Enhbat from 1984. A useful initial lexical source for Dagur could be, for example, J.A.A. de la Fuente's *Dagur Index* (2013). Additionally, the work *Dayur kelen Mongyol kelen-ü qaričayulun* from 1983 also contains a short vocabulary.

6. Khitan (Mongolic): Then, in order to truly understand Mongolic pre-history in greater detail further studies of the para-Mongolic language of Khitan is obligatory. Literature: The state-of-the-art of current Khitan studies is well summarized elsewhere (Chinggeltei 2002a, b; Kane 2009; Wu-Janhunnen 2010; Janhunnen 2012; Róna-Tas 2016; Apatóczky-Kempf 2017, *etc.*).



In other words, etymological studies and other comparisons targeted mainly at Chuvash, Khalaj, Jurchen/Manchu, Dagur, and Khitan for starters could prove to be very fruitful for answering the key questions of the “Altaic” hypothesis. I believe that the latter four were spoken around the same peripheral area and that at least extensive lexical borrowings will be found, but also traces of Pre-Mongolic and Pre-Tungusic suffixation patterns, pronouns, morphology, original semantic meanings, historical phonological development and more. Chuvash, and Khalaj, both then, may represent other peripheral ends giving enormous amounts of information directly on Proto-Turkic. The combined findings then – along everything not just related to lexicon – should better answer the questions of if these languages are related to each other or not.

3. A brief Note on Yukaghir Prosody

The following reiterates what has already been described several times earlier in the scientific literature for the sake of the reader. Yukaghir tends to borrow only the bare root stem and then tries to accommodate it to valid prosodic structure. Since phonological adjustment often takes time, borrowings will tend to have remaining phonological irregularities, such as the lack of synharmonism, unexpected closed long vowels or morphologic complexities such as the presence of non-Yukaghir consonant clusters or suffixes identifiable in other languages.

Valid prosodic structures in Yukaghir include (V=any vowel except ə; C=consonant):

Nouns root structures: (monosyllabic) (C)V: -, (C)V:C-,

(bisyllabic) (C)V: Cə-, (C)VCV/ə-, (C)VCCə-

Verbal root structures: (monosyllabic) (C)V: -, (C)VC-,

(bisyllabic) (C)V: Cə-, (C)VCV-, (C)VCCə-

Trisyllabic roots are usually formed by adding a syllable -Cə, -CV:, -Ci or -uC to a bisyllabic root. There is a very strong tendency in Yukaghir towards re-

duction of the number of stem syllables, which is why trisyllabic roots are exceptionally rare and which is why the second syllable often still bears traces of ancient suffixation patterns. Invalid prosodic structures in Yukaghiric include:

Noun root structures: ≠ (monosyllabic) CV-, Cə-, CVC-

Verbal root structures: ≠ (monosyllabic) CV-, Cə-, CV: C-

Naturally, the prosody of the Tungusic and Yukaghiric languages are different, and a Tungusic borrowing will therefore often have aberrant phonological structure in Yukaghiric. In other words, any remaining deviant prosody strongly indicates that the item must be a quite recent borrowing. Prosodic control—i.e. the drive to remake a root into a valid Yukaghiric prosodic structure—well explains many cases of vowel lengthening or apocope in borrowed lexicon in Yukaghir, and this is also clearly found with the suggested borrowed items in this paper.

4. Yukaghir Phonology, Prosody and Synharmonism

The important principle of synharmonism in Yukaghir needs to be clarified (and is explained in detail in Nikolaeva 2006: 40–41). Like in the Uralic and Turkic languages, there is a form of vowel harmony in Yukaghiric; all root vowels are either harmoniously back (i.e. *a, o, (u), i*) or harmoniously front (i.e. *e, ö, u, i*). This underlying vowel harmony controls the conditions of the rules of synharmonism, i.e. the distribution of velar and uvular consonants in Yukaghiric. The rules state that Yukaghir front stems may only contain *k* or *g*, while back stems may only contain *q* or *ɣ* (Nikolaeva 2006: 40–41). Vocabulary that phonologically breaks synharmonism, for example by having irregular vowel harmony, including irregular clusters that violate the phono tactic constraints of the Yukaghiric languages, or by having unexpected closed long vowels, is thus very indicative of borrowing. This rule is paralleled by that found in the Turkic Yakut, which takes *k* with front vowels and *q* with back vowels (Anderson 1998), and I suggest that synharmonism can be considered a shared Sprachbund feature encompassing at least these two genealogically non-affiliated languages.

5. On the Chronology of the Borrowings

Earlier research had developed a rudimentary system for determining the chronology of lexical borrowings into the Yukaghir languages and dialects. This system was mostly based on vowel correspondences, and originally classified all borrowings as either *early* or *late* borrowings. Both these stages still implied borrowings into two different stages of Late Proto-Yukaghir (with *early meaning* approximately around 1400-1630 BP and *late meaning* approximately around 900-1300 BP). This system has later been expanded to also include *very early* borrowings (at around 2000-2500 BP) and *very recent* borrowings (borrowings made during the last few centuries only)(all this has recently been summarized in: Piispanen 2018:110-111). In this system there are thus four different eras representing different chronological waves of borrowings occurring in several different places. It was suggested elsewhere (Piispanen 2018b) that Eskimo and Nivkh borrowings into Yukaghir would typically constitute *very early* borrowings (which would place such borrowings into Middle Proto-Yukaghir, or Pre-PY), although some Eskimo borrowings (of the Yup'ik type) are *early*, *late* or even *very recent* borrowings. Turkic, Tungusic and Chukchi borrowings will be *early*, *late* or *very recent* borrowings, while Mongolic borrowings will be *post-late* or *very recent*. All Russian borrowings are of course *very recent* borrowings and found only in individual Yukaghir languages or dialects.

However, this distinction, which has been used in much research, is not problem-free, as was pointed out by an anonymous reviewer, and is not well-established. It is problematic because there is a fairly regular sound correspondence today between the front -o- of most Ewen dialects and -u- in Ewenki. Also, in many northern Ewen dialects there is today -u- instead of the original *-o-. Thus, alternations could reflect borrowings from different historical dialects (for example North contra South Ewen or Ewenki dialects) instead of reflecting true chronology from an identical source changed over time. Furthermore, the apparently earliest Tungusic borrowings in Yukaghir almost seem to predate the times of the Tungusic migration itself into the ancient Yukaghir lands. Thus, there appears to be a need to evaluate the details of this methodology in the future to fully verify its claims and applicability for chronological purposes. In

other words, the chronological suggestion given each respective borrowing in this paper should be considered tentative and subject to possible reevaluation and change in the future. Nevertheless, while there may be a weakness in the analyses of chronology, readily identifying the donor language as being Turkic, Tungusic, Mongolic, Eskimo, etc. is still most accurate even without having to resort to using high-definition dialectal dictionaries (for example Cincius for Ewen vocabulary) instead of using a simplified dictionary (like Robbek & Robbek for Ewen vocabulary used in this paper). Until the system has been redone, however, I shall still classify borrowings according to the aforementioned chronological stages.

6. New Borrowings into Yukaghiric

Below I present *ten* new suggested Turkic, Tungusic and Mongolic borrowings into the Yukaghiric languages and varieties. In typical fashion, Yukaghir will only borrow a short root stem, and then often suffix it, which may make the borrowings appear more (phonologically) complex than they actually are. The semantics and phonology are discussed with each suggestion, and when possible a suggested chronology is given, following the same format as outlined above (a methodology also used in earlier research), along further notes of interest, including further possible cognates or borrowings in other surrounding languages. Yakut borrowings into Yukaghir are of particular interest since they are often early enough to be classified as Pre-Yakut, which in the best case scenario shows us exactly what the Yakut form historically used to look like. Many Tungusic borrowings will be from early Ewen, but some instead from Ewenki. The Mongolic borrowings are practically never directly borrowed into Yukaghir, but have arrived there through an intermediary proxy language (as specified under each relevant entry).

Late Proto-Yukaghir reconstructed forms are from the generally well-received *A Historical Dictionary of Yukaghir* by Irina NIKOLAEVA, although in a few cases new reconstructed forms are offered. The lexical comparisons are presented using the exact transcription of the referenced sources, except for most Turkic forms which have often been rewritten into the traditional transcription format used in Turcology. Numerous dictionaries and other scientific literature

are used for the individual languages of the Turkic, Tungusic and Mongolic language groups as referenced. Many of the reconstructed Proto-Tungusic, Proto-Turkic and Proto-Mongolic forms are taken from *An Etymological dictionary of Altaic languages* (= EDAL) by Starostin et al.—because more detailed comparative linguistic studies of these languages often remains to be done—and it should be kept in mind that the EDAL is a controversial source that is not accepted by many scholars. In cases where it has been possible, I have therefore instead opted to use the, in my eyes, very accurately and convincingly reconstructed Proto-Mongolic roots found in Hans Nugteren’s thesis (2011), that is if the respective root is available therein. All Tungusic proto-forms are based on the generally well-received *Sravnitel’nyj slovar’ tunguso-man’žurskix jazykov 1-2* [Comparative dictionary of the Tungus-Manchu languages 1-2] by Cincius, aka the TMS, even though the dictionary does not present Proto-Tungusic roots as such, or, again, as presented in the EDAL. In the future, Doerfer’s Tungusic reconstructions (Doerfer 2004) amplified by details from Talvitie’s Tungusic vocal reconstructions (Talvitie 2016) might be useful. In a few rare cases, I may suggest other possible reconstructions based on a number of factors in my argumentation.

New borrowing

Proto-Turkic ***sanč-** > Old Turkic *sanč-* ‘stoßen’; Yakut *as-* ‘толкать, прихать, отпихивать = to push; тыкать, колоть, вознать, пронзать = to poke, to prick, to pierce; stoßen, stechen; itmek’ (JRS 48; Vasiliev 1995: 135), borrowed as: KY *aššə-* ‘to prick’ (< ***as-sə-**) (Nikolaeva 2006: 83), *aššəm* ‘уколоть = to prick’ (Nikolaeva-Shalugin 2002:16).

This totally isolated KY verbal form (i.e. it is not attested anywhere else in Yukaghir) is a borrowing from a Yakut verb. The Yakut root was etymologized elsewhere (Stachowski 1994: 178); this Yakut verb is not to be confused with the homonym *as-* ‘to open’, given on the same page, which, however has another origin in Proto-Turkic ***ač-**.

In Yukaghir, KY *-šə-* (< PY ***-sə-**) is a transitive verbal marker (Nikolaeva 2006: 83), while the change of *s* > KY *š* is fundamental and fully regular. As to the semantics, the JRS gives the meanings ‘to poke, to prick, to pierce’ which agree

perfectly with that found in Yukaghir ‘to prick’. The straight-forward phonological and semantical details leave no doubt about this being a direct and recent Yakut borrowing into Yukaghir.

New borrowing

Polish *proszka* ‘powder; genitive form’, borrowed as: Yakut *pruoška-boruoska* ‘нюхательный табак = snuff (tobacco); penis of a baby’, *boruoskala-* ‘нюхать (нюхательный) табак = to sniff snuff tobacco’, *boruoskahyt* ‘snuffer (of tobacco) (JRS 76) (& Indigirka Russian ‘*proška* ‘snuff (tobacco)’), borrowed as: TD *procke-* ‘tobacco’ (Nikolaeva 2006:362).

This is a correction of an older loanword etymology, and an interesting case of borrowing into Yukaghir. The TD form *procke-* ‘tobacco’ has previously been compared to Rus. *porošok* ‘порошок = powder’, as the lexical source of a borrowing (Nikolaeva 2006:362), but more recent research suggests that this is actually not the case. Rather, the phonology strongly suggests that this borrowing is, believe it or not, from a Polish word, and intermediated into Yukaghir through Yakut. Very recently, STACHOWSKI brilliantly demonstrated (2018) two Polish lexical borrowings into surrounding languages from Polish exiles, residing in their own district (one of four) in the city of Yakutsk, dedicated to them in 1678-1681 by the mayor BIBIKOV (Armon 1977: 22). The Polish word for *tobacco* found itself borrowed, probably independently, into local Indigirka Russian, and into Yakut, and later on, apparently, also into Yukaghir (< Yakut). While the borrowing could, in theory, have arrived through Indigirka Russian, Yakut is the most likely donor language as it has commonly been the source exactly of this type of trade contact loanwords. This borrowing is only attested in one dialect of Yukaghir, and we may assume **pruoška* > *procke-*; the root-initial cluster is non-native to Yukaghir and readily demonstrates that this word is indeed borrowed. The change **-šk-* (& **-sk-*) > **-čk-* is irregularly demonstrated in a number of cases by Russian borrowings into KY, and a similar irregularity must also have occurred with this *very recent* borrowing into this dialect of TY. The change of the word-final vowel must have been driven by prosody as the final *-e* has resulted from adjustment to the valid prosodical noun structure of **(C)VCCə-* (regularly > TY (C)VCCe-).

New borrowing

Proto-Tungusic ***araj** ‘barely’ (TMS 1 48) > Ewen *arai~araj* ‘suddenly, abruptly; apparently; only’ (Robbek & Robbek 2005:45) (& Ewenki *araj* ‘едва, чуть, только; как только, вдруг = barely, a little, only; as soon as, suddenly’)(Vasilevič 1958:34), OR Yakut *araj~dial.raj* ‘только, лишь; вот; вдруг; едва; хотя, разве = only, just; here; suddenly; barely; although, perhaps’ (JRS 44; Pekarsky 1959:129,130,2001), borrowed as: KY *raj* ‘кстати = incidentally; on the way, by the way’ (Nikolaeva 2006:391), *raj* ‘кстати = by the way’ (Nikolaeva-Shalugin 2002:66).

NIKOLAEVA’s dictionary notes that this KY word is a likely borrowing (on account on the root-initial, non-native rhotic), and indeed it is. For some reason the word-initial vowel has been dropped with this borrowing, but perhaps a reasonable explanation can be given. In another borrowing, Rus. *raz* ‘time; occasion’, borrowed as: KY *aras, araŋo:ŋo:-* ‘different; various’ (2006:391), the borrowed form expectedly has an epenthetic root-initial vowel added in order to avoid an *r*-initial word (which would match badly with Yukaghir prosody), but the same has clearly not happened with this borrowing. However, Ewen seemingly displays an odd related phonological phenomenon with words like *rajkom~arajkom* ‘district committee’ & *rajon~arajon* ‘area’. I conjecture that such word pairs may be found throughout different Ewen dialects, and since it would be counter-intuitive to eradicate the word-initial *a-* with a borrowing into Yukaghir, perhaps the KY word was simply borrowed from an Ewen dialect using *raj*, instead of the more standard form of *araj*. After all, the fairly modern Yukaghir speakers (of KY), likely being bilingual in both Russian (which has word-initial *r-*) and KY, may have grown comfortable enough with word-initial *r-* and so simply opted to neglect to add the epenthetic, word-initial vowel which would have made it a better fit with Yukaghir prosody. Then, there is another option, having Yakut *araj* ~ dial. *raj*, meaning the same thing. However, the form *raj*, as found also in KY, seems limited to dialectal Yakut (and it is missing from the JRS). This may suggest that the Ewen form was the donor language into KY in this case. Further, there are reasons to believe the Yakut form itself is an Ewen borrowing.

Semantically, ‘suddenly’ and ‘abruptly’ (Ewen, and Yakut) are synonymous to ‘incidentally; on the way’ (Yukaghir), as all relate to sudden, perhaps even surprising, events, for example during a sleigh ride (hence ‘on the way’).

The same Ewen word mentioned above has also likely correctly earlier been suggested the donor of TK *arej* ‘suddenly’; TJ *arei* (Nikolaeva 2006: 112), and these must have been borrowed separately into TK/TJ and into KY, due to the unusual phonological differences. In other words, the Ewen word has served, possibly through different dialects, as the donor for the TK/TJ as well as the KY words, but again a Yakut dialect could perhaps instead, but this is less likely, have been the donor. There is also an Ewenki cognate, *ara~araj* ‘barely, a little; all of a sudden’, which would fit both phonologically and semantically as the donor language, but given that Ewen is a much more prevalent source of borrowings into Yukaghir, this too would more likely be a borrowing from the Ewen branch. Tungusic cognates are also found in Solon, Orok, Ulcha and Manchu – suggesting the primary meaning of ‘barely’ – making this a definite Tungusic root (with, importantly, Mongolian equivalents also being found; cf. Mongolian *araj* ‘barely’, etc. Mongolic forms are also mentioned in *the Secret History*, Alexander (Sulqarnai) manuscript, Dagur and Mongghul, and these are therefore exceptionally well-attested although for an unknown reason missing altogether from Nugteren’s recent and excellent Mongolic reconstructive work (2011).

In fact, the Mongolian forms are considered by most sources to be the etymological origin for the forms found in Turkic and Tungusic (and now also Yukaghir)). As a final note, I suggest that this root, which is found to be extensively wide-spread, is actually a *Wanderwort* with complicated borrowing patterns (with borrowings and even reborrowings) at the very least between Tungusic, Turkic, Mongolic, Yukaghir and a few other languages (I hope to present a detailed study in the future, where a few new etymologies can also be suggested).

New borrowing

(Proto-Turkic **ana~*eñe* ‘mother’ (EDAL 510) >) Yakut *ije* ‘мать, материнский = mother, maternal’ (< Pre-Yakut **iñe* > Dolgan *iñe* ‘mother’) (JRS 144), borrowed as: BO *úqje* ‘mother’ (< **u:je~*u:jə*) (Nikolaeva 2006: 450).

This borrowing is interesting for several reasons. In one very old note collected by BOENSING in 1781, mailed from around Gižiga to St. Petersburg, an un-

usual word meaning ‘mother’ was presented. BOENSING seems to have transcribed words of the *Chuvan* variety, spoken by the *Chuvantsi* tribe.² This particular word is borrowed only into *Chuvan* and must have come from Pre-Yakut **iñe* ‘mother’, the very nature of the word suggesting close ties between the *Chuvantsi* and the Yakut.

Phonologically, the root in Turkic may appear difficult to reconstruct as the forms throughout various languages seem to suggest either **ana* (unpalatalized) or **eñe* (palatalized).³ Turkologists generally seem to believe that the Yakut form arose from Proto-Turkic **eñe* ‘mother’ (noted, for example, in Stachowski 2008:391; a paper that otherwise convincingly argues for the existence of a palato-velar **ŋ*’ in Proto-Turkic), and, indeed, it must have been so since there is also Dolgan *iñe* ‘mother’ (Stachowski 1993: 127), clearly showing the word of 17th century (Pre-)Yakut.

The palatal Yakut form also goes well in hand with a comparison with Proto-Tungusic **eñi-* ‘мать = mother’ (TMS 2 456), very well-attested throughout the Tungusic languages (Ewen, Ewenki, Solon, Negidal, Oroch, Ulcha, Udege, Orok, Nanai, Manchu, Jurchen). Given that all Turkic forms, except for Yakut and Tuvan *ĩje* ‘mother’ (< **iñe*), seem to point to Proto-Turkic **ana* ‘mother’ it seems possible that the Yakut and Tuvan forms are actually instead Tungusic borrowings (from Proto-Ewen/Proto-Ewenki **eñi(n)* ‘mother’). While a Tungusic donor language could alternatively have been suggested in this case, it would not explain the phonological peculiarities of the *Chuvan* word in a way that borrowing

² The *Chuvantsi*, speaking the *Chuvan* language, is usually considered the easternmost Yukaghir tribe of the Anadyr, and the original ethnic group of *Chuvanskoye* village around 100 km west of Markovo. Sadly the *Chuvantsi* were broken up due to warfare with the *Chukchi* during the 18th century and were thereafter assimilated with other populations, although the *Chuvan* ethnicity still exists if not the language: one group went to Nizhnekolymsk and were assimilated into the Tundra Yukaghir in the 19th century, a second group were assimilated by the *Koryak*, and the third group ended up in Anjuj in Markovo and were assimilated by the Russians. Thus the *Chuvan* language became extinct in the early 1900s, but parts of it were luckily documented for posterity. The ethnic *Chuvans* today all speak Russian and some also *Chukchi*, depending on their geographic location.

³ In addition, there is a known borrowing from Old Turkic into Tang Chinese, as 娘, 孃 *njay* ‘mother’ (Vovin-McCraw 2011: 110-111), which conclusively demonstrates that the original Turkic form must have been **ana* ‘mother’.

from Pre-Yakut would do and does do. One may also add Proto-Uralic ***enä** ‘big’ > Proto-Saamic ***eannē** ‘mother’; Komi-Zyrian *unaj* ‘older uncle’; Proto-Samoyed ***enä** ‘older brother’, etc. to this comparison, albeit the similarity with the Uralic forms could be coincidental, in particular since the Uralic forms have arisen from the primary meaning of ‘big’.

In Yukaghir, spontaneous changes between ***ń~*j~*l**’ can sometimes occur and it would thus be easy to arrive at the Chuvan *-j-* from an original *-ń-*. However, instead of directly assuming an *ad hoc* hypothesis, reality may be more complex than that, and we may here actually have the opportunity to have a look at a borrowing taking place exactly during a major sound change in Pre-Yakut. The palatal *ń* must still have existed, on account of the modern Dolgan form, in the Pre-Yakut word of the 17th century, but the borrowed Chuvan word of the 18th century, already displays the semivowel *j*. The modern Yakut word of the 20th century then displays the voiced palatal stop *j*, which is usually found as either *d* or *d’* in borrowed Yukaghir form (Piispanen 2013: 127-128), but the Chuvan form, in contrast, only displays an *j*. So it would seem as if the Chuvan form (which already has an irregular word-initial diphthong) actually shows an intermediate phonological form from a time exactly when the change ***ń** > *j* took place in Pre-Yakut, thus also giving hints as to the nature of this unusual change (i.e. through a possible intermediate ***j** or something very close to it); this would, if correct, suggest a chronological chain of phonological development: Pre-Yakut ***ine** (17th century) > ***ije** (18th century) > Yakut *ije* (20th century). In support of this is the alternative spelling (and supposedly (dialectal?) pronunciation) of the Yakut word, cf. Yakut *iyē* ‘mother’ (Vasiliev 1995: 12).

Regarding the vocalism on the Yukaghir side, since the valid prosodic structure for a bisyllabic Yukaghir noun of this type is (C)V: Cə-, the origin of BO *úaje* could be reconstructed as either ***u:jə** or ***wa:jə**-, the latter as hesitantly suggested in Nikolaeva 2006: 450. However, the Chuvan word was, at the point of recording, a very recent borrowing, and likely not yet restricted to these prosodic structures. Thus, if only partially adjusted to Yukaghir prosody, as perhaps suggested by the diphthong originating in a long vowel, the word could well have kept the original word-final *-e*, instead of turning into the schwa, *-ə*, typical and

expected of a noun root. The Chuvan word does indeed have *-e*, but this could also have resulted from the change *-ə > -e*, instead of from retention, again fully possible just like regularly occurs in Tundra Yukaghir. In other words, the word-final sound would have been either **-e* or **-ə* in Chuvan. We may also presuppose the fully possible change **i- > *u-* with the borrowing, and which would then be lengthened due to prosody, and thus would easily explain the formed word-initial diphthong. Thus, combining all phonological considerations into reconstructive ideas, and considering the vocalism of the Pre-Yakut word, we may probably reconstruct a borrowed form, **u:je~*u:jə*, for the Chuvan word prior to recording.

New borrowing

Yakut *uburaa~uguraa* ‘целовать = to kiss’ (JRS 430; Pekarsky 1959:2973); borrowed as: (**uba:- >*) TK *uba:-* ‘to kiss’; TY *uwa-* ‘to kiss’ (Nikolaeva 2006:446), *ubaam* ‘to kiss’, *ubaal* ‘kiss’ (Atlasova 2007:55).

This constitutes another lexical borrowing related to the most intimate of social concepts, ‘kissing’, clearly suggesting close ties between Yakut and Tundra Yukaghir speakers, likely due to intertribal marriages and bilingualism throughout generations. Contrary to what is reconstructed in Nikolaeva’s dictionary (**uw-*), the TK form is earlier and shows an original voiced plosive **b*, which had turned into the semi-vowel *w* in the later TY, a phonological change occurring fairly commonly throughout Yukaghir; in other words, here we can instead reconstruct **uba:-* as the originally contracted borrowed form (< **uburaa-*). A similar contraction has actually occurred also on the Yakut side with *uburaa > uuraa* ‘целовать = to kiss’ (JRS 448). The Yukaghir root looks like a prosodically odd fit, and, actually, Nikolaeva does note that the stem shows back vocalism.

Most interestingly, for an unclear reason there also exists a similar root found in the Chukchee-Kamchatkan languages, cf. Koryak *uwwat-* ‘to kiss’; Alutor *uvvat-* ‘to kiss’; Itelmen *ow(w)a-s* ‘to kiss’, etc. These words have the *-w-* as found in later Yukaghir, which originally developed from *-b-*, and as originated in the Yakut form. The similarity could therefore be coincidental only. Still, the simi-

larity is quite astounding both in terms of phonology and semantics. Furthermore, there are also somewhat similar Ewen *ābu-* ‘to kiss’ (TMS 1 6); *ābun* ‘fun; passion; abstraction’ (Robbek & Robbek 2005: 34), which seems related (through borrowing) to the Yakut form, but it has switched the vowels around irregularly, and therefore cannot be the source of borrowing into Yukaghir.

There are also other borrowed forms into Yukaghir meanings ‘to kiss’, namely Proto-North Tungusic **ńuka:n-* ‘поцеловать = to kiss’ (TMS 1: 644-645), borrowed as: KY *jugi-* ‘to kiss’, *etc.* (Nikolaeva 2006: 199); I note that this borrowing is, more specifically, likely from Ewenki *ńukāldī-* ‘to kiss’, *ńukān* ‘kiss’, as there are only additional cognates within the Solon and Udege languages, with no known Ewen cognate.⁴

New borrowing

Proto-Turkic **tōr-* ‘to become lean, hungry; lean, hungry’ (EDAL 1462) > Yakut *tuor-* ‘to become lean’, *tuor* ‘lean, skinny’ (Pekarsky 1959:2824), *tuorxai* ‘weak, powerless, puny’ (Pekarsky 1959:2829), borrowed as: (**tor-* >) MC *toryny* ‘thin’; BO *čórine* ‘thin’ (Nikolaeva 2006:436); MC *toryny* ‘only’ (Angere 1957:241).

Two old and isolated Yukaghir words from the notes of Matjuskin (1841) and Boensing (1781) are Turkic borrowings. Semantically, ‘lean’ and ‘thin’ are synonymous, and require no further explanation. The bare root has been borrowed only as prosodically valid monosyllabic **tor-*, in contrast to a prosodically valid bisyllabic **toro-* hesitantly is suggested by NIKOLAEVA, as there is nothing supporting a root-final **-o-* here. Rather, the root was suffixed, with **-ine-*, making it fully comparable with and parallel to the complementary PY **kōt-* > TY *kōt-ine-* ‘thick’; KK *kōt-ine-* ‘thick’ (Nikolaeva 2006: 223), also suffixed in a similar manner. As such, there seems to also have existed a productive adjectival suffix **(i)ne*, which is unrelated to the suffixes **-ńə-*, **-ń-*, **-n-*, *etc.*, and missing from the listed historical Yukaghir suffixes (Nikolaeva 2006: 79-83). It seems to have been mostly used in Tundra Yukaghir and related dialects only and could be added to the historical suffix listing with that note. We can probably assume the irregular

change of *tor-ine > MC *toryny*. Nikolaeva hesitantly suggests the, for nouns, prosodically valid bisyllabic proto-forms of *toro- and *čoro-. The Yakut form suggests that the former is correct (with irregular affrication, or even scribal error, in BO).

The same suffix, *(i)ne- is also found elsewhere: TY *jar-ine* ‘white, gray’ (< PY ***ja**-; Nikolaeva 2006:184); TY *lite-ne-* ‘strained, keen (of a look)’ (< PY ***l’ite-**; Nikolaeva 2006:244); TY *lör-ine-* ‘beautiful (of fur)’ (< PY ***lör-**; Nikolaeva 2006:250); TY *löt-ine-* ‘dirty’ (Nikolaeva 2006: 250); TY *moj-ine-* ‘soft, flabby’ (< PY ***moja-**; Nikolaeva 2006:271); TY *ńor-ine-* ‘yellow’ (< ***ńoro-**; Nikolaeva 2006: 311); TY *not-ine-* ‘beautiful; smart’ (< PY ***not-**; Nikolaeva 2006:312); TY *poj-ine-* ‘white’ (< PY ***poj-**; Nikolaeva 2006: 355); TY *pot-ine-* ‘full, filled’ (< PY ***poto-**; Nikolaeva 2006: 363); TY *sab-ine-* ‘smooth’ (< PY ***sampə**; Nikolaeva 2006: 394-395). Do these somehow constitute a closed class of Tundra Yukaghir adjectives? Further, considering the semantics and the often limited attestation in Yukaghir, I would argue that at least some of these roots are also likely lexical borrowings (from unknown sources).

New borrowing

Proto-Mongolic ***sokar** ‘blind (person)’ (Nugteren 2011:500) > Written Mongolian *soqur* ‘blind’, *soqurda-* ‘to be blind; to blunder’, *soqula-* ‘to make blind’, *soquj-~soqura-* ‘to become blind’, *soquilga-* ‘to close or squint one’s eyes’ (Lessing 1960:730); Middle Mongolian *soxar* (Lewicki 1949:49), *soqor* (Haenisch 1939), *soyor-~suqar* (Aptullah 1934) ‘blind’, etc., borrowed as: Ewenki *sokor* ‘blind’ (Doerfer 1985:128), borrowed as: TY *soquor* ‘blind’, *soquortege* ‘a one-eyed reindeer (in folklore)’ (Nikolaeva 2006:414).

Yukaghir borrowed a word for ‘blind’ from an Ewenki word meaning the same, which had, in itself, been borrowed from Mongolic, where the word is well-attested. Thus, again, Tungusic is intermediary to a Mongolic borrowing into Yukaghir.

Further, Tungusic also has this root seemingly natively with Proto-Tungusic ***šoKa-** (***čoka-** according to Doerfer) ‘one-eyed; to be purblind, sandblind; to shut eyes, blink’ (EDAL 1331-1332) > Ewen *čoqaŋi-* ‘one-eyed’, Ewenki *čokotī-čokoro* ‘слепой (на один глаз) = one-eyed’ (TMS 2 404, 105). Note here the slight semantic difference of ‘one-eyed’ instead of ‘blind’.

Both the original Tungusic ('one-eyed') and Mongolic ('blind') semantics are found in the Yukaghir forms; this may have resulted from contamination of the semantics of native Ewenki *čokoro* 'one-eyed' with the, from Mongolic, borrowed Ewenki *sokor* 'blind' in Yukaghir. The word and meaning for 'blind' indeed originates from Mongolic, but the meaning of 'one-eyed' is found only in Yukaghir folklore, thus likely originating in some native Tungusic tale (where a one-eyed reindeer could still function in some capacity, whereas a fully blind one could not). At the same time it must be noted that a derivative of this root in Written Mongol bears the meaning of 'to close or to squint ones eyes', but this appears to be a secondary semantic development.

There would appear to be some sort of correspondence also with Proto-Turkic **sĀki-* 'mirage' (EDAL: 1331-1332). The EDAL suggests a further connection to Proto-Korean **sjōkjə'ŋ* 'blind' > Middle Korean *sjokjə'ŋ*, Modern Korean *sōgjaŋ* (Nam Kwang 1960: 312; Martin *et al.* 1967: 969) which, however, seems impossible. Native Middle Korean words do not have word-initial *sy-* (represented in the EDAL as *sj-*) except when onomatopoeia is involved. Further, accent structure RH is unusual in native vocabulary and very few native words end in *-ŋ*. A. Vovin suggests in private correspondence that the Korean form is an early Chinese loan from a word meaning 'small bright', a polite and politically correct nomination for a handicap, which is common procedure in East Asia. Similarly, in Japanese, for example, instead of using *mekura* 'blind', one is politely supposed to say *-no fujiyu-no kata* 'a person with eyes that are not free'. In other words, the Korean words probably have nothing to do with the Tungusic, Turkic or Yukaghir forms noted above. In the same way, the obvious but accidentally similar Fin. *sokea* 'blind' may be mentioned.

A semantic theme of 'having bad eye-sight' goes through all of these words, meaning 'blind; sandblind; purblind', 'mirage', 'one-eyed', and even 'to shut the eyes; to blink'.

Tentative borrowing

Proto-Turkic **ses* 'threat', **ses-kin* 'to threaten' (EDAL: 1236-1237; ESTJA: 7) > dial. Turkish *seksen-* 'to threaten'; Uyghur *säskin-* 'to threaten'; Kazakh *sesken-* 'to threaten', *etc.*, borrowed as: TY *seske-* 'to scold; to grumble (of a man)'; TK *seskere-* (Nikolaeva 2006:403).

A problematic and tentative borrowing suggestion at best. While the phonological overlap between the Turkic languages and Yukaghir is excellent and the semantics of ‘to scold’ (Yukaghir) may agree with ‘to threaten’ (Turkic) it has proven impossible to trace the way of this tentative borrowing into Yukaghir. While the well-attested Turkic root can clearly be separated into a noun form and a verbal form, as per above, the root is not attested at all in Yakut, which ordinarily would be likely donor language into Yukaghir; however, the borrowing would have to be old and prior to the regular eradication of word-initial *s- in Pre-Yakut (for example: Anderson 1998) to allow for the phonological shape found in Yukaghir through a borrowing.

The authors of the EDAL (1236-1237) compared the Turkic root to Proto-Tungusic ***sesu-** ‘заказать, поручить = to order, to ask to do smth.’ (TMS 2: 144, attested in Ulcha, Orok and Nanai only) and, being vaguely similar, perhaps they are somehow connected (i.e. the Turkic verb could be suffixed, compared to an unsuffixed root in Tungusic). The EDAL here fail to mention that the TMS (TMS 2: 144) connects these Tungusic words with ***ser-**, which is also present in Ewenki, Ewen and Negidal. In Nanai *-su-* is a kind of iterative marker (Avrorin 1961: 62), and verb stems with *-r* are generally not tolerated. In other words, an iterative form ***ser-su-** may have displaced ***se(r)-** in the ancestor of Nanai, Ulcha and Uilta, as suggested by my colleague E. Talvitie in private correspondence. These facts then do a connection between ***sesu-** (< ***ser-su-**) and ***ser-**. None of the Tungusic forms imply any *threat*, merely an *entrustment*, and these are therefore unconnected to the Yukaghir forms.

The Turkic root, then, does not otherwise exist neither in this phonological shape, nor with the same semantics, borrowed or else how in Tungusic (including Ewen and Ewenki, two possible donor languages into Yukaghir). Neither does the root have any known correspondences in Mongolic, while the EDAL suggests a comparison to Proto-Korean ***siskú-** ‘to contest, contend; to quarrel, to be annoying’ (HMCH 333; Nam Kwang 1960: 327) and Proto-Japanese ***sásá-** ‘to allure, to incite’ (Martin 1987:756), but this does not help explain the word’s existence in Yukaghir. In other words, while the Yukaghir form is agreeable with the Proto-

Turkic root in both phonological and semantical terms, it is as this point impossible to trace the origin of the Yukaghir word and determine a donor language.

Additionally, as to the best of my knowledge, the following has never been taken into the comparison: Manchu *seshun* ‘противный, Досадный, пошлый = nasty, annoying, foolish’, *seshe-* ‘to oppress; to bugger; to abhor, to disdain; to bore; to eat too much, to be fed up with; to feel sick; to pour a powder, to shake a powder off;’ (TMS 2: 146; Zaharov 2010: 584); it must also be a borrowed form – and perhaps even two converged roots – although I have unfortunately not been able to trace the donor language in this case either. The “missing” donor language of both the Yukaghir and Manchu forms suggest that this root may be much more common throughout the “Altaic” languages than previously noticed (and attested). For example, given the borrowed forms in both Yukaghir and Manchu it *should* exist at least in Yakut and (dial.) Ewenki, and perhaps in Khitan as well, all being possible donor languages.

New borrowing

Proto-North Tungusic **siri-* ‘кроить = to cut (in stripes); to cut off’ (**sir-* in TMS 2 93-94) > Ewen *sir-* ‘to cut’; Ewenki *sir-mī* ‘to cut (out); to trim (veins and tendons from meat); to cut into stripes; to reject’ (Vasilevič 1958:356-357) (& Negidal *sij-* (< **siri-*) ‘резать, разрезать = to cut’), borrowed as: KY *šerilo-* ‘shaved (of wood)’ (Nikolaeva 2006:403).

This constitutes a fairly straight-forward borrowing, likely from Ewen into modern KY only; however, I conjecture that its omission from earlier sources like KD, KJ, KK, KL, SD and MK simply stems from incomplete data gathering which very likely misses words of such specialized, peripheral meanings. As usual, the bare Ewen verbal root of *sir-* was borrowed and then suffixed twice, first with the nominal derivational suffix PY *-l > KY -l (Nikolaeva 2006: 81), and then with the resultative verbal suffix PY *-əw > KY -o:- (Nikolaeva 2006: 82). This suffixation pattern is particularly common in KY and a relevant comparison here, both phonologically and semantically, is to KY *ńid’i-* ‘to stroke’ > *ńid’ilo-* ‘smooth’ (Nikolaeva 2006: 303). This borrowing was made early enough to allow for the regular phonological change of *s- > KY š- (because some very recent borrowings with word-initial s- are still found as unchanged s- in KY), but at the same time late enough to avoid lateralization of the root-initial sibilant (because according to

the previously stated rules regarding the development of root-initial sibilants in Yukaghir, the structure *sVr- would have undergone lateralization into *lVr- if it were an sufficiently old word; Piispanen 2015: 267). To allow for the regular change of root-initial *s- into KY š-, but avoidance of lateralization, we can conclude that this borrowing is not exceptionally recent, but from sometime between *late* and *very recent*.

It is quite clear from the Tungusic semantics of ‘to cut out; to cut into stripes > to reject’ that Yukaghir took on the meaning of ‘shaved (of wood)’. *Shaved wood* is planed wood with all surface protrusions and unevenness *cut out* (and *rejected*). While the EDAL presents the Tungusic roots as *sir- it was more likely *siri- as suggested by the Tungusic representatives, and it is merely a North Tungusic root.

New borrowing

Persian پسرآ 'sarai = house, palace' borrowed as: Ottoman Turkish *saray* ‘palace, castle, mansion’, borrowed as: Russian *saraj* ‘сарай = barn; shed, storage building (small wooden construction); uncomfortable untidy room, pigsty’, borrowed as: Ewen *saraj* ‘barn; shed’ (Robbek & Robbek 2005:237), borrowed as: TJ *sharai* ‘barn’; TY *saarej* ‘kind of coffin made in the form of a boat standing on two poles’ (Nikolaeva 2006:398).

This constitutes an obvious and direct borrowing from Russian, most likely, but not necessarily, by way of Ewen as intermediate, into Yukaghir, with very little additional explanations needed. The word actually originates in Persian, which was borrowed into Ottoman Turkish, and then finally into Russian with an obvious semantic shift; the change of ‘palace’ to ‘barn’ would be most ironic, unless the meaning as understood by the Russians was merely ‘some type of house’ > ‘barn’. The semantics make it clear that this word arrived into Yukaghir from either Russian or Ewen, and not directly from any Turkic or Persian source. The Russian way of raising barns was quite likely introduced to the Ewen, who in turn spread the knowledge to the Tundra Yukaghirs. The meaning of ‘barn’ is attested throughout all forms, with Yukaghir also displaying secondary semantics in TY where a construction for specific purposes has been made based on barn construction (either for burial purposes (i.e. as grave-boxes) or for food storage away from the reach of animals, similar to a Saami *njalla*). Phonologically



and semantically the borrowing is practically impeccable in every way. So, all in all we have the borrowing chain for this incredibly well-preserved root of: Persian > Ottoman Turkish > Russian > Ewen > Yukaghir.

7. Structured semantic fields

Dividing the found borrowings into various cultural and technological spheres of semantics (as per Rédei 1999), produces the following groups:

e. types of work and tools: shaved (of wood) (Ewen); barn (Russian > Ewen)

f. trade: tobacco (Polish > Yakut)

i. social life and kinship terms: mother (Yakut)

k. health, illness and death: blind (Mongolic > Ewenki)

m. elementary phenomena, actions and perceptions: to prick (Yakut); to kiss (Ewen); to scold (Turkic?); thin (Yakut)

n. other: incidentally (Ewen)

The following categories had no representatives among the borrowings in this paper: a. body parts of humans and animals; b. animal kingdom (i.e. fauna); c. plant kingdom (i.e. flora); d. nature, natural phenomena and natural places; g. habitation; h. clothing; j. tribal or population names; l. religion.

Like for the borrowings presented in the last part of this paper series, the majority of the borrowings pertain to technological terms, social life and elementary actions. Interestingly, two borrowings related to trade items are also found, both originating from far-away civilizations by way of local proxy languages. As usual, there are more Ewen borrowings than Ewenki borrowings, and further Russian borrowings into various Yukaghir dialects also unsurprisingly continue to be found.

Abbreviations

B = Materials of Billings 1787.

BO = Materials of Boensing 1781.

DSJ = Afanas'ev et al. 1986.



EDAL = Starostin et al. 2003.

EDT = Clauson 1972.

ESTJA = Sevortjan 1974–2000.

KD = Kolyma Yukaghir from Jochelson's manuscript dictionary.

KJ = Kolyma Yukaghir materials of Jochelson 1898 and 1900.

KK = Kolyma Yukaghir materials of Krejnovič 1982.

KL = Materials of Klitschka 1781.

KW = Ramstedt 1935.

KY = Modern Kolyma Yukaghir.

Leksika = Tenišev 1997.

M = Materials by Maydell presented by Schiefner 1871a and 1871b.

MC = Chuvan materials of Matjuškin in Wrangel 1841.

ME = Materials of Merk 1787.

MK = Kolyma Yukaghir materials of Mueller and Lindenau in 1741.

MO = Omok materials of Matjuškin in Wrangel 1841.

MU = Ust'-Janskoe materials of Mueller/Lindenau 1741.

RS = Materials of Rajskej and Stubendorf presented by Schiefner 1871a.

SD = Kolyma Yukaghir materials of Spiridonov 2003.

SU = Materials by Suvorov presented by Schiefner 1871a.

TD = Tundra Yukaghir materials of Jochelson 1926.

TK = Tundra Yukaghir materials of Krejnovič 1958 and Krejnovič 1982.

TMS 1 = Cincius 1975.

TMS 2 = Cincius 1977.

TY = Modern Tundra Yukaghir.

UEW = Rédei 1988–1991.

VEWT = Räsänen 1969.

W = Early materials of Witsen in 1692. All the older materials are fully described and referenced in Nikolaeva 2006.

References

- AFANAS'EV, P. S. et al. (1986). *Dialektologičeskij Slovar' Jakutskogo Jazyka*, Moskva.
- ANDERSON, G. D. S. (1998). "Historical Aspects of Yakut (Saxa) Phonology", *Turkic Languages*, 2: 3-32.
- ANGERE, J. (1957). *Jukagirisch-Deutsches Wörterbuch*, Wiesbaden: Otto Harrassowitzh.
- APATÓCZKY, Á. B. & B. KEMPF (2017). "Recent developments on the decipherment of the Khitan Small script", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 70/2: 109-133.
- APTULLAH, B. (1934). *İbnü-Mühenna Lûgati*, İstanbul.
- ARMON, W. (1977). *Polscy badacze kultury Jakutów*, Wrocław.
- ATLASOVA, E. S. (2007). *Slovar' jukagirsko-russkij i russko-jukagirskij (tundrenyj dialekti) – okolo 3500 slov*, St. Peterburg: Filial izdatel'stva <prosveshchenije>.
- AVRORIN, V. A. (1961). *Grammatika Nanajskogo Jazyka I-II*, Moskva-Leningrad: Nauka.
- CHINGGELTEI (2002a). "On the Problems of Reading Kitan Characters", *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 55/3: 99-114.
- CHINGGELTEI (2002b). *Qidan xiao zi shidu wenti [Problems of the decipherment of the Khitan Small Script]*, Tokyo.
- CINCIUS, V. I. (1975). *Sravnitel'nyj Slovar' Tunguso-Man'žurskix Jazykov I*, Leningrad: Akademia Nauka.
- CINCIUS, V. I. (1977). *Sravnitel'nyj Slovar' Tunguso-Man'žurskix Jazykov II*, Leningrad: Akademia Nauka.
- CLAUSON, Sir G. (1972). *Etymological dictionary of Prethirteenth Century Turkish*, Oxford: Clarendon.
- DE LA FUENTE J. A. A. (2013). "Index of Dagur (达斡尔) words in 蒙古语族语言词典 Měnggǔ yǔzú yǔyán cìdián". Electronic edition. Available at: <https://www.acade->

mia.edu/10045578/Index_of_Da-gur_words_in_%E8%92%99%E5%8F%A4%E8%AF%AD%E6%97%8F%E8%AF%AD%E8%A8%80%E8%AF%8D%E5%85%B8_M%C4%9Bngg%C7%94_y%C7%94z%C3%BA_y%C7%94y%C3%A1n_c%C3%ACdi%C3%A1n.

DOERFER, G. (1971). *Khalaj Materials*, Bloomington: Indiana University.

DOERFER, G. (1985). *Mongolo-Tungusica*, Wiesbaden: Harrassowitz.

DOERFER, G. (2004). *Etymologisch-ethnologisches Wörterbuch tungusischer Dialekte (vornehmlich der Mandchurei)*, unter Mitwirkung von M. KNÜPPEL, Hildesheim-Zürich-New York: Georg Olms Verlag.

HAENISCH, E. (1939) *Wörterbuch zu Mangholun Niuča Tobčaan (Yüanchkaao pishi)*, Geheime Geschichte der Mongolen, Leipzig.

HMCH = (1971) *hun mong cahoi*, Soeul.

JANHUNEN, J. (2012). *Khitan: Understanding the Language Behind the Script*, *SCRIPTA*, 4: 1-36.

KANE, D. (2009). *The Kitan Language and Script*, Leiden-Boston.

LEE, KI-MOON (1958). "A Comparative Study of Manchu and Korean", *Ural-Altische Jahrbücher*, 30: 104-120.

LESSING, F. D. (1960). *Mongolian-English dictionary*, Los Angeles & Berkeley: University of California Press.

LEWICKI, M. (1949) *La langue mongole des transcriptions chinoises du XIV-e siècle, Le Houya-yi yi-yu de 1389*, Wroclaw.

MARTIN, S. E. (1987). *The Japanese Language Through Time*, New Haven-London.

MARTIN, S. E. et al. (1967). *A Korean-English Dictionary*, New Haven-London.

NAM KWANG, U. (1960). *Koe sacen [Korean etymology]*, Seoul.

NIKOLAEVA, I. (2006). *A Historical Dictionary of Yukaghir*, Berlin & New York: Mouton de Gruyter.

NIKOLAEVA, I. A. & V. G. SHALUGIN (2002). *Slovar' Jukagirsko-Russkij i Russkij-Jukagirskij (Verxnekol'mskij Dialekt)*, St. Petersburg: Izdatel'stvo "Drofa".

NUGTEREN, H. (2011). *Mongolic phonology and the Qinghai-Gansu Languages*, Utrecht: LOT.

PEKARSKY, E. K. (1959). Slovar jakutskogo jazyka I-III, Akademija Nauk SSSR, Yakutsk.

PIISPANEN, P. S. (2013). “Further lexical borrowings from (Pre-)Yakut into the Yukaghiric languages”. *Turkic Languages*, 17: 115–139.

PIISPANEN, P. S. (2015). “Evaluating the Uralic-Yukaghiric word-initial, proto-sibilant correspondence rules”. *Journal de la Société Fenno-Ougrienne*, 95: 237–273.

PIISPANEN, P. S. (2018). “Additional Turkic and Tungusic borrowings into Yukaghir”, *Turkic Languages*, 22: 108–138.

PIISPANEN, P. S. (2018b). Yup’ik Eskimo loan etymologies for the Yukaghir languages and dialects. [Submitted manuscript]

RAMSTEDT, G. J. (1935). *Kalmückisches Wörterbuch*, Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

RÄSÄNEN, M. (1969). *Versuch eines etymologisches Wörterbuchs der Türksprachen*, Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

RÉDEI, K. (1988–1991). *Uralisches etymologisches Wörterbuch*, Budapest: Akadémiai Kiadó.

ROBBEETS, M. (2005). *Is Japanese Related to Korean, Tungusic, Mongolic and Turkic?* Wiesbaden: Harrassowitz.

ROBBEK, V. A. & M. E. ROBBEK (2005). *Evensko-Russkij slovar’*, Novosibirsk: <Nauka>. Sibirskaja izdatel’skaja firma RAN.

RÓNA-TAS, A. (2016). “Khitan Studies 1. The Graphs of the Khitan Small Script”, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*, 69/2: 117–138.

ROZYCKI, W. (1994). *Mongol elements in Manchu*. Indiana, Bloomington: Research Institute for Inner Asian Studies.

SEVORTJAN, E. V. (1974–2000). *Étimologičeskij slovar’ tjurskix jazykov*, Moscow.

STACHOWSKI, M. (1993). *Dolganischer Wortschatz*, Kraków: Uniwersytet Jagielloński Kraków.

STACHOWSKI, M. (1994). “Urtürkisch *mč, *nč und der Jakutische Ordinalsuffix”, *Rocznik Orientalistyczny*, 49/2: 177–183.

STACHOWSKI, M. (2008). “Some thoughts on the Proto-Turkic palato-velar nasal”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, 18: 375-392.

STACHOWSKI, M. (2018). “Two Polish loanwords in Yakut (‘snuff [tobacco]’; ‘thousand’), being also a look at their reflexes in some other Siberian languages as well as in Russian”, *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis*, 135: 107-111.

STAROSTIN, S. et al. (2003). *An Etymological Dictionary of Altaic Languages*, Leiden: Brill.

TALVITIE, E. (2016). *K Voprosu o Pervičnyx Dolgix Glasnyx v Tunguso-Man’čzhurskij jazykax*, Helsinki University. [Unpublished master’s thesis]

TENIŠEV, E. R. (1997). *Sravnitel’noistoričeskaja Grammatika Tjurskix Jazykov*, Moskva: Akademia Nauk.

VASILEVIČ, G. M. (1958). *Evenkijsko-Russkij Slovar’*, Moskva: Gosudarstvennoje isdatel’stvo inostrannyx i natsional’nyx slovarerj.

VASILIEV, Y. (1995). *Türkce-Sahaça (Yakutça) Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

VOVIN, A. & D. MCCRAW (2011). “Old Turkic Kinship Terms in Early Middle Chinese”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 2011/1: 105-116.

VOVIN, A. (2014). “Borrowing of Verbal Roots Across Language Family Boundaries in the ‘Altaic’ World”, *Altai Hakpo*, 24: 151-161.

WU, Y. & J. JANHUNEN (2010). *New Materials on the Khitan Small Script: A Critical Edition of Xiao Dilu and Yelü Xiangwen*. Folkestone.

ZAHAROV, I. (2010). *Gramatika Man’čzhurskago Jazyka*, Languages of Asia classic texts, 1, Folkestone, Kent: Global Oriental.



Received: 01.11.2018

Accepted: 05.01.2019

Published: 10.01.2019

JOTS, 3/1, 2019: 83-90

Eski Türk Sivil Belgelerinde Resmî ve Edebî Üslubun Senkretizmi Meselesi

The Question of Syncretism about Official and Literary Style in Old Turkic Civil Documents

KASIMCAN SADIKOV

Tashkent State Institute of Oriental Studies (Tashkent/Uzbekistan)

E-mail: kasimjonsadikov@gmail.com

A certain portion of the written documents found in the ruins of the ancient Turfan are official civil documents and they belong to the X.-XIII centuries. These civil documents consist of property owners, rich people, agriculturalists, and the trade. The article focus on three phrases in these documents: *bar yoq bolmaq*, *örü qudı bolmaq* and *içtin taştın bolmaq*. They are reinterpreted from a different point of view.

Key Words: Old Turkic, civil documents, *bar yoq bolmaq*, *örü qudı bolmaq* and *içtin taştın bolmaq*.

Eski Turfan harabelerinde bulunan yazılı anıtların belli bir kısmı resmî belgelerdir ve X.-XIII yüzyıllara aittir. Elyazmaları şu an Berlin'deki Brandenburg İlimler Akademisi kütüphanesinde, St. Petersburg'daki Rusya İlimler Akademisi'nin Şarkşinaslık Enstitüsü elyazmaları kütüphanesinde, Urumçi'deki Tarih Müzesinde saklanmaktadır.

Bu resmî yazılar yer, mülk sahipleri, zenginler, ziraatçılar, tebaanın alış ve satış belgelerinden oluşmaktadır. Belgeler Uygur yazısı ile Eski Türkçede yazılmıştır. Bu ise devlet işlerinde, özellikle, resmî makamlarda Türkçenin, yazı işlerinde ise Uygur yazısının öneminin büyük olduğunu kanıtlar.

Genelde resmî üslup ya da diğer adıyla belgeler üslubu dediğimizde bu üslubun kesin ve net olması, çeşitli deyimlerin, pekiştirmelerin, edebî vasıtaların, edebî sanatların bulunmaması aklımıza gelir. Ama bu kural ilk ve orta asırlar, özellikle, eski Türk sivil belgelerinin üslubu için geçerli değildir. Çünkü söz konusu belgelerde konuşma diline, edebî üsluba ait vasıtalar da bulunur. Kâtipler, resmî şahıslar fikrin daha net anlatılması, daha etkili olması, metnin daha güzel olması için edebî vasıtalara da müracaat etmişlerdir. Kısacası, belgelerin diline konuşma diliyle birlikte edebî üslubun ve Türk edebiyatının etkisi olmuştur. Bu durumu Eski Türkçede, özellikle, Türk yazı dili tarihindeki üsluplar senkretizmi olarak değerlendirmek lazımdır (Sodiqov 2015: 59-62).

Sivil belgeler arasında Köni Kuz isimli şahsın Burhan Kuli isimli kölesini azat ettiğini anlatan bir belge vardır (Sodiqov-Omonov 2012: 185-187). Belgenin metni şöyledir:

1. Taqıgu yıl üçünç ay iki yanıqa men
2. Köni Quz ağır igkä tegip ölüp yitip
3. bargay men tep Şıñuy tuduñ begkä
4. küdägüm Likäkä keñäşip aytışıp
5. Gärşidä tugmış Burxan Quli atlıg
6. ogulanqa ögkä-qanqa buyanı
7. tegsün tep boş bitig berdim

8. bu küntä mınça Burxan Qulınıñ ya
9. örü tagqa qudı quumqa barsar
10. öz köñülinçä buyan berip yorisun

Metnin Aktarımı

1. Tavuk yılı, üçüncü ayın ikinci gününde ben
2. Köni Kuz ağır hastalığa yakalanıp ölmeyeyim
3. diye Şinguy tudung beg,
4. damadım Lika ile anlaşıp,
5. Gangsi'de doğan Burhan Kulı isimli
6. oğlana (köle), anneme ve babama sevabı
7. değsin diye, özgürlük belgesi verdim.
8. Bugünden itibaren Burhan Kulı'nın (özgürlüğü kendi elinde),
9. yukarı dağa (mı gidecek), aşağı kuma (mı gidecek),
10. kendi gönlünce yapsın, sevap için yaşasın.

Açıklamalar

2.-3. satırlarda yer alan *ağır igkä tegip ölüp yitip bargay men tep* cümlesi “ağır hastalığa yakalanıp ölürsem işim yarı yolda kalmasın” anlamındadır.

6.-7. satırlardaki *buyanı tegsün tep* “sevabı değsin, tevcih edilsin diye” anlamındadır. Ayrıca krş. *buyan* (< Sanskritçe *puñya*) ‘sevap, iyi; sevaplı amel, iş’.

9. satırda: *örü tagqa qudı quumqa barsar* örneğindeki *örü tag* ‘yukarı dağ’ ve *qudı quum* ‘aşağı kum’ karşılaştırması zıt anlamlı bir edebî sanatı göstermektedir.

Eski belgelerde resmî ve edebî üsluba karışık olarak rastlanması veya şahıslar nutkunun böyle senkretizm tarzında olması Türkçe resmî üslubun henüz oluşmadığını değil, aksine, onun çok ileri gittiğini, fikir aktarımını, belgelere resmîyet kazandırma imkânlarının çok geniş olduğunu, kâtibin bunlardan ustaca yararlanabildiğini göstermektedir.

Şimdi belgelerde sık sık karşılanan *berginça yoq bar bolsar men* stereotip tam-laması ve onun yorumu üzerinde duralım. Sözü geçen deyim ‘borcu verene kadar varım yokum, veremezsem (borcu ödeyemezsem)’ anlamındadır. Yasaya göre her verim garantili olmalı. İşte aynı bu durumu evraklarda resmî olarak kaydet-mek için söz konusu cümle kullanılmaktadır.

Türkolojide *yoq bar bol-* veya *bar yoq bol-* ifadesi ‘ölüm’ ile ilgili olduğunu birçok bilim adamı söylemiştir. Fakat bu konuda farklı yorumlar da bulunmakta-dır. Örneğin, M. MORİ’nin vurguladığı gibi, *yoq bar bol-* deyimini ‘ölüm’ü değil, borcu ödeme sırasında ödeyicinin ‘orada bulunmamasını’, yani onun ölmesi de-ğil, belki borcu ödemededen firar etmesi ya da oradan başka yere taşınmasını ifade etmektedir. Söz konusu ifadenin diğer belgelerde *ıçtin taştın bol-*, *örü qudı bol-* gibi paradigmatik sıralarda gelmesine dayanarak, MORİ böyle bir sonuca varmıştır (Tuguşeva 1975: 32). Son zamanlarda MORİ’nin bu sonucu fende yaygınlaşmaya başladı. Bu ifadelerde herhangi bir durumda borcun mutlaka ödenmesi konu-sunda anlaşma imzalanmıştır. Fakat bu ifadenin her üç versiyonunu bir anlama bağlamak o kadar doğru değildir. Kanımızca onların hepsi ayrı ayrı anlamlara sahiptir. Aşağıda bu ifadenin her üçünün şekli ve onların anlamlarını inceleye-ceğiz.

Bar Yoq Bol- Üzerine

Günümüzde biz Özbekler *Beş künligim barmı yoq mı?* “Beş günlüğüm var mı yok mu?” dediğimizde, burada, tabii ki, ölümü kast ederiz. Ya da söz konusu uzun bir süreyle, *U zamāngäçä kim bar, kim yoq?* “O zamana kadar kim var kim yok ?” denir. Bunun *U zamāngäçä nimä gap, nimä söz?* “O zamana kadar ne laf ne söz?” versiyonu da var. Bu cümlelerin tümünde adamın ölümü kastedilmektedir. Bun-lara dayanarak, belgelerde geçen *bar yoq bol-* ifadesini da insanın ölümüne bağ-lamak daha mantıklı olur. Bu sırada *bar bol-* ‘olmak, yaşamak’ ifadesi Özbekçede ‘var olun, yaşayın’ anlamına gelir. *yoq bol-* ‘yok olmak, ölmek’, *bar yoq bolsar ben* denince ise ‘eğer ölsün’ anlamını taşır.

Örneğin, *Qayımtudan tariq* ‘ufak tohumlu bitki’ alınması hakkındaki belgede şu ifade dikkat çekicidir: *berginça bar yoq bolsar men inim Barçaqı anı tegilär bilä köni*

bersünlär “Verince var yok olsam (varım yokum) kardeşim Barçakı onu kardeşleri ile ödesinler” (Sodiqov-Omonov 2012: 158-159).

Örü Qudı Bol- Üzerine

Rusya İlimler Akademisinin Şarkşinaslık Enstitüsü elyazmaları kütüphanesinde SI 1449 (SI Kr IV/329) kayıt numarası altında bulunmakta olan borçla alınmış bir kumaş ile ilgili belgede şöyle bir cümleye rastlarız: *Berginçä örü qudı bolsar men inim Bilär köni bersün*. Bu cümledeki *berginçä örü qudı bolsar men* kısmını TU-GUŞEVA “Eğer borcu ödenmesine kadar yukarı ya da aşağıda, kuzeyde ya da güneyde olsam” diye çevirmiştir (2013: 41). Tercümede ‘kuzeyde ya da güneyde’ derken ZIEME’nin fikirlerine dayanılmıştır. Çünkü ZIEME *örü qudı* ile kutupları (güney ve kuzey) kastetmiştir, yani metindeki *örü qudı bolsar men* cümlesini “ister kuzeyde olayım, ister güneyde” diye tercüme etmiştir. ZIEME, *örü tagqa, qudı quumqa bar-* cümlesinin anlamını delil olarak göstererek, şöyle bir sonuca varmıştır: *örü tagqa*’yı ‘güneye’ diye anlamış ve ona bağlı halde *örü*’yü ‘güney’, onun zıt anlamı *qudı*’yı da ‘kuzey’ olarak düşünmüştür.

Tarihsel kaynaklarda *tag* sözcüğü ‘kuzey’ anlamında da kullanılmıştır: *öñdün yınjaq* ‘doğu’, *kündün yınjaq* ‘güney’, *kedin yınjaq* ‘batı’, *tagdın yınjaq* ‘kuzey’i bildirmektedir. Örneğin, Sada adındaki birisinin Solda ağadan bez aldığı ve onun karşıtı olarak da üzüm bahçesini sattığı hakkındaki belgede bunlar şöyle geçmektedir: *Bu borluqnıñ sıçısı: öñdüni Qara Temürniñ borluq adırar; kündüni yınjaq sıçısı ögän adırar; kedin yınjaq sıçısı ögän-ök adırar; tagdın sıçısı Suriqa tegmiş borluq adırar* “Bu üzüm bahçesinin sınırı: doğudan Kara Timur’un üzüm bahçesi ile sınırları vardır, güney taraftaki sınırı nehre kadar uzanır, batı taraftaki sınırı da nehre kadar uzanır, dağ taraftaki yani kuzeydeki sınırı da Suri’ye ait olan bahçeyi ayırır” (Sodiqov-Omonov 2012: 170-173).

Kuzeye karşı dağ kelimesinin kullanılması herhalde Turfan bölgesi ahalisinin düşünceleriyle ilgili olabilir. Çünkü Turfan vahasının kuzey tarafı dağlarla sarılıdır. Söz konusu belgelerde geçen *örü tagqa qudı quumqa barsar* cümlesine gelince, bu cümlede ‘güney’ ve ‘kuzey’ anlamı yoktur. Cümledeki *örü tag* ‘yukarı dağ’, *qudı quum* ‘aşağı kum, dört taraf’, yani ‘herhangi bir yer’ anlamındadır. Cümle, “İster yukarı dağa gitsin, ister aşağı kuma gitsin, yani istediği yerde, her

yerde” anlamındadır. Onun örneği de budur: *Bu küntä mınça Burxan Qulınıñ ya örü tagqa qudı quumqa barsar öz köñülinçä buyan berip yorisun* “Bugünden itibaren Burhan Kuli’nin (özgürlüğü kendi elinde), yukarı dağa (mı gidecek), aşağı kuma (mı gidecek), kendi gönlünce yapsın, sevap için yaşasın” (Sodiqov-Omonov 2012: 185-187).

Bununla birlikte, *örü qudı bol-* ifadesinde de ‘güney’ ve ‘kuzey’ anlamı yoktur. Belgelerde geçen *örü qudı bol-* ifadesi, bize göre iki anlam taşır. İlkin, ‘yoksullaşmayı’ anlatır: *örü*’nün asıl anlamı ‘yukarı’ demektir, mecaz anlamda zenginliğe karşı kullanılır. *qudı*’nın asıl anlamı ‘aşağı’ demek olup mecaz (yan) anlamda yoksulluğa karşı kullanılır. Belgelerde *Berginçä örü qudı bolsar men* şeklinde bulunmaktadır. Bu cümle “(Borcu) ödeyene dek yoksulluğa düşsem bile, onu ödemeye kefilim” anlamını taşımaktadır.

Yukarıda adı geçen belgede biraz değişik anlam kazandığını görebilmekteyiz. Orada *örü qudı bol-* ibaresi ticaret karşılığında kullanılarak zenginlik ve yoksulluğu anlatır: *örü bol-* ‘yukarı olmak, yükselmek’, yani ‘iyi yetinmek, zenginleşmek’; *qudı bol-* ‘aşağıya inmek’, yani ‘yoksullaşmak’ demektir; *örü qudı bol-* ‘yukarı aşağı olmak’, yani ‘yoksulluğa düşmek, hiçbir şeysiz kalmak’ anlamındadır.

Zıt anlamlı kelimelerin tekrarlanması yoluyla yeni kelimeleri oluşturmak günümüz Özbekçesinde de bulunmaktadır: *dost duşman bar* “dost düşman var” dediğimizde “düşmanlara karşı dikkatli olmak”, *aq qararı tanıdı* “ak karayı tanıdı” dediğimizde “hayatta her türlü insanlarla karşılaştı; kötüden korunmasını öğrendi” anlaşılır vs. Bundan dolayı, *örü qudı bolsar men* cümlesini “yukarı aşağı olsam; hiçbir şeysiz kalsam; yoksulluğa düşsem” diye yorumlarsak daha mantıklı olur.

Belgede geçen *örü qudı bol-* ifadesinin başka bir anlamı daha var, bu da “ölüm” ile ilgilidir. *örü bol-* ‘kalkmak’, yani ‘yaşamak’; *qudı bol-* ‘aşağı olmak, inmek’, yani ‘ölmek’; *örü qudı bolsar men* “(eğer) ölsem, varım yokum” demektir. Metin de ona göre yorumlanır. Bunun örneği de şöyledir: *Berginçä örü qudı bolsar men inim Bilär köni bersün* “Ödeyene dek yukarı aşağı olsam [yani varım var, yokum var / zengin ya da yoksul olursam / bir şey olursa], kardeşim Biler mutlaka ödesin” (Tuguşeva 2013: 41).

İçtin Taştın Bol- Üzerine

İfadenin bu versiyonunda da “ölüm” anlamı yoktur. *ıçtin* ‘içeride’, yani ‘kendi evimde’; *taştın* ‘dışarıda’, yani ‘daha uzak bir yerde’; *ıçtin taştın bol-* ‘uzak bir yerde olmak’ anlamında kullanılır. Metinlerde *Berginçä ıçtin taştın bolsar men* olarak kullanılmıştır, bu da “(Borcu) ödeyene dek uzak bir ülkelere gideceksem” anlamına gelir. Borç alan bir neden yüzünden taşınacak olsa veya kaçsa da, fark etmez, borcu ödemek sorumluluğunu aldığı zaman, işte bu ifadeyi kullanmıştır.

Örneğin, Bulmuş adlı birisinin Kösünçü’nden borç aldığı gümüş hakkındaki belgede: *Berginçä ıçtin taştın bolsar men inim Ayqt<a>çı (?) köni bersün* “Ödeyene dek içeride veya dışarıda [kendi evimde veya dışta - uzak bir yerlerde] olsam, kardeşim Aytqaçı mutlaka ödesin” (Tuguşeva 2013: 48). Baburname’de bu *işkâri taştın* kelime öbeği halinde ‘esir, tutkun’ anlamında bulunmaktadır: *Āxir Badiu-z-zamān mirzā araga tüşüp, yaraşup, içkâri taştın tüşkân yigitläрни alışıp yandılar* (1989: 35).

Sonuç

İşte, *bar yoq bol-*, *örü qudı bol-* ve *ıçtin taştın bol-* aynı kalıptaki ifadeler olmasına rağmen, bunlar üç farklı anlamda kullanılmıştır. Bunlardan *bar yoq bol-* ‘ölüm’ü ima eder; diğeri ‘zenginlik ve yoksulluk’, bununla birlikte ‘ölüm’e de ima eder. *örü qudı bol-* ‘hiçbir şeysiz kalmak; yoksulluğa düşmek’ ve ‘vefat etmek’ demektir. *İçtin taştın bol-* ‘burada oturmamak, uzak ülkelere taşınmak’ anlamındadır. Söz konusu ifadeleri yorumlamada, onların esasını Budizm etkisi altında başka halklardan geçmiştir diye bakılmamalıdır. Onlar Eski Türkçenin iç koşulları, Türk halklarının millî geleneği, bakış açısı etkisiyle gelişmiştir. İlk orta yüzyıllardan kalma belgelerin yeni neşirlerinde bunun gibi yorumlar da hesaba katılmalıdır.

Kaynakça

SODIQOV, Q. (2015). Eski Turkey Hujjatlar: Matn İnterpretatsiyasi va Stilistikasi, Toşkent.

SODIQOV, Q. & Q. OMONOV (2012) Q. Turkiy Hujjatchilikning Tarixiy İldizlari, Toşkent.



Zahiriddin Muhammad Bobur (1989). Boburnoma, Toşkent.

TUGUŞEVA, L. Y. (1975). “Yazikoviye i Vneyazikovie Znaçeniya v Deşifrovke Pam-yatnikov Drevneuygurskoy Pismennosti”, Sovyetskaya Turkologiya, 5: 27-32.

TUGUŞEVA, L. Y. (2013). Uygurskiye Deloviye Dokumenti X-XIV vv. iz Vostoçnogo Turkestana, Moskva: Nauka & Vostochnaya Literatura Publishers.



Received: 20.10.2018

Accepted: 01.12.2018

Published: 10.01.2019

JOTS, 3/1, 2019: 91-138

Horezm Türkçesi ile Yazılan Kur'ân Tercümesinin Meşhed Nüshasında Hz. Mûsâ ve Deccâl Hikâyeleri*

*Stories Moses and Dajjal in the Mashhad Manuscript of the Translation of the
Qur'ân written in Khorezmian Turkic*

Osman Fikri SERTKAYA

Istanbul/Turkey

E-mail: sertkayaosmanfikri@mynet.com

The first translations of Qur'ân in Eastern Turkish (Karakhanid) was written in 1334 (Türk İslâm Eserleri Müzesi Library in İstanbul-Turkey, in the shelf number 73). Another interlinear translation of Qur'ân in Eastern Turkish (Khorezmian Turkish) was written in 1337 (Astan-i Quds-i Razavi Library in Mashhad-İran, in the number 293). In this article, the transcription und translation of Sura el-Qısas will be given 7-24 (Moses stories) from the Manuscript and Dajjal stories.

Key Words: Khorezmian Turkic, interlinear Qur'ân translation, Mashhad Manuscript, Moses, Dajjal.

* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde toplanan IV. Uluslararası Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu'nda (25 Ekim 2018, Ankara), kısmen sunulan bildiri, burada tamamlanmış hâli ile verilmektedir.

0. Metin ve Üzerinde Yapılan Çalışmalar

İran’da Âstân-i Kuds-i Razavî Kütüphanesi, 293 numarada kayıtlı olan bu Kur’an tercümesi ve kısmî tefsîri Seyyîdi’l-Hattât unvanlı Şeyh Yûsuf el-Ebbâriy/Şeyh Yûsuf İgneçi oğlu Muhammed tarafından Horezm Türkçesi ile kaleme alınmış ve Hicrî 10 Şabân 737 = milâdî 14 Mart 1337 Cuma günü tamamlanmıştır. Yazmanın tavsifi, hazırladığı katalogunda Muhammad Asaf Fıkret, tanıtması ise Şimşek-Sertkaya (2015: 1382-1412) tarafından yapılmıştır. Şimşek 2017: 97-111’de Meşhed nüshasında Türkçe sözvarlığı incelenmiş, Sertkaya 2018: 50-78’de de Sad sûresinin 31., 32. ve 33. âyetlerinde geçen kısmın tefsir bölümü yayımlanmıştır.

Tefsîr metni 46b/11. satırda *hâ-mîm sûresi-niñ tercümesi bu turur tağı hırbîl-niñ sözi mûsâ birle şalavatu’l-lâhi ‘aleyhi* başlığı ile başlamakta ve yazmada el-Mü’min sûresinden sonra yer almaktadır. Kur’ân’da *hâ-mîm* harfleri ile başlayan 7 sûre (40.-46. sûreler) vardır.

40. sûre	el-Mu’min = Gâfir sûresi
41. sûre	Fussilet sûresi
42. sûre	eş-Şu’arâ sûresi
43. sûre	Zuhruf sûresi
44. sûre	Duhân sûresi
45. sûre	Câsiye sûresi
46. sûre	Ahkâf sûresi

Ancak burada verilen tefsîr metni ise 28. el-Kasas sûresinin 24. âyetinin sonuna kadar olan olayların tefsîridir. Onu Deccâl ile ilgili metin takip etmektedir.

1. Metin

[47b]

¹¹*hâ-mîm sûresi-niñ tercümesi bu turur tağı hırbîl-niñ sözi mûsâ birle şalavatu’l-lâhi ‘aleyhi.*

Metin: ¹²*hırbîl kıbt-dın erdi, fir’avn bozunındın. velikin kıbtî-lerdin yaşru*
¹³*benî isrâ’il birle birikmiş erdi. mûsâ-nıñ nomı<-nı> tutar erdi. andın burun kim mûsâ*

[48a]

¹anasından toğmuş erdi. kamuğ kün benī isrā'il işlerinde yügrür erdi. kaçan kim ²fir'avn ol tüş<-ni> kördi erse, tüş yöregüçi-ler aydılar: “benī isrā'il-din bir oğul ³kelgey kim siniñ erkliglikij anıñ üzele bargay”. benī isrā'il tağı ya'küb ⁴yalavaç-nıñ oğlan-ları erdi-ler. fir'avn anlarını kul kılmış erdi. kayu kim ⁵erse kim anjar kerekmez bolsaydı öz tabuğçı-larına birür erdi. anlarğa iş ⁶buyurur erdiler.

yime fir'avn buyurmuş erdi kim “kayu oğul benī isrā'il-din toğsa, ⁷ol sâ'at-da anı öldürün-ler”. kaç yıl mundağ öldürdi-ler. yana kıbtı<-ler> fir'avn ⁸katında keldiler. aydı-lar: “benī isrā'il yitiz yok bolurlar. anıñ üçün kim kayusı kim ⁹karıdı erse, öler, kayusı tağı kim toğar, sen anı öldürmek buyurur sen. bizge ¹⁰tabuğçı kalmas”. fir'avn aydı: “bir yıl öldürün, bir yıl öldürmen”. hārūn ol ¹¹yıl toğdı kim öldürmes erdiler. hārūn mūsâ-dın bir yıl uluğ erdi. ¹²ikinçi yıl kim öldürür erdiler, mūsâ anasından toğdı. Mūsâ anası ¹³korktı. aydı: “munı öldürgey-ler”. tağrı ‘azze ve celle mūsâ anası köñli içinde

[48b]

¹kemişti kim “anjar süt birgil, tağı tağrı-ğa kemişgil. tağrı ‘azze ve celle ²anı yana saña birgey”. andağ kim yarlıkar: *ve evhāynâ ilâ ummi mūsâ ³an arz'ihî fe-izâ ħıfti 'aleyhi fe-elķihî fi'l-yemmi ve lâ tehāfi ve lâ ⁴taħzenî ana rāddūhu ileyki ve ca'ilūhu mine'l-mürselîn fe'lteķatahu āli fir'avne. ⁵yarlıkar izimiz mūsâ<-nıñ> anasıña kim: “korķmağıl! kazğurmağıl! men tağrı <men> ⁶mūsâ-nı yana saña birgey men. anı yalavaç-lardın kılgay-men”. bu vaħy cebril ⁷kelmeki ermes. köñülde kemişmek turur. vaħy iki türlüğ turur. biri<nçi> cebril, ‘aleyhi's-selām, ⁸kelmeki. ikinçi köñülde söz kemişmeki. andağ kim yarlıkar: *ve evhâ rabbuke ilâ'n-nahli. ⁹el-âyet.² bu ilhām turur, mūsâ anası-nıñ vaħyi teg.**

ol yıl kim oğul-lar<-nı> ¹⁰öldürür erdiler. kaçan kim bu söz mūsâ anası köñliñe tüşti erse, ¹¹ķoldı kim bu sözni kişige aysa, bolğay kim aña al itkey-ler.

¹ 28. Kısas sûresi, 7. âyet: “Mūsâ'nın annesine ‘ona süt vermesini, korktuğu zaman Onu denize (= Nil nehrine) bırakmasını, hiç korkmamasını ve kaygılanmamasını, çünkü biz onu sana tekrar geri verecek ve onu peygamberlerden biri yapacağız’ diye vahy ettik.”

² 16. Nahl sûresi, 68. âyetin başı: “Ve senin Rabbin bal arısına şöyle vahy etti”.

yana ¹²sağındı köñli hîç kim erse öze amrulmadı. meger bir ağaççı erdi, hırbîl bin ¹³rüyîl atlıg. anıñ üçün kim hırbîl benî isrâ'il-ni sewer irdi. mûsâ<-nıñ>

[49a]

¹anası anı ündedi. bu sözni kişi-lerdin yaşru anar bilgürti. hırbîl aydı: ²“men oğluñka bir tábüt iteyin”. yime itti. taqı қапуғ-larını қurқуşun birle bekitti. mûsâ<-nıñ> ³anası süt birdi taqı tábüt içinde қoydı taqı tábüt-nı nîl ögüzi içinde kemişti. ⁴mûsâ<-nıñ> anası suyқıra bardı. қақан kim tábüt anıñ közindin bilgüsiz boldı ⁵erse, қoldı kim çarlasa. таңrı, ‘azze ve celle, anıñ köñlini közezdi. mûsâ-nıñ bir ⁶ekesi bar erdi, meryem atlıg. anası bat ol ekeni ündedi. aydı: “tábüt, suyқıra ⁷barğıl! baқğıl!, қақа barur?” bu ol turur kim таңrı yarlıқar: mûsâ anasındın ⁸ve *kālet li uḥtihi kuṣṣihi³ el-āyet. kuṣṣihi ay ibtāğīy eṣerahu.* ⁴ aydı: anıñ uzula barğıl! ⁹mûsâ-nıñ ekesi ögüz қıғında turur erdi. közi<-ni> tábüt öze tutar erdi. fir'avn ¹⁰-nıñ qarşı-sı ögüz қıғında erdi. ol yirde kim telim ağaç-lar erdi. tábüt bir ağaç ¹¹tübinde turdı. fir'avn-nıñ⁵ qarabaş-ları qarşı-dın baқar erdiler. tábüt-nı kördiler erse bat kişi ¹²ıztı-lar. tábüt-nı suwdın çıkarıp aldı-lar. fir'avn<-nıñ> қatunı isye қatıña keltürdiler. ¹³isye қoldı kim tábüt-nı açıp baқsa. yana aydı: “fir'avn-suz aç{u}mağay sen. bolğay kim

[49b]

¹munuñ içinde bir gevher bolğay”. ğavvāş-lar teg kişi ıztı. fir'avn-nı ündetti. ²fir'avn қatında tábüt-nı açtı-lar. bir oğul tábüt-dın çıktı. fir'avn aydı: ³“men munı öldürür men”. isye aydı: “munı maña bağışlağıl!” <fir'avn> bağışladı. ⁴isye aydı: “bir awurtanı tapuñ-lar! muña süt birsün”.

kişi-ler bardı-lar awurtalar ⁵keltürdi-ler. mûsâ hîç kim erse{si}niñ süti-ni almadı. mûsâ-nıñ ekesi ⁶қarşı қапуғında turur erdi. tigme kişi-ler ayur erdi-ler. “bu oğul kim erse-⁷niñ sütini almas”. andağ kim таңrı yarlıқar: *ve ḥarramnā ‘aleyhi*

³ bu ol turur kim таңrı yarlıқar ibaresinden sonra 28. Kasas sûresinin 11. âyetinin ilk cümlesi olan *ve kālet li uḥtihi kuṣṣihi* “Onun izini takip et!” ibaresi geliyor.

⁴ Yukarıdaki cümleden sonra *mûsâ anasındın* denilerek âyetin önce Arapça çevirisi olan *kuṣṣihi ay ibtāğīy eṣerahu* “yani (kızım) onu takip et!” cümlesi ve bunun Horezm Türkçesi ile olan çevirisi *aydı: anıñ uzula barğıl!* “dedi: onu takip ederek git!” cümlesi geliyor.

⁵ Genitif eki {-nıñ} sonradan satırın üzerine yazılmış.

el-marā'i'⁸ *min kablu*.⁶ *mūsâ-nıñ* ekisi aydı: *hel edüllüküm' alâ ehl-i beytⁱⁿ yekfulünehu*⁹ *leküm ve hum lehu nāşihün*.⁷ *ya'nî* aydı: “yol körgüteyin mu sizlerke? bir gürüh¹⁰ öze kim bu oğul-nı sizlerdin pezir-lağay-lar, ezgü tapğay-lar”. bu sözni bardılar, isye-ka aydılar. ¹¹isye anı özi tapa ündedi. tağı aydı kim “ey kıncavi! bu oğul seniñ mu turur?” aydı: “meniñ irmes”. aydı: “sen bilür mü sen bu oğul ¹³kimniñ turur?” aydı: “bilmes men”. aydı: “ni-din bilür sen kim bu oğul-nı ezgü tapğay-lar?”

[50a]

¹meryem aydı: “kayu awurtanı kim siz ezgü tutsañız ol tağı siziñ oğuluñuznı ²ezgü tutğay”. isye aydı: “barğıl! ol awurtanı keltürgil!” meryem bardı. ³anasını keltürdi. *mūsâ-nı* anasıña birdi-ler. ol *sâ'at-ta* oğ <anası-nıñ> sütini ⁴aldı, tağı imdi. isye aydı. “ey kıncavi! bizniñ kıatımız-da turğıl! bu oğul-ka ⁵süt birgil! biz sini ezgü tutğay miz”. *mūsâ<-nıñ>* anası aydı: “miniñ irim bar ⁶tağı oğlan uşaklarım yime bar. iwüm barkıım-nı kıozmas men. abañ sizler bu ⁷oğul-nı maña birseniz men munı iwke ileteyin. sizlerge tigma biş künde bir keltürgey men. ⁸körgey siz”. isye aydı: “yarar”. isye *mūsâ-nı* anasıña birdi. ni kim kerek ⁹erse birdi. <anası> *mūsâ-nı* kötürdi, iwiñe keltürdi, telim ni'met-ler birle.

'aceb söz turur. ¹⁰bir<inçi> kün *mūsâ-nı* tañrı-ka kemişti. ikinci kün telim ni'met-ler birle anı bildi⁸. anası ¹¹tuttı, ançağa tigrü kim *mūsâ* biş yaşlığ boldı. tigma biş künde bir isye kıatıña ¹²iltür erdi. bir kün fir'avn kirdi. *mūsâ* sarây-da oynar erdi. fir'avn olturdi. ¹³isye *mūsâ-nı* fir'avn<-nıñ> kıoynında oltur{u}ttı. *mūsâ* sol elgi birle fir'avn<-nıñ> sağalını

[50b]

¹tuttı. oñ elgi birle fir'avn-nı yañaqladı. fir'avn *mūsâ-nı* öz kıoynındın ²saldı. aydı: “bat biçek keltürün-ler. munı boğazlağayın. bu turur ol kim ³bilgeler aymış-lar”. biçek keltürdiler erse, isye aydı: “ol bilmedi tağı ⁴bu iş-ni biligsizlikin kıldı”. fir'avn aydı: “yok. kendü bilip kıldı”. isye: <aydı:> ⁵“ança zamān birgil kim munı bir sınağalım. bilgürsün. abañ bu iş-ni bilig birle ⁶kılmış bolsa, saña bireyin. munı

⁶ 28. Kısas sūresi, 12. âyet: “Önceden biz onun süt annelerinin sütünü kabulüne izin vermedik”.

⁷ 28. Kısas sūresi, 12. âyet: “Bunun üzerine ablası ‘Size onun bakımını, sizin adınıza üstlenecek, hem de ona iyi davranacak bir âile göstereyim mi?’ dedi.”

⁸ Metinde *bildi* yazılı, ancak paralel metinde *buldı* var. Burada istinsah hatası olmalı.

öldürgil. aban biligsizlikin kılmış bolsa, ⁷anın öze öldürmek kelmes. fir'avn aydı: “yarar”. isye buyurdu. bir taş kızı ⁸yākūt keltürdi-ler. tağı bir taş tolu ot keltürdi-ler. iki taş-nı ⁹mūsî katında koydılar. fir'avn oturmuş bakar erdi. mūsâ elig çıkardı, ¹⁰yākūt tapa. haberde andağ kelmiş turur, bitün isnād birle yalavaç-dın, *şalla'l-lāhu 'aleyhi ve sellem*, kim ¹¹aydı: “cebril maña aydı: “yā muḥammed! kaçan kim mūsâ elgi çıkarıp yākūt tapa ¹²uğradı erse. men tūbâ ağacı öze erdim kim andın burun kim mūsâ elgi ¹³yākūt-ka tigse. men yiti kat kökdin keçdim. mūsâ-ka keldim. elgi-ni yākūt-dın

[51a]

¹ewürdüm ot tapa ilttim”. mūsâ bir kes ol ot-dın aldı tağı ağzına koydu. ²elgi köymedi, velikin tili köydi. mūsâ katıg yıgladı. mūsâ tili öze tügün ³tüşti. ezgü sözleyü bilmes erdi. andağ kim tağrı, ‘azze ve celle, mūsâ-dın yāz ⁴kıldı. ol üzde kim anı fir'avn tapa ıztı. *vahlul uqdet^{en} min lisāni yefkahu kavli* ⁵ya'nī aydı: “yā rabb! bu tügün-ni meniñ tilim-din kötürgil!”. tağrı, ‘azze ve celle, ol ⁶tügün-ni mūsâ tilin-din kötürdi. isye aydı, fir'avn-ka: “özün-ke belgülüg boldı ⁷kim biligsizlikin kılmış turur. fir'avn anı koydu. mūsâ<-nıñ> anası mūsâ-nı ⁸andağ oğ tapar erdi tağı iktüler irdi. ol vakt-ğa tegi kim ulğaydı.

anda kızın mūsâ ⁹fir'avn katında turur erdi. fir'avn birle sözler erdi. fir'avn anıñ birle sewük boldı. ¹⁰fir'avn kaçan barsa mūsâ-nı iltür erdi. kişi-ler mūsâ-nı fir'avn<-nıñ> oğlı tip aytur ¹¹erdiler. kaçan kim mūsâ yitiz erlik-ke tigdi erse, aña kişi-ler¹⁰ birdi. kend içinde ¹²bezük küden kılu birdi-ler tağı aydılar: fir'avn<-nıñ> oğlı kişilenmiş¹¹ turur.

bir kün ¹³fir'avn kaydasa barmış irdi. kend kapuğınğa bir ulus-ka çıkğuka. mūsâ fir'avn

[51b]

¹sonında bardı. kişi-ler aydı-lar: “fir'avn<-nıñ> oğlı keldi” tip. kaçan kim ol yirge ²tigdi erse, issig bolmış erdi. kişi-ler üküşreki yatmış erdi-ler. bu kıbtı-lığ-lar ³beni isrâ'il-ni kulluk içinde tutar irdiler. anlarğa işler buyur<-ur> erdiler.

⁹ 20. Tâhâ sûresinin 27.-28. âyetleri: “Dilimde bulunan düğümü çöz ki sözümü iyi anlasınlar”.

¹⁰ kişiler ‘karılar, eşler’.

¹¹ kişilenmiş ‘evlenmiş’.

kaçan kim ⁴ol ulus-ka yakın tıgdi erse, bir kıbtî-lıg-nı kördi. benî isrâ'il-din bire-güni ⁵küçün iltür erdi, iş kıldurmak için. mûsâ ırakdın köründi erse, mûsâ ⁶katına yügürdi, benî isrâ'il-lıg. yalwardı. aydı: “bu kıbtî-lıg meniñ öze küç kıldı. ⁷mini iletür iş kıldurmak-ka. mûsâ ol kıbtî-lıg-ka aydı. “elig andın kıska ⁸kılgıl!” kıbtî-lıg kılmadı. mûsâ kıbtî-lıg katına bardı. kıldı kim benî isrâ'il-lıg-nı ⁹kıbtî-lıg elgindin alsa. kıbtî-lıg katıg tutmuş erdi. mûsâ bir elig uçası <birle> ur{la}dı, ¹⁰kıbtî-lıg yüzi öze. mûsâ elgi ağır erdi. mûsâ-nıñ kırk erçe küçi bar erdi. taķı tıgme ¹¹bir yalavaç-nıñ kırk erçe küçi bolur. kaçan kim mûsâ elig urdı erse, kıbtî-lıg ¹²yüzi üze ol sâ'at-ta oķ tüşti taķı öldi. andağ kim taņrı, ‘azze ve celle, yarlıķar. ¹³fe-vekezehu mûsî fe-kađâ ‘aleyhi kâle hazâ min ‘ameli’s-şeytân’ innehu ‘adüvv^{un} müğil-l^{un} mubîn.¹²

[52a]

¹kaçan kim bu kıbtî öldi erse, mûsâ kaźguluğ boldı. ol erni koztı. ²taķı özi fir’avn tapa bardı. yime yarındası kün bardı ol yirge. tünki teg ol oķ erni ³yana bir kıbtî-lıg tapmış iltür erdi. ırak-dın mûsâ bilgürdi erse, benî isrâ'il-lıg yana mûsâ ⁴tapa uğradı. mûsâ-ka feryâz kıldı. mûsâ aydı: “sen neteg bed-baħt kişi-miş sen. ⁵tıgme kün körer men sini bir kişi tapmış bolur”. yana mûsâ uğradı kim benî isrâ'il-ni ⁶alsa, tünki teg. benî isrâ'il-lıg mûsâ-ka yüzlendi. aydı: yâ mûsâ! “e turıdu en taķtulenî kemâ kaťelte nef^s bî'l-emsî in turıdu illâ en teküne cabbâr^{an} fı'l-arzi ve mâ turıdu en teküne min e'l-muşlihîn.¹³ ya'nî aydı: “mini yime öldürmek mu tiler sen? andağ ⁹kim tün bir kişi-ni öldürdüñ. sen koľmas mu sen kim bolsa sen meger bir cabbâr ¹⁰boyun tartğan yirde taķı koľmas sen kim ezgülerdin bolsa sen”. bu kıbtî-lıg ol ¹¹benî isrâ'il-lıg-dın elig kısğa kıldı”. bir ança kıbtî-lerni yığdı taķı fir’avn ¹²katına bardı-lar. mûsâ-dın tarıldı. aydılar: “mûsâ benî isrâ'il birle bir turur. ¹³an-larnı sewer. tün bir erni öldürmiş turur. yime bu kün bu erni öldürü yazdı”.

[52b]

¹fir’avn mûsâ-nı yitürdi taķı buyurđı kim: “ķayu yirde kim mûsâ-nı tutğay siz ²maņa keltürüñ-ler”, <anı> öldüreyin. bu ģırbil kim mûsâ-ka tábüt itmiş erdi.

¹² 28. Kısas sûresi, 15. âyetten: “Mûsâ da ötekine bir yumruk vurup ölümüne sebep oldu. Bunun üzerine Mûsâ ‘Bu şeytanın işidir. O gerçekten apaçık bir saptırıcı, düşmandır” dedi.

¹³ 28. Kısas sûresi, 19. âyetten: “Ey Mûsâ. Dün birini öldürdüğün gibi, beni de mi öldürmek istiyorsun. Sen ancak yeryüzünde bir zorba olmak istiyorsun, arabuluculardan olmak istemiyorsun” dedi.

³anda ok turur erdi, fir'avn bu sözni ayurda. hırbil yaşru müsülmān erdi. ⁴fir'avn ol sözni aydı erse. ol aydı: *e tahtulüne racūl^{en} en yekūle rabbi allāhu*¹⁴ ⁵ya'nī aydı: “ol erni mu öldürür sin kim” ayur: meniñ tañrı bir turur”. ⁶bu hırbil anlar-nıñ arasinda ağır erdi. ol sâ'at-ta çıktı, mūsâ-nı ⁷istedi. tağı aydı: “fir-'avn<-nıñ> kişi-leri sini isteyürler. apañ tutsalar, öldürürler. ⁸barğıl! öz cānıñnı kutğargıl! uş men saña söz tutturdum”. bu ol ⁹turur kim tañrı, ‘azze ve celle, hırbil-din haber birür yarlıkar. *inne'l-melee yetemirüne bike li yahtulūke fāhruc innī leke mine'n-nāşihīn*.¹⁵ mūsâ ol vaqt-ta ton-larını ¹¹çıkardı. tağı bir iski oprağ ton-nı kezti yime bardı. bilmes erdi kayu yirge barur. ¹²andağ kim tañrı yarlıkar: *fe-ħarace minhā ħāif^{en} yeteraqqabū kâle rabbi necinnī*¹³ *mine'l-ķavmi*”-“*ālimīn*”.¹⁶ ya'nī ayur irdi: “yā rabb! mini bu küçeyçi bozun-dın kutğargıl”.

[53a]

¹mūsâ yol bulmas erdi. tañrı, ‘azze ve celle, bir firişteni ıztı, ādemī menzeki öze. ²medyan yolını körkütti mūsâ-ķa. ol yol öze üç balıķ barur erdi, medyan-ķa ³tegi. tağı bu medyan yaban başında erdi. medyan ħapugında bir bezük ħuzuğ bar ⁴erdi. kişi-ler yumuttı ol ħuzuğ-dın suw iķer erdiler. tıgme kün kırğ ⁵er kerek erdi kim ol ħuzuğ-dın suw tartsa. yime bir taş bar erdi ħuzuğ ⁶başı öze kim kırğ er kötürür erdi. mūsâ ol ħuzuğ-ķa tegdi erse, bir gürüh ⁷kişi-ler kördi, turur erdiler. kırğ er tükel bolğınça suw tar<t>mağ için. mūsâ ⁸bağtı iki urağut-nı kördi, bir ança ħoy-lar birle. mūsâ anlar-nıñ ħatıña bardı. ⁹tağı aydı: “sizler kimniñ <ķız-ları> siz?” aydılar: biz şu'ayb-nıñ ħızları miz. ol közsiz ¹⁰ħ'ācenıñ ħoy-ları turur. biz otğa iltür miz yana suwarur miz. imdi baķa ¹¹turur miz kırğ er tükel bolğınça suw tartmağ için. bu ol turur kim tañrı, ¹²azze ve celle, yarlıkar: *ve lemmā verede mā'i medyene vecede 'aleyhi ummet^{en} mine'n-nāsi yesķüne ve vecede min* ¹³*dūnihim emre'eteynī tezūdānⁱ el-āyet*.¹⁷ ya'nī mūsâ aydı:

¹⁴ 40. Mümin sûresi, 28. âyet: “Bir adamı Rabbim Allah'tır demesinden dolayı mı öldüreceksiniz?”.

¹⁵ 28. Kısas sûresi, 20. âyetten: “Ey Mûsâ! İleri gelenler seni öldürmek için aralarında senin durumunu görüşüyorlar. Şehirde hemen çık. Şüphesiz ben sana öğüt verenlerdenim” dedi.

¹⁶ 28. Kısas sûresi, 21. âyet: “Mûsâ, korku içerisinde ve etrafı gözetleyerek şehirde çıktı. ‘Ey Rabbim! Beni bu zalim kavimden kurtar!’ dedi.”

¹⁷ 28. Kısas sûresi, 23. âyet: “Medyan suyuna varınca, kuyunun başında hayvanlarını sulamakta olan bazı insanlar gördü. Yanında da koyunlarını suya salmamak için uğraşan iki kız gördü”.

[53b]

¹“sizler koy-larnı keltürün-ler”. yime mūsâ bardı yalguz taķı ol taş-nı kuzuğ
²başındın kötürdi taķı ol delvni kim kırķ er tartar irdi, yalguz kuzuğdın tarttı.
³koy-larnı suwardı. taşnı kuzuğ öze örtti taķı bardı köligede olturdı.

⁴mūsâ-nıñ keçmişi şu’ayb birle tükel ayılmış turur, el-ķışaş süresinde.
munda ⁵bir kes aydımız, mūsâ-nıñ toğmaķı üçün. kaçan kim mūsâ mışr ilindin
bardı erse, ⁶hırbıl öz müsülmānlıķı üçün ķoldı. ķişi-lerge pend öğüt birür erdi.
müsülmānlıķ içinde ezgölük tutar erdi. telim biri<-nçi>: ol turur kim mūsâ-nıñ
tābūtını ⁷ol itti. ikinci: mūsâ-ķa ol uķturdı barmaķ-ķa taķı ol yol körkütti. üçünçi:
⁸müsülmānlıķnı açuķ ķıldı. tańrı, ‘azze ve celle, ķur’ān içinde on biş āyet-de anıñ
sözini ⁹aydı. anıñ tapulmaķını bilgürtti. yarlıķadı: *ve ķāle raculun mü’mīn^{um} min āli
fir’avn^e el-āyet¹⁸ 10*öñin yirde aydı: *ve yā kavmⁱ mā lī ed’ūkum ilā’n-necātⁱⁿ ve ted’ūnenī
ilā’n-nārⁱ el-āyet¹⁹ 11*ya’nī aydı: “sizler buyurur siz kim kāfir bolsa men taķı men
sizlerni ķurtulmaķ-ķa oķur men, ¹³uçmaķ-ķa. sizler mini tamuğ-ķa ünder siz”.
yana sońra ayur *ve ufevviđ^u emri ilā’l-lāhⁱ*

[54a]

¹inna’l-lāhe başır^{um} bī’l-’ibādⁱ. ²⁰

deccāl-nıñ sözi: velikin bu āyet<-niñ> tefsiri kim ²tańrı yarlıķar: *inne’l-lezīne
yucādilūne fi āyāti’l-lāhi bi-ġayri sulţānⁱⁿ el-āyet²¹ 3*muħammed bin cerir andağ aydı
kim: “bu āyet deccāl şānında inmiş turur, ķur’ān içinde. ⁴deccāl-nıñ sözi öñin
āyet-lerde ermes, bu āyet-de turur” tip. yime fiten kitābı içinde ⁵andağ oķıdım
kim deccāl<-niñ> çıķmaķı ye’cüc me’cüc birle, mehdī bilgürmeki <birle>, taķı ⁶isā
bin meryem kelmeki kırķ yıl-da bolğay. kaçan kim yıl dört yüzdin keçse ⁷ħicret-
din tigme bir kün-de köz tutmuş kerek. bu dört nirsege kim aydım: ilk yawuzraķı
⁸deccāl turur. bu ol yigirmi sekkiz meselelerdin turur kim cuhūdlar yıģıldılar²²

¹⁸ 40. Mümin sûresi, 28. āyetin başı: “Ve firavunun ailesinden mümin bir adam şöyle dedi:”.

¹⁹ 40. Mümin sûresi, 41. āyet: “Ey kavmim! Bu ne hal ki, ben size kurtuluşa çağırıyorum ve siz beni ateşe çağırıyorsunuz.”.

²⁰ 40. Mü’min sûresi, 44. āyetten: “Ve işimi Allah’a havale ediyorum. Muhakkak ki Allah kullarını görendir.”.

²¹ 40. Mü’min sûresi, 56. āyetin baş kısmı: “Kendilerine gelmiş her hangi bir delil (sultan) olmaksızın ...”.

²² tirildiler.

⁹taķı yalavaç, ‘*aleyhi’s-selām*, -dın sordılar. bu inmiş turur el-baķara sūresinde. āhir zamānede ¹⁰bir beg bolğay. taķı ol beg kün toğardın kün batarka tigrü tutğay. yime bozı andağ ¹¹uzun bolğay kim bulit-dın başı keçgey. taķı tenizler suwı anıñ tizindin yukaru ¹²keçmegey. bu ajunda uçmaķ taķı tamu özi birle tutğay. bu ikegü anıñ birle barğay-lar. ħalk-lar ¹³anıñ fermānın-dın çıķu bilmeğay-lar”. medīne cuhūdları bu söz üçün yalavaç birle söz aydılar:

[54b]

¹yime aydılar: “bu tañrı sözi turur, tevrât içinde. sen ol beg ermes sen taķı ol ²yalavaç irmes sen. saña neteg bütgey miz? dīniñ-ni neteg tutğay miz?” yalavaç, ³*‘aleyhi’s-selām*, anıñ üçün kim bu sūreni tevrât-dın çıķardılar, cevāb birmedi. ⁴köz tutar erdi kim tañrı, ‘*azze ve celle*, bu söz üçün āyet inğay. cebrīl, ‘*aleyhi’s-selām*, ⁵keldi. taķı bu āyet<-ni> keltürdi kim: *inne’l-lezīne yucādilūne fī āyāti’l-lāhi biğayri sulṭān*ⁱⁿ⁶*etāhum in fī şudūrihim illā kibrun mā hum bi bāliğihī. el-āyet.*²³ yarlıķadı kim: “bu ⁷cuhūdlar seniñ birle sözde tutuştılar. meniñ āyetlerim-de ħüccet söz ermes. ⁸anlar-nıñ köñül-lerinde meger uluğ-sığlık küwezliglik ħılurlar”. ol beg üçün bu ⁹anlarınñ begi turur. andağ kim ayurlar, andağ beglik tutar. velīkin anlar aña tegmegey-ler, anı ¹⁰körmegey-ler. anlarınñ üzinde bolmağay. seniñ üzün-de kim yalavaç sen bolmağay”. ¹¹anda kızın aydı: *feiste’iz bi’l-lāhi yā muħammed min fitneti’l-deccāl*²⁴ ya’nī “tañrı-ķa ¹²sığın ay muħammed deccāl bulğakındın”. anda kızın yarlıķadı kim: *le ħalku’s-semāvāt*¹³*ve’l-arz’ ekber*^u *min ħalkı’n-nās*²⁵ ya’nī aydı: “bu yir kök-ler<-ni> yaratmaķı kim yarattım, uluğraķ turur

[55a]

¹deccāl-dın. yoķ kim cuhūdlar bilmes-ler. mi’rāc tüni deccāl erdi. yalavaç-nı oñ ²elginde ündedi. yalavaç kendü<-ni> ondın saķınmadı. yanut birmedi. cebrīl ³aydı: “ay muħammed! abañ yanut ħıldınız erse, sizniñ ümmetiñiz ħamuğ cuhūd bolur ⁴irdiler. fiten kitābında andağ turur kim bu deccāl zamāne āħirinde çıķğay.

²³ 40. Mü’min sūresi, 56. āyet: “Kendilerine gelmiş her hangi bir delil (sultan) olmaksızın Allahın hayetleri hakkında münâkaşa edenler var ya, hiç şüphe yok ki onların kalplerinde, aslâ yetişemeyecekleri bir büyüklük hevesinden başka bir şey yoktur”.

²⁴ “Ey Muhammed! Artık Deccāl’ın fitnessinden Allaha sığın.”.

²⁵ 40. Mü’min sūresi, 57. āyetin başı: “Elbette göklerin ve yeryüzünün yaradılışı, insanların yaradılışından daha büyüktür”.

ye'cüc ⁵me'cüc yime çıkğay-lar. mehdî taķı çıkğay. 'isâ yalavaç kökdin ingey. bu kamuğı ⁶kırk yıl-da bolğay. taķı yana ajundın bargay-lar. bular kıyâmet bilgüle-rindin turur. velîkin ⁷vaķtı bilgüsize. yalavaç-dın, *şalla'l-lāhu ve sellem*, uluğ kün sözün telim sordı-lar. ⁸rûh sözi yime sordılar. yalavaç köz tutar iridi. cebrîl anar bu iki sözdin yanıt ⁹keltürdi. velîkin uluğ kün sözünde bu âyet<-ni> keltürdi. *yes'elüneke 'ani's-sâ'ati* ¹⁰*eyyâne mursaha fîme ente min zikrehā ilā rabbike müntehāhā.*²⁶ ya'nî yarlıķadı kim: “sindin ¹¹sorarlar uluğ kündin kim kaçan bolğay sen bu sözdin bilmes sen. saña uluğ kündin ¹²haber yok”. yime öñin yirde aydı: *ıķtarabeti's-sā 'at^u ve inşakka^a el-ķamer^{u27}* ya'nî “yakın keldi ¹³uluğ kün”. ķayı üzde kim uluğ kündin sorar erdi-ler. yalavaç yanıt birür erdi kim: “telim

[55b]

¹ķalmamış turur sizler-din uluğ kün-ke tigrü. andağ turur kim ikindüdin kün batarga ²tigrü”. ol ajun yıl-larındın mundağ belgüler belgürtmiş turur. yime ol söz kim rûh-dın ³sordılar. âyet keldi kim: *ve yes'elüneke ani'r-rûh' kuli e'r-rûhu min emrⁱ rabbⁱ el-âyet.*²⁸ ⁴ya'nî aydı: “kaçan kim sindin rûh sözün isteseler ayğıl: rûh tañrı yarlığındın turur. ⁵sizlerniñ ķatınızda rûh biligi yok. bilig-din sizlerke ermes az nirsedin öñin”.

2. Aktarma

[46b]

hâ-mîm sûresinin çevirisi ve Hırbîl'in Mûsâ ile sözü budur. *Allah'ın salâtı üzerine olsun.*

Metin: [47b] Hırbîl, kıbtî (yani) Firavun'un halkındandı. Ancak kıbtîlerden gizli İsrail oğulları (= Yahûdîler) ile bir araya gelmişti. Mûsâ'nın inancını tutardı. Ondan önce Mûsâ

²⁶ 54. Naziat sûresi, 42-43. ve 44. âyetler: “Sana “kıyametin kopması ne zamandır?” diye soruyorlar. Sen onu nereden bilip bildireceksin? (Kıyametin) sonu(nun) bilgisi sadece Rabbine aittir.”.

²⁷ 54. Kamer sûresi, 1. âyet: “Saat yaklaştı ve ay yarıldı”.

²⁸ 17. İsrâ sûresi, 85. âyet: “ve sana rûthan sorarlar. Söyle ki: ‘Rûh Rabbimin emrindedir (ve size) rûha ait bilgiden sadece az bir şey verildi.”

[48a]

annesinden doğmuştu. Her gün İsrail oğullarının işlerinde çalışırdı. Firavun o rüyayı gördüğü zaman, rüya tabircileri dediler: İsrail oğullarından bir oğlan gelecek. Senin hâkimiyetin ona dönecek. İsrail oğulları Yakub Peygamberin soyu idi. Firavun onları kul etmişti. Ne zaman onlar Firavun'a gerekmez olsalar, onları öz hizmetkârlarına verirdi. Onlara iş buyururlardı.

Yine Firavun “hangi erkek çocuk İsrail oğullarından doğsa, o saatta onu öldürün” diye buyurmuştu. Kaç yıl böyle öldürdüler. Kıbtîler Firavun'un huzuruna gelip dediler: İsrail oğulları tamamen yok oluyorlar. Şöyle ki: hangisi yaşlanırsa ölüyor, hangisi doğuyor, sen onu öldürmeyi emrediyorsun. Bize hizmetkâr kalmıyor. Firavun “bir yıl öldürün, bir yıl öldürmeyin” dedi. Hârûn, o yıl doğdu, onu öldürmediler. Hârûn Mûsâdan bir yıl büyük idi. İkinci yıl (doğanları) öldürürlerdi. Mûsâ annesinden doğdu. Mûsâ'nın annesi korktu. “Bunu öldürecekler” dedi. *Azîz ve Celîl (olan) Tanrı Mûsâ'nın annesinin gönlü içinde konuştu. “Ona süt ver ve Tanrı'ya yalvar. Azîz ve Celîl (olan) Tanrı Onu yine sana verecek. Tanrı şöyle buyurdu: ve evhaynâ ilâ ummi mûsâ³ an arz'îhi fe-izâ hıfti 'aleyhi fe-elkîhi fi'l-yemmi ve lâ tehâfi ve lâ⁴ tahzenî ana râddûhu ileyki ve ca'ilûhu mine'l-mürselîn fe'ltekaṭahu âli fir'avne.*²⁹ Rabbimiz Mûsâ'nın annesine buyurur: “Korkma! Kaygılanma! Ben Tanrı'yım. Mûsâ'yı yine sana vereceğim. Onu peygamberlerden biri yapacağım”. Bu vahy Cebrâil'in gelmesi değil(dir). Gönülden konuşmaktır. Vahy iki türlüdür. İlki Cebrâ'il, *selâm onun üzerine olsun*, 'in gelmesi, ikincisi gönülden söz söylenmesi. (Tanrı) şöyle buyurur: *ve evhâ rabbuke ilâ'n-nahli. ⁹el-âyet.*³⁰ Bu Mûsâ annesinin vahyi gibi ilhamdır.

O yıl erkek çocukları öldürürlerdi. (Tanrı'nın) bu söz(ü) Mûsâ'nın annesinin gönlüne düştüğü zaman, bu sözü bir kişiye söylemek istedi, fakat ona hile edecekler diye düşündü. Gönlü hiç kimse ile sakinleşmedi. Ancak Rûyin oğlu Hirbîl adlı bir marangoz vardı. İsrail oğullarını severdi. Mûsâ(nın)

²⁹ 28. Kısas sûresi, 7. âyet: “Mûsâ'nın annesine ‘ona süt vermesini, korktuğu zaman onu denize (= Nil nehrine) bırakmasını, hiç korkmamasını ve kaygılanmamasını, çünkü biz onu sana tekrar geri verecek ve onu peygamberlerden biri yapacağız’ diye vahy ettik.”

³⁰ 16. Nahl sûresi, 68. âyetin başı: “Ve senin Rabbin bal arısına şöyle vahy etti:”.

[49a]

annesi onu çağırды. Bu görüşünü başka kişilerden gizlice ona söyledi. Hırbîl “ben (senin) oğluna bir sandık yapayım” dedi ve yaptı. İçini kurşun ile (kaplayarak) sağlamlaştırdı. Mûsâ’nın annesi (oğlunu) emzirdi ve sandığın içine koydu. Sandığı Nîl nehri içine bıraktı. Mûsâ’nın annesi onun ardından gitti. Ancak sandık onun gözünden uzaklaştığı zaman, feryad etmek istedi. *Azîz ve Celîl (olan) Tanrı* onun gönlünden geçeni gözledi. Mûsâ’nın Meryem adlı bir ablası vardı. Annesi derhal o ablayı çağırды. Ona “Sandık ardından git!, bak! (sandık) nereye gidiyor” dedi. Bu Tanrı’nın buyruğudur: *ve kâlet li uhtîhi kuşşîhi³¹ el-âyet*. Mûsâ’nın annesinin sözü: *kuşşîhi ay ibtâğîy eşerahu*.³² Onun ardından git! Mûsâ’nın ablası nehir kıyısında dururdu. Gözünü sandıktan ayırmazdı. Firavun’un sarayı nehrin kıyısında idi. O yerde çok ağaçlar vardı. Sandık bir ağaç dibinde durdu. Firavun’un hizmetkârları saraydan bakmaktaydılar. Sandığı gördükleri zaman derhal bir kişi gönderdiler. Sandığı nehirden çıkararak aldılar. Firavun’un karısı Asiye’nin huzuruna getirdiler. Asiye sandığı açıp bakmak istedi, sonra (kendi kendisine) “Firavun olmadan açmamalısın.

[49b]

Bunun içerisinde bir mücevher olabilir” dedi. Sandığı almak için gönderdiği gavvaslar gibi Firavun’a da haberci gönderdi. Firavun’u davet etti. Sandığı Firavun’un huzurunda açtılar. Sandıktan bir erkek çocuk çıktı. Firavun “ben bunu öldürürüm” dedi. Asiye “bu (oğlanı) bana bağışla” dedi. <Firavun oğlanı karısı Asiye’ye> bağışladı.

Asiye “bir süt annesi bulunuz! Buna süt versin”dedi. Kişiler gittiler süt anne-leri getirdiler. Mûsâ hiç kimsenin sütünü almadı. Mûsâ’nın ablası saray kapısında duruyordu. Kişilerin hepsi “bu oğlan kimsenin sütünü almıyor” diye söylüyorlardı. Tanrı şöyle buyurmuştur. *ve harramnâ ‘aleyhi el-marâ’i’⁸ min kabl^u*.³³

³¹ *bu ol turur kim tanrı yarlıkar* ibaresinden sonra 28. Kasas sûresinin 11. âyetinin ilk cümlesi olan *ve kâlet li uhtîhi kuşşîhi* “Onun izini takip et!” ibaresi geliyor.

³² Yukarıdaki cümleden sonra *mûsâ anasından* denilerek âyetin önce Arapça çevirisi olan *kuşşîhi ay ibtâğîy eşerahu* “yani (kızım) onu takip et!” cümlesi ve bunun Horezm Türkçesi ile olan çevirisi *aydı: anıy uzula barjıl!* “dedi: onu takip ederek git!” cümlesi geliyor.

³³ 28. Kısas sûresi, 12. âyet: “Önceden biz onun süt annelerinin sütünü kabulüne izin vermedik”.

Mûsânın ablası *hel edüllüküm' alâ ehl-i beytⁱⁿ yekfulûnehu 9leküm ve hum lehu nâşihûn*.³⁴ dedi. Yani “sizlere yol göstereyim mi? bir topluluk (âile) ile ki bu oğlanı sizlerden alacaklar, iyi tutacaklar” dedi. Gittiler, bu sözü Asiye’ye söylediler. Asiye onu huzuruna çağırdı ve “Ey Kadın! Bu oğul senin midir?” diye sordu. (Meryem) “benim değil” (diye) cevap verdi. (Asiye) “bu oğul kimindir? Sen biliyor musun?” (diye) sordu. (Meryem) “Bilmiyorum” (diye) cevap verdi. (Asiye) “bu oğlanı iyi tutacaklarını (sen) nereden biliyorsun” (diye) sordu. Meryem “hangi süt annesini siz iyi tutarsanız, o da sizin oğlunuzu iyi tutar” (diye) cevap verdi. Asiye “Git! O süt annesini getir!” dedi. Meryem gitti annesini getirdi. Mûsâ’yı annesine verdiler. (Mûsâ) o saatte derhal annesinin sütünü aldı ve emdi.

Asiye “Ey kadın! Bizim yanımızda dur!. Bu oğlana süt ver! Biz seni iyi tutacağız” dedi. Mûsâ’nın annesi “Benim kocam var ve oğlan çocuklarım da var. Evimi barkımı terkedemem. Şayet siz bu oğlanı bana verirseniz, ben bunu ev(im)e götüreyim. Size her beş günde bir getireceğim. Göreceksiniz” dedi. Asiye “uygun” (diye) cevap verdi. Asiye Mûsâ’yı annesine verdi. Ne gerek ise verdi. (Annesi) Mûsâ’yı götürdü, Çok nimetler ile evine getirdi.

Şaşılabacak sözdür. İlk gün Mûa’yı Tanrı’ya emanet etti. İkinci gün çok nimetler ile onu buldu. Annesi onu beş yaşına kadar büyüttü. Mûsâ beş yaşına girdi. (Annesi Mûsâ’yı) her beş günde bir (Firavun’un karısı) Asiye katına götürür idi. Bir gün Firavun geldi. Mûsâ sarayda oynar idi. Firavun oturdu. Asiye Mûsâ’yı Firavun’un kucağına oturttu. Mûsâ sol eli ile Firavun’un sakalını [50b] tuttu. Sağ eli ile Firavun’u tokatladı. Firavun Mûsâ’yı kucağından attı. “Çabuk bıçak getiriniz. (Ben) bunu boğazlayayım. Bu (oğlan) bilgelerin söylediği (o çocuk) tur” dedi. Bıçak getirdikleri zaman Asiye “O bilmedi ve bu işi bilgisizlikten (dolayı) yaptı” dedi. Firavun “Yok. Kendisi bilerek yaptı” dedi. Asiye “Biraz zaman ver ki bunu bir sınavalım. (İş) açığa çıksın. Eğer bu işi bilerek yapmış ise, sana vereyim, bunu öldür. Eğer bilgisizlik ile yapmış ise onu öldürmek gerekmez” dedi. Firavun “uygun(dur)” dedi. Asiye buyurdu bir küçük gümüş leğen dolusu kıvılcık yakut getirdiler ve bir küçük gümüş leğen dolusu köz getirdiler. İki gümüş leğeni de Mûsâ’nın önüne koydular. Firavun oturmuş seyrediyordu. Mûsâ elini yakuta doğru uzattı.

³⁴ 28. Kıyas sûresi, 12. âyet: “Bunun üzerine ablası ‘Size onun bakımını, sizin adınıza üstlenecek, hem de ona iyi davranacak bir âile göstereyim mi?’ dedi.”



Haberde bütün teferruatı ile zikredilmiştir, peygamber, *Allah'ın salâtı ve selamı üzerine olsun*, “Cebrayil bana ‘Ey Muhammed! Mûsâ elini yakuta doğru uzattığı zaman ben Tûbâ ağacı üzerinde idim, Mûsâ'nın eli yakuta değmeden önce, ben yedi kat gökten geçtim Mûsâ'ya geldim elini yakuttan

[51a]

çevirdim köze doğru bıraktım. Mûsâ bir parça o közden aldı ve ağzına koydu. Eli yanmadı lâkin dili yandı. Mûsâ çok ağladı. Mûsâ'nın dili üzerine düğüm düştü. İyi konuşamaz idi. Öylece ki *azîz ve celîl (olan)* Tanrı Mûsâ'yı hatırladı. O zamanda kim onu Firavun'a doğru gönderdi. *vaḥlul ukdet^{en} min lisānī yefkahu kavli³⁵* Yani “Yâ Rabb! Bu düğümü benim dilimden halâs et! *Azîz ve celîl (olan)* Tanrı o düğümü Mûsâ'nın dilinden halâs etti. Asiye Firavun'a “kendin gördün ki bilgisizlikten yapmıştır”. Firavun onu bıraktı. Mûsâ'nın annesi Mûsâ'yı öyle buldu ve onu besledi. O zamana kadar Mûsâ büyüdü.

Ondan sonra Mûsâ Firavun'un yanında dururdu. Firavun ile birlikte konuşurdu. Firavun onun ile yakın oldu. Firavun nereye giderse (yanında) Mûsâ'yı götürür idi. İnsanlar Mûsâ'yı Firavun'un oğlu diye söyler idiler. Mûsâ erkek olduğu zaman (Firavun) ona kadınlarlar, eşler verdi. Şehirde büyük ziyafet verdiler ve “Firavun'un oğlu evlenmiştir” dediler.

Bir gün Firavun bir şehre gitmiş idi. Şehir kapısından bir halka çıkmak için. Mûsâ Firavun'un

[51b]

ardından gitti. İnsanlar “Firavun'un oğlu geldi” diye söylediler. O yere geldiği zaman, sıcak olmuş idi, insanların çoğu yatmış idiler. Bu kıbtîler İsrail oğullarını kul olarak tutar, onlara işler buyuruları. (Mûsâ) o halka yaklaştığı zaman bir kıbtîyi İsrail oğullarından birisini, iş yaptırmak için zorla götürdüğünü gördü. Mûsâ uzaktan göründü ise İsrail oğlu Mûsâ huzuruna yürüdü, yalvardı: “Bu kıbtî beni zorluyor, iş yaptırmaya götürüyor” dedi. Mûsâ o kıbtîye “elini İsrail oğlu'ndan çek” dedi. Kıbtî (elini) çekmedi. Mûsâ kıbtî'nin yanına gitti. İsrail oğlu'nu kıbtî'nin elinden almayı istedi. Mûsâ bir elinin kenarı ile kıbtî'nin yüzüne

³⁵ 20. Tâhâ sûresinin 27.-28. âyetleri: “Dilimde bulunan düğümü çöz ki sözümü iyi anlasınlar.”.

vurdu. Mûsâ'nın eli ağır idi. Mûsâ'nın kırk er kadar gücü vardı. Her bir peygamberin kırk er kadar gücü olur. Mûsâ kıbtînin yüzüne vurduğu zaman kıbtî yüzü üzerine düştü ve öldü. Şöyle ki: *aziz ve celîl (olan) Tanrı fe-vekezehu mûsî fe-kağâ 'aleyhi kâle hazā min 'ameli'ş-şeytān' innehu 'adüvv³⁶ müđill³⁶ mübîn.*³⁶ buyurur. [52a] Bu kıbtî öldüğü zaman Mûsâ kaygulandı. O eri bıraktı ve kendisi Firavun'a doğru gitti.

Ertesi gün o yere yine gitti. Yine bir kıbtî o eri bulmuş önceki günki gibi götürüyordu. Mûsâ uzaktan belirdi ise, İsrâil oğlu yine Mûsâ'ya doğru gitti. Mûsâ'ya feryât ettiği zaman Mûsâ “sen ne bedbaht kişi imiş sin görüyorum ki her gün bir kişi seni bulmuştur” dedi. Yine Mûsâ İsrâil oğlunu dünkü gibi almak istediği zaman {İsrâil oğlu} <kıbtî> Mûsâ'ya yöneldi. “Ey Mûsâ! “*e turîdu en tahtulenî kemā katelte nef³⁷ bî'l-emsî in turîdu illā en teküne cabbār³⁷ fî'l-arzî ve mā turîdu en teküne min e'l-muşliḥîn*”³⁷ dedi. Yani “beni de öldürmek mi istiyorsun? Öyle ki dün bir kişiyi öldürdün. Sen bir zorba olacağına boyun eğenlerden biri olmayı istemez misin? Sen iyi insanlardan biri olmayı istemez misin?” dedi. Bu kıbtî o İsrâil oğlundan elini çekti. (Ancak) bir nice kıbtîleri topladı ve Firavun katına gittiler. Mûsâ'dan şikâyet etti. “Mûsâ İsrail oğlu ile bir olmuştur. Onları sever. Dün bir kişiyi öldürmüştür. Yine bu gün bir kişiyi öldürüyordu” dediler.

[52b]

Firavun Mûsâ'yı kaybetmişti. “Mûsâ'yı nerede tutsanız, bana getiriniz” buyurdu. (Ben onu) öldüreyim”. Firavun bu sözü ettiği zaman, Mûsâ'ya sandık yapan (marangoz) Hırbîl orada idi. Hırbîl gizli inananlardan idi, Firavun bu sözü söylediği zaman, Hırbîl *e tahtulüne racūl³⁸ en yekūle rabbi allāhu*³⁸ dedi. Yani “O eri (Mûsâ'yı) mı öldüreceksin” dedi. “Benim Tanrım birdir” dedi. Bu Hırbîl onlar arasında sözü geçen kişi idi. O saatte çıktı, Mûsâ'yı buldu ve “Firavun'un kişileri seni arıyorlar, eğer seni tutarlarsa, öldürecekler. Git! Canını kurtar! İşte ben sana haber verdim” dedi.

³⁶ 28. Kısa sûresi, 15. âyetten: “Mûsâ da ötekine bir yumruk vurup ölümüne sebep oldu. Bunun üzerine Mûsâ ‘Bu şeytan’ın işidir. O gerçekten apaçık bir saptırıcı, düşmandır’ dedi.”

³⁷ 28. Kısa sûresi, 19. âyetten: “Ey Mûsâ! Dün birini öldürdüğün gibi, beni de mi öldürmek istiyorsun? Sen ancak yeryüzünde bir zorba olmak istiyorsun, arabuluculardan olmak istemiyorsun” dedi.

³⁸ 40. Mümin sûresi, 28. âyet: “Bir adamı Rabbim Allah’tır demesinden dolayı mı öldüreceksiniz?”.

Bu Hırbîl'den haber verdiğidir. *Azîz ve celîl (olan) Tanrı inne'l-melee yete-mirûne bike li yaqtulûke fâhruc innî leke mine'n-nâşihîn*³⁹ buyurur. Mûsâ o zaman (süslü) elbiselerini çıkardı ve bir eski yıpranmış elbise giyerek gitti. Nereye gittiğini bilmiyordu. Öyle ki Tanrı *fe-ħarace minhâ ħâifⁿ yeterakĸabü ĸâle rabbi necinnî*¹³ *mine'l-ħavmi*^m - *âlimîn^e*.⁴⁰ buyurur. Yani “Ey Rabbim! Beni bu güç kullanan halktan kurtar!” dedi.

[53a]

Mûsâ yol bulamıyordu. *Azîz ve celîl (olan) Tanrı* bir meleği insan kılığı ile (ona) gönderdi. (O) Mûsâ'ya Medyan yolunu gösterdi. O yol üzerinde Medyan'a kadar üç şehir var idi ve bu Medyan (şehir) yaban başında idi.

Medyan girişinde bir büyük kuyu var idi. İnsanlar (ağzını) kapattığı o kuyudan su içer idiler. Her gün o kuyudan su çekmek için kırk kişi gerekirdi. Yine bir taş var idi kuyu başı üzerinde ki (ancak) kırk kişi kaldırabilir idi. Mûsâ o kuyuya ulaştığı zaman toplanan kişiler gördü. Suyu çekmek için kırk er tamamlanincaya kadar bekliyorlardı.

Mûsâ baktı, bir nice koyunlar ile iki kadını gördü. Mûsâ onların yanına gitti ve “sizler kimin <kızları> sınızdı?” diye sordu. (Onlar) biz Şu'ayb'ın kızlarıyız. O (koyunlar) kör hâcenin koyunlarıdır. Biz (onları) otlamaya ve sulamaya götürürüz. Şimdi su çekmek için kırk erin tamamlanmasına bakıyoruz” dediler. Bu *azîz ve celîl (olan) tanrının* buyruğudur: *ve lemmâ verede mâ'i medyene vecede 'aleyhi ummetⁿ mine'n-nâsi yeskûne ve vecede min*¹³ *dûnihim emre'eteynⁱ tezûdânⁱ el-âyet.*⁴¹ Yani Mûsâ [53b] “sizler koyunlarınızı getiriniz” dedi. Yine Mûsâ gitti tek başına kuyu başındaki o taşı kaldırdı. Ve kırk kişinin çektiği o kovayı tek başına kuyudan çekti. Koyunları suladı. Taşı (tekrar) kuyu üzerine örttü ve gitti gölgede oturdu.

Mûsâ'nın şu'ayb ile hikâyesi el-kisâs suresinde bütünüyle anlatılmıştır. Burada bir kere (daha) Mûsâ'nın doğumu için söyledik. Mûsâ Mısır ilinden gittiği

³⁹ 28. Kısas sûresi, 20. âyetten: “Ey Mûsâ! İleri gelenler seni öldürmek için aralarında senin durumunu görüşüyorlar. Şehirde hemen çık. Şüphesiz ben sana öğüt verenlerdenim” dedi.

⁴⁰ 28. Kısas sûresi, 21. âyet: “Mûsâ, korku içerisinde ve etrafı gözetleyerek şehirde çıktı. ‘Ey Rabbim! Beni bu zalim kavimden kurtar’ dedi.”

⁴¹ 28. Kısas sûresi, 23. âyet: “Medyan suyuna varınca, kuyunun başında hayvanlarını sulamakta olan bazı insanlar gördü. Yanında da koyunlarını suya salmamak için uğraşan iki kız gördü”.

zaman Hırbîl kendi inancı için istedi. İnsanlara nasihat verir idi. İyilik eder idi. İlk iyiliği Mûsâ'nın sandığını yapmasıdır. İkinci iyiliği Mûsâya gitmeyi o öğretti, o yol gösterdi. Üçüncü iyiliği inancını açık etti. *Azîz ve celîl (olan) Tanrı Kur'ân içerisinde on beş âyette onun sözünü etti. Onun bulunmasını (bilinmesini) belirtti. ve kâle raculun mü'mîn^{un} min âli fir'avn^e. el-âyet⁴² 10öğün yirde aydı: ve yâ kavmⁱ mâ lî ed'ûkum ilâ'n-necâtⁱⁿ ve ted'üneni ilâ'n-nârⁱ el-âyet⁴³ buyurdu. Yani “Sizler istersiniz ki ben kâfir olayım. Ben sizleri kurtulmanız için Cennete çağırıyorum. Sizler (ise) beni Cehenneme çağırıyorsunuz”. Ve sonra *ve ufevviğ^u emri ilâ'l-lâhⁱ**

[54a]

¹inne'l-lâhe başîr^{un} bî'l-'ibâdⁱ. ⁴⁴ dedi.

Deccâl-nın sözi: Lâkin bu âyetin tefsîri şöyledir: Tanrı *inn'el-lezîne yucâdilüne fi âyâti'l-lâhi bi-ğayri sulţânⁱⁿ* *el-âyet.*⁴⁵ buyurur. Cerîr oğlu Muhammed “Bu âyet Kur'ân içerisinde Deccâl'in şanında inmiştir. Deccâl'in sözü diğer âyetlerde edilmemiştir, bu âyettedir” diye söyledi. Yine Fitneler Kitabı içerisinde şöyle okudum ki Deccâl'in ortaya çıkması, Yecûc Mecûc ile, Mehdî(nin) belirmesi <ile> ve Meryem oğlu İsâ'nın gelmesi kırk yılda olacak. Hicretten dört yüz yıl geçtiği zaman her bir güne bu dört şey için göz atmalı. İlk kötü olanı Deccâl'dir. Bu Yahûdîlerin toplanarak Peygamber, *selâm onun üzerine olsun*, den sordukları yirmi sekiz meseledendir. Bu el-bakara sûresinde inmiştir. Ahir zamânedeki bir bey olacak ve o bey gün doğusundan gün batısına kadar tutacak. Boyu da öyle uzun olacak ki başı bulutu geçecek ve denizlerin suyu onun dizinden aşmayacak. Bu ajunda Cennet ve Cehennemi kendisi ile tutacak. Bu ikisi onun ile gidecekler. Halklar onun fermandan çıkamayacak”. Medîne Yahûdîleri bu söz için peygamber ile söz söylediler.

⁴² 40. Mümin sûresi, 28. âyetin başı: “Ve firavununun ailesinden mümin bir adam şöyle dedi:”.

⁴³ 40. Mümin sûresi, 41. âyet: “Ey kavmim! Bu ne hal ki, ben size kurtuluşa çağırıyorum ve siz beni ateşe çağırıyorsunuz.”.

⁴⁴ 40. Mü'mîn sûresi, 44. âyetten. “Ve işimi Allah'a havale ediyorum. Muhakkak ki Allah kullarını görendir.”.

⁴⁵ 40. Mü'mîn sûresi, 56. âyetin baş kısmı: “Kendilerine gelmiş her hangi bir delil (sultan) olmaksızın ...”.

[54b]

Yine “bu tevrât içinde (geçen) tanrı sözüdür. Sen o bey değilsin ve o peygamber değilsin. Sana nasıl inanacağız? Senin dînini nasıl tutacağız?” dediler. Onun için ki bu sûreyi Tevrât’tan çıkardılar. Peygamber, *selâm onun üzerine olsun*, cevap vermedi. *Azîz ve celîl (olan) Tanrı(dan) bu söz için ayet ineceğini bekler idi.* Cebrâil, *selâm onun üzerine olsun*, geldi ve bu âyeti getirdi. *inne’l-lezîne yucâdilüne fi âyâti’l-lâhi bi-ğayri sultân^{in 6}etâhum in fi şudûrihim illâ kibrun mâ hum bi bâliğîhi. el-âyet.*⁴⁶ (Tanrı) buyurdu ki: Bu yahûdîler senin ile benim âyetlerim hakkında delil/söz değil(dir) şeklinde tartıştılar (sözde tutuştular). Meğer ki onların gönüllerinde büyüklenmek kibirlenmek vardır. O bey için, bu onların beyidir öyle söylerler, öyle beylik tutar. Lâkin onlar ona ulaşamayacaklar, onu görmeyecekler. Onların devrinde olmayacak. Senin devrinde ki peygamber sen olmayacaksın. Ondan sonra dedi: *feiste’iz bi’l-lâhi yâ muhammed min fitneti’l-deccâl*⁴⁷ Yani “Ey Muhammed! Deccâl’in fitnesinden Tanrı’ya sığın”. Ondan sonra *le halku’s-semâvât^{t 13}ve’l-arz^t ekber^u min halkı’n-nâs^{t 48}* buyurdu. Yani “Bu yer (ve) gökler(i) yaratmak ki ben yarattım. Deccâl’den daha büyüktür.

[55a]

(Bunu) Yahûdîler bilmezler” dedi. Mi’râc gecesi Deccâl idi. Peygamberi sağ elinde çağırды. Peygamber kendisini ondan sakınmadı, cevap vermedi. Cebrâil “Ey Muhammed! Şayet cevap verse idiniz, sizin ümmetinizin tamamı Yahûdî olur idi”. Fitneler Kitabı’nda öyledir ki Bu Deccâl zamânenin sonunda (ortaya) çıkacak. Ye’cûc ve Me’cûc da çıkacaklar, Mehdî de çıkacak. Îsâ Peygamber gökten inecek. Bunun hepsi kırk yılda olacak. Bunlar kıyamet işaretlerindedir. Lâkin vakti belirsiz(dir).

Peygamberden, *Allah’ın salâtı ve selâmı üzerine olsun*, kıyâmet günü sözünü çok sordular. Rûh sözü(nü) de sordular. Peygamber bekler idi. Cebrâil ona bu iki

⁴⁶ 40. Mü’min sûresi, 56. âyet: “Kendilerine gelmiş her hangi bir delil (sultan) olmaksızın Allahın hayetleri hakkında münâkaşa edenler var ya, hiç şüphe yok ki onların kalplerinde, aslâ yetişemeyecekleri bir büyüklük hevesinden başka bir şey yoktur”.

⁴⁷ “Ey Muhammed! Artık Deccâl’in fitnesinden Allah’a sığın”.

⁴⁸ 40. Mü’min sûresi, 57. âyetin başı: “Elbette göklerin ve yeryüzünün yaradılışı, insanların yaradılışından daha büyüktür”.

sözden cevap getirdi. Lâkin kıyâmet günü sözünden bu âyeti getirdi. *yes'elüneke 'ani's-sâ'ati* ¹⁰*eyyâne mursaha fîme ente min zikrehâ ilâ rabbike müntehâhâ.*⁴⁹ Yani “senden kıyâmet gününün ne zaman olacağını sorarlar. Sen bu sözden (kıyâmet gününden) bilmezsin. Sana kıyâmet gününden haber yok(tur)” buyurdu. Yine başka yerde *ıktarabeti's-sâ 'at^u ve inşakka^a el-kamer^u*⁵⁰ dedi. Yani “kıyâmet günü yaklaştı”. Ne zaman kıyâmet gününden sorarlarsa, Peygamber “çok

[55b]

kalmamıştır, sizlerden kıyâmet gününe kadar, şöyle ki ikindiden gün batışına kadar (zaman kalmıştır diye) cevap verir idi. O dünya yıllarından böyle işaretler belirtmiştir.

Yine (onlar) rûh'tan sordular. *ve yes'elüneke 'ani'r-rûh' kuli e'r-rûhu min emri rabbⁱ el-âyet.*⁵¹ âyeti geldi. Yani “Ne zaman ki senden rûh sözünü sorsalar, de ki: rûh Tanrı buyruğundandır. Sizlerin katında rûh bilgisi yoktur. (Rûh) bilgisinden az bir bilgidен başka bilgi sizlere gerekmez”.

3. Metinde Geçen Kişiler

Cerîr oğlu Muhammed: Taberî adı ile tanınan tarihçi, müfessir, muhaddis ve fakih. 224-225 yıllarında doğdu. 27 Şevvâl 310 (M. 17 Şubat 923)'de öldü. Künyesi Ebû Ca'fer'dir. Eserleri arasında *Câmi'ül-beyân 'an te'vîli âyi'l-Kur'ân* ile *Târîhü'l-ümem ve'l-mulûk* önde gelir.

Deccâl: Arapça *decî* kelimesinin mübalağa formudur. Kelime anlamı ‘çok yalancı, aldatıcı, hilekâr’ anlamlarına gelir.

Fiten Kitabı ‘Fitneler Kitabı’: Ebü'l-fidâ İbn Kesîr'in metinde *fiten kitâbı* şeklinde geçen eseri *El-Fiten ve'l-melâhim* adlı kitap.

İsiye (إيسية): Firavun'un karısı. İslâmî kaynaklarda adı Âsiye binti Muzâhim bin Ubeyd bin Reyyân bin Velid'dir. Âsiye ‘teselli verici’ demektir.

⁴⁹ 54. Naziat sûresi, 42.-43. ve 44. âyetler: “Sana ‘kıyametin kopması ne zamandır?’ diye soruyorlar. Sen onu nereden bilip bildireceksin? (Kıyametin) sonu(nun) bilgisi sadece Rabbine aittir”.

⁵⁰ 54. Kamer sûresi, 1. âyet: “Saat yaklaştı ve ay yarıldı”.

⁵¹ 17. İsrâ sûresi, 85. âyet: “Ve sana rûhtan sorarlar. Söyle ki: ‘Rûh Rabbimin emrindedir (ve size) rûha ait bilgidен sadece az bir şey verildi”.

Rūyîn oğlu Hırbîl: Hırbîl adı Rabgûzî'de Hızkîl; çeşitli kaynaklarda Hızkîl bin Bûzî/Bûrî/Nûrî şeklinde geçiyor. Lakabı *ibnû'l-acûz* 'kocakarının oğlu'dur. EI III 554'te şöyle geçer: 'Carpenter who made chest that carried Moses on Nîle; his more common name iz Hızkîl gives the variant Hirbîl'.

4. Metnin Dil Özellikleri

Horezm Türkçesi'nin önde gelen bir özelliği Göktürk ve Uygur Türkçesi metinlerinde /b/ sesi ile ifade edilen bir sesin /b/ > /w/ şeklinde gelişmesi ve Karahanlı Türkçesi'nden itibaren de Türkçede üç noktalı /f/ (ف) ile ifade edilmesidir. Üç noktalı /f/ sesi transkripsiyonda /w/ ile ifade edilmiştir. Metinde bu sesin geçtiği 9 kelime 22 kez kullanılmıştır. Bu 9 kelimedenden sadece *awurta* ve *küwezliglik* kelimelerinin Eski Türkçede kullanılmış örneği tespit edilmemiştir. Geriye kalan 7 kelimenin kökenleri şöyledir: *ewür-* < etü. *ebir-*; *iw* < etü. *eb*; *sew-* < etü. *seb-*; *suw* < etü. *sub*; *suwar-* < etü. *subar-*; *yalwar-* < etü. *yalbar-*; *yawuzla-* < etü. *yabızla-*.

Örneklerin geçtiği yerler:

awurta 'sütanesi, dadı' (awurtanı 49b/4, 50a/1, 2; awurtalar 49b/4); *ewür-* 'çevirmek' (ewürdüm 51a/1); *iw* 'ev' (*iwke* 50a/7, *iwüm* 50a/6, *iwüğe* 50a/9); *küwezliglik* 'kibirlik' (54b/8); *sew-* 'sevmek' (*sewer* 47b/13, 52a/13, *sewük* 51a/9); *suw* 'su' (*suw* 53a/4, 5, 7, 11, *suwdın* 49a/12, *suwı* 54a/11), *suwar-* 'sulamak, su vermek' (*suwardı* 53b/3, *suwarur* 53a/10), *yalwar-* 'yalvarmak' (*yalwardı* 51b/6); *yawuzla-* 'kötülemek' (*yawuzladı* 54a/7).

Horezm Türkçesi'nin önde gelen diğer bir özelliği Göktürk ve Uygur Türkçesi metinlerinde /d/ sesi ile ifade edilen bir sesin /d/ > /z/ şeklinde gelişmesi ve Karahanlı Türkçesi'nden itibaren de Türkçede *zel* (ز) ile ifade edilmesidir. Bu ses transkripsiyonda /z/ ile ifade edilmiştir. (Horezm Türkçesi metinlerinden sonra bu ses Çağatay Türkçesinde ve Türkiye Türkçesi'nde /-y-/ olarak kullanılmıştır.) Metinde bu sesin geçtiği 20 kelime 43 kez kullanılmıştır. Bu 20 kelimedenden dördü yabancı kökenli kelimedir: *hazā*, *feryāz*, *pezīrla-*, *yāz*. Diğer 16 kelime ise Türkçe kökenlidir. Türkçe kelimelerin etü.'deki şekilleri şöyledir:

bezük < etü. *bedük*; *boz* < etü. *bod*; *bozun* < etü. *bodun*; *ezgü* < etü. *edgü*; *ezgülik* < etü. *edgülik*; *ezgüle-* < etü. *edgüle-*; *ız-* < etü. *ıd-*; *izi* < etü. *idi*; *kazgu* < etü. *kadgu*; *kez-* < etü. *ked-*; *kizin* < etü. *kidin*; *koz-* < etü. *kod-*; *kuzug* < etü. *kudug*; *közezdi* < etü. *ködezdi* ~ *küdezdi*; *öz* ~ *üz* < etü. *öd* ~ *üd*; *özül-*.

Örneklerin geçtiği yerler:

bezük ‘büyük’ (53a/3); *boz* ‘boy’ (54a/10); *bozun* ‘halk’ (47b/12; 52b/13); *ezgü* ‘iyi’ (49b/10, 13, 50a/1, 2, 4, 51a/3, 52a/10); *ezgü* ‘iyilik’ (53b/6); *ız-* > *ıy-* ‘göndermek’ (48b/12, 49a/1, 51a/4, 53a/1); *izi* ‘iye, sahip’ (48b/5); *kazguluğ* > *kayguluğ* ‘kaygılı’ (52a/1); *kazgur-* ‘kaygılanmak’ (48b/5); *kez-* > *gey-* ‘giymek’ (52b/11); *kizin* > *kiyin* ‘sonra’ (51a/8; 53b/11; 53b/12); *koz-* > *koy-* ‘koymak’ (50a/6, 52a/1); *közezd* ‘gözetti’ (49a/5); *kuzug* ‘kuyu’ (53a/3, 4, 5, 5, 6, 53b/1, 2, 3); *öz* ~ *üz* ‘zaman, vakit, çağ’ (51a/4, 54b/10, 10, 13); *uzula* ‘takip ederek’ (49a/8).

5. Müstensihin Metinde Eksik Bıraktığı Ekler ve Kelime Yazılımları İle İmlâ Yanlışları

Müstensih de insandır. Bazı zaman ekleri ve kelimeleri metinde eksik ve yanlış yazmıştır. Unuttuğu genitif, çokluk vs gibi ekleri de bazan satır üzerine yazmıştır.

5.1. Özellikle tarafımdan tamamlanan genitif ile akkuzatif ekleri için şu örnekleri verebiliriz: *deccal<-niğ> çıkmakı ye’cüc me’cüc birle* (54a/5); *velikin bu âyet<-niğ> tefsiri kim* (54a/1); *ol sâ ‘at-ta ok <anası-niğ> sütini aldı* (50a/3-4).

49a/9’daki *mûsâ-niğ* *anası* ibaresinde genitif ekinin yazıldığı açıkça görülmektedir. Bundan dolayı yazılmayan genitif ekleri benzer örneklerde metne ilâve edilmiştir.

mûsâ<-niğ> anasıya kim (48b/5); *mûsâ<-niğ> anası-niğ* *vahyi teg* (48b/9); *mûsâ<-niğ> anası anı ündedi* (48b/13); *mûsâ<-niğ> anası süt birdi* (49a/2); *mûsâ<-niğ> anası suykıra bardı* (49a/4); *isye mûsâ-ni fir’avn<-niğ> koynında oltur{u}tti* (50a/13); *mûsâ sol elgi birle fir’avn<-niğ> şakalını tuttu* (50a/13-50b/1); *kişi-ler mûsâ-ni fir’avn<-niğ> oğlı tip aytur erdiler* (51a/10-11); *aydılar: fir’avn<-niğ> oğlı kişilenmiş turur* (51a/12); *kişi-ler aydı-lar: “fir’avn<-niğ> oğlı keldi” tip* (51b/1).

İkinci husus da müstensihin unuttuğu genitif ekini satır üstüne yazarak metne eklemesidir. 49a/11’deki *fir’avn<-niğ> karabaş-ları* ibaresinde unutulmuş genitif eki sonradan satır üstüne yazılarak metne eklenmiştir:

mûsâ-niğ nomi<-ni> tutar erdi (47b/13); *ol tüş<-ni> kördi erse* (48a/2); *ol yıl kim oğul-lar<-ni> öldürür erdiler* (48b/9-10); *közi<-ni> tábüt öze tutar erdi* (49a/10); *tağı bu âyet<-ni> keltürdi kim* (54b/5); *bu yir kök-ler<-ni> yaratmakı kim yarattım* (54b/13); *yalavaç kendü<-ni> ondın şakınmadı* (55a/2).

5.2. Dört örnekte anlamı açık vermesi için metne kelime eklemesi yaptım:

<fir’avn> başışladı (49b/3); *<anası> mûsâ-ni kötürdi* (50a/9); *isye: <aydı> “ança zamân birgil kim munı bir sınağalım”* (50b/4-5); *<anı> öldüreyin* (52b/2).

5.3. Müstensih iki örnekte de fazladan bir {u} sesi yazmıştır:

mūsâ-nı fir'avn koyunında otur{u}ttı (50a/13); yana aydı: fir'avn-suz aç{u}mağay sen (49a/13).

5.4. Müstensihin unuttuğu ek ve kelimeler de vardır:

anlarğa işler buyur<ur> erdiler (51b/3); men tağrı <men> (48b/5).

5.5. Bir örnekte fazladan {si} iyelik eki yazmıştır:

mūsâ hiç kim erse{si}niy süti-ni almadı (49b/5).

5.6. 50b/9'da geçen örnekte <birle> kelimesini unutmuş sonra kelimenin -le kısmını urdı kelimesinin arasına yazmıştır:

mūsâ bir eliq uçası <birle> ur{la}dı (51b/9).

5.7. 53b/6'daki biri kelimesinde sıra sayı eki olan -nçi yazılmamıştır. İlgili örnekte bu ek biri<-nçi> şeklinde tamamlanmıştır. Bu şekil Attar'ın Tezkire-i evliyâ tercümesinde sıkça geçer.

6. Gramer Bozuklukları

55a/2-4. satırlarda geçen cümlede fiilin şart eki {-sA} olması gereken zaman ekini görülen geçmiş zaman eki {-dİ} ile yazmıştır: *cebrîl aydı: "ay muḥammed abay yanut kıldıñız erse, siziñ ümmetiñiz kamuğ cuhûd bolur irdiler* "Cebraîl 'Ey Muhammed! Eğer (Deccal'e) cevap verse idiniz sizin ümmetinizin hepsi cuhûd olur/olacak' idi".

7. Noktalama Eksiklikleri

51b/6 öze: Kelimede /z/ harfinin noktası unutulmuş, kelime *ora* şeklinde kalmıştır.

52a/6 *yüzlendi*: Kelimede /z/ harfinin noktası unutulmuş, kelime *mūsâ-ğa yürlendi* şeklinde kalmıştır.

8. İbarelerin Karışıklığı

Mütercim 49a/7.-8. satırdaki bu ol turur kim tanrı yarlıkar: mūsâ anasından⁸ *ve kâlet li uḥtihi kuşsihi⁵² el-âyet. kuşsihi ay ibtâğiy eṣerahu.⁵³ aydı: anıḡ uzula barğıl! cümlelerini karıştırarak yazmış. Cümleler şöyle sıralanmalı idi.*

bu ol turur kim tanrı yarlıkar: ve kâlet li uḥtihi kuşsihi⁵⁴ el-âyet.

Bu ibareden sonra Mūsâ'nın annesinin bu ayetin arapça çevirisi olan kısmı şöyle gelmeli idi:

mūsâ anasından: kuşsihi ay ibtâğiy eṣerahu.⁵⁵

Bu Arapça çevirinin Horezmcesi ise şöyle olmalı idi.

aydı: anıḡ uzula barğıl!

Toplu olarak görmek istersek:

bu ol turur kim tanrı yarlıkar: ve kâlet li uḥtihi kuşsihi el-âyet. mūsâ anasından: kuşsihi ay ibtâğiy eṣerahu. aydı: anıḡ uzula barğıl!

Benzer bir ibare karışıklığı da Mücâhid ile Abbas oğlu Abdullah'ın sözlerinin karıştırılarak verilmesinde geçiyor.

Metin şöyledir:

[12b/12] velikin ma'nîsi ol turur kim mücâhid aytur: 'abdu'llâh bin 'abbâs ayttı: fe ṭafıka (13) mesh^{an} bi'ssûki ve 'la'nâki⁵⁶ fe ṭafıka sūkahâ ve a'nâkahâ li'llâhi ca'alahâ li'llâhi [13a] (1)

⁵² *bu ol turur kim tanrı yarlıkar* ibaresinden sonra 28. Kasas sûresinin 11. âyetinin ilk cümlesi olan *ve kâlet li uḥtihi kuşsihi* "Onun izini takip et!" ibaresi geliyor.

⁵³ Yukarıdaki cümleden sonra *mūsâ anasından* denilerek âyetin önce Arapça çevirisi olan *kuşsihi ay ibtâğiy eṣerahu* "yani (kızım) onu takip et!" cümlesi ve bunun Horezm Türkçesi ile olan çevirisi *aydı: anıḡ uzula barğıl!* "dedi: onu takip ederek git!" cümlesi geliyor.

⁵⁴ *bu ol turur kim tanrı yarlıkar* ibaresinden sonra 28. Kasas sûresinin 11. âyetinin ilk cümlesi olan *ve kâlet li uḥtihi kuşsihi* "Onun izini takip et!" ibaresi geliyor.

⁵⁵ Yukarıdaki cümleden sonra *mūsâ anasından* denilerek âyetin önce Arapça çevirisi olan *kuşsihi ay ibtâğiy eṣerahu* "yani (kızım) onu takip et!" cümlesi ve bunun Horezm Türkçesi ile olan çevirisi *aydı: anıḡ uzula barğıl!* "dedi: onu takip ederek git!" cümlesi geliyor.

⁵⁶ "Böylece (atların) bacıklarını ve boyunlarını mesh etmeye (=kesmeye) başladı."



lemā fātete’ş-şalāt.⁵⁷ aydı: “andağ oқıdım kim boyunlarını taқı ađaқlarını (2) sebīl kıldı, teңri hoşnūdlıқı üçün, kim anıñ öze ğazāt kılsunlar, (3) keffaret bolsun ol namāzda cebr tüşmişke”. bu körkliğ cevāb turur.

Ancak metnin şöyle olması gerekiyor:

velikin ma’nisi ol turur kim mücāhid aytur: fe ıafıka (13) mesh^{an} bi’s-sūki ve’l-a’nāki. ‘abdu’llāh bin ‘abbās ayttı: fe ıafıka sūkahā ve a’nākahā li’l-lāhi ca’alahā li’l-lāhi [13a] lemā fātete’ş-şalāt. aydı: “andağ oқıdım kim boyunlarını taқı ađaқlarını sebīl kıldı, teңri hoşnūdlıқı üçün, kim anıñ öze ğazāt kılsunlar, keffaret bolsun ol namāzda cebr tüşmişke”. bu körkliğ cevāb turur.

9. İkili Şekiller

Metinde ikili şekiller de görülmektedir. Bunlardan en önde geleni *er-* fiilinin *ir-* şeklinde de kullanılmasıdır. *andağ oқ tapar erdi taқı iktüler irdi* (51a/8) cümlesinde her iki şekil birlikte kullanılmıştır. Diğer bir örnek *cebrīl aydı: “ay muḥammed! abay yanut kıldıñız erse, siziñ ümmetiñiz kamuğ cuhūd bolur irdiler* (55a/2-4) cümlesinde görülür. Bazan da birbirini takip eden cümlelerde görülür. *meger bir ağaççı erdi ħirbīl bin rüyīl atlığ. anıñ üçün kim ħirbīl benī isrāyil-ni sewer irdi* (48b/12-13).

Diğer örnekler şunlardır:

bir kün fir’avn kaydasa barmış irdi (51a/12-13); ya’nī ayur irdi. (52b/13); ol delvni kim kırk er tartar irdi (53b/2); yalavaç köz tutar irdi (55a/8); bu kıbtī-lıg-lar benī isrāyil-ni kılluğ içinde tutar irdiler. anlarқа işler buyur<-ur> irdiler (51b/2-3).

Tercümedeki bir başka ikili şekil de *bitün ~ bütün* kelimesidir.

10. Kök-Ek Uyuşmazlığı

İki kelimedede görülmektedir. 54b/4. satırda *inğay* şeklinde geçen kelime 55a/5. satırda *inğey* şeklinde geçmektedir. Benzer bir örnek de 49b/10. satırdaki *peziṛlağay* kelimesinde görülmektedir. Kök-ek uyumsuzluğu kalın sıralı köke ince sıralı ek getirilmesi, ince sıralı eke de kalın sıralı ek getirilmesi şeklinde de görülmektedir. 14a/3. satırda *katım-ke*, *uğan-ke* ve 15a/2. satırda *izi-ka* örneklerini zikredebiliriz.

⁵⁷ “O şey ki namaz geçti/kaçtı. Böylece (atların) bacaklarını ve boyunlarını mesh etmeye (=kesmeye) başladı.”

11. Kalın ve İnce Sıralı Kelimeler

Eski Türkçe *bıç-* ~ *biç-* fiili metinde 50b/2. ve. 3. satırlarda *bıçek* şeklinde geçmektedir. Kelime bu gün Türkiye Türkçesinde *bıç-ak*, *bıç-kı* gibi kelimelerde kalın sıralı kök olan *bıç-* kökü ile kullanılmaktadır.

12. {-sA} Ekinin Kullanılışı

{-sA} ekinin “istem” ve “gereklilik” fonksiyonunda kullanıldığı biliniyordu.⁵⁸ Metinde geçen ki (kim)’li beş örnekte ise final {-sA} ekinin “emir fonksiyonundaki” kullanılışları görülmektedir.

tigme kün kırk⁵er kerek erdi kim ol kızuğ-dın suw tartsa “her gün kırk er gerek idi ki o kuyudan su çeksın” (53a/4-5)

kıldı kim benî isrâylîğ-nı kıbtî-liğ elgindın alsa “istedi ki Benî İsrayilliyi Kıbtî (nın) elinden alsın” (51b/8-9)

kıçan kim tábüt anıj közindın bilgüsiz boldı⁵erse, kıldı kim çarlasa “Tabut onun gözünden kaybolduğu zaman, istedi kim feryat etsin” (49a/4-5)

kıçan kim müsâ elgi çıkarıp yâküt tapa uğradı erse, men túbâ ağacı öze erdim kim andın burun kim müsâ elgi yâküt-ka tigse “Müsâ elini uzatıp yakuta doğru hamle ettiği zaman, ben Tuba ağacının üzerinde idim, ondan önce Musa(nın) eli yakuta temas etsin” (50b/11-13)

kıçan kim yıl dört yüzdın keçse “ne zaman ki yıl dört yüzden geçsin” (54a/6)

13. Kelime Açıklamaları

abaŋ < etü. *ap-ang*. ‘eğer, şayet’. İmlâsı, metatez ile, *anb(a)g* şeklinde yazılmaktadır. (Bk. 50b/5,6)

bitün ‘doğru, gerçek’ anlamında metinde sıkça kullanılmıştır. Ancak birkaç yerde de *bütün* şekli geçmektedir. Diğer ikili şekiller arasında *bitün işlig* ‘hikmetli’ yanında *bütün işlig* şekli de görülmektedir.

⁵⁸ Bk. Gülsevin 1990: 276-279; Karahan 1994: 471-474; Korkmaz 1995: 160-167; Gülsevin 2017: 431-440.

elig ~ *elgi*: 50b/9'deki ibare *mûsâ elig çıkarı* "Mûsâ el uzattı" şeklindedir. Buna karşılık 50b/11'deki ibare *mûsâ elgi çıkarıp* "Mûsâ elini uzatıp" şeklinde geçiyor. Bu örnekteki *elgi* imlası *elig* yerine yazılmış olmalıdır. Nitekim 'elini çekmek' ibaresi de *elig kışa tut-* şeklinde geçmektedir.

kañcavi (قنجوی): Kelime harekesiz yazılmış olsa idi Eski Türkçe'ye Çince'den geçen *kunçuy* 'hanım, zevce, eş' kelimesi ile aynileştirmek mümkün olur idi. Bir başka ihtimal de harekelerin kelimeyi /o/ ~ /u/ ile okutacak olan *ötre* yerine /a/ okutan 'esre/kesre' ile yazılmasıdır. Harekelenme ile ilgili başka bir örnek *talum* kelimesinin *tolum* şeklini almasıdır. Ancak bu kelimedede tam tersi bir ses gelişmesi olan /u/ > /a/ görülür.

kañcavi kelimesinin kullanılışı bu güne kadar başka bir metinde görülmemiştir. Kelime Horezm Türkçesi ile yazılmış Kur'an tercümesinde çeşitli bölümlerde geçmektedir. Söz gelimi 65a/8 - 65b/1'de şu satırlar geçmektedir:

[65a] ⁸ibrâhîm bardı. mışr tapa bir yirde tüşti. andağ kim ibrâhîm-ni hiç kişi ⁹bilmes erdi. bir gürüh tişi kişi-ler bar erdiler. sâreni kördiler. sâredin körkülgrek ¹⁰kañcavi körmemiş irdiler. ol kañcavi-ler sâreniñ sözi-ni mışr melikiñe aydılar ¹¹kim bir ğarîb kelmiş turur, bir kañcavi birle kim bu ajunda andın körkülgrek kañcavi ¹²bolmağay. körküglük on kes turur. bir kesi kamuğ kişi-lerke erdi tağı tokuz kesi ¹³tükel sâreka erdi. mışr meliki kişi-ni ıztı. ol ğarîb-ni kañcavisi birle meniñ [64b] 1katımka keltürüñ-ler.

İbarede geçen *tişi kişiler* İbrahim'in karısı Sare için *kañcavi* kelimesini kullanmışlardır. Sonra kendileri için de *ol kañcaviler* ibaresi kullanılmıştır. Bu kullanılmış bir satır önceki *tişi kişiler* ibaresi karşılığındadır. Buna göre *kañcavi* kelimesi = *tişi kişi* = *kadın* anlamına gelen bir kelime olmalıdır. Zaten Mısır melikinin *ol ğarîb-ni kañcavisi birle meniñ* [65b] ¹katımka keltürüñ-ler "o garibi dişisi (= karısı, kadını) ile benim katıma getiriniz" cümlesinde anlam açıkça vurgulanmaktadır.

Nâs sûresinin açıklamasında Hazreti Muhammed'e büyü yapan *hasîre* adlı bir *kañcavi* (= kadın)'dan bahsediliyor: Cebra'il 'aleyhi's-selâm keldi. yime aydı: saña ¹¹yilwençilik kılmış tururlar. bir er bir kañcavi birle. lebîd (lübeyd) bin 'âşım hasîre atlığ ¹²kañcavi birle.

İbarede cebra'il 'aleyhi's-selâm "sana büyü/sihir yaptılar. Bir erkek, bir kadın ile" dedikten sonra erkek için *lebîd (lübeyd) bin 'âşım*, kadın için *hasîre* adını zikretmektedir.

İbare şöyledir:

bir kıncavi bar erdi, ĥasire atlıg. lebîd (lûbeyd) kıpdı, anar bardı. yüz ⁴ûkıyye altun pezîrledi. biş tahta kıymat-lıg ton-lar pezîrledi. bir ançası<nı> burun birdi. ⁵yime aydı: “apañ bu iş-ni tûkel kılsa sen, pezîrlemişim-ni kamuğın tegürgey”. ol kıncavi ⁶bir kögürçin balasını tuttu. ol bala üze on bir yirde yilwençilik kıldı. on bir yirde ⁷yigne birle sançtı. elig ayak bağ-ladı üze ernek bağladı üze boyun üze uça ⁸üze. kamuğın yigne birle tikti. bir yirde iletti. bekledi bir kızuğ-da. yalavaç ⁹ıglıg boldı. bağlarını hîç tepretümes erdi. otaçı-lar bil-mediler kim bu ne. turur tokkuz ¹⁰kün keçti. cuhûdlar sewündiler. tokkuzunçı kün cebra’ıl ‘aleyhi’s-selâm keldi. yime aydı: saña ¹¹yilwençilik kılmış tururlar. bir er bir kıncavi birle lebîd (lûbeyd) bin ‘aşım ĥasire atlıg ¹²kıncavi birle. imdi kerek kim sini ol yirge iletsele. yalavaçnı kötürdiler. ...

Not: Yaşar ŞİMŞEK ile birlikte kaleme aldığımız makalemizde *kıncavi* kelimesini imlâsına aldanıp *kıncavay* şeklinde okumuştuk. 64a/13’de *kıncavisi* şekli geçtiği için *kıncavay* okunuşunu *kıncavi* şeklinde düzeltiyorum.

kıydası ‘her hangi bir kent, her hangi bir yer’.

51a/12-13’de geçen cümle şöyledir: *bir kün ¹³fir’avn kıydası barmış irdi.* “Fir’avn bir gün her hangi bir kente gitmiş idi”.

Yaşar ŞİMŞEK, Mekke’de inen “el-îlâf sûresi”nde de *kıydası* kelimesinin geçtiğini söyledi. Kendisine teşekkür ediyor ve 348a7-12 arasındaki metnin transkripsiyonunu yapıp burada veriyorum:

⁷bu el-îlâf sûresi. mekkede inmiş turur. kıreyş şânında. tıgme kış yay anlardın bir ⁸arķış şâm yolında barur erdi. anıñ üçün kim anların tırglıkleri şâmlıg-dın erdi. ⁹mekkede tarıg ekmes erdiler. kıreyş şavlıg erdi. ajunda gencde birü kıreyşni bu at öze köplik ¹⁰üçün ayurlar. *tekarreşe’l-kavmu idâ icteme’û.* ya’nî “kıydası kim telim kışı-ler bolsalar ¹¹yime tırışsele kıreyşlıg ayurlar”. yime ayurlar kim bir tınlıg bar teñizde. öñin tınlıg-larnı kamuğın ¹²urur. öñin-ler anı urumas-lar. anar kıreyş [= köpek balıgı] ayurlar. bu sözde bir şı’r aymış-lar. şı’r: ...

kıy: “kıyı, kenar”. Başka metinlerde *kırıy* şeklinde de geçiyor. Benzer kısal-tılmış şekiller arasında *kin* < *kidin* > *kızın* > *kiyin*, *sik* < *sidik*, *bık* < *bıyık* gibi örnekler zikredilebilir.

kışı ‘karı, zevce, eş’, *kışilenmek* ‘evlenmek, kadını olmak’: 51a¹¹⁻¹²’de geçen ... kaçan kim mûsâ yitiz erlik-ke tıgdi erse,< fir’avn> aña kışı-ler birdi. kend içinde bezük küden kılu birdi-ler taķı aydılar: fir’avn<-nıñ> oğlı kışilenmiş turur “Mûsâ

yetişkin erkek olduğu zaman (Firavun) ona eşler, kadınlar verdi. Şehirde büyük şölen yaptılar ve Firavun'un oğlu evlenmiştir dediler” cümlesinde geçen *kişi* kelimesi Eski Türkçe ile Orta Türkçede *kisi* şeklinde geçer. *Kelimenin Kutadgu Bilig*'deki 3371, 3372, 4479, 4481, 4493 ve 4507. beyitlerde Arap harfleri ile altı kez geçen *kisi* şeklinin açıklanması için bk. Sertkaya 1989: 149-159.

kurğuşun: Kelime Moğolcadır. Türkçeye *kurğuşun* şeklinde geçen kelime vurgusuz orta hecenin düşmesi ile *kurşun* şeklinde kullanılmaktadır.

nom < Grek. *nomos* ‘yasa [law]’. [bk. Clauson 1972: 777a-b *nom*]. Türkçede Göktürk metinlerinden itibaren “yasa, şeriat, din, inanç, itikad, öğreti” anlamlarında kullanılan bir kelimedir. Çeşitli kullanılışları arasında ikileme olarak *nom törü* ‘şeriat, yasa’ ve *nom din* ‘doctrine and religion’ [şeriat ve din] kullanılışları görülür. *nom bitig* “şeriat, din kitabı” anlamına gelir. DLT’de *tañrı nomı* tespiti yapılmıştır. Metnimizde 47b/13’te Hırbîl için “*mūsâ-nıñ nomı<-nı> tutar erdi*” cümlesinde kullanılmıştır.

öz ~ üz < etü. öd~üd ‘zaman, vakit, çağ’.

uzula < *u-z-u-l-a* “izleyerek, (ardından) takip ederek ”. Krş. Clauson 1972: 38a-b. *u:z-*. Orta Türkçede “uyarak, takip ederek, izleyerek” anlamlarında kullanılan *uzul-a* edatı KB’de iki kez kullanılmıştır.

bu begler baş ol kaçça barsa başı

uzula barır barça uzmış kişi (KB 5202)

“bu begler baş ol. başı kaçça barsa, barça uzmış kişi(ler de) uzula barır”.

Bu beyler Baş’tır. Baş nereye giderse, ona uyan kişi(ler de) onu izleyerek gider.

böri mu bolur körgil itte kayar

uzula işitse miñ itler üni (KB 3422)

“körgil! miñ itler üni uzula işitse, itte kayar böri mu bolur?”

Binlerce itin sesi(ni) ardında duysa, itten kaçana kurt mi denir?”

Metinde 49a/8’de *aydı: anıñ uzula barğıl!* “Onun ardınca git, dedi” şeklinde geçen cümlenin diğer Kur’ân çevirilerinde geçen paralel şekilleri ise şöyledir:

TİEM 73, 28b/11: *anıñ uzu bargıl!* “Onun ardınca git!”; Rylands: ... *aydı kız karındaşıña: uzgıl bargıl anja*” “Kız kardeşine “takip et, git ona” dedi.

Cümlelerin fiilleri *u-d-* > *u-z-* > *u-y-* ‘uymak; takip etmek, izlemek’ fiilinin *u-d-u* > *u-z-u* gerundium şekli ile ve *u-d-u-l-* > *u-z-u-l-* fiilinin *u-z-u-l-a* gerundium şekli ile birlikte *ud- bar-* > *uz- bar-* “uyup gitmek, ardından gitmek, izlemek” anlamında *uz-* fiilinin gerundium ve emir şekillerinin *bar-* fiiliyle birlikte kullanılması ile teşekkül etmiştir.

Yaşar ŞİMŞEK *uzula* edatının metindeki başka bir kullanımının da 67b/68a’da geçtiğini bildirdi. Kendisine teşekkür ediyor söylediği bölümün transkripsiyonunu da yapıp veriyorum:

[67b] ¹²semüd bozunı-nıñ sözi: velikin semüdlüğ-lar şālih bozunı erdiler. bir ¹³ün birle yok boldılar. öl özde kim şālih yalavaç inen botosı birle taş-dın çıkardı. [68a] ¹tiwe anların arasında turur erdi. ol tiweni bir oğlan boğazladı. çıpuğ ²közlüğü, kızıl saçlığ.

kaçan tiweni öldürdiler erse, şālih bir ança kişi-ler ³birle keldiler. ol botonı uzula bardılar. ol boto üç kırla bozaladı. bilgüsiz ⁴boldı. şālih aydı: “sizler barıñlar! anı tapumağay siz. bu üç kıta kim bozaladı. belgü ⁵turur kim sizlerge kım bolğay, üç kün-ge tigi. andağ erdi. üç kün keçti erse, ⁶ün keldi kökdin. ol ün birle yok yozun boldılar. bu keçmiş yime ayılmış turur. ⁷eş-şu’arā süresinde.

yanakladı ‘tokat attı, tokatladı’.

Rabguzî’nin *Kısas-ı Enbiyâ*’sında güzel örnekler vardır. Bk. Ata 1997. Yûsufnı yanaklayan er keldi. Mâlik Ze’rge aydı: bu oglannı men bir yanakladım (74r/15); tegme bir karındaşı birer yanakladılar (69v/11); Rûbil takı Yûsufnı yanakladı (70r/1); ... eri öwkelep “Ay, Muhammed turur. anı mu arzulayur sen?” tep bir yanakladı (227v/6-7).

yarar ‘tamam, uygundur, olur’ anlamındaki bu sözün 50a/8’deki imlâsı *birâd* (veya *birâr?*) okunacak şekildedir. Ancak 50b/7’deki imlâsı açık olarak *yarar* şeklinde yazılmıştır.

Kısaltmalar

etü. = Eski Türkçe.

KB = Kutadgu Bilig.

Kaynakça

ARAT, R. R. (1947). Kutadgu Bilig I: Metin, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

ATA, A. (1997). Kısasü'l-Enbiyâ (Peygamber Kıssaları), I. Giriş, Metin, Tıpkıbasım, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

CLAUSON, Sir G. (1972). An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish, Oxford: Oxford University Press.

GÜLSEVİN, G. (1990). “Türkçede -sa Şart Gerundiumu Üzerine”, Türk Dili, 467: 276-279.

GÜLSEVİN, G. (2017). “{-SA} Zarf-Fiil Eki ve Türk Dilinde Zarf-Fiil Eklerinin Kişi Ekleri Alabilmesi Üzerine”, XII. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı (25-28 Eylül 2017, Bükreş-Romanya), Bildiriler Kitabı (İhsan Doğramacı'ya Armağan), Ankara: 431-440.

KARAHAN, L. (1994). “-sa/-se Eki Hakkında”, Türk Dili, 516: 471-474.

KORKMAZ, Z. (1995). “-sa/-se Dilek-Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar I, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara: 160-167.

SERTKAYA, O. F. (1989). “Türkolojide Eleştiri Sorunları Üzerine”, Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1985: 149-159.

SERTKAYA, O. F. (2018). “Horezm Türkçesi ile Yazılan Kur'ân Tercümesinin Meşhed Nüshasında Hz. Süleyman'ın Atları”, Journal of the Old Turkic Studies, 2/2: 50-78.

ŞİMŞEK, Y. (2017). “Meşhed nüshası Türkçe Kur'ân Çevirisinin Söz Varlığı Üzerine Notlar”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 42: 97-111.

ŞİMŞEK, Y. & O. F. SERTKAYA (2015). “Horezm Türkçesi ile Yapılan Kur'ân Tercümelelerinden Meşhed Nüshası Üzerine İlk Bilgiler I”, Teke: Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 4/4: 1382-1412.

يَسْتَهْزِئُونَ بِالَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا اَمْنُ بِاللّٰهِ
 وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ
 فَلَمْ يَكُنْ يَنْفَعُهُمْ اِيْمَانُهُمْ اِذْ اُتُوا بِالْحَقِّ
 سُبْحٰنَ اللّٰهِ الَّذِي قَدْ خَلَقَ فِي عِبَادِهِ
 فَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ
 جم شوهى نيندا تخته شوى تو بره تو خرين نيندا شوهى شوى شوى
 جزيل قبط دين از دى فرعون بود و نيند بز وليك قبطى لار دين بشين
 بنى اسرائيل يک يکيش از دى موسى نيندا توى تو تا راز دى اند بر روزى شوى

Resim I

Meşhed Nüshası, 47b

اناسینک بر توغمیش از دی قوغ کون بنی اسرائیل اشلا ریندا یو کر مر از دی قخان
فرعوز اول توش کورده انسا توش یو را کوچی لار آیدی لار بنی اسرائیل دین اول
کلا کانی کیم سنینک از کلیکی کینک انینک اول لار غانی بنی اسرائیل قه یعقوب
یلواج نینک اول غلار لاری از ییلار فرعوز اول لار فری قول قایلیمیش از دی قیو کیم
از سا کیم انکار کول کانس بولسایدی لار تبوعی لار بنی کابیر در از دی اول لار قایش
بو یور در از دی ییلار یما فرعوز بو یور میشر از دی کیم قایو اول غول بنی اسرائیل دین غنا
اول ساعت خانی اولدور و تکلا ریح نیل مؤنلاغ اولدورده لاری نیا قیغ فرعون
قیندا کلد ییلار آیدی لار بنی اسرائیل تبیز یوق بولور لار انینک اول چون کیم قایو کیم
قریدی انسا اولار قایو سی قه کیم توغار سنک اولدور کول بو یور فر سن بین کما
تبوعی قلماس فرعون آیدی سی ییل اولدور و تکس ییل اولدور و تکس لار هار و اول
ییل توغدی کیم اولدور و انان از ییلار هار و موسی دین ییل اولوغ اولور
ایکینجه ییل کیم اولدور در از دی ییلار موسی اناسیندین توغدی موسی اناسه
تور قتی آیدی بوغ اولدور کانی لار تجری عز وجل موسی اناسی کولک ایچیندا

Resim II

Meşhed Nüshası, 48a

كيشته كيم انكار سوت بير كيك تفه تنكرى قاكيش كيك تكرى عنى
 انى ناسنه كايير كافي انداغ كيم بير ليقدار • داوحينا الى ايم موسى
 ازان ضعيه فاذا خفنا عليه فالقيه فى اليم ولا تخافى ولا
 تخزنى انا راذه الينك وجاع لوم من المنسلين فالنقطه ال فرعون
 بيرليقار ايد يمير موسى انا سينه كايير قهر قاغيل قد غور اغيل من تنكرى
 موسى غينا سنه كايير كافي من انغ يلاواج اردن قى لغاي من بو و خى جبريل
 كالمى ازمه سر كونولدا كيشه مال تورده و خى ايكى تورلوك تورده بيرى جبريل على السلام
 كالمى ايكينجى كونولدا سوز كيشه الى انداغ كيم بيرليقدار • داوحى ربك الى النخل
 الاية • بوالهام تورده موسى انا سى نينك فخمى نك اولييل كيم اوغولده
 اولدوره ازد يلا قچاز كيم بوسوز موسى انا سه كونكلينك توشقى انا
 قولدى كيم بوسوزنى كيشه كايسا بولغاي كيم انكا آل ايتكاي لارينا
 ساقيندى كونكل هيج كيم ارسا اوزا امر و لمادى مكر بير اغايجى ازدى خزين بن
 روييل اتليغ ايتيك اچوز كيم خزين بن اسرائيل غى سفار ايله موسى

Resim III

Meşhed Nüshası, 48b

اناسی اے اوندای بو سوزنی کیشے لاریش وانکار سیلکوزتی جزیل ایدی
 من اوغلو نک قابیر تابوت ایما اینی تے قورغلا ریفر قوروشونین لایکتی موسی
 اناسی سوت پیرده تے تابوت ایچیندا قونیدی تے تابوت نیل دکره ایچینکا کیشے
 موسی اناسه سو نیقیرا باردهی قحان کیم تابوت اینیک کور بندیز بیله کوسین بولدی
 ارسا قولدی کیم چراسا نظری عزوجل اینیک کونکلی کوز اذدی موسی اینیک
 آکاسی باراندهی منیم اتلیغ اناسی بت اول آکانی اوندای ایدی تابوت سو نیقیرا
 برغیل بقغیل قنجا برودر اول تور کیم نظری بیلیقار موسی اناسیندن
 دقالت لاختنه قصیه اولیه قصیه امی انشی اشد ایدی اینیک اوغلا برغیل
 موسی اینیک آکاسه او کوز قیغیندا تهره اندهی کوزی تابوت اونا توتار اندهی فرعون
 بینک قرشی سے او کوز قیغیندا اندهی اولی کیم تلیم اغاخ ارا اندهی تابوت اغاخ
 تویندا تهره فرعون قریشانی قرشی دینقار ازدیلار تابوت کورده لار ارسا کیشے
 ایدق اذ تابوت سفدین چقارینا ایدی فرعون قاتونی اینیه قینکا کله تهره لار
 اینیه قولدی کیم تابوت ایچیندا ایددی فرعون سوزا چوغانی سنو کیم

Resim IV

Meşhed Nüshası, 49a

موزونک ایچیندا بیر کوه بولغای غواصلان تک کیشی ایدنی فرعونن اولداتدی
 فرعون قیتیندا تابوتغ ایختی لاریرا غول تابوت دینر حقیقتی فرعون ایدی
 من مونی اولدوم من ایشیه ایدی مونی من کا بنیشلا غیل بنیشلادی
 ایشیه ایدی میر افوز تانی تایونک لار مونا سوت بیر سوز کیشی لاریرا ایدنی اولد
 کلتره لار موسی هیچ کیم از ساسی ننگ سوتنی المادی موسی نینک آکاسی
 قرشی قیوغیندا تور درازدی تک کیشی لاریرا ایدنی بواد غول کیم ایشیه
 نینک سوتنی الماس انلا غ کیم تصوری لبقار • دَحْرَمْنَا عَلَيْنَا الْمُرَاضِعِ
 مِنْ قَبْلِ • موسی نینک آکاسی ایدی • حَلْ اَدْ لُحْمِ عَلٰی اَهْلِ بَنِي كِنَانَةَ
 لَحْمٍ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ • یعنی ایدی بول کونکو تابوت موسی لاریرا کیم ایدی
 اولد کیم بواد غولنی سیرلا دینر ایشیه لاریرا ایدنی بواد غولنی بواد غول
 ایشیه قا ایدی لاری ایشیه انی اولدنی اولدنی ایدی کیم ای قنجوی
 بواد غول نینک موزون ایدی نینک لاریرا ایدی من بیلور موسی بواد غول
 کیم نینک تور ایدی ساسی من ایدی دینر لاریرا کیم بواد غول ایدنی بواد غول

Resim V

Meşhed Nüshası, 49b

مُرِيمَ ایدی قایو اثور تانی کیم سیز اذکو تو تسانکیز اولق سیز نکل اوغونکیز
 اذکو تو تغای ایشیه ایدی ترغیل اول اذکو تانی کلتور کیم سیم بردی
 انا سین کلتور هو موسی انا سین کایر هو اول ساعت تا اذکو سوتین
 اذکو تغای ایشیه ایدی ای قنجوی بنسک قتمیز داتر غیل یواغونقا
 سوت بیر کیم سینه اذکو تو تغای میز موسی انا س ایدی نینک ایدیم بار
 تغای اوغلار او شاقلا ریم ییما بار ای قوم بر قیم فی قود ما س من اذکو سیز لای
 اوغونکیز کایر ساکنیز من موغ ایغکا ایلا نای سیز کاتیک کایر کونلایر کلتور کای
 کور کای سیز ایشیه ایدی بیر ایشیه موسی انا سین کایر هو فی کیم کراک
 اذسا بیر هو موسی کو تو ردی ایشیه کایر هو تلیم نعتی ایشیه سوز تو در
 بیر کور موسی قانیشته ایلیجی کوز تلیم نعتی ایشیه ایشیه ایشیه
 تو فی آنجا قاتیکر کیم موسی ایشیه بولدی تیغ کایر کونلایر ایشیه قیتیک
 ایلترا اذو سوز کوز فر عوز کیر هو موسی سوز او دا او نیار ایشیه فر عوز او دا
 ایشیه موسی فر عوز کونلایر اولتور دتی موسی سوز ایشیه فر عوز سقائین

Resim VI

Meşhed Nüshası, 50a

توتی اوتک الکی بیلا فرعون فی یکا قلا دی فرعون موسیٰ فی اوز قونیند
 سالدی یددی تیت بیچال کلنور دنلاک مونی بوغاز لاغایر بو تور اوکیم
 بیلاکالار ایتمیش لاری بیچال کلنور دیلار سا ایشیه آیدی اول بیلامدی
 بوایش فیلیکسیر لیکیز قلا دی فرعون آیدی بو قسند و بیلی قلا ایشیه
 آنجانانیت کیم مونی بی سینا غایم بیلکوز سوز آنک بوایش فی بیلیک
 قیامیش بولسا سنک بایر ایز مونی اولدور کیل انک بیلیکسیر لیکیز قلا بولسا
 اینک اولدور کال کلما فرعون آیدی بیا ایشیه بو پوره بی طشت قیزیل
 یاقوت کلنور پوره لاری بی طشت تولو اوتک کلنور دیلار ای طشت مونی
 قتیند قونیدیلار فرعون اولتور میش بقار ازی موسیٰ الیک حیا
 یاقوت تبا خبر داکل میش تورور بیتوز اشناد بیلایلا واج دین صلی الله علیه و آله
 آیدی خبر یانک آیدی یا محمد جان کیم موسیٰ الکی قاریت یاقوت تبا
 اوغرا دی ان سامن طونی اغلی اوزا ازیم اندیز بوروز کیم موسیٰ الکی
 یاقوت قانی کسانیتت کس و کدیز کتیم موسیٰ قاکل دیمر الکی یاقوت تبا

Resim VII

Meşhed Nüshası, 50b

ائوز دوم اوت تيا ايلتيم موسي بير كتر اولوت ديزالدي تيع اغر نيزكا قوندي
 الكي كوي يادي وليكن تيل كونيدي موسي قتيغ يينغلاي موسي تيلي اولوتون
 توشته اذكو سوره يويلا سارادي انلاغ كيم تصوري عز وجل موسي نيز باج
 قيلدي اولاد و خدا كيم افرغوز تيا ايدتي ● داخل عقدة بنساع يقفوه ●
 يعنى ايدى رت بوتون مئنيك تيليم دين كو تركيكت تصوري عز وجل اول
 توكوز موسي تيليندي نوته ده اي نسيه ايدى فرغوز قاندر دنك كالمكو اولدي
 كيم بيليكسني ليكير قيايش تورم فرغوز ائ قوندي موسي اناسي موسي في
 انلاغ اوتق رازدهي تيع ايلتور ايرده اولوق غاتكي كيم اولغايدى انلا كند ييغ
 فرغوز قتيغ تيرده رازدهي فرغوز بيللا سولار ادي فرغوز انينك سيرا سقوا اولدي
 فرغوز قتيغ اير ساموسي غا ايلتور ايرده كيشه لاموسي فرغوز اوغلي تيب ايتور
 ايرده يار قياي كيم موسي بيتن ازل كيك كاتيلدي انسا انك ايشه ايرده كند ايجينا
 بندك كوردان قيو بيره لاي توي ايد يار فرغوز اوغلي كيشيلا نيميش تورم بيركون
 فرغوز قيا سا بره ايردي كند قيوغيت كايير اولوس قيا چيققو قاموسي فرغوز

Resim VIII

Meşhed Nüshası, 51a

سو نكندا بردى كيشه لارايد بيلار فرعون اوغلى كىلدى تينچى انكى اولونجا
 تىكلى امرها ايتيك بولميش ازدي كيشى لارا و كوشا كى تيميش ازده لارا بو قبطى لىغ
 بنى اسرائيلغ قوللوق اچيندا توتارا ايزه بيلار انلا رقا ايشلا بولور ايد بيلار قيا كى
 اول اولونق يقين تىكلى امرها بولميش قبطى لىغ فرعون بنى اسرائيل بولمىش
 كوچون ايلتدرا زده لارا ايش قىلد مرطاق و جوز من سى ايراقدين كوز دى ان ساموس
 قتيغ ايو كوزدى بنى اسرائيل لىغ يلغار ايدى بو قبطى لىغ منيندا اولونجا قىلد
 مهنه ايلتدرا ايش قىلد مرطاق موسى اول قبطى لىغ قا ايدى ايك ايدى قىستغا
 قىلد قبطى لىغ قىلمادى موسى قبطى لىغ قىن كا بهر قولدى سيم بنى اسرائيل لىغ
 قبطى لىغ الكيند نزال ساق قبطى لىغ قتيغ توتميش ازدي موسى بىلك اوچاس اولدى
 قبطى لىغ بوزها اول موسى الكى اغيزا ده موسى نينك قيرق انجا كوچى بارا زده تىغا
 بىر يلاچ نينك قيرق انجا كوچى بولور قجاز سيم موسى ايك اوزدى ان ساق قبطى لىغ
 يوزى دن اول ساعت اداق تىشى تىغ اولدى انلاغ كيم تصورى عر و جبار ليقار ●
 قوكنه موسى قفقى عليه قال هذا من عمل الشيطان انه عدو مضل مبين ●

Resim XI

Meşhed Nüshası, 51b

قحان کیم بوقیطی اولدی ارمساموسی قدغولوغ بولدی اولاد فرعون
 تی اوزی فرعون تیارلای بیاریندا سی کوز بوردی اولک بیر کاتونکی تک اولاد اولغ
 یینا بیر قیطی لغ تیمیش اوزی ایلاق دیر موسی بیلکده ای اوسا بنی اسرائیلغ یینا موسی
 تپا او غرادی موسی قاز یاز قیلدی موسی آیدی سن تیا کینده کیشی میسن
 نیما کوز کوزان من سین بیر کیشی تیمیش بولور یینا موسی او غرادی کیم بنی اسرائیلغ
 آسا تونکی تک بنی اسرائیلغ موسی قاز یاز ایدی یان موسی اتریدان تفتلن
 کما تکت نفا یا لاسران تریدا ان کوز ختا زانی اله زرض و تریدا
 ان کوز من المصلحین یعنی آیدی مینه یا اولد فرماک موتیلار سن اولغ
 کیم تون بیکیشی فی اولد فر دؤکت قولما سن کیم بولسا سن کیم بیکیشار
 بویوز تن تغاریند اتی قولما سن کیم اذکوا دین بولسا سن بوقیطی لغ اول
 بنی اسرائیلغ دین الیک قسغا قیلدی میرانجا قیطی لغ فرعون ییغدی فرعون
 قشین کابره ای لام موسی دین تاریدلای آید یلام موسی بنی اسرائیلغ لایم توره
 انلا فر سفار تون بیکیشی ایدی اولد فر میسن توره یما بوز بو آدی اولد فر دیارلای

Resim X

Meşhed Nüshası, 52a

فرعون موسیٰ یثرتی بویزه کی قیومین داکیم موسیٰ توغای سیر
 منکاکل تورونک لمراد ولد ولاین بوخریل کیم موسیٰ قاتا بوت ایتمیش اینده
 انلا وقت توغای اینده فرعون بو سوز فایوز داخون میل کیش و مسلمان اینده
 فرعون اول سوز آیدی انسا اول آیدی • اَتَقْتُلُونَ رَجُلًا اَنْ يَقُولَ بِرَبِّهِ
 یعنی آیدی اول آدی مو اولده و روز میر کیم ایور منینک تصحیم بیر توغای
 بوخریل انلا نینک آرا سیندا اغیر اینده اول ساعت تا حقیقت موسیٰ
 ایستادی تغ آیدی فرعون کیشی ای سینه ایستایراد انک توغای اولده و اول
 برغیل اولجا نینک قوغا غیل اولش من سینه کاسور توغای دوم بو اول
 توغای کیم تنه عز و جل بوخریل دین خیر میر و یقار • اِنَّ الْمَلَاَئِكَةَ
 بِكَ لَيَقْتُلُونَكَ فَاخْرُجْ اِنِّیْ لَمِّنَ النَّاصِحِیْنَ • موسیٰ اول وقت تا توغای
 چیقارده تقریب اینکی اولراق توغای کذنی بیله اینده بیله ساره قایویر کایور
 انلاغ کیم تصحیم یقار • فَخْرَجْنَا مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِيْ
 مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِیْنَ • یعنی اینده یقار مینی بو کولاجی بو ذور توغای

Resim XI

Meşhed Nüshası, 52b

موسی بول بولما س ازدی تضرعی عزوجل فرشته ایذتی آدمی سکر کی اذنا
 مدینه بولینی کوز کونئی موسی قل اولک اولک مزاج بالیتوبع مرا برهه مدینه
 تکی تع بو مدینه یا باز بشیندا ایله ایله مدینه قون غیندا بیر بزرک قودوغ بار
 ازله کی کشته ان بوموقی اول قودوغ دین سفان اچار ازله ایله تیک کوز قیرق
 ازله کال ازی کیم اول قودوغ دین سفان اچار ازله ایله تیک کوز قودوغ
 کشته اوزا کیم قیرق آن کوز در ازله موسی اول قودوغ قاتیکده ان کیم کوز
 کیشی اکر ازله تور در ازله ازله قیرق آن توکل بولغینجا سفان اچار ازله
 بقته ایکی اول غوغت کوزدی سیرانجا قوی ازله موسی انلا زینک قین کابل
 تمی آیدی سینه ازله کیمینک سیر ایلدیلار بین شعیب نینک قین ازله سیر اولک کوز
 خواجه نینک قوی ازله قهر بین او ثغا ایلتمیز بینا سفان اچار ازله بقا
 تور میز قیرق آن توکل بولغینجا سفان اچار ازله قوز بول اول قهر کیم تضرعی
 عزوجل لیقار • ولما ورد ما مدین وجد علیه امة من الناس
 یسقون وجد من ذلهم اخر انیز تلذذوا انک الیه یعنی موسی آیدی

Resim XII

Meşhed Nüshası, 53a

سيزا قوی لاریغ کلتورونک لاریبیا موسی بر دی بلغوز تم اول تاشغ قودوغ
بشیندیز کیوتره ای تیغ اول لاریغ کیم قیرق آرت تار ایرله ی بلغوز قودوغ دیر تارغ
قوی لاریغ شقاردی تاشغ قودوغ اول لاریغ تیغ بر دی کوی صاها اول تاره ای
موسی نینک کیشی شعیب بی لاریغ کال ایلمیش توره القصص سوره سیندا مؤنلا
نیر کس ایدیمین موسی نینک قوماق اوچوز قحاکیم موسی مضر ایلمیندیر دی ایسا
خزویل افره سمانلیقه اوچوز قح لاریغ کیشی لاریغ کاند اول کورت بیره دانه ای
مسلمانلیق ایچیندا اذکولوت تانا لیره ای تلم بیری اول تهر کیم موسی نینک تانا
اول ایقی ایلمیخ موسی ق اول وقت لاره ای قوماق اول یول کور کوی اوچینی
مسلمانلیق اچوز قح لاریغ کیشی عن جلاله ایچیندا اذن مشر آیت اینک سوره
ایدیغ اینک تولا قینه بیلکرت قح ایلیقادی • **وقال رجل مؤمن من آل فرعون**
أذکرک یرح ایدی • دیا قورم مالی اذعورکم الی التجرة وناغورنی الی النار
یعنی ایدی سیزا بو نهر سیز کیم کافر بولسا من قح من سیزا لاریغ قور تولا ق اذعور
اوچاق سیزا لاریغ قورغ قا اول لاریغ سیزا سولکرا ایز • **واقوص امری الی الله**

Resim XIII

Meşhed Nüshası, 53b

اِنَّ اللّٰهَ بَصِيْرٌ بِالْعِبَادِ **دجال نینک سوزی** ولیکن بو آیت تفسیری کیم
 تفسیری لبقار اِنَّ الَّذِیْنَ یُجَادِلُوْنَ فِیْ آیَاتِ اللّٰهِ یَغْزِبُ سُلْطٰنَ الْاٰیَةِ •
 محمد بن جبریر انداغ ایدی کیم بو آیت دجال شایندلا اینمیش تور هر قرآن الحیدلا
 دجال نینک سوزی اولکن آیت لاردا ازما بو آیت تور هر تیت یا فزکی ای الحیدلا
 انداغ اولقیدیم کیم دجال حیقماقی باجوج کاجوج بیر لامه زدی سلکونما کی یغ
 عیسه بن زیم کلامی قیرت سیل جا بولغای قجان کیم سیل تور بو زدی کیم
 هجرت نیت کیم کوز کوز تور تمیش کوز کوز تور نیر سا کیم ایتم ایلیک یغور یغ
 دجال تور هر بوا اولک کیم می سکیز مسله اوزین تور کیم جهود لار سیغیلدیلار
 تعی بلاواج علیک السلام دیر سوز دیلار بو اینمیش تور هر البقره سوره سیندا آخر زاید
 بیر بک بو لغای تع اول بک کوز توغلا دیز کوز زیتار قاتیلر و توغای یما بوزدی انداغ
 اوزوز بو لغای کیم بولید بیر کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه
 کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه کوشه
 اینک فرماینک بیز حیقوی یماغای لار مدینه جهود لاری بوسهر اوچوز بلاواج بیر لاسه لار

Resim XIV

Meşhed Nüshası, 54a

بیا اید بیلیم بو تنصیری سوزی توردر نوریت ایچیندا سز اول بک اناس سز اول
 یلاوج ایله سز سز کانتاک بو تکای سیز دینیک نناک توغای سیز یلاوج
 علیه السلام اینناک جوز کیم بوسوم فی توزیت دین چیقارم یلاوج ابان یلاوج
 کوز توتار ایزه کیم تنصیری عز بک بوسوز او جوز آیت ایغای خیر علیه السلام
 کلدی بو آیت کله تره کیم ان الذین یجادلون فی آیات الله بغير سلطان
 اتیهم اذ فی صدورهم الالحاب و ما هم بالغیه الا یتلقدی کیم بو
 جروه ارسنیک یلا سوز دا تو شتیلار سنینک تلیم دا حجت سوز ارس
 انلار نینک کونولار نیندا کرا و لوج سیغلیت کهاز لیکلیک قیلر اولان کلا و جوز
 انلار نینک کیم تور و انلاغ کیم یور لار انلاغ بکلیک توتار ولیکن انلار انکا تکما کای لار ان
 کوز کایلار انلار نینک اذ دیندا بولغای سنینک اذ ذونک کاکیم یلاوج سز بولغای
 انلا کیندین ایدی فاستعد بالله یا محمد من فتنه الدجال بیله تنصیری قا
 سیغین ای محمد دجال بو لغا قیندین انلا کیندین بولغای کیم لخالق السموات
 و الارض کیم بولغای خالق الناس بیله ایدی بو بیکر کونک بولغای کیم بولغای اولوغا تور

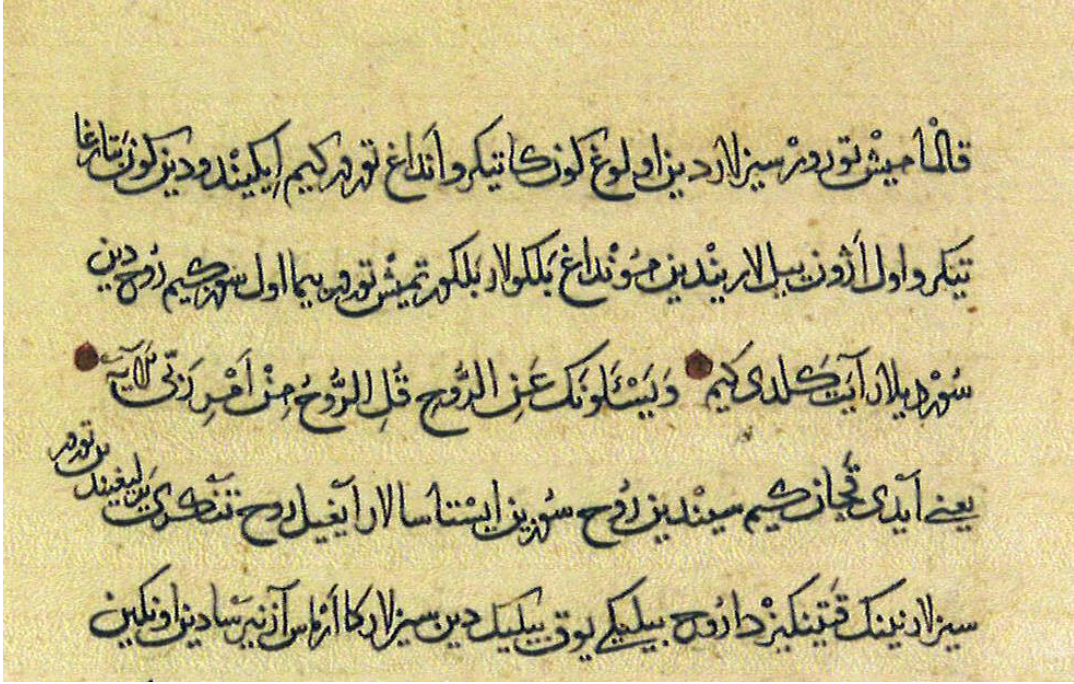
Resim XV

Meşhed Nüshası, 54b

دَجَل دین بوق عیسم جنهودا سیداس لار مزاج تونی دَجَل ازدهی بلاوا چنه اونکر
 الکیندا اونلادی بلاواج کندواوندین ساقینمادی بنوت سیرمادی جبرئیل
 آیدمادی محزل ائبک بنوت قیلک نیکلر اراسا سیز نینک ائتمینکیر قوغ جهره اولور
 ایره یلار فترت عتابیندا ائداغ تورهر کیم بودجالی نه آخریندا چیقغای کالج
 کالج ییما چیقغای لار موقدی تعی چیقغای عیسه یلاواج کولکدین ائنگای بو قوغی
 قیرت ییل دا بولغای تعینا اژوندین برغای لار بو اقیامت سیکولاندیندیر تورهر لیکن
 وقتی سیکولاندیندیر یلاواج دین صلی الله علیه وسلم اولوغ کوز سوز برتلیک سهره اولور
 روح سهره ییما سهره یلاواج کوز توتارا ایرده جبرئیل انکار بو ایک سهره بنوت
 کله توره لیکن اولوغ کوز سوزیندا بوایت کله توردی • یئکونک عز الساعه
 ایتان مزسیها فیم انت مز دکرها الی زیکت متحصیها • یعنی بر لیکادی کیشیند
 سورارا اولوغ کونندیز عیسم قجان بولغای سوز سوز دین سیماس سز سز کا اولوغ کونندین
 خبر بوق ییما اولکینیز دا ایدکی • اقرتت الساعه وانشت القصر یعنی یقین کلکی
 اولوغ کوز قیواو دد اکیم اولوغ کون دین سورارا ایرده لار یلاواج بنوت سیرمادی عیسم تلمیم

Resim XVI

Meşhed Nüshası, 55a



Resim XVII

Meşhed Nüshası, 55b



Received: 10.09.2018

Accepted: 21.10.2018

Published: 10.01.2019

JOTS, 3/1, 2019: 139-239

Kutadgu Bilig'in Kronolojik Kaynakçası (1825-2018)

The Chronological Bibliography of Qutad̡u Bilig (1825-2018)

ERDEM UÇAR

Prague/Czech Republic
E-mail: merdemu@gmail.com

The works about Qutad̡u Bilig is increasing each passing day. Consequently, the 'thematic' bibliographies like this work must be continuously updated. In our bibliography, we utilize the data and information presented in previous bibliographic works. Additionally, all these works are summed up along with the latest publications. The bibliographic records are full and complete. Our analysis is classified in chronological order, by this way is the history of research on Qutad̡u Bilig also presented and listed chronologically.

Key Words: Qutad̡u Bilig, Chronological Bibliography, 1825-2018.

ARAT'ın İslâm Ansiklopedisi için kaleme aldığı *Kutadgu Bilig* maddesinde de belirtildiği üzere, *Kutadgu Bilig* hakkındaki ilk çalışma Fransız şarkiyatçı Pierre Amédée JAUBERT'in 1825'te yayımlanan *Notice d'un manuscrit turc en caractères ouigoures, envoyé par M. de Hammer, à M. Abel-Rémusat* başlıklı makalesidir.¹ JAUBERT'in çalışmasının üzerinden tam 194 yıl geçmiştir. Bu zaman zarfında, *Kutadgu Bilig* hakkında pek çok çalışma yayımlanmıştır. Bu çalışmalar, daha önce birkaç kaynakça ile listelenmiştir. *Kutadgu Bilig* hakkında çalışmalar her geçen gün artmakta ve bu durum da bu tür 'tematik' kaynakçaların güncellenmesini zorunlu kılmaktadır.

Yayımladığım yeni versiyonda son üç yılda çıkan çalışmaları ve daha önceki iki versiyondaki eksikleri tamamlamaya çalıştım. *Kutadgu Bilig'in Kronolojik Kaynakçası*'nın ilk versiyonunda (2015a) 571 ve ikinci versiyonunda (2015b) 687 eserin künyesini listelemiştim. UNESCO, 2019'u *Kutadgu Bilig* yılı ilan etmiştir. Bu sevindirici kararın ardından 2019 yılında *Kutadgu Bilig* hakkında yeni çalışmaların artması oldukça muhtemeldir. Neşrettiğim yeni versiyonun *Kutadgu Bilig* çalışmalarına bir katkı sunacağını umuyorum.

Her kaynakça çalışması eksiksiz olma iddiası ile yola çıkar, ama bu her zaman mümkün olmaz. Sunduğumu *Kutadgu Bilig* kaynakçasının son halinin de de eksiksiz olduğu iddiasında değilim. İlerleyen zamanlarda güncellemelerle kaynakçadaki eksiklerin azalacağını tahmin ediyorum.

¹ Ölmez 2004: 103'te *Kutadgu Bilig* hakkındaki ilk çalışma olarak şu eser gösterilmiştir: "KLAPROTH, Heinrich Julius (1820). *Abhandlung über die Sprache und Schrift der Uiguren. Nebst einem Wörterverzeichnis und anderen uigurischen Sprachproben, aus dem Kaiserlichen Übersetzungshofe zu Peking. Paris*". Aynı bilgi Sağol-Yüksekkaya 2016b: 214, dip. 14'te de tekrarlanmıştır.



1825

1. Jaubert, P. A. Notice d'un manuscrit turc en caractères ouigoures, envoyé par M. de Hammer, à M. Abel-Rémusat. *Journal Asiatique*. 6: 39-52, 78-95.

1857

2. Berezin, I. N. *Turetskaya Hrestomatiya I*. Kazan.

1861-1862

3. İlminskiy, N. İ. *Vstupitalnoe Çtenie v Kurs Turetsko-Tatarskogo Yazıka, s Prilozheniyami*. Uçente Zpisk. Kazan: Kazans Universtetaza.

1867

4. Flügel, G. *Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien. Dritter Band*. Wien: Verlag der K. K. Hof- und Staatsdruckerei.
5. Vámbéry, H. *Eine Kasîde in Ujgurischer Schrift und Sprache*. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*. 21: 638-651.

1870

6. Vámbéry, H. *Uigurische Sprachmonumente und das Kudatku Bilik*. Uigurischer Text mit Transscription und Übersetzung nebst einem uigurisch-deutschen Wörterbuche und lithografirten Facsimile aus dem Originaltexte des Kudatku Bilik. Innsbruck: Druck der Wagner'schen Universitäts-Buchdruckerei. [Tanıtması için bk. Schott 1871; Courteille 1873]

1871

7. Schott, W. "H. Vámbéry: Uigurische Sprachmonumente und das Kudatku Bilik. Uigurischer Text mit Transscription und Übersetzung nebst einem uigurisch-deutschen Wörterbuche und lithografirten Facsimile aus dem Originaltexte des Kudatku Bilik. Innsbruck, Wagnersche Druckerei. In Commission bei F. A. Brockhaus in Leipzig 1870. 260 Seiten. 4." *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*. 25: 288-294. (Tanıtma)



1873

8. Abel Pavet de Courteille. "Uigurische Sprachmonumente und das Kudatku Bilik, uigurischer Text mit Transcription und Uebersetzung nebst einem uigurisch-deutschen Wörterbuche und lithografirten Facsimile, aus dem Originaltexte des Kudatku Bilik, von Hermann Vambéry". *Journal Asiatique*. Septième Série. Tome Premier: 377-412. (Tanıtma)

1890

9. Radloff, W. *Kudatku Bilik: Facsimile der uigurischen Handschrift der K. K. Hofbibliothek in Wien*. St. Petersburg: Glasunof und Eggers.

1891

10. Radloff, W. *Das Kudatku Bilig des Jusuf Chass-Hadschib aus Bälasagun. Theil I: der Text in Transcription*. St. Petersburg: Commissionaire der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften.

1893

11. Radloff, W. *Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte I*. St. Petersburg: Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk'.

1897

12. Alberts, O. *Zur Textkritik des Kudatku Bilik*. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*. 51: 715-717.

1898

13. Clermont, G. *Note sur un passage du Kudatku Bilik*. *Journal Asiatique*. 9/11: 334-335.
14. Radloff, W. *Über eine in Kairo aufgefundene zweite Handschrift des Kudatku Bilik*. *Izv'stiya Imperatorskoy Akademiy Nauk'*. 9/4: 309-319.
15. Radloff, W. *Zum Kudatku Bilik*. *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*. 52: 152.



16. Radloff, W. Zum Kudatku Bilik: aus einem Briefe des Herrn W. Radloff in St. Petersburg. Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. 52: 289.

1899

17. Radloff, W. Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte II. St. Petersburg: Tipografiya Imperatorskoy Akademii Nauk'.

1900

18. Alberts, O. Aristotelische Philosophie in der türkischer Literatur de XI. Jahrhundert. Archiv für Geschichte der Philosophie. 13/4: 319-336.
19. Bartold', V. Turkestan' v' Epohu Mmongol'skago Naşestviya. Çast Vtoraya: Izsl'dovaniye. St. Peter'burg': Tipografiya V. Kirşvauma Drovtsovaya Ploş. D. M-va Finansov'. [İngilizce tercümesi için bk. Barthold 1958]
20. Grenard, M. F. La Légende de Satok Boghra Khân et l'histoire. Journal Asiatique. 15: 5-79.
21. Melioranskiy, P. M. O Kudatku Bilike Çingiz Hana. Zapiski Vostoç. 13: 15-23. [Tercümesi için bk. Kutadgu Bilig Tıpkıbasım I. 1942: 121-123]
22. Radloff, W. Das Kutatku Bilik des Jusuf Chass-Hadschib aus Bâlasagun. Theil II: Text und Übersetzung nach den Handschriften von Wien und Kairo. I. Lieferung: p. 2-95 der Wiener Handschrift. St. Petersburg: Commissionaire der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften.

1901

23. Alberts, O. Der Dichter des in uigurisch-türkischem Dialect geschriebenen Kudatku Bilik (1069-1070 p. Chr.) ein Schüler des Avicenna. Archiv für Geschichte der Philosophie. 14/3: 319-336. [Tercümesi için bk. Alberts 1984: 217-230]
24. Thomsen, V. Sur le système des Consonnes dans le Langue Ouigoure. Keleti Szemle [Revue Orientale]. 2: 241-259. [Tercümesi için bk. Rahmi 1935]



1902

25. Hartmann, M. Zur metrischen Form des Kutadku Bilik. Keleti Szemle [Revue Orientale]. 3: 141-153. [Tercümesi için bk. Kutadgu Bilig Tıpkıbasım I (1942). Viyana Nüshası: 124-126]
26. Hartmann, M. Die metrische Form des Qutadgu Bilik. Orientalistische Literaturzeitung. 5: 349-351. [Tercümesi için bk. Hartmann 1921: 3-4]

1903

27. Thury, J. Török Nyelvemlékek a XIV. Század Végéig. Budapest: Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia. [Tercümesi için bk. Thury 1912: 81-133]

1905

28. Radloff, W. Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte III. St. Petersburg: Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk’.

1910

29. Radloff, W. Das Kutatku Bilik des Jusuf Chass-Hadschib aus Bälasagun. Theil II: Text und Übersetzung nach den Handschriften von Wien und Kairo. [II. Lieferung: p. 95-185 der Wiener Handschrift]. St. Petersburg: Commissionaire der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften.

1911

30. Radloff, W. Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte IV. St. Petersburg: Tipografiya İmperatorskoy Akademii Nauk’.
31. Samoyloviç, A. N. Sredneaziatsko-Turetskiye Nadpisi na Glinyanom Kuvşine iz Sarayçika. Zapiski Vostoçnogo Otdeleniya Imp. Russkogo Arheologičeskogo Obşestva. 21/1: 38-47. [Ayrıca bk. Samoyloviç 2005: 184-190]

1912

32. Thury, J. Ondördüncü Asır Sonlarına Kadar Türk Dili Yadiğârları. Çev. R. Hulusi. Milli Tetebbular Mecmuası. 2/4: 81-133.



1915

33. Validov, A. Z. Vostoçniya Rukopisi v' Ferganskoy Oblasti. Zapiski Vostoçnago Otd'leniya Imperatorskago Russkago Arheologiçeskago Obşestva. 22/3-4: 303-320.

1920

34. Brockelmann, C. Alttürkestanische Volksweisheit. Ostasiatische Zeitschrift. 8: 50-73.

1921

35. Hartmann, M. Kutadgu Bilig'in Vezni. Çev. İ. Necmi. Yarın Mecmuası. 5: 3-4.

1923

36. Barthold, M. The Bughra Khan Mentioned in the Qudatqu Bilik. Bulletin of the School of Oriental Studies. 3/1: 151-158. [Tercümesi için bk. Barthold 1925: 221-226]

1924

37. Samoyleviç, A. N. Iz Popravok k Izdaniyu i Perevodi Kutadgu Bilig. Dokladi Rossiyskoy Akademii Nauk SSSR. 1: 148-151. [Ayrıca bk. Samoyloviç 2005: 176-180]

1925

38. Barthold, W. Kutadgu Bilig'in Zikrettiği Buğra Han Kimdir? Çev. R. Hulusi. Türkiyat Mecmuası. 1: 221-226.
39. Fitret, A. Kutadgu Bilig. Ma'arif ve Oqutguçı. 2: 68-74. [Almanca tercümesi için bk. Fitret 1926: 154-158; Özbekçe makalenin Türkçe özeti için bk. Türkiyât Haberleri 1925: 343-347; Türkçe özetin yazıçevrimi ve aktarımı için bk. Merhan 2014: 277-296; Yusuf Has Hacib 2015: 7-11]
40. Türkiyât Haberleri. Türkistan'da. Türkiyât Mecmuası. 1: 343-347.



1926

41. Fitret, A. Qutadgu Bilig. Übersetzung: Rachmeti. Ungarische Jahrbücher. 6/1-2: 154-158. [Ayrıca bk. Arat 1987: 703-708]
42. Köprülüzade, M. F. Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: Millî Matbaa.
43. Malov, S. E. Obraztsı Drevneturetskoy Pismennosti s Predisloviem i Slovoem. Taşkent.

1928

44. Fitret, A. Özbek Edebiyatı Numuneleri. Semerkand-Taşkent: Şark Neşriyatı.
45. Müsaxanlı, A. Kudatkubilik ve Kitabi-Dede Qorqut. Edebiyyatdan İş Kitabı. Haz. A. Zéynallı et al. Bakı: 105-110.
46. Samoyloviç, A. N. Dopolnenniye k Predlocennım V. V. Ralovım i V. Tomsenom Pervodam Odnogostiha Kutadgu Bilig. Dokladı Rossiyskoy Akademii Nauk SSSR. 2: 23-25. [Ayrıca bk. Samoyloviç 2005: 181-183]

1929

47. Malov, S. E. Iz Tret'ey Rukopisi Kutadgu Bilig. Izvestiya Akademii Nauk Soyuza Sovetskih Socialističeskih Respublik. Otdelenie Gumanitarnych Nauk. 9: 737-754.

1930

48. Rachmeti. "Malov, S. E. Iz Tret'ej Rukopisi Kutadgu Bilig. (aus der dritten Handschrift Qutadgu Bilig). Bulletin der Akad. d. Wiss SSSR. 1929. S. 737-754". Ungarische Jahrbücher. 10/4: 455-456. (Tanıtma) [Ayrıca bk. Arat 1987: 709-710]

1933

49. Bonelli, L. Del Kudatku Bilik: Poema Turco dell XI sec. Annali del R. Istituto Orientale di Napoli. 6: 3-38.



1934

50. Brockelmann, C. Yūsuf Khāṣṣ Ḥādhib. The Encyclopaedia of Islām. 4: 1277.

1935

51. Rahmi, M. Uygur Dilinde Sâmitler Sistemi. İstanbul Üniversitesi. Türkiyat Enstitüsü. İstanbul. [Yayımlanmamış Mezuniyet Tezi]

1936

52. Arat, R. R. Kutadgu Bilig'de Tabibler ve Efsuncularla Münasebet Hakkında Parçalar. Ülkü Halkevleri Dergisi. 8/46: 285-294. [Ayrıca bk. Arat 1987: 711-720]
53. Ünver, S. A. 10 Asır Evvel Türk Hekimlerinin Kıymeti ve Kutadgu Bilig. Tedavi Kliniği ve Laboratuvarı Dergisi. 6/23: 163-169.

1938

54. Fındıkoğlu, Z. F. XI. Asırda Bir Türk Mütefekkeri ve Ahlakî Düşünceleri. Ankara: Cumhuriyet Halk Partisi.

1940

55. Orkun, H. N. Kutadgu Bilig Hakkında. Varlık. 117: 196-197.

1942

56. Kutadgu Bilig Tıpkıbasım I: Viyana Nüshası. İstanbul: Alâeddin Kırıl Basımevi. [Tanıtması için bk. Malov 1948]
57. Kutadgu Bilig Tıpkıbasım II: Fergana Nüshası. İstanbul: Alâeddin Kırıl Basımevi.

1943

58. Caferoğlu, A. Türk Dili Tarihi Notları. İstanbul: Bürhaneddin Matbaası.
59. Elöve, A. U. Kutadgu Bilig. Uludağ. 55: 17-19.
60. Elöve, A. U. Kutadgu Bilig. Uludağ. 56-57: 6-8.
61. Elöve, A. U. Kutadgu Bilig. Uludağ. 58: 13-15.



62. Kutadgu Bilig Tıpkıbasım III: Mısır Nüshası. İstanbul: Alâeddin Kırıl Basımevi.
63. Valitova, A. A. K Voprosu o Klassovoy Prirode Karaxanidiskogo Gosudarstva. Frunze: Trudi Kırgızskogo Filiala Akademii Nauk SSR.

1944

64. Aran, M. S. Türk'ün Altın Kitabı: Kutadgu Bilig. İstanbul.
65. Bertels, E. E. Uygurskaya Poema Kutadgu Bilig i Ego Znaçeniye. Şark Hakikatı. 1/2: 14-15.

1945

66. Bertels, E. E. Podgotovka k Izdaniyu Vamanganskoy Rukopisi Kutadgu Bilig. Literaturnaya Gazeta. 10 Mart. Moskva.

1947

67. Arat, R. R. Kutadgu Bilig I: Metin. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi. [Tanıtması için bk. Dizdaroğlu 1948; Ateş 1949; Brockelmann 1949; Ergin 1965a]
68. Arsal, S. M. Kutadgu Bilig. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası. 13/2: 657-683.
69. Arsal, S. M. Türk Tarihi ve Hukuk. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
70. Bertels, E. E. K Voprosu o Traditsii v Geroiçekem Epose Tyurskih Narodov. Sovyetskoye Vostokovedeniye. 4: 73-79.

1948

71. Adıvar, H. E. Kutlu Bilgi: Kutadgu Bilig. Akşam Gazetesi. No: 10769 (6 Ekim).
72. Adıvar, H. E. Kutadgu Bilig'in Kuvvetli Tarafı. Akşam Gazetesi. No: 10776 (12 Ekim).
73. Adıvar, H. E. Plutark'tan Kutadgu Bilig'e. Akşam Gazetesi. No: 10762 (29 Eylül, 6 ve 13 Ekim).
74. Dizdaroğlu, H. "Kutadgu Bilig". Ülkü Halkevleri Dergisi. 2/14: 38-39. (Tanıtma)
75. Malov, S. E. "Kutadgu Bilig-Faksimile". Sovyetskoye Vostokovedeniye. 5: 327-328. (Tanıtma)



1949

76. Ateş, A. “[Yusuf Has Hâcib]: Kutadgu Bilig. [Neşreden] Reşid Rahmeti Arat. İstanbul 1947 = T.D.K. Yayınlarından, C. II. 29”. Türk Tarih Kurumu Bellekten. 13/49-50-51-52: 157-163. (Tanıtma)
77. Brockelmann, C. “Kutadgu Bilig. I. Metin. Reşid Rahmeti Arat (= Türk Dil Kurumu C. II. 29) İstanbul, Milli Eğitim Basımevi 1947. LIX, 656 S.”. Oriens. 2/1: 144-146. (Tanıtma)

1950

78. Çağatay, S. Türk Lehçeleri Örnekleri I: VIII. Yüzyıldan XVIII. Yüzyıla Kadar Yazı Dili. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

1951

79. Le Genissel, A. Deux Moments de l'inspiration poetique turque. Beyrouth: l'imprimerie Catholique.
80. Malov, S. E. Pamyatniki Drevnetyurkskoy Pis'mennosti, Tekst' i Issledovaniya. Moskva-Leningrad: Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR.

1952

81. Valitova, A. A. Yusuf Balasagunskiy i Ego Kutadgu Bilig. Kratkiye Soobscheniya Inst. Vostokovedeniya. 4: 56-63.

1953

82. Bombaci, A. Kutadgu Bilig Hakkında Bazı Mülahazalar. 60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı (Mélanges Fuad Köprülü). Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları. İstanbul: 65-76.
83. Németh, J. “Carl Brockelmann, Osttürkische Grammatik der islamischen Literatursprachen Mittelasiens, 1. Lfg. Leiden, 1951”. Orientalistische Literaturzeitung. 48: 265-269. (Tanıtma)



1954

84. Brockelmann, C. Osttürkische Grammatik der Islamischen Literatursprachen Mittelasiens. Leiden: E. J. Brill. [Tanıtması için bk. Németh 1953 ve 1956]

1955

85. Arat, R R. “Kutadgu Bilig” Maddesi. İslam Ansiklopedisi. Millî Eğitim Basımevi. İstanbul. 6: 1038a-1047a.
86. Pritsak, O. “Kara-Hanlılar” Maddesi. İslâm Ansiklopedisi. Millî Eğitim Basımevi. İstanbul. 6: 251a-273a.

1956

87. Bombaci, A. Storia della Letteratura Turca: dall’antico Impero di Mongolia all’odierna Turchia. Milano: Sansoni Nuova Accademia.
88. Németh, J. “Carl Brockelmann, Osttürkische Grammatik der islamischen Literatursprachen Mittelasiens, 2-6. Lfg. Leiden, 1951-1954”. Orientalistische Literaturzeitung. 51: 444-446. (Tanıtma)

1957

89. Eckmann, J. Zur Charakteristik der islamischen mittelasiatisch-türkischen Literatursprache. Studia Altaica: Festschrift für Nikolaus Poppe zum 60. Geburtstag am 8. August 1957. Ed. by O. Pritsak. Harrassowitz Verlag. Wiesbaden: 51-59.
90. Gandjei, T. Überblick über den vor- und frühislamischen türkischen Versbau. Der Islam. 33/1-2: 142-156.
91. Mansuroğlu, M. Das geschlossene e im karachanidischen Türkisch. Übersetzung: B. Flemming. Ural-Altäische Jahrbücher. 29: 215-223.

1958

92. Ateş, A. Şark Türkçesi ile Eski Bir Şiir ve Risale. Jean Deny Armağanı. Haz. J. Eckmann et al. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 25-30+ IV.



93. Barthold, W. Turkestan Down to the Mongol Invasion (with corrections and additions). London: Luzac. [Türkçe tercümesi için bk. Barthold 1990]
94. Valitova, A. A. K voprosu o folklornix motivax v poeme Kutadgu Bilig. Sovyetskoye Vostokovedeniye. 5: 88-102.

1959

95. Arat, R. R. Kutadgu Bilig II: Tercüme. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. [Tanıtması için bk. Ergin 1965b]
96. Mansuroğlu, M. Das Karakhanidische. Philologiae Turcicae Fundamenta. Ediderunt J. Deny et al. Tomus Primus. Franz Steiner Verlag. Wiesbaden: 87-112.

1960

97. Valitova, A. A. O Nekotoryx Poetiçeskix Osobennostiax Qutadgu Bilig. XXV. International Congress of Orientalists. Papers Presented by the USSR Delegation. Ed. A. I. Levkovski. Moskva.

1961

98. Devereux, R. Yūsuf Khāṣṣ Ḥādhib and the Kutadgu Bilig. Muslim World. 51/4: 299-310.
99. Şerbak, A. M. Grammatičeskiy Oçerk Yazıka Tyurskih Tekstov X-XIII vv. iz Vostoçnogo Türkestana. Moskva-Leningrad: Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR.
100. Tunabaş, Ö. H. Kutadgu Bilig ve İdare Tarihi. Türk İdare Dergisi. 31/272: 9-25.

1963

101. Doerfer, G. Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen, unter besonderer Berücksichtigung älterer Neupersischer Geschichtsquellen, vor allem der Mongolen- und Timuridenzeit I. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.
102. Karamanlioğlu, A. F. Yusuf Hâs Hâcib'den Osman Gazi'ye. Türk Kültürü. 3: 4-16.



1964

103. Clauson, Sir G. Early Turkish Astronomical Terms. *Ural Altaische Jahrbücher*. 35: 350-368.
104. Valitova, A. A. Etnonimy v Tyurkoyaziçnom Pamyatnike XI v. Kutadgu Bilig. Moskva: İzdatel'stvo "Nauka".

1965

105. Asanaliyev, Ü. & K. Aşiraliyev. Kutadgu Bilig Esteliginin Tildik Özgöçölük-töri. Frunze: Kırgız SSR İlimder Akademiyası.
106. Asanaliyev, Ü. & K. Aşiraliyev. Yazıkoviye Osobennosti Pamyatnika Kutadgu Bilig. Frunze: Kırgız SSR İlimder Akademiyası.
107. Bombaci, A. The Turkic Literatures Introductory Notes on the History and Style. *Philologiae Turcicae Fundamenta*. Ediderunt L. Bazin et al. Tomum Secundum. Curavit et auxit. Indices Adiecit P. N. Boratav. Franz Steiner Verlag. Wiesbaden: XI-LXXII.
108. Caferoğlu, A. La Littirature Turque de l'époque des Karakhanides. *Philologiae Turcicae Fundamenta*. Ediderunt L. Bazin et al. Tomum Secundum. Curavit et auxit. Indices Adiecit P. N. Boratav. Franz Steiner Verlag. Wiesbaden: 267-275.
109. Doerfer, G. Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen, unter besonderer Berücksichtigung älterer Neupersischer Geschichtsquellen, vor allem der Mongolen- und Timuridenszeit II. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.
110. Ergin, M. "Reşit Rahmeti Arat'ın Bazı Eserleri: Kutadgu Bilig I". *Türk Kültürü*. 27: 74-75. (Tanıtma)
111. Ergin, M. "Reşit Rahmeti Arat'ın Bazı Eserleri: Kutadgu Bilig II: Tercüme". *Türk Kültürü*. 27: 78-79. (Tanıtma)

1966

112. İnalçık, H. Kutadgu Bilig'de Türk ve İran Siyaset Nazariye ve Gelenekleri. Reşid Rahmeti Arat İçin. *Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayınları*. Ankara: 259-271. [İngilizce tercümesi için bk. İnalçık 1993: 1-18]



1967

113. Abdurahmonov, G. A. Issledovaniye Po Starotyurkskomu Sintaksisu (XI vek.). Moskva: Izdatel'stvo "Nauka".
114. Altay, F. Y. Kutadgu Bilig ve Tarama Sözlüğündeki Bazı Kelime Teşkilleri. Ankara Üniversitesi. Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Ankara. [Yayımlanmamış Lisans Tezi]
115. Çağatay, S. Kutadgu Bilig'de Oğurmuş'un Kişiliği. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1967: 39-49.
116. Doerfer, G. Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen, unter besonderer Berücksichtigung älterer Neupersischer Geschichtsquellen, vor allem der Mongolen- und Timuridenzeit III. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.
117. Karamanlıoğlu, A. F. Kutadgu Bilig ve Kumandan. Türk Kültürü. 5/58: 741-744.
118. Pekolcay, N. Karahanlılar Devrinde İslâmî Eserler. İslâm Medeniyeti. 1/3: 33-34.
119. Pekolcay, N. Kutadgu Bilig ve Atebetü'l-Hakayık'ın Karşılaştırılması. İslâm Medeniyeti. 1/4: 33-34.
120. Tekin, T. Determination of Middle-Turkic-Long Vowels through 'arüd'. Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae. 20/2: 151-170.
121. Uluçay, C. Kutadgu Bilig'in İki Beyiti Hakkında. İslâm Medeniyeti. 1/3: 37-38.

1968

122. Clauson, G. Some Old Turkish Words Connected with Hunting. Die Jagd bei den altaischen Völkern: Vorträge der 8. Permanent International Altaistic Conference vom 30.8. bis 4.9.1965 in Schloß Auel. Harrassowitz Verlag. Wiesbaden: 9-17.
123. Çağatay, S. Türkçede Dinî Tabirler. Necati Lugal Armağanı. Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara: 191-198.

124. Konukseven, M. Kutadgu Bilig ve Mahmut Kaşgari'ye Göre Devlet İdaresi- nin Esas Prensipleri. İstanbul Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi. Tarih Bö- lümü. İstanbul. [Yayımlanmamış Lisans Tezi]

1969

125. Altuğ, Y. Modern Hukuk ve Kutadgu Bilig. Türk Dünyası. 3/13: 15-16.
126. Bilge, N. Yusuf Has Hacip: Saadet Veren Bilgi, Kutadgu Bilig. Önyasa. 4: 15.
127. Dilaçar, A. Kutadgu Bilig'in 900.Yıldönümü (1069-1969) ve Balasagun'lu Yusuf. Türk Dili. 211: 7-17.
128. Levend, A. S. "Yazılışının 900. Yıldönümünde Basından Yankılar: Kutadgu Bilig". Türk Dili. 211: 1-6. (Tanıtma)
129. Nadelyayev, V. M. et al. Drevnetyurkskiy Slovar'. Leningrad: Institut Yazı- koznaniya, Akademiya Nauk SSSR.

1970

130. Abilov, S. Kutadgu Bilig v Bulgarotataskoy Literature. Sovyetskaya Turko- logiya. 6: 77-89.
131. Arat, R. R. Kutadgu Bilig'de Türklük Bilgisi. Türk Kültürü. 98: 70-90.
132. Aslanov, V. İ. O Leksiçeskih Parallelyah v Kutadgu Bilig i v Azerbaydcans- kom Yazıke. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 43-47.
133. Baskakov, N. A. Rol' Uyguro-Karlukskogo Literaturnogo Yazıka Karaha- nidnskogo Gosudarstva v Razvitii Literaturnih Tyurkskih Yazıkov Srednev- yekov'ya. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 13-19.
134. Binark, N. Kutadgu Bilig'de Evlenme, Aile ve Çocuk Terbiyesi. Türk Kül- türü. 98: 174-178.
135. Blagova, G. F. Kutadgu Bilig Babur-Name a Metodika Istoriko-Lingvistiçes- kogo Sopostavlspiya. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 32-42.
136. Çağatay, S. Kutadgu Bilig'de Ögdülmiş. Türk Kültürü. 98: 95-111.
137. Dilaçar, A. Bize Mânevî Cihazlanmayı Öğreten: Kutadgu Bilig. Ankara: Ma- nevî Cihazlanma Cemiyeti.
138. Fazılov, E. İ. Leksika Kutadgu Bilig v Drevtyurkskom Slovar. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 48-56.

139. Gülensoy, T. Kutadgu Bilig'ten Hikmetler. Türk Kültürü. 98: 157-173.
140. Hıdırov, M. N. Otnoşniye Türkmenskogo Yazıka k Yazıku Kutadgu Bilig. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 40-42.
141. İnan, A. Yusuf Has Hacib ve Eseri Kutadgu Bilig Üzerine Notlar. Türk Kültürü. 98: 112-126.
142. Kafesoğlu, İ. Yazılışının 900. Yılı Münasebetiyle Kutadgu Bilig ve Kültür Tarihimizdeki Yeri. Tarih Enstitüsü Dergisi. 1: 1-38.
143. Karamanlıoğlu, A. F. Kutadgu Bilig'in Diline ve Adına Dair. Türk Kültürü. 98: 127-131.
144. Kocaoğlu, T. Kutadgu Bilig'de Pişmanlık Duygusu. Türk Dünyası. 4/16: 20-21.
145. Kononov, A. N. Slovo o Jusufe iz Balasaguna i Ego Poeme Kutadgu Bilig. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 3-12.
146. Koroglı, H. Alp Tonga i Afrasiyab po Yusufu Balasaguni, Mahmudu Kaşgari i Drugim Avtoram. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 108-115.
147. Stebleva, I. V. Poetika Kutadgu Bilig. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 94-108.
148. Stebleva, I. V. Rifma v Tyurkoyazıçnoy Poezii XI Veka. Sovyetskaya Turkologiya. 1: 93-122.
149. Şerbak, A. M. O Fonetičeskih Osobennostyah Yazıka Kutadgu Bilig i Drevneyuygurskom Konsonantizme. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 20-23.
150. Tenişev, E. R. Kutadgu Bilig i Altun Yaruk. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 24-31. [Tercümesi için bk. Tenişev 2002: 221-230]
151. Ülkütaşır, M. Ş. Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig Üzerine Küçük Bir Araştırma. Türk Kültürü. 98: 91-99.
152. Valitova, A. A. Osnovniye Prinsipı Publikasii Poemı Yusufa Balasaganskogo Kutadgu Bilig. Moskva: Issledovaniya Po Uygurskomu Yazıku.

1971

153. Banarlı, N. S. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı yayınları.
154. Eglar, Z. & P. J. Magnarella. A View of Social Classes in the Eleventh Century Karakhanid State. Anthropos. 66: 1/2: 232-238.



155. Karimov, K. Yusuf Hos Xacib: Kutadgu Bilig (Saodatga Yullovchi Bilim), Transkriptsiya va Xozirgi Uzbek Tiliga Tavsif. Toshkent: Uzbekistan SSR "Fan" Nashriyati. [Tanitmasi için bk. Nadcip 1972]
156. Stebleva, I. V. Razvitiye Tyurskix Poetiçeskix Form v XI Veke. Moskva: Institut Vostokovedeniya Moskva.

1972

157. Clauson, Sir G. An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish. Oxford: Oxford University Press.
158. Dilaçar, A. 990. Yıldönümü Dolayısıyla Kutadgu Bilig İncelemesi. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. [Tanitmasi için bk. Dizdaroğlu 1972]
159. Dizdaroğlu, H. "Bir Türk Hümanizmacısı ve Yapıtı [A. Dilâçar: Kutadgu Bilig İncelemesi]". Türk Dili. 250: 362-365. (Tanıtma)
160. İbragimov, S. K. & M. Asamuddinova. Otrajenie Professionalnoy Terminologii v i Kutadgu Bilig. Sovyetskaya Turkologiya. 1: 114-122.
161. İnan, M. R. Eğitim ve Kültür Tarihimizden Üç Anıt (Kutatgu Bilig, Kitab-ı Tarihü'l-Edeb ve Ma'rifetname Adlı Eserler Hakkında). Eğitim Hareketleri. 18/202-203: 14-25.
162. Nadcip, E. N. "Namanganskiy Spisok Kutadgu Bilig (v Svyazi s Vihodom v Svet Taşkentskogo İzdaniya)". Sovyetskaya Turkologiya. 3: 108-113. (Tanıtma)

1973

163. Gülensoy, T. Kutadgu Bilig Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi. Bibliyografya Kitap Haberleri Bülteni. 4: 109-116.
164. Karimov, K. Nekotoriye Voprosı Kompozitsii Metra i Canra Kutadgu Bilig. Sovyetskaya Turkologiya. 2: 100-104.
165. Nigmatov, H. G. Printsipi Opisaniya Morfologii Vostočno-Tyurkskogo Yazıka XI-XII vv. Sovyetskaya Turkologiya. 6: 27-35.
166. Valitova, A. A. Tipologya Vostoçnoi Poemi. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 31-42.

1974

167. Gülensoy, T. Eski ve Orta Türkçede Moğolca Kelimeler ve Moğolca-Türkçe Müşterek Kelimeler Üzerine Notlar. *Türkoloji Dergisi*. 6/1: 235-259.
168. Karahan, A. Les caractéristiques essentiels de la littérature de l'époque des Karahanides et Kutadgu Bilig. *Sprache, Geschichte und Kultur der altaischen Völker: Protokollband der 12. Tagung der Permanent International Altaistic Conference 1969 in Berlin*. Hrsg. G. Hazai. Akademie Verlag. Berlin: 291-296.
169. Nadcip, E. N. Sravnitel'nyy Analiz Tekstov Namanganskogo i Kairskogo Spiskov Kutadgu Bilig. *Sovyetskaya Turkologiya*. 6: 75-85.
170. Nasilov, V. M. Jazık Tyurkskix Pamjatnikov Uygurskogo Pis'ma XI-XV vv. Moskva: Izdatel'stvo "Nauka" Glavnaya Pedaktsiya Vostochnoy Literatur'.
171. Oda, J. Qutadgu Bilig to İsuramu Juyō [Qutadgu Bilig ve Türklerin İslamiyet'i Kabulü ve Qutadgu Bilig]. *Toruko Minzoku To İsuramu Ni Kansuru Kyōdō Kenkyū Hōkoku* [Türk Halkları ve İslamiyet Üzerine Ortak Araştırma Bildiri Kitabı]. 1974: 14-33.
172. Ünlü, Ş. Kutadgu Bilig. İstanbul Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi. Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. İstanbul. [Yayımlanmamış Lisans Tezi]

1975

173. Doerfer, G. Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen, unter besonderer Berücksichtigung älterer Neupersischer Geschichtsquellen, vor allem der Mongolen- und Timuridenzeit IV. Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.
174. Kavcar, C. "Kutadgu Bilig" Maddesi. *Türk Ansiklopedisi*. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. Ankara. 22: 387-389.
175. Nigmatov, H. G. Sootnoşeniye Çastey Reçi v Vostočno-Tyurkskom Yazıke XI-XII vv. *Sovyetskaya Turkologiya*. 1: 41-56.
176. Nigmatov, H. G. Semantiçeskaya i Sintaksiçeskaya Funktsii Padecey v Yazıkey Vostočno-Tyurkskih Pamyatnikov XI-XII Vekov. *Sovyetskaya Turkologiya*. 4: 23-36.

177. Nigmatov, H. G. Sintaksiçeskaya Sutsnost' Form Prinadlecnosti v Yazıkey Vostoçno-Tyurkskih Pamyatnikov XI-XII vv. Sovyetskaya Turkologiya. 5: 21-26.
178. Tümer, Y. Kutadgu Bilig. İstanbul Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi. Sosyoloji Bölümü. İstanbul. [Yayımlanmamış Lisans Tezi]

1976

179. Karamanlioğlu, A. F. Über kölük und külük/külik. Ural-Altische Jahrbücher. 48: 124-126.
180. Özcan, A. O. Kutadgu Bilig'de Dünya Görüşü. Kubbealtı Akademisi Mecmuası. 5/2: 56-80.

1977

181. Arat, R. R. Uygurlar. Türk Kültürünü Araştırmaları. XVI/1-2: 89-112.
182. Dankoff, R. Animal Traits in the Army Commander. Journal of Turkish Studies. 1: 95-112.
183. Koca, S. Kutadgu Bilig'e Göre Türklerde Seçkin İnsan Anlayışı. Milli Kültür. 6: 60-65.
184. Nigmatov, H. G. Sootnoşeniye Kategoriy Padeca i Prinadlecnosti v Yazıkey Tyurkskih Pamyatnikov XI-XII Vekov. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 16-24.
185. Sertkaya, O. F. İslâmî Devrenin Uygur Harfli Eserlerine Toplu Bir Bakış. Bochum.

1978

186. Esin, E. İslamiyet'ten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslam'a Giriş. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

1979

187. Arat, R. R. Kutadgu Bilig III: İndeks. İndeksi Neşre Haz. K. Eraslan et al. İstanbul: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları. [Tanıtması için bk. Dankoff 1979; Çeneli 1981]

188. Dankoff, R. “Reşid Rahmeti Arat. Kutadgu Bilig III: İndeks. (İndeksi Neşre Hazırlayanlar: Kemal Eraslan-Osman Fikri Sertkaya-Nuri Yüce). Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 47, Seri: IV, Sayı: A 12. İstanbul - 1979, XV + 565 pp. 500 TL.”. Journal of Turkish Studies. 3: 461-464. (Tanıtma)
189. Dankoff, R. Textual Problems in Kutadgu Bilig. Journal of Turkish Studies. 3: 89-99. [Tercümesi için bk. Dankoff 2015: 158-169]
190. Mahpirov, V. U. Onomastika: Antroponimı v Divanu Lugat-it-Türk i Kutadgu Bilig. Sovyetskaya Turkologiya. 4: 22-28.
191. Maksudoğlu, M. Kutadgu Bilig Üzerine Bir İnceleme. Ankara Üniversitesi. İlahiyat Fakültesi. Ankara. [Yayımlanmamış Lisans Tezi]
192. Yüncü, A. Kutadgu Bilig’e Göre Türklerde Ferd Ahlakı. Ankara Üniversitesi. İlahiyat Fakültesi. İslam Felsefesi Anabilim Dalı. Ankara. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]

1980

193. Külekçi, N. Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig. İstanbul: Toker Yayınları.

1981

194. Coşkun, A. O. Kut Kelimesi ve Kutadgu Bilig Adı. Milli Eğitim ve Kültür. 3/12: 58-64.
195. Çağatay, S. Bedeutungs-Übertragungen im Kutadgu Bilig. Scholia: Beiträge zur Turkologie und Zentralasienkunde: Annemarie von Gabain zum 80. Geburtstag am 4. Juli 1981 dargebracht von Kollegen, Freunden und Schülern. Hrsg. K. Röhrborn & H. W. Brands. Otto Harrossowitz Verlag. Wiesbaden: 38-46.
196. Çay, A. M. Türkler’de Devlet Siyasetini Öğreten Eser Kutadgu Bilig. Yeni Çığ. Kasım: 18-24.
197. Çeneli, İ. “Reşit Rahmeti Arat. Kutadgu Bilig III-İndeks”. Türk Kültürü. 220: 63-64. (Tanıtma)
198. Dankoff, R. Inner Asian Wisdom Traditions in the Pre-Mongol Period. Journal of the American Oriental Society. 101/1: 87-95.

199. Dankoff, R. On Nature in Karakhanid Literature. *Journal of Turkish Studies*. 4: 27-32.
200. Ersoylu, H. Kutadgu Bilig'de Kur'an-ı Kerim Ayetlerinden İlhamlar. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*. 15: 17-41.
201. Genç, R. Karahanlı Devlet Teşkilatı (XI. Yüzyıl Türk Hâkimiyet Anlayışı ve Karahanlılar). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
202. Karayev, K. O Terminah i Nazvaniyah v Poeme Kutadgu Bilig. *Sovyetskaya Turkologiya*. 3: 86-90.
203. Sultanov, B. H. Arabsko-Persidskiye Zaimstvovaniya v Kutadgu Bilig Yusufa Balasaguni. *Sovyetskaya Turkologiya*. 4: 14-19.
204. Tezcan, S. Kutadgu Bilig Dizini Üzerine. *Türk Tarih Kurumu Belleten*. 178: 23-78.

1982

205. Liu, Z. Shi Dai Ju Bian De Chan Wu: Tan Wei Wu Er Zu Gu Dian Chang Shi Fu Le Zhi Hui De Shi Dai Bei Jing [Dönemsel Çalkantıların Ürünü: Uygurların Klasik Destanı Kutadgu Bilig'in Dönemsel Arka Planı]. *Xin Jiang She Hui Ke Xue* [Şincang Sosyal Bilimler Dergisi]. 1: 91-96.
206. Öztürk, Y. Kutadgu Bilig'de İlim. İstanbul Üniversitesi. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*. İstanbul. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
207. Wei, S. Wei Wu Er Zu Gu Dian Wen Xue Ming Zhu Fu Le Zhi Hui. [Uygurların Klasik Edebiyatındaki Meşhur Eser Kutadgu Bilig]. *Zhong Yang Min Zu Da Xue Xue Bao* [Merkezi Milletler İlmi Dergisi]. 4: 80-84.
208. Zhang, K. & C. Xizhong. Fu Le Zhi Hui De Jing Ji Sixiang. [Kutadgu Bilig'teki Ekonomi ile İlgili Düşünceler]. *Zhong Yang Min Zu Da Xue Xue Bao* [Merkezî Milletler İlmi Dergisi]. 1: 52-55.

1983

209. Coşkun, A. O. Kutadgu Bilig'in Dili ve Şiir. *Milli Kültür*. 41: 14-16.
210. Dankoff, R. *Wisdom of Royal Glory (Kutadgu Bilig): a Turko-Islamic Mirror for Princes*. Chicago and London: University of Chicago Press. [Tanıtması]

için bk. Bulliet 1985; Devereux 1985; Esen 1988; Schimmel 1985; Tekin 1989]

211. Doerfer, G. Türkolojide Eleştiri Sorunları. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1980-1981: 87-99.
212. Ersoylu, H. Kutadgu Bilig'deki Arapça ve Farsça Asıllı Kelimeler. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi. 27: 121-138.
213. Gülensoy, T. Kutadgu Bilig'den Hikmetler. Türk Dünyası Araştırmaları. 22: 157-174.
214. Türkyay, K. Kutadgu Bilig'de Terimler. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
215. Yusuf Balasagunskiy. Blagodatnoye Znaniye. [Çev.] S. N. İvanov. Moskva: İzdatel'stvo "Nauka".

1984

216. Alberts, O. Bir Türk Lehçesi Olan Uygurca ile Yazılmış Kutadgu Bilig'in (1069-70) Şairi: İbn Sina'nın Bir Öğrencisi. Çev. M. Türker-Küyel. Erdem. 1/1: 217-230.
217. Arziyev, R. Kutadgu Bilik ve Uvnin Leksika-Stilistikilik Alahidilikliri. Al-mata: Gılım.
218. Ercilasun, A. B. Kutadgu Bilig Grameri: Fiil. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları. [Tanıtması için bk. Uğurlu 1985; Akiner 1988; Hecht 1989]
219. Gülensoy, T. Dîvânu Lügâti't Türk ve Kutadgu Bilig'deki Moğolca Kelimeler Üzerine. Türk Kültürü Araştırmaları (Necati Akder Armağanı). 22/1-2: 90-103.
220. Ötkür, A. & E. Ziyayi. Yusup Has Hâcib Kutadku Bilik. Şincang: Milletler Neşriyatı.
221. Yusup Has Hajip. Kutadgu Bilik. [Haz.] A. Turdi et al. Şincang İçtimaiy Pen-ler Akademiyesi Edebiyat Tetkikat İnstituti. Pekin: Milletler Neşriyatı. [Tanıtması için bk. Baldauf 1990: 17-19]

222. Beslen, K. Kutadgu Bilig’de Eğitim. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
223. Bulliet, W. R. “Yūsuf Khāṣṣ Hājib, Wisdom of Royal Glory (Kutadgu Bilig): A Turko-Islamic Mirror for Princes, trans. Robert Dankoff. (Publications of the Center for Middle Eastern Studies, 16.) Chicago and London: University of Chicago Press, 1983. p. x+281. \$22”. *Speculum*. 60/3: 743-744. (Tanıtma)
224. Devereux, R. “Wisdom of Royal Glory (Kutadgu Bilig): A Turko-Islamic Mirror for Princes by Yusuf Khass Hajib, Robert Dankoff”. *International Journal of Middle East Studies*. 17/4: 577-579. (Tanıtma)
225. Ercilasun, A. B. Başlangıcından XIII. Yüzyıla Kadar Türk Nazım ve Nesri. Başlangıcından Günümüze Kadar Büyük Türk Klasikleri. İstanbul. 1: 37-184.
226. Erdal, M. Kutadgu Bilig’de Değişken Ekler ve Kelimeler. 5. Milletler Arası Türkoloji Kongresi. Tebliğler (İstanbul 23-28 Eylül 1985). I. Türk Dili. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi. İstanbul. 1: 89-94.
227. Schimmel, A. “Wisdom of Royal Glory (Kutadgu Bilig) by Yūsuf Khāṣṣ Hājib A Turco-Islamic Mirror for Princes by Robert Dankoff, Yūsuf Khāṣṣ Hājib”. *Journal of the American Oriental Society*. 105/2: 356-357. (Tanıtma)
228. Uğurlu, M. “Ahmet B. Ercilasun, Kutadgu Bilig Grameri-Fiil”. *Türk Kültürü*. 261: 59-61. (Tanıtma)
229. Uyar, M. A. Karahanlı Türkçesi Fiilleri İle Türkiye Türkçesi Fiilleri Arasında Fonetik ve Semantik Bakımlardan Bir Karşılaştırma. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı. Ankara. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
230. Zeren, M. Kutadgu Bilig’de Eğitim. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
231. Zhang, K. Fu Le Zhi Hui De Hun Yin Jia Ting Guan [Kutadgu Bilig’de Nikâh ve Aile Anlayışı]. *Min Zu Yan Jiu* [Etnikler Üzerinde Araştırmalar]. 5: 31, 44-49.

1986

232. Bihua, S. Wai Lai Wen Hua Dui Fu Le Zhi Hui Lun Li Guan De Ying Xiang [Yabancı Kültürlerin Kutadgu Bilig'in Etik Anlayışı Üzerindeki Etkileri]. Gansu Sosyal Bilimler Dergisi. 6: 24-27, 23
233. Bodrogligeti, A. J. E. Kutadghu Bilig. The Encyclopaedia of Islam: New Edition. Leiden. 5: 538a-539a.
234. Changnian, W. Lun Fu Le Zhi Hui De Zheng Zhi Fa Lu Si Xiang [Kutadgu Bilig'de Siyaset ve Hukuk ile İlgili Düşünceler]. Xin Jiang She Hui Ke Xue [Şincang Sosyal Bilimler Dergisi]. 2: 47-50, 59.
235. Chi-Huei, H. Kutadgu Bilig ve Çin Asker Taktiği. 5. Milletler Arası Türkoloji Kongresi. Tebliğler (İstanbul 23-28 Eylül 1985). I. Türk Tarihi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi. İstanbul. 1: 296-302.
236. Egeybayev, A. Kuttı Bilik: Köne Türki Tilinen Audargan Jane Algısözi Men Tüsinikterinjasgan. Almatı: Jazuşı.
237. Eraslan, K. "Yusuf Hâs Hâcib" Maddesi. İslâm Ansiklopedisi. Millî Eğitim Basımevi. İstanbul. 13: 438a-440a.
238. Erdal, M. Constraints on Poetic Licence in the Qutadgu Bilig: the Converb and Aorist Vowels. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. 24: 205-214.
239. Gyarmati, İ. Die Gesterinnamen des Zodiakus in den Türkischen Sprachen. Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae. 40/1: 53-106.
240. Kutadgu Bilig, Tıpkıbasım I: Viyana Nüshası. Ürümçi: Şincang Helk Neşiriyatı.
241. Kutadgu Bilig, Tıpkıbasım II: Fergana Nüshası. Ürümçi: Şincang Helk Neşiriyatı.
242. Kutadgu Bilig, Tıpkıbasım III: Mısır Nüshası. Ürümçi: Şincang Helk Neşiriyatı.
243. Qi, L. Guo-Ji-Xue-Shu-Jie-Yan-Jiu-Fu-Le-Zhi-Hui-Gai-Guang [Uluslararası Bilim Dünyasının Kutadgu Bilig Üzerindeki Araştırmalarının Durumu]. Xin-Jiang-She-Hui-Ke-Xue [Şincang Sosyal Bilimler Dergisi]. 4: 113-118.

244. Re-Yi-Han [Reyhan]. Guan-Yu-Fu-Le-Zhi-Hui-Yan-Jiu-De-Jian-Shu [Kutadgu Bilig İle İlgili Araştırmaların Kısaca Beyanı]. Min-Zu-Wen-Xue-Yan-Jiu [Etnik Edebiyat Araştırmaları]. 2: 27-30, 9.
245. Sheng, L. Shi-Lun-Fu-Le-Zhi-Hui-De-Zhi-Shi-Guan [Kutadgu Bilig'deki Bilgi Anlayışı Üzerine]. Xin-Jiang-She-Hui-Ke-Xue-Yan-Jiu [Şincang Sosyal Bilimler Araştırmaları]. 22: 13-19.
246. Tekin, T. Karahanlı Dönemi Türk Şiiri. Türk Dili. 409: 81-157.
247. Ying, L. Shi-Lun-Fu-Le-Zhi-Hui-De-Fo-Jiao-Si-Xiang [Kutadgu Bilig'de Budizmle İlgili Düşünceler Üzerine]. Xin-Jiang-She-Hui-Ke-Xue [Şincang Sosyal Bilimler Dergisi]. 1: 84-90.
248. Ying, L. Shi-Lun-Fu-Le-Zhi-Hui-De-Wen-Hua-Jie-Gou [Kutadgu Bilig'in Kültürel Yapısı Üzerine]. Xin-Jiang-She-Hui-Ke-Xue [Şincang Sosyal Bilimler Dergisi]. 6: 85-92.
249. Ying, L. Yi-Bu-Jie-Chu-De-Wei-Wu-Er-Zu-Gu-Dian-Shi-Ju [Harika Bir Uygur Klasik Şiiri Draması]. Min-Zu-Wen-Xue-Yan-Jiu [Etnik Edebiyat Araştırmaları]. 2: 10-16.

1987

250. Açıkgöz, H. "Kutadgu Bilig ve Bir Çalışma". Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi. 46: 237-240. (Tanıtma)
251. Arat, R. R. Makaleler I. Haz. O. F. Sertkaya. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
252. Arslan, M. Kutadgu Bilig'deki Toplum ve Devlet Anlayışı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
253. Arslan, M. İslam'da Devlet Düşüncesi ve Kutadgu Bilig. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi. 13 (1983/1987): 67-108.
254. Cilacı, O. Kutadgu Bilig'de Sosyal ve Dinî Motifler. Milli Kültür. 57: 10-18.
255. Fengwu, Z. Shi-Lun-Fu-Le-Zhi-Hui-De-Zhong-Guo-Wen-Hua-Bei-Jing [Kutadgu Bilig'de Çin Kültürü Görünümü Üzerine]. Kuzeybatı Pedagoji Enstitüsü İlmî Dergisi. 4: 75-83, 101.
256. Ge, L. Yu-Su-Pu-Ha-Si-Ha-Ji-Pu-Sheng-Huo-De-Shi-Dai [Yusuf Has Hacıb'in Yaşadığı Dönem]. Şincang Tarih Araştırmaları. 2: 21-26.

257. Jun, Y. Fu-Le-Zhi-Hui-De-Mei-Xue-Te-Zheng [Kutadgu Bilig'in Estetik Özelliği]. Xin-Jiang-She-Hui-Ke-Xue [Şincang Sosyal Bilimler Dergisi]. 6: 46-53.
258. Kandır, M. Kutadgu Bilig'e Göre Devlet İdaresi. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı. Konya. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
259. Lizhong, C. Fu-Le-Zhi-Hui-De-Zhe-Xue-Jia-Zhi [Kutadgu Bilig'in Felsefi Değeri]. Ka-Shi-Shi-Fan-Xue-Yuan-Xue-Bao [Kaşgar Pedagoji Enstitüsü İlmî Dergisi]. 1: 6-11, 5.
260. Özkan, F. Tarihî Miras Kutadgu Bilig Hekkide Bayan I. Türk Kültürü. 292: 505-508.
261. Sarıca, B. Kutadgu Bilig'de İsim Yapım ve Çekim Ekleri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı. Van. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
262. Sertkaya, O. F. Ord. Prof. Dr. Reşid Rahmeti Arat (15 Mayıs 1900-29 Kasım 1964) ve Eserleri -Ölümünün 20. Yıl Dönümü Dolayısı İle-. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1984: 305-313.
263. Vászary, I. Bemerkungen zum uigurischen Schrifttum in der Goldenen Horde und bei den Timuriden. Ural-Altische Jahrbucher. 7: 15-126.
264. Ying, L. Shi-Lun-Fu-Le-Zhi-Hui-De-Duo-Ceng-Ci-Wen-Hua-Jie-Gou. [Kutadgu Bilig'in Çok Katmanlı Kültürel Yapısı Üzerine Bir Deneme]. Zhong-Yang-Min-Zu-Da-Xue-Xue-Bao [Merkezî Milletler Enstitüsü İlmî Dergisi]. 1: 91-96.

1988

265. Akgün, N. Kutadgu Bilig'in Türkiye Türkçesinden Uygurcaya İndeksi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
266. Akiner, S. "Kutadgu Bilig Grameri: Fiil by Ahmet B. Ercilasun". Bulletin British Society for Middle Eastern Studies. 15: 1/2: 189. (Tanıtma)
267. Donuk, A. Eski Türk Devletlerinde İdarî-Askerî Unvan ve Terimler. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.

268. Esen, N. “Kutadgu Bilig’in İngilizce Çevirisi”. Erdem. 10: 255-258. (Tanıtma)
269. Özcan, A. O. Kutadgu Bilig’de Eğitim Anlayışı. Türk Yurdu. 9/18: 31-37.

1989

270. Egebayev, A. Cusıp Balasagun: Kuttı Bilik. Ulttar Baspası.
271. Hecht, E. F. “Kutadgu Bilig Grameri-Fiil by Ahmet B. Ercilasun”. Estudios de Asia y Africa. 24/3: 505-511. (Tanıtma)
272. Mahmudov, K. Qutodgu Bilig va Adabiy Til. Özbekiston Adabiyoti va Sanati. 4 Ağustos 1989.
273. Nadcip, E. N. İssledovaniya po İstorii Tyurskix Yazıkov XI-XIV vv. Moskva: Nauka.
274. Nazarov, B. Kutadgu Bilig: One of the First Written Monuments of the Aesthetic Thought of the Turkic People. Bulletin of the Association for the Advancement of Central Asian Research. Ed. by H. Paksoy. 2/1: 5-9.
275. Sertkaya, O. F. “Türkolojide Eleştiri Sorunları” Üzerine. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1985: 137-189.
276. Sofuoğlu, M. C. Kur’ân ve Hadis Kültürünün Kutadgu Bilig’teki İzleri. Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 5: 127-180.
277. Tekin, T. “Wisdom of Royal Glory (Kutadgu Bilig): A Turko-Islamic Mirror for Princes. By Yusuf Khass Hajib. Translated with an introduction and notes by Robert Dankoff. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1983. p. 281”. Journal of Near Eastern Studies. 48/1: 68-70 (Tanıtma). [Tercümesi için bk. Tekin 1991: 197-200]
278. Üstüner, A. Karahanlıca ve Eski Anadolu Metinlerinde Deyimler, Atasözleri ve Kısa Hikâyeler. Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
279. Zhang, H. Tan-Fu-Le-Zhi-Hui-De-Yi-Shu-Te-Se [Kutadgu Bilig’in Sanatsal Özelliği Üzerine]. Xin-Jiang-She-Hui-Ke-Xue [Şincang Sosyal Bilimler Dergisi]. 6: 55-60.



1990

280. Baldauf, I. Perspektiven der Turkologie in Xinjiang. Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft. 140/1: 17-19.
281. Barthold, V. V. Moğol İstilasına Kadar Türkistan. Çev. H. D. Yıldız. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
282. Başer, S. Kutadgu Bilig’de Kut ve Töre. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları. [Tez hâlinin tanıtması için bk. Açıkgöz 1987]
283. Cemiloğlu, İ. Kutadgu Bilig’de Gençlik, İhtiyarlık ve Ölüm Fikri. Türk Kültürü. 330: 617-621.
284. Fomkin M. S. O Sufiiskix Motivax v Blagodatnom Znaniı Yusufa Balasaguni. Sovyetskaya Turkologiya. 5: 68-74.
285. Hengfu, C. Fu-Le-Zhi-Hu-Yu-Zu-Guo-Chuan-Tong-Wen-Hua [Kutadgu Bilig ve Vatanımızın Geleneksel Kültürü]. Xin-Jiang-She-Hui-Ke-Xue [Şincang Sosyal Bilimler Dergisi]. 4: 108-122, 123.
286. Hotamışlı, Z. Yusuf Has Hacib’de Bilgi ve Ahlak Anlayışı. Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
287. Lzhong, C. Lun-Fu-Le-Zhi-Hui-Zhong-Tian-Wen-Xue-Zhi-Shi-De-Yi-Yi I [Kutadgu Bilig’deki Astronomi Bilgilerinin Ehemmiyeti Üzerine I]. Ka-Shi-Shi-Fan-Xue-Yuan-Xue-Bao [Kaşgar Pedagoji Enstitüsü İlmî Dergisi]. 1: 1-9.
288. Lzhong, C. Lun-Fu-Le-Zhi-Hui-Zhong-Tian-Wen-Xue-Zhi-Shi-De-Yi-Yi II [Kutadgu Bilig’deki Astronomi Bilgilerinin Ehemmiyeti Üzerine II]. Ka-Shi-Shi-Fan-Xue-Yuan-Xue-Bao [Kaşgar Pedagoji Enstitüsü İlmî Dergisi]. 2: 45-50.
289. Mahmudov, K. XII-XIV Asr Türkiy Yezma Obidalar Tiliniñ Fonetik Sistemasi. Taşkent: Uzbekistan SSR “Fan” Naşriyeti.
290. Nazarov, B. The Qutadghu Bilig as one of the Earliest Examples of Aesthetic Thought Among of the Turkic-Speaking Peoples. Aspects of Altaic Civilization 3. Proceedings of the Thirtieth Meeting of the Permanent International Altaistic Conference. Indiana University. Bloomington, Indiana.

June 19-25, 1987. Ed. by D. Sinor. Indiana University. Bloomington: 167-175.

291. Türker-Küyel, M. Kutadgu Bilig ve Fârâbî. Uluslararası İbn Türk, Harezmî, Farabî, Beyruni ve İbn Sina Sempozyumu Bildirileri (9-12 Eylül 1985, Ankara). Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. Ankara: 219-230.
292. Yusuf Has Hacip. Kutadgu Bilig. [Haz.] B. Tuhliyev. Taşkent: Yolduzça.

1991

293. Arziyev, R. U. Leksiko-Stilistiçeskiye Osobennosti Yazıka Poemı Kutadgu Bilig Yusufa Has Hadciyeva. Kazakistan Bilimler Akademisi. Uygur Araştırmaları Enstitüsü. Almatı. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]
294. Bayraktar, F. S. Kutadgu Bilig'deki İsim ve Zamir Çekimi. Trakya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
295. Büyükdüvenci, S. Kutadgu Bilig'de Eğitim Mesajı. Türk Yurdu. 11/44: 46-48.
296. Canjin, C. Fu-Le-Zhi-Hui-Si-Wei-Fang-Shi-De-Ruo-Gan-Te-Se [Kutadgu Bilig'deki Düşünce Tarzının Bazı Özellikleri]. Xi-Bei-Min-Zu-Xue-Yuan-Xue-Bao [Kuzeybatı Milletler Enstitüsü İlmî Dergisi]. 3: 11-16, 84.
297. Erdal, M. Old Turkic Word Formation, a functional approach to the lexicon. Vol. 1-2. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.
298. Gülay, N. Kutadgu Bilig'de Devlet Anlayışı, Sosyal ve Kültürel Hayat. Milli Kültür. 89: 58-61.
299. Kara, M. Kutadgu Bilig'de Aile. Türk Aile Ansiklopedisi. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. 1: 64-68.
300. Kara, M. Kutadgu Bilig'de Kur'an ve Hadisin Tesiri. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi. 72: 49-85.
301. Mahmudov, K. Abu Rayhon Beruniyniñ Burjlar Haqidagi Ta'limoti Kutadgu Biligda Aks Etişi. Adabiy Meros. 56/2: 35-38.
302. Palabıyık, A. Hadis Açısından İlk Devir İslami Türk Edebiyatı Eserleri Üzerinde Bir İnceleme. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]

303. Sheli, Y. Fu-Le-Zhi-Hui-De-Ai-De-Gu-Yu-Lun-Yu-Ren-De-Yi-Zhi-Xing [Kutadgu Bilig'deki Aydođdu ile 'Lunyu'deki 'Ren' Arasındaki Benzerlikler]. Xin-Jiang-Da-Xue-Xue-Bao [Şincang Üniversitesi İlmî Dergisi]. 1: 71-76.
304. Tekin, T. "Wisdom of Royal Glory (Kutadgu Bilig): A Turko-Islamic Mirror for Princes. By YUSUF KHAŞ HAJIB translated with an introduction and notes by Robert Dankoff. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1983. Pp. 281". Çev. M. Ölmez. Türk Dilleri Araştırmaları. 1: 197-200. (Tanıtma)
305. Türker-Küyel, M. Fârâbî, Hikmet ve Kutadgu Bilig. Erdem. 7/20: 375-470.
306. Uyguroviç, A. R. Leksiko-Stilistiçeskiye Osovennosti Yazıka Poemı Kutadgu Bilig Yusuf Has Haciba. Ministerstvo Naradnogo Obrazovaniya Kazaxskoy SSR Kazaxskiy Ordena Trudovogo Krasnogo Znamenı Gosudartvennyy Pedagogiçeskiy Universitet İmeni Abaya. Almatı. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]
307. Üstüner, A. Kutadgu Bilig'te Atasözleri. Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Dergisi. 5/1: 391-428. [Ayrıca krş. Üstüner 1989]
308. Yiğitbaşı, H. Kutadgu Bilig'deki İsim ve Zamir Çekimleri. Trakya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
309. Yu-Su-Pu-Jiang [Yusufcan]. Qian-Shi-Fu-Le-Zhi-Hui-De-Zhe-Xue-Si-Xiang [Kutadgu Bilig'deki Felsefî Fikirler Üzerine]. Xi-Bei-Min-Zu-Xue-Yuan-Xue-Bao [Kuzeybatı Milletler Enstitüsü İlmî Dergisi]. 1: 22-26.
310. Yüsüp Has Hacip. Kutadgu Bilig: Hazırki Zaman Uygur Tilidiki Nesri Yeşimsi. [Haz.] A. Turdı & K. Ekber. Şincang: Şincang İçtamayi Penler Akademisi.

1992

311. Aneer, G. Kingship Ideology and Muslim Identity in the 11th Century as Reflected in the Siyāsatnāma by Nizām al-Mulk and in the Kutadgu Bilig by Yūsuf Khaş Hādhib. The Middle East Viewed from the North. Papers from the First Nordic Conference on Middle Eastern Studies, Uppsala 26-29. January 1989. Ed. Bo Utas & Knut S. Vikør. Uppsala: 38-48.

312. Arslan, M. İslam'da Devlet Düşüncesi ve Kutadgu Bilig. *Türkeli*. 3: 131-166.
313. Arslan, M. Kutadgu Bilig Üzerine Sosyolojik Düşünceler. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. 3: 131-166.
314. Canjin, C. Fu Le Zhi Hui Zhong De Ping Deng Si Xiang Yu Deng Ji Guan Nian [Kutadgu Bilig'de Eşitlik Düşüncesi ve Statü Anlayışı]. *Xin Jiang Da Xue Xue Bao [Şincang Üniversitesi İlmî Dergisi]*. 2: 25-29, 33.
315. Dankoff, R. Qarakhanid Literature and the Beginnings of Turco-Islamic Culture. *Central Asian Monuments*. Ed. by H. B. Paksoy. The Isis Press. İstanbul: 73-80.
316. Ersoylu, H. Kutadgu Bilig'de İki Ayrı Biçimde Transkripsiyonlanmış Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerin Birleştirilmesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1987*: 165-172.
317. Lang, Y. Kutadgu Bilig ve Doğu Batı Kültürü. Urimçi: Şincang Halk Neşriyatı.
318. Leiming, X. Fu-Le-Zhi-Hui-Yu-Gu-Dai-Wei-Wu-Er-Yi-Xue [Kutadgu Bilig ve Eski Uygur Tebabeti]. *Shi-Bei-Shi-Di [Kuzeybatı Tarih-Coğrafya Dergisi]*. 4: 47-57.
319. Naskali, E. G. Kutadgu Bilig: Clauson's Observations on the Origin of Extant Mss. Altaic Religious Beliefs and Practices. *Proceedings of the 33rd Meeting of the Permanent International Altaistic Conference (Budapest June 24-29, 1990)*. Ed. by G. Bethlenfalvy et al. Budapest: 157-160.
320. Okay, L. C. Kutadgu Bilig ile Çin Felsefesi Arasındaki İlişki Konusunda Bir Görüş. *Doğu Dilleri Dergisi*. 5/1: 255-265.
321. Okay, L. C. Kutadgu Bilig ile Lun Yün Arasında Karşılaştırma. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. [Doktora Tezi]²

1993

323. Ata, A. Kutadgu Bilig Üzerinde Bir Düzeltme Denemesi: Kör mü? Kür mü? *Türkoloji Dergisi*. 11: 301-308.
324. Günay, U. Kutadgu Bilig ve Kültür Değişmesi. *Türk Kültürü*. 363: 1-12.
325. İslami, Y. E. Kutadgu Bilig ve Kanun. Şincang: Şincang Helk Neşriyatı.

² Hazırlanan tez, savunmada reddedilmiştir. Tezin bundan sonraki akibeti bilinmemektedir.

326. Kozubekov, T. Cusup Balasagun: Kuttuu Bilim. Moskva: “NİK”.
327. Lang, Y. Kutadgu Bilik ve Xerk-Cerp Medeniyiti, Ürümçi: Şincang Helk Neşriyati.
328. İnalçık, H.. Turkish and Iranian Political Theories and Traditions in Kutadgu Bilig. Trans. D. A. Howard. The Middle East and the Balkans under the Ottoman Empire: Essays on Economy and Society. Ed. by. İ. Başgöz. Indiana University: Bloomington: 1-18.
329. Münirov, K. Kutadgu Bilig’in Taşkent Nüshası. Akt. E. Yaman. Türk Kültürü. 357: 39-42.
330. Önler, Z. Kutadgu Bilig’de Ekçek Kelimesi Üzerine. Türk Dili. 497: 342-344.
331. Yusuf Has Hacib. Kutadgu Bilig (Kahire Nüshası). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
332. Yüsüpcan, E. İ. Kutadgu Bilig ve Kanun. Urumçi: Şincang Halk Neşriyati.

1994

334. Bodrogligeti, A. J. E. The Role of Classical Central Asian Turkic Literature in the Understanding of the Cultural Heritage of the Central Asian Turks. Eurasian Studies Yearbook. 66: 5-31.
335. Çetin, İ. Kutadgu Bilig’in Hikâyecilik Bakımından İncelenmesi. Prof. Dr. Saim Sakaoğlu’na 55. Yıl Armağanı. Haz. A. B. Alptekin. Bizim Gençlik Yayınları. Kayseri: 250-258.
336. İnayet, A. Kutadgu Bilig ile Çin Felsefesi Arasındaki İlişki Üzerine. Türk Dili. 514: 284-290.
337. Sertkaya, O. F. Türk Şiirinde Dörtlük Tarzının Doğuşu ve Gelişmesi. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1991: 89-95.
338. Ying, Lang. Kutatgu Bilig ve Şerk Gerp Medeniyiti. Şincang: Şincang Halk Neşriyeti.
339. Yusif Balasaqunlu. Qutadqu Bilik. Xoşbehtliye Aparan Elmi Tercüme: K. Veliyev & R. Asker. Bakü: Azer Neşriyat.

1995

340. Arık, F. Ş. Eski Türk Hukukuna Dair Notlar. Tarih Araştırmaları Dergisi. 17/28: 1-50.

341. Aşgın, S. Kutadgu Bilig'e Göre Yönetici. Yeni Türkiye. 4: 597-601.
342. Başer, S. Kutadgu Bilig'de Kut ve Töre'den Sevgi Toplumuna. İstanbul: Seyran Kitap.
343. Cunbur, M. Yunus Emre'ye Göre Akıl ve Kutadgu Bilig İle Karşılaştırılması. Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri (7-10 Ekim 1991). Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 421-442
344. Çağırın, L. Kutadgu Bilig'de Eğitim ve Öğretim. Trakya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
345. Scharlipp, W.-E. Türkische Sprache Arabische Schrift: ein Beispiel schriftshistorischer Akkulturation. Budapest: Akadémiai Kiadó.
346. Töhliyev, B. Kutadgu Bilig'de Sinav Mativi. Bir: Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi. 3: 141-150.
347. Türker-Küyel, M. Kutadgu Bilig'de Aile Kavramı. Bilge. 3: 7-13.

1996

348. Akgün, M. Kutadgu Bilig'de Tanrı Âlem İlişkisi. Felsefe Dünyası. 24: 20-31.
349. Akgün, M. Türklük Dünyasının 11. Asırdaki Abide Eseri Kutadgu Bilig'de Akıl ve Bilgi. Felsefe Dünyası. 19: 81-98.
350. Arslanoğlu, İ. Kutadgu Bilig'de Eğitim, Bilim, Akıl. Yeni Forum Dergisi. 17/331: 43-48.
351. Arzuyev, R. Kutadgu Bilig va Uniñ Leksika-Stilistikalık Alahidilikliri. Kazakistan Bilimler Akademisi. G. Sadvakasov Adına Uygurbilim Enstitüsü. Almatı. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
352. Eliphanov, M. Yusuf Balasagun'un Kutadgu Bilig Mesnevisinde Kişilik ve Kemale Erme Meselesi. Çev. H. Arslan & Ş. Aulbekova. Bilig. 2: 147-148.
353. Hacıeminoğlu, N. Karahanlı Türkçesi Grameri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
354. Kaplan, A. Yusuf Has Hacib ve Eseri Kutadgu Bilig'in Yeni Bir Gözle Tahlili. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
355. Osman, H. Uygur Klassik Edebiyatının Kiskiçe Tarihi I-II. Ürümçi: Şincang Maarip Neşriyatı.

356. Türker-Küyel, M. Kutadgu Bilig ile Kenzü'l-Küberâ Arasında Bir Karşılaştırma. Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 175-188.
357. Türker-Küyel, M. Kutadgu Bilig'de Toplumdan Kaçış ve Topluma Dönüş Fikri. Erdem 9/26: 793-807.
358. Yusuf Has Hacib. Kutadgu Bilig: Günümüz Türkçesi ile. Günümüz Türkçesine Uyarlayan: F. Silahdaroğlu. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

1997

359. Abdurahmonov, G. Kutadgu Bilignin İlmii-Tahkidin Matnini Tüziş Hakida. Üzbek Tili va Adabiyeti. 1: 25-35.
360. Akgün, M. Kutadgu Bilig'te Ahlak. Felsefe Dünyası. 23: 99-144.
361. Akgün, M. Kutadgu Bilig'de Tanrı-Âlem İlişkisi. Felsefe Dünyası. 24: 20-31.
362. Akgün, M. Kutadgu Bilig'te Din. Felsefe Dünyası. 26: 38-53.
363. Akgün, M. Kutadgu Bilig'te İnsan ve Kamil İnsan. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 3: 1-10.
364. Aktan, C. C. Politikada Likayat Üzerine Kutadgu Bilig ve Koçi Bey Risalesinden Öğreneceklerimiz. Yeni Türkiye. 14: 1389-1392.
365. Erdoğan, R. Yusuf Has Hacib: Kutadgu Bilig'ten Seçmeler. İstanbul: Marmara Kitabevi Yayınları.
366. Li, Y.-S. Kutadgu Bilig'de Gözden Kaçan İki Sontakı: Körü ve Sayu Üzerine. Türk Dilleri Araştırmaları. 7: 233-260.
367. Odacı, H. Eski Türklerde Eğitim ve Kutadgu Bilig'in Türk Eğitim Tarihindeki Yeri ve Önemi. Milli Eğitim. 134: 36-38.
368. Ölmez, Z. K. Kutadgu Bilig'de İkilemeler (1). Türk Dilleri Araştırmaları. 7: 19-40.
369. Şahin, H. Kutadgu Bilig'de Şimdiki Zaman. Türk Dili. 545: 464-471.
370. Şener, İ. Kutadgu Bilig'de Felsefi Kavramlar. Akdeniz Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
371. Yakubov, A. Kutadgu Biligda Davlatçilik Konceptijasi. Taşkent: Abdulla Kodirij Nomidagi Halk Merosi Naşriyati.



372. Yakup, A. Fu-Le-Zhi-Hui-Yu-Yan-Ming-Ci-De-Xing-Tai-Xi-Tong-Gai-Shu [On the Nominal Morphology of Kutadgu Bilig]. Tu-Jue-Yu-Yan-Yu-Wen-Hua-Yan-Jiu [Papers on the Turkic Languages and Culture]. Pekin. 2: 156-169.

1998

373. Davidovich, E. A. The Karakhanids. History of Civilizations of Central Asia. The Age of Achievement: A.D. 750 to the End of the Fifteenth Century. Part One: The Historical, Social and Economic Setting. Eds. M. S. Asimov & C. E. Bosworth. Unesco Publishing. Paris. 4/1: 119-143.
374. Kara, M. Bir Başka Açıdan Kutadgu Bilig. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
375. Madencioğlu, N. Kutadgu Bilig ve Yusuf Has Hacip. Ana Dili. 9: 28-30.
376. Ölmez, Z. K. Kutadgu Bilig’de İkilemeler (2). Bahşi Ögdisi: 60. Doğum Yılı Dolayısıyla Klaus Röhrborn Armağanı. Yayına Haz. J. P. Laut & M. Ölmez. Simurg. Freiburg/İstanbul: 235-260.
377. Ünal, M. Kutadgu Bilig ve Divanü Lügat-it Türk’deki Halk İnanışlarına Fenomenolojik Bir Bakış. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi. 114: 215-224.
378. Yıldırım, T. Kutadgu Bilig’de İsim Çekim ve Yapım Ekleri. Niğde Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı. Niğde. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
379. Yusif Balasagunlu. Qutadqu Bilig. Tercüme: H. R. Ulutürk. Bakü: Kençlik.
380. Yūsuf Khass-Hājib. Beneficent Knowledge. Translated into English by W. May. Moskova-Bişkek: Kyrgyz Branch of the International Centre “Traditional Cultures and Environments”.

1999

381. Abdurehim, K. Ahmet Ziyaâ ve Yusuf Has Hacip. Şincang İctimaâ Penler Tetkikati.
382. Abdüşükür, M. et al. Kutadgu Bilig Hazinesi. Ürümçi: Şincang Universiteti Neşriyatı.
383. Akgün, M. Kutadgu Bilig’te Ahlak. Felsefe Dünyası. 23: 99-144.

384. Artıkbayev, K. Cusup Balasagın Cana Mahmud Kaşkardın Murastarı. Bişkek: Okuu Kuralı.
385. Balcı, C. Destanlardan Kutadgu Bilig’te Türk Devlet Geleneği. İnönü Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Malatya. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
386. Bergil, M. S. Kutadgu Bilig’deki Hint Etkisi [1]. Bilim ve Ütopya. 55: 64-65.
387. Bergil, M. S. Kutadgu Bilig’deki Hint Etkisi [2]: Akıbet ile Durga-Kali. Bilim ve Ütopya. 59: 58-59.
388. Bergil, M. S. Kutadgu Bilig’deki Hint Etkisi [3]: Köni Olan Törü ile Uma ya da Şakti Bütünlüğü. Bilim ve Ütopya. 61: 54-55.
389. Durgut, H. Karahanlı ve Harezmi Türkçesi Eserlerinde İsmi Hâlleri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Çanakkale. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]
390. Ekber, K. Kutadgu Bilik Tetkikatiga Dair İkki Egiz Gep. Ulug Abide Kutadgu Bilik. Ürümçi: Şıncang Helk Neşriyatı.
391. Ergüzel, M. Kutadgu Bilig’de Medeni Hayata Yönlendirmeler [1]. Türk Edebiyatı Dergisi. 309: 49-51.
392. Ergüzel, M. Kutadgu Bilig’de Medeni Hayata Yönlendirmeler ve Eğitim Unsurları II. Türk Edebiyatı Dergisi. 313: 37-39.
393. Erşidin, T. Kutadgu Bilik’tiki Tebiyy Penge Dair Bilimler. Ürümçi: Şıncang Helk Neşriyatı.
394. Hewir, S. Yüsüp Has Hacipniñ Dunya Karişi. Ürümçi: Şıncang Helk Neşriyatı.
395. Memtimin, Y. et al. Ulug İlmi Abide Kutadgu Bilig (Bildiriler). Ürümçi: Şıncang Halk Neşriyatı.
396. Nalbant, B. Ö. Kutadgu Bilig’deki Özne ve Nesnelere Yapısal İncelemesi. Pamukkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Denizli. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
397. Nalbant, M. V. Kutadgu Bilig’de Zarf Tamlayanları ve Bunların Derin Yapısı. Pamukkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Denizli. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]

398. Ömer, A. & İ. Tömür. Kutadgu Bilik'tiki Rubailar. Ürümçi: Şincang Helk Neşriyatı.
399. Önler, Z. Kutadgu Bilig'de Organ Adlarıyla Kurulan Deyimler. 3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı 1996. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 841-862.
400. Önler, Z. Kutadgu Bilig'de Yer Alan Deyimler. Türk Dilleri Araştırmaları. 9: 119-187.
401. Önler, Z. Türkçede Bügü-Bilge, Ârif-Âlim, Bilge-Bilgin Kavramları. Türk Dili. 571: 595-601.
402. Tahircan, M. Kutadgu Bilik Tetkikati Hekkide Umumi Bayan. Ulug Abide Kutadgu Bilik. Ürümçi: Şincang Helk Neşriyatı.
403. Tohliyev, B. Kutadgu Bilig Poetikası (Kızıl Renk Remzine Dair). 3. Uluslararası Türk Dil Kurultayı 1996. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 1151-1156.
404. Yakup, A. Fu-Le-Zhi-Hui-Yu-Yan-De-Yu-Yin-Xi-Tong-Gai-Shu [Kutadgu Bilig'in Sesbilgisi]. Geng Shimin Xian-Sheng Qi-Shi-Zhou-Sui-Ji-Nian-Lun-Wenji [Prof. Geng Shimin'in 70. Doğum Yılına Armağan]. Pekin: 44-60.

2000

405. Abduşükür, M. E. Kutadgu Bilik Hezinisi. Ürümçi: Şincang Ünivirsititi Neşriyatı.
406. Deniz, S. Kutadgu Bilig ve Türk Mesnevî Edebiyatındaki Yeri. Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi. 1: 23-38.
407. Eraliyev, Z. Yusup Balasagun: Okuu Kuraly. Bişkek: Kyrgyz Mamlekettik Uluttuk Universiteti.
408. Gülensoy, T. Kutadgu Bilig Bibliyografyası. Türk Dili. 586: 371-377.
409. Kavuncu, M. Kutadgu Bilig'de Toplum Felsefesi. Türk Kültürü. 444: 229-238.
410. Kayumov, A. Literature of the Turkic Peoples. History of Civilizations of Central Asia. The Age of Achievement: A.D. 750 to the End of the Fifteenth Century. Part Two: The Achievements. Eds. M. S. Asimov & C. E. Bosworth. Unesco Publishing. Paris. 4/2: 379-382.

411. Kayumov, A. Qadimgi Yazma Yadgorliklar: Avesto, Zand Kitoblari, Sugd Falsafiy-Ahlokiy Yazma Yadgorliklari, Turkiy Matnnavislik Tarihi. Taşkent: Yazuvçi.
412. Kazmaz, S. Hukuk ve Devlet Yönetimi Açısından Kutadgu Bilig (Kutadgu Bilig Üzerine Hukuki Bir İnceleme). Ankara: Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
413. Kula, O. B. Kutadgu Bilig'de Hukuk Devleti ve Sosyal Devletin Olası Düşünsel Kökleri. Sosyal Demokrat Değişimi. 17: 57-70.
414. Kutlar, F. S. Mesnevî Nazım Şekline Genel Bir Bakış ve Türk Edebiyatında Mesnevî Araştırmalarıyla İlgili Bir Kaynakça Denemesi. Türkbilig. 1: 102-157.

2001

415. Arslan, A. et al. Kutadgu Bilig İstistikisi. Ürümçi: Şincang Üniversitesi Neşriyatı. [Tanıtması için bk. Goca 2004]
416. Çağbayır, Y. Kutadgu Bilig (Mutluluk Bilgisi)-Günümüz Türkçesi ile. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
417. Çetinkaya, B. Kutadgu Bilig'deki Deyimlerin Semantik ve Sentaktik İncelemesi. Afyon Kocatepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Afyonkarahisar. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
418. Şahin, H. Kutadgu Bilig'de Tasviri Fiiller. Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi. 2: 95-105.
419. Yılmaz, G. Kutadgu Bilig'de ve Kutadgu Bilig Öncesinde Devlet Düşüncesi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]

2002

420. Akyüz, H. Kutadgu Bilig'de Sosyo-Pedagojik ve Siyasal Söylem. Erzurum: Eser Ofset. [Tanıtması için bk. Sönmez 2004]
421. Asker, R. Kutadgu Bilig Poemasının Leksikası. Dede Qorqud Toplusu. 2/4: 34-36.

422. Asker, R. Qutadgu Bilig Poemasının Orta Asiya’da, Azerbaycan’da ve Çin’de Tetkiki Tarihinden. Filologiya Meselelerine Dair Tematik Toplu. 3-4/22-23: 95-100.
423. Asker, R. Qutadgu Bilig’de Adlar. Şarkşinaslığın Aktüel Problemleri. Prof. Vasim Memmedaliyevin Yubileyine Hesr Edilmiş Respublika Elmi Konfransının Materialları. Bakü: 136-139.
424. Asker, R. Qutadgu Bilig’de İsmın Hal Kategoriyası. Qafqaz Universitetinin Elmi Eserleri. 10: 31-41.
425. Asker, R. Qutadgu Bilig’de İsmın Kemiyet Kategoriyası. Bakı Universitetinin Elmi Eserleri. 4: 28-32.
426. Bilgin, A. İlk Müslüman Türk Devletlerinde Kültür ve Medeniyet: Karahanlılar (840-1212). Yeni Türkiye. 43: 445-453.
427. Caner, C. Kutadgu Bilig’de Türk Yönetim Felsefesi. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi. 137: 139-14.
428. Dankoff, R. Yūsuf Khāss Hadjib. The Encyclopaedia of Islam: New Edition. Leiden. 11: 359a-360a.
429. Doğan, N. Kutadgu Bilig’in Devlet Felsefesi I. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 12: 127-158.
430. Doğan, N. Kutadgu Bilig’in Devlet Felsefesi II. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 13: 77-94.
431. Filiz, Ş. Kutadgu Bilig Etiğinde İnsan: Eleştirel bir Yaklaşım. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi. 14: 251-270.
432. Kaçalın, M. “Kutadgu Bilig” Maddesi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. Ankara. 26: 478a-480b. [Arat 1955’in gözden geçirilmiş hâli]
433. Kandır, M. Kutadgu Bilig’e Göre Türklerde Devlet Yönetimi. Yeni Türkiye. 45: 7-18. [Ayrıca krş. Kandır 1987]
434. Mert, O. Kutadgu Bilig’de Hâl Kategorisi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı. Erzurum. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]
435. Nalbant, M. V. Kutadgu Bilig’de Kısaltma Grupları. Türkbilig. 3: 53-62.
436. Oda, J. Hangisi Karahanlıların Kökeni, Uygurlar mı Yoksa Karluklar mı? Türkler. Ed. H. C. Güzel et al. Yeni Türkiye Yayınları. Ankara. 2: 255-259.

437. Önler, Z. Kutadgu Bilig’de İktidar Kavramı ve Siyaset Anlayışı. Türkler. Ed. H. C. Güzel et al. Yeni Türkiye Yayınları. Ankara. 5: 174-186.
438. Özden, H. Kutadgu Bilig’de Ahlak Kavramı ve Tıp Etiğine Katkısı. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Deontoloji Anabilim Dalı. Eskişehir. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]
439. Pekolcay, N. Kutadgu Bilig Işığında Türk Düşüncesi. Yeni Türkiye. 46: 9-15.
440. Scharlipp, W.-E. Moderne uigurische Bearbeitungen einiger karachanidischer und tschagataischer Werke: ‘Divan Lugat at-Turk’, ‘Kutadgu Bilig’ und ‘Baburname’. Central Asiatic Journal. 46/1: 128-137.
441. Şener, H. İ. Karahanlılarda Dil ve Edebiyat. Türkler. Yeni Türkiye Yayınları. Ankara. 5: 784-792.
442. Temizsoylu, Y. Ş. Kutadgu Bilig’de İsim Yapımı. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı. Ankara. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
443. Tenişev, E. R. Kutadgu Bilig ve Altun Yaruk. Çev. H. Hacıoğlu. İlmi Araştırmalar. 14: 221-230.
444. Türker, S. Fikrî Muhtevâsî İçerisinde Kutadgu Bilig’in Kültür ve Medeniyet Tarihimizdeki Yeri. Kutadgubilig: Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi. 1: 14-28.
445. Umay-Türkeş, G. Türk Kültürünün Değerlendirilmesi ile İlgili Bir Öneri ve Kültür Değiştirme Alanında Önemli Bir Örnek: Kutadgu Bilig. Türkler. Yeni Türkiye Yayınları. Ankara. 3: 811-818.
446. Yakut, E. Eski Türklerde Hukuk. Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. 1/3: 401-426.
447. Yılmaz, G. Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig Hakkında Ön Bilgi. Kutadgubilig: Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi. 1: 8-13.
448. Yurdakök, M. Kutadgu Bilig’de Sağlık ile İlgili Bilgiler. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Bilgisi. 45: 290-292.

- 449.** Abik, D. Kutadgu Bilig’de Zamirlerin Ayrılma Hali. Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu 2003 Mustafa Canpolat Armağanı. Haz. A. Ata & M. Ölmez. Sanat Kitabevi. Ankara: 25-39.
- 450.** Asker, R. Kutadgu Bilig (Araştırma-Monografi). Bakü: Elm Neşriyat.
- 451.** Asker, R. Kutadgu Bilig. Bakü: Elm Neşriyatı.
- 452.** Asker, R. Kutadgu Bilig’in Dili ve Kelime Hazinesi Üzerine. Kutadgubilig: Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi. 4: 283-298.
- 453.** Asker, R. Kutadgu Bilig’le İlgili Yanlış Yorumlar. Prof. Dr. Mehmet Saray’a Armağan. İstanbul: 117-123.
- 454.** Asker, R. Gutadgu Bilig: Türk Edebiyatındaki Mövkeyi. Dede Qorqud Jurnalı. 2/7: 96-102.
- 455.** Asker, R. Qutadgu Bilig’de Evezlik [Zamirler] (Kitabi-Dede Qorqud’la Mükayesede). Heyder Aliyev ve Azerbaycan Filologiyası. BDU Neşriyat. Bakü: 239-248.
- 456.** Asker, R. Qutadgu Bilig’de Sıfat. Tetkikler 2. AMEA Nesimi adına Dilçilik İnstitutu. Bakü: 117-124.331.
- 457.** Asker, R. Kutadgu Bilig’de Devlet Yöneticileri. Beynelxalq Konfransın Materialları. Bakı: 288-291.
- 458.** Bayraktar, S. Kutadgu Bilig’de Bulunma Hâli Ekinin Fonksiyonları. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1999: 9-25. [Ayrıca krş. Bayraktar 1991]
- 459.** Durmuş, O. Karahanlı, Harezmi ve Kıpçak Türkçesinde Arapça Öğeler. Trakya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı. Edirne. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
- 460.** Fu-Le-Zhi-Hui [Kutadgu Bilig]. [Çev.] H. Guanzhong et al. Pekin: Milletler Neşriyatı.
- 461.** Günşen, A. Kutadgu Bilig ve Divanü Lügati’t-Türk’te Rüşvet. Diriozler Armağanı: Prof. Dr. Meserret Dirioz ve Haydar Ali Dirioz Hatıra Kitabı. Haz. M. F. Köksal & A. N. Baykoca. Bizim Büro Basımevi. Ankara: 185-194.

462. Gyarmati, İ. An Enigmatic Turkic Planet Name. *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae*. 56/1: 81-86.
463. Kaşğarlı, M. Karahanlı Devri Türk-İslam Edebiyatının Ünlü Temsilcisi Yusuf Has Hacip ve Onun Kutadgu Bilig Adlı Eseri. *Türk Kültürü*. 483-484: 294-312.
464. Kazmaz, S. Kutadgu Bilig ve Dünya Medeniyeti. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Bülteni*. 50: 61-72.
465. Oda, J. Karahanchō no kigen wa Karurukuzoku ka Uiguruzoku ka [Hangisi Karahanlıların Kökeni, Uygurlar mı Yoksa Karluklar mı?]. *Aidai Shigaku*. 12: 1-41. [Türkçe versiyonu için bk. Oda 2002]
466. Önler, Z. Kutadgu Bilig’de Ög ve Ukuş Kavramları. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Sempozyumu 2003 Mustafa Canpolat Armağanı*. Haz. A. Ata & M. Ölmez. *Sanat Kitabevi*. Ankara: 153-160.
467. Reyhan, K. Kutadgu Bilig ve Uygur Kültürü. *Hohut: İç Moğul Halk Neşriyatı*.
468. Sadıkov, K. Kutadgu Bilig’de Geçen Bayat Adı Birle Kelime Öbeği Üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 21: 19-24.
469. Zieme, P. Indische Wörter in nichtbuddhistischen alttürkischen Texten. *Indien und Zentralasien: Sprach und Kulturkontakt. Vorträge des Göttinger Symposions vom 7. bis 10. Mai 2001*. Ed. by S. Bretfeld & J. Wilkens. *Harrassowitz Verlag*. Wiesbaden: 153-163.

2004

470. Anıl, A. Y. Kutadgu Bilig’de Kadın. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*. 32: 91-99.
471. Asker, R. Yusif Balasagunlu’nun Qutadgu Bilig Poemasında Adlar (Azerbaycan Dili ile Mukayesede). *Bakü Devlet Üniversitesi*. Bakü. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]
472. Ata, A. Karahanlı Türkçesinin İlk Eseri. *Türk Dilleri Araştırmaları*. 14: 95-102.
473. Canpolat, M. Günümüzde Kutadgu Bilig ve Divanü Lugati’t-Türk. *Türk Dilleri Araştırmaları*. 14: 31-34.

474. Demirtaş, A. Kutadgu Bilig'deki Hükümdar Küntogdı Tipine Göstergebilimsel Açından Bir Yaklaşım Denemesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*. 15: 161-174.
475. Elçioğlu, Ö. & H. Özden. Common Thoughts of Socrates and Yusuf Khass Hajib on Wisdom and Virtue. *The International Society for the History of Islamic Medicine*. 3: 20-25.
476. Erdal, M. *A Grammar of Old Turkic*. Leiden-Boston: E. J. Brill.
477. Goca, A. "Arslan, A. et al. Kutadgu Bilik İstistikisi. Ürümçi: Şincang Üniversitesi Neşriyatı". *Türk Dilleri Araştırmaları*. 14: 203-206. (Tanıtma)
478. Isakov, K. Kutadgu Bilig'deki Estetik Düşünceler. *Bilge Dergisi*. 41: 79-82.
479. Ölmez, M. Çağdaş Türk Dillerinde Kutadgu Bilig Çevirileri. *Türk Dilleri Araştırmaları*. 14: 103-126.
480. Önler, Z. Kutadgu Bilig Üzerine Notlar. *Türk Dilleri Araştırmaları*. 14: 79-94.
481. Özçelik, D. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Siyasetnamelerin Yeri ve Önemi (Kutadgu Bilig ve Siyerü'l-Müluk Örnekleri). Selçuk Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İlköğretim Anabilim Dalı. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı. Konya. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
482. Özmen, M. Divanü Lügati't-Türk'te ve Kutadgu Bilig'de Aymak Fiiliyle Kurulan Dolaysız Anlatım Cümleleri Üzerine. *Türk Dilleri Araştırmaları*. 14: 67-77.
483. Sertkaya, O. F. Kutadgu Bilig'deki Dörtlükler Üzerine. *Türk Dilleri Araştırmaları*. 14: 57-66.
484. Sönmez, S. Kutadgu Bilig'de Sosyopedagojik ve Siyasal Söylem Adlı Eser Münasebetiyle. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. 11/24: 267-278.
485. Toparlı, R. XI.-XII. Yüzyıl. Türk Dünyası Ortak Edebiyatı. *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. Ankara. 4: 154-165.
486. Tuhliyev, B. Voprosı Poetiki Kutadgu Bilig Yusufa Has Haciba. Taşkent: Asr Matbuot.

487. Türk, V. Kutadgu Bilig Örneği ile Türkçede Ana Yardımcı Fiil er-. 5. Uluslararası Türk Dil Kurultayı 2004. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara. 2: 2993-3006.
488. Yılmaz, B. Kutadgu Bilig'ten Seçmeler. İstanbul: Karanfil Yayınları.

2005

489. Abik, D. Kutadgu Bilig'deki Çergüçi ve Çergüle- Üzerine. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 14/2: 1-12.
490. Altınöz, Y. Yûsuf Has Hâcib'in Kutadgu Bilig'i ve Nizâmü'l-Mülk'ün Siyâsetnâme'si Işığında Türk Hâkimiyet Anlayışı. Fırat Üniversitesi. İlahiyat Fakültesi. İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı İslâm Tarihi Bilim Dalı. Elazığ. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
491. Asker, R. Yusif Balasagunlu'nun Qutadgu Bilig Eseri. Türkologiya Kafedrasının Magistr Pillesi İçin Fenn Programları. Bakü Üniversitesi Neşri. Bakü: 139-143.
492. Bayraktar, F. S. Kutadgu Bilig'de İkilemeler. Alatoo Üniversitesi "Yusuf Has Hacib ve Fikirleri" Sempozyumu. Kırgızistan-Bişkek.
493. Demirbilek, S. Kutadgu Bilig'de At Kültürü. Milli Folklor. 68: 134-138.
494. Doğan, L. Kutadgu Bilig'den Hareketle Çağdaş Türk Lehçelerinde Arapça Alıntı Kelimeler Üzerine Bir Karşılaştırma. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 7/2: 46-72.
495. Feyzioğlu, N. Geçiş Döneminin Kutadgu Bilig'deki Yansımaları Üzerine Bir Değerlendirme. Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi. 12: 151-165.
496. Güzel, A. Birey, Toplum, Devlet İlişkisi ve Kutadgu Bilig. Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı. İzmir: 357-362.
497. Kaşgarlı, M. Karahanlı Devresi Türk-İslam Edebiyatının Ünlü Temsilcisi Yusuf Has Hacib ve Onun Kutadgu Bilig Adlı Eseri. TİKA I. Uluslararası Türkoloji Sempozyumu (31 Mayıs-4 Haziran 2004, Kırım-Ukrayna). Haz. İ. Aydoğan & Z. Yüksel. Simferepol: 155-163.
498. Öztürk, F. Kutadgu Bilig'de Bitki Adları. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi. VI/1: 201-208.

499. Samoyloviç, A. N. Tyurkskoye Yazıkoznaniye: Filologiya Runika. Sost. i otv. red. G. F. Blagova. Moskva: Izdatyel'skaya Firma "Vostoçnaya Literatura" RAN.
500. Sertkaya, O. F. Kutadgu Bilig (Knowledge Befitting a Ruler) of Yusuf of Balasagun. Turks: a Journey of a Thousand Years, 600-1600. London: 384-385.
501. Tang, L. A History of Uighur Religious Conversions (5th-16th Centuries). Asia Research Institute Working Paper Series, No. 44.
502. Toprak, F. Türklerde Kozmoloji Bilgisi ve İslam Sonrası Metinlerde Geçen Yıldız-Gezegen İsimlerinin Etimolojisi. TİKA I. Uluslararası Türkoloji Sempozyumu (31 Mayıs-4 Haziran 2004, Kırım-Ukrayna). İ. Aydoğan & Z. Yüksel. Simferepol: 20-28.
503. Yıldız, M. Kutadgu Biligde Kıl- Yardımcı Fiilinin Fiil+Fiil Şeklinde Kurulan Birleşik Fiil Yapılarındaki Kullanımı Üzerine. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 13: 419-423.

2006

504. Acındı, Ö. Siyasetname ve Kutadgu Biligde Halk Anlayışı. Niğde Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Niğde. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
505. Aygün, V. Kaşgarlı Mahmud, Balasagunlu Yusuf ve Nizamü'l-Mülk'e Göre Türk Ordusu. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
506. Boz, E. Kutadgu Bilig'de Kü. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi. 6/2: 289-296.
507. Durmaz, G. Kutadgu Bilig'de Zahid. Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 11: 191-211.
508. Eker, S. Kutadgu Bilig'de (teñri 'azze ve celle ögdisin ayur) Türkçe İslami Terimlerin Kaynakları Üzerine. Bilig. 38: 155-174.
509. Eker, S. Yusuf Has Hacib: Kutadgu Bilig (1069). Türk Edebiyatı Tarihi. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara. 1: 193-199
510. Gülsevin, G. Kutadgu Bilig Türkçesinden Anadolu Ağızlarına. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 20: 109-121.

511. Jüsip Has Balasagun. Kutty Bilik: Köne Türk Tilinen Avdargan, Algisözi Men Gılımı Tüsinikterin Jasıp, Baspaga Dajnındagan Akın, Edebiyet Sınışısı Askar Kurmaşulı Yegevbay. Almatı: Ölke.
512. Kocasavaş, Y. Kutadgu Bilig’de Eğitim ve Öğretim Anlayışı. Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi. 3/2: 53-66.
513. Nalbant, M. V. Türkçede Tarihi Türk Dili Alanında Fonksiyon Değiştirmeye Bir Örnek: Tut- Fiili. Bilig. 38: 137-148.
514. Nazir, B. Yusuf Has Hacib’in Kutadgu Bilig ve Osmanlı Devlet Adamlarından Defterdar Sarı Mehmet Paşa’nın Nesayihü’l-Vüzera’sında Devlet Adamları Tiplenmeleri: Hükümdar ve Vezir. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 12: 117-124.
515. Önler, Z. Divânü Lügâti’t-Türk ve Kutadgu Bilig’de Tıp Terimleri. Kebikeç. 22: 135-150.
516. Öztürk, F. Kutadgu Bilig’de Bitki Adları. Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi. 6: 201-208.
517. Paçacıoğlu, B. VIII-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı. Ankara: Bizim Büro Yayınları.
518. Sarı, M. Karahanlı Türkçesinde Büyüklük ve Küçüklüğün Dile Yansımaları. I. Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri (26-27 Eylül 2006, Bilkent Üniversitesi). Ankara: 393-399.
519. Taş, İ. Kutadgu Bilig’de Z’leşme. Selçuk Üniversitesi. Fen-Edebiyat Fakültesi. Edebiyat Dergisi. 16: 103-116.
520. Turdubayeva, N. Balasagın Cana Anın Kutadgu Bilig Dastanı (Dastanın İzilenişi Cana Kotormoloru). Bişkek: Biyiktik.
521. Yılmaz, G. Kutadgu Bilig’de Devlet Fikri. Kutadgubilig: Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi. 9: 75-98.
522. Yusuf Balasaqunlu. Qutadğu Bilig: Xöşbextliye Aparan Élm. Türkiye ve Özbek Türkçesinden İstifade Étmekle Xaqaniyye Türkcesinden Çevirenler: K. Veliyév & R. Esker. Bakı: Avrasiya Press.
523. Yusuf Has Hacib. Kutadgu Bilig. Çev. R. R. Arat. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
524. Yusuf Has Hacib. Kutadgu Bilig. Haz. D. Elkatip & H. Develi. İstanbul: Alkım Yayınevi.

525. Yusup Has Hajip. Kutadgu Bilik: Hazirqi Zaman Uygur Tilidiki Neşriy Yeşmisi. Pekin: Milletler Neşriyati.

2007

526. Ata, A. Türk Dilinde Esmay-ı Hüsna. IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri 2000. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara. 1: 131-153.
527. Bağdatlı, Ö. Kutadgu Bilig’de Devlet ve Adalet İlişkisi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Felsefe Anabilim Dalı. İstanbul. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
528. Bozkaplan, Ş. A. Kutadgu Bilig’deki Hayvan Adları Üzerine Bir İnceleme. Turkish Studies. 2/4: 1110-1118.
529. Cunbur, M. Yusuf Has Hacib. Türk Dünyası Ortak Edebiyatı: Türk Dünyası Edebiyatçıları Sözlüğü. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara. 7: 665a-b.
530. Çetin, E. Kutadgu Bilig’de Ne Soru Sözcüğü ve Kullanımları. Kazakistan ve Türkiye’nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslar Arası Sempozyumu Bildirileri. Almatı: 437-444.
531. Gülsevin, G. Kutadgu Bilig’in Dilinde Lehçelerin Özellikleri: Denk Çiftler. Turkish Studies. 2/2: 276-299.
532. İneyet, A. Divanü Lûğat it Türk’te Geçen Çin ve Maçın Adı Üzerine. Turkish Studies. 2/4: 1174-1184.
533. Kartal, A. Eski Türk Edebiyatında Mesnevî. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi. 5/10: 353-432.
534. Özden, H. Kutadgu Bilig’de Ahlak Kavramı ve Tıp Etiğine Katkısı. Ankara: Ötüken Neşriyat. [Ayrıca krş. Özden 2001]
535. Şahin, M. Sirâcu’l-Mülûk, Ahkâmü’s Sultaniyye, Siyâset-Nâme ve Kutadgu Bilig’e Göre Hükümdar Dışındaki Üst Düzey Devlet Görevlilerinin Karşılaştırılması. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tarih Anabilim Dalı. Tokat. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
536. Tahir, T. Y. Kutadgu Bilik Tetkikati. Ürümçi: Şincang Uniwversiteti Neşriyati.
537. Taş, İ. Kutadgu Bilig’in Söz Varlığından Örnekler. Akademik Araştırmalar Dergisi. 4: 231-244.

538. Teres, E. Karahanlı Türkçesinde Askerlikle İlgili Bazı Terimler Üzerine (2). *Turkish Studies*. 2/4: 1185-1192.
539. Yusuf Has Hacib. *Kutadgu Bilig: (el-İlmi'l-Mübarek)*. Terceme: M. K. Emin [Türkistani]. Mekke: Matabiu Bahadır.

2008

540. Abdirazakov, A. Cusup Balasagin Cana Anın Kutadgu Bilig Dastanı: Okuu Kuralı. Bişkek: Cusup Balasagin Atın, Kırg. Ulut, Un-Ti.
541. Bağdatlı, Ö. Kutadgu Bilig Bibliyografyası. *Kutadgubilig: Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*. 14: 157-183.
542. Bağdatlı, Ö. Kutadgu Bilig'de Devlet ve Devletin Amacı. *Kutadgubilig: Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi*. 13: 43-64.
543. Canaydarov, O. Cusup Balasaguni, İstoriya, Liçnost', Vremya. Almatı: Aruna.
544. Chen, Q. Fu-Le-Zhi-Hui: Gu-Wei-Wu-Er-Ren-De-Jian-Kang-Zhi-Hui. Pekin: She-Hui-Ke-Xue-Chu-Ban-She.
545. Çevik, Z. Atatürk'ün Devlet Adamlığı Özelliklerinde Kutadgu Bilig'den İzler. *Turkish Studies*. 3/2: 209-118.
546. Durmaz, G. Kutadgu Bilig'de ve Bağdatlı Ruhi Divanı'nda Zahid. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14: 189-214.
547. Durmaz, G. & Ercan, Ö. Patient, Illnes and Physician in Kutadgu Bilig. *Journal of the International Society for the History of Islamic Medicine*. 6-7: 75-80.
548. Ekrem, E. Çin'de Divânü Lügât-it Türk İle İlgili Araştırmalar. *Türkbilig*. 15: 53-63.
549. Eliphan, M. Kuttı Biliktegi Kut Dep Bakıt Sırı. *Tyurkologiya*. 5-6 [37-38]: 33-40.
550. Gözütok, A. Yusuf Has Hacip ve Kutadgu Bilig. *Ekev Akademi Dergisi*. 34: 357-371.
551. Güner, G. Karahanlı Türkçesinde Fiil. Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Edebiyatı Bölümü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Türk Dili Bilim Dalı. Kayseri. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]

552. Kaçalin, M. S. Yûsuf Hâs Hâcib: Kutadgu Bilig Metin. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. [E Kitap].
553. Kamçiyeva, M. Kutadgu Bilig'e Göre Devlet ve Halk İlişkisi. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tarih Anabilim Dalı. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
554. Kulzhanova, B. Kâşgarlı Mahmud'un Divânü Lugâti'tTürk ve Yusuf Balasagunî'nin Kutadgu Bilig Eserlerindeki Öğüt Verici Sözler. Rize Üniversitesi Uluslararası Kâşgarlı Mahmud Sempozyumu Bildirileri (17-19 Ekim 2008, Rize). Rize Üniversitesi Yayınları. Rize: 103-109.
555. Kut, G. Divan Edebiyatında "Adl ve Adalet" Üzerine Klişeler. Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi. 1: 191-204.
556. Önler, Z. Kutadgu Bilig'de Toplumsal Kabul ve Geleneklerden Yansımalar. Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 15: 441-455.
557. Özden, H. & Ö. Elçioğlu. Sample from 11th Century: Kutadgu Bilig and the Four Principles of Bioethics. Iranian J Publ Health. 37/2: 112-119. [Ayrıca krş. Özden 2001]
558. Sarıca, B. Kutadgu Bilig'de Komutan ve Ordunun Nitelikleri. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. 15/37: 87-105.
559. Taş, İ. Ana Altayca Gövdesonu Ünlülerinin Kutadgu Bilig'deki İzleri. Turkish Studies. 3/1: 355-366.
560. Tuğral, O. Kutadgu Bilig ve Siyasetname'de Devlet Anlayışı. Niğde Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tarih Bölümü. Tarih Anabilim Dalı. Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı. Niğde. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
561. Üşenmez, E. Karahanlı Eserlerinde Yazım Farklılıkları Hakkında. Balkan Türkoloji Araştırmaları Merkezi Türklük Bilgisi Dergisi. 9: 82-88.
562. Üşenmez, E. Karahanlı Eserlerindeki Sözvarlığı Hakkında. Akademik İncelemeler Dergisi. 3/1: 247-253.

563. Abik, A. D. Kutadgu Bilig ile Yunus Emre Divan'ında ked > key Kelimesi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. I. Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildiri Kitabı (8-10 Ekim 2008). Haz. N. Sağlam et al. Aksaray Üniversitesi Yayınları. Aksaray: 63-73.
564. Abik, D. Kutadgu Bilig'de Hayvan Adları. *Journal of Turkish Studies*. 33/1: 1-32.
565. Ayazbekova, A. Kutadgu Bilig'deki Birleşik Fiiller ile Karşılaştırılması. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türkoloji Anabilim Dalı. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
566. Berbercan, M. T. Kür Kelimesi Üzerine Yapı ve Anlam Bilgisi Yönünden Görüşler. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 25: 171-182.
567. Böler, T. Kutadgu Bilig'de Ahlaklılık, Soyluluk ve Seçkinlik İfade Eden Sözler. *Turkish Studies*. 4/3: 397-418.
568. Çavuşoğlu, A. Kıyafet İlmî ve Kutadgu Bilig'de Kıyafet İlmî/Fizyonomi İzleri. *Bilimname*. 17: 293-302.
569. Dilçin, C. XI. Yüzyıl Türk Şiiri ve Aruz. II. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Bilgi Şöleni Bildirileri (28-30 Mayıs 2008, Ankara), Kâşgarlı Mahmud ve Dönemi. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 129-140.
570. Egewbayev, A. Eski Türk Edebiyatı Mirasındaki Mitolojik ve Halk Kültürleri ile İlgili Akımlar, Tarihî ve Toponomik Efsaneler, Adlandırmalar. II. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Bilgi Şöleni Bildirileri Kâşgarlı Mahmud ve Dönemi (28-30 Mayıs 2008, Ankara). Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 62-71.
571. Göksu, E. Kutadgu Bilig'e Göre Türk Savaş Sanatı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2/6: 266-281.
572. Gülsevin, G. XII. Yüzyıla Kadarki Ortak Türk Yazı Dili. Ahmet Yesevi Üniversitesi III. Uluslararası Türkoloji Kongresi (18-20 Nisan 2009), Ortak Dil, Tarih ve Alfabe Oluşturma Sürecinde Geçmişten Geleceği Türkolojinin Meseleleri. *Türkistan*: 78-84.
573. Güner, G. Karahanlı Türkçesinin Tasvir Fiillerine Genel Bir Bakış. *Akademik Araştırmalar Dergisi*. 39: 218-238.

574. Güneş, C. D. Kutadgu Bilig’de Yüz ve Etik ilişkisi. *Türk Yurdu*. 265: 58-61.
575. Hebibulla, N. İctimaiy Tilşunaslık Nuktısıdın ‘Kutadgu Bilik’ Üstide Deslepki İzdiniş. *Sincang İctimaiy Penleri*. 4: 133-140.
576. Karabeyoğlu, A. R. Divânü Lugâti’t-Türk’ün Söz Varlığının Semantik Mukayesesi Üzerine. *Akademik Araştırmalar Dergisi*. 39: 157-165.
577. Karimov, K. Kadimgi Turkiy Til Lugati (X-XII asrlar): Devonu Lugoti-t-turk, Kutadgu Bilig va Hibatu-l-hakoyik Asarlari. Taşkent: Mumtoz Söz.
578. Kaymaz, Z. Kutadgu Bilig Hakkında Türkiye’de Yapılan Yayınlar Üzerine Bir Deneme. *Turkish Studies*. 4/3: 1408-1422.
579. Korkmaz, F. Kutadgu Bilig’de Ur- Fiili Üzerine. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. 41: 13-24.
580. Merhan, A. Deskriptive Hilfsverben im Werk Kutadgu Bilig. 30. Deutscher Orientalistentag Freiburg, 24.-28. September 2007. Hrsg. Rainer Brunner, Jens Peter Laut und Maurus Reinkowski. [Online Yayın]
581. Mermer, A. Orta Asya’da İslâmi Dönem ve İlk İslâmi Eserler. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Projesi.
582. Ohlander, E. Enacting Justice, Ensuring Salvation: The Trope of the ‘Just Ruler’ in Some Medieval Islamic Mirrors for Princes. *The Muslim World*. 99: 237-252.
583. Okay, B. Lun Yü ve Kutadgu Bilig’de Devlet Yönetimi. 38. ICANAS Bildirileri (2007). Doğubilim Çalışmaları. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları. Ankara. 3: 307-315.
584. Portlakkaya, T. Bir Siyasetname Olarak Kutadgu Bilig’in Türk Devlet Yönetimindeki Yeri ve Önemi. Dumlupınar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Kütahya. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
585. Şeker, F. M. Tanrı Tasavvuru Açısından Kutadgu Bilig Nasıl Okunabilir? *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 37: 73-92.
586. Tanrıverdi, E. Qedim Türk Menbelerinde Yaşayan Şehs Adları: Orxon-Yenisey Abideeri, Dede Qorqud Kitabı, Manas, Mahmud Kaşğari Divanü Lüğat-it-Türk, Balasağunlu Yusif Xas Hacib Qutadğu Bilig, Alpamış, Defteri-Müfesseli-Eyaleti-Tiflis. Bakı: Nurlan.

587. Taş, İ. Kutadgu Bilig’de Söz Yapımı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
588. Teres, E. Kutadgu Bilig ve Yusuf Has Hacip Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi. İstanbul: Ürün Yayınları.
589. Teres, E. Karahanlı Türkçesinde Askerlikle İlgili Bazı Terimler Üzerine (1). Uluslararası Türklük Bilgisi Sempozyumu (25-27 Nisan 2007, Erzurum). Erzurum: 1055-1061.
590. Toker, İ. Renk Simgeliği ve Din: Türk Kültür Yapısı İçinde Ak-Kara Renk Karşıtlığı ve Bu Karşıtlığın Modern Türk Söylemindeki Tezahürleri Üzerine. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 50/2: 93-112.
591. Üşenmez, E. Özbekistan Yazma Eserler Kütüphanesi. Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi. 6/2: 682-689.
592. Yavuz, K. Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. 36: 137-180.

2010

593. Argunşah, M. et al. Karahanlıca, Harezmiye, Kıpçakca Dersleri. İstanbul: Kesit Yayınları.
594. Aydemir, A. Kutadgu Bilig ve Divanü Lugat-it Türk’te Atasözleri ve Özdeyişler. Balıkesir: Liva Yayınları.
595. Baş, M. K. Kutadgu Bilig’de Ölüm Anlayışı ve Ahiret İnancı. EKEV Akademi Dergisi. 42: 11-12.
596. Clark, L. The Turkic Script and the Kutadgu Bilig. Turcology in Mainz. Ed. by H. Boeschoten & J. Rentzsch. Harrassowitz Verlag. Wiesbaden: 89-106.
597. Çelik, H. S. Kutadgu Bilig’de Halk-Devlet İlişkileri: Karşılaştırmalı Bir Bakış. Türk Dünyası Araştırmaları. 188: 37-51.
598. Çetin, A. Kutadgu Bilig’de Türk Aile Kültüründe Bir Babanın Oğul İmajı ya da Süregiden Bellek/Kültür. Milli Folklor. 11/85: 122-132.
599. Dinar, T. Kül Tigin Abidesi ve Kutadgu Bilig’deki Ortak Fiillerin Tamlayıcı İlişkisi Açısından İncelenmesi. Turkish Studies. 5/3: 1044-1091.
600. Gönen, S. Kutadgu Bilig’den Bir Pencere Aralayabilmek. Erciyes Aylık Fikir ve Sanat Dergisi. 386: 14.

601. Hunkan, Ö. S. “Tamgaç Uluğ Buğra Han” Maddesi. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. Ankara. 39: 558.
602. Önler, Z. Karahanlı Dönemi Metinlerinde İnançla İlgili Türkçe Terimler. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. 16: 187-197.
603. Palabıyık, A. Düşünce Dünyamızı Aydınlatan Hadisler (Kutadgu Bilig ve Atebetü'l-Hakayık Örneği). İzmir: Tibyan Yayıncılık. [Ayrıca krş. Palabıyık 1991]
604. Parlak, H. Artgönderim Unsurlarından Gönderge Yinelenmesinin Kutadgu Bilig'deki Kahramanlar Açısından Değerlendirilmesi. Dil Araştırmaları. 7: 87-106.
605. Parlak, H. Metindilbilimsel Açıda Kutadgu Bilig'in İncelenmesi. Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi. 2010/2: 281-305.
606. Sadıkov, K. Kutadgu Bilig'de Gök Bilimiyle İlgili Tespitler. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi. 42: 33-39.
607. Sadıkov, K. Kutadgu Biligniñ Uygur Yozuvlı Hirot Nushasi. Taşkent: Taşkent Davlat Şarkşunoslık Institutı.
608. Savaran, H. Kutadgu Bilig'de Tanrı ve Özellikleri. İstanbul: Roza Yayınevi.
609. Sertkaya, O. F. Kelime Dağarcığımızdan: Lavaş Sözü Nereden Geliyor? Türk Dili. 703: 39-41.
610. Şeker, F. M. Kutadgu Bilig Tasavvufî Açıda Nasıl Okunabilir? İslam Araştırmaları Dergisi. 24: 25-62.
611. Şeker, F. M. Mistik Bir Coğrafyanın Rasyonelleşme/İslamlaşma Süreci Açısından Kutadgu Bilig Nasıl Okunabilir? Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi. 18: 365-381.
612. Teres, E. Karahanlı Türkçesi ve Eserleri. İstanbul: Ürün Yayınları.
613. Ünal, O. Kutadgu Bilig'de Geçen Yaşsaguçı Kelimesi Üzerine. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. 28: 159-170.
614. Üşenmez, E. Karahanlı Türkçesinin Sözlüğü. İstanbul: Doğu Kitabevi.
615. Vural, H. Kutadgu Bilig'de Dilin Felsefesine Dair Unsurlar. İstanbul Üniversitesi Türk Dili Ve Edebiyatı Dergisi. 43: 131-142.

616. Yavusarslan, P. Türk Dilinin Tarihi Söz Varlığından Örnekler II (Eyeremek < Édermek). Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi. 17/1: 159-176.
617. Yüsüp Has Hajip. Kutadgu Biliktin Ünçiler 1. Qeşqer: Qeşqer Uygur Neşriyatı.
618. Zal, Ü. Kutadgu Bilig Ve Makalat'taki Bazı Ortak Temel Kavramlar Üzerine. Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaşî Veli. Ed. F. Kılıç. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. Ankara: 389-420.

2011

619. Abik, D. Kutadgu Bilig'in Mısır Nüshasında İki Yazım Özelliği. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 25-29.
620. Adalıoğlu, H. H. Bir Siyasetname Olarak Kutadgu Bilig. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 31-44.
621. Akar, H. Kutadgu Bilig üzerine Bazı Düşünceler. Yesevi. 212: 34-35.
622. Argunşah, M. Karahanlı Türkçesindeki Emir Ekleri Üzerine. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 45-60.
623. Arslan, M. Dünya ve Batı Edebiyatı Karşısında Kutadgu Bilig. Sosyoloji Dergisi. 22: 573-581.
624. Ata, H. Kutadgu Bilig'deki Til Erdemin Günümüz Türkçesinde Yansıması. 3. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu (16-18 Aralık 2010, İzmir). Ed. İ. Yazar. İzmir: 110-115.
625. Awgaliy, E. Türkler Çinlilere Neden Tabgaç Derler? Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 69-77.
626. Aydın, M. Kutadgu Bilig'deki Ay-, Ayıt-, Sözle- ve Ti- Fiilleri Bağlamında Eş Anlamlılık Sorunu. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 79-85.

627. Bayar, O. C. Kutadgu Bilig’de Âyet ve Hadisler. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi. 1/1: 105-118.
628. Bayat, F. Kutadgu Bilig’de Orta Çağ Dünya Modeli. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 87-96.
629. Bıçak, A. Kutadgu Bilig’in Teorik Yapısı. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 97-136.
630. Biçer, N. Kutadgu Bilig’deki Farsça Kelimeler Üzerine. 3. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK 2010). Ed. Ö. Ceylan. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları. İstanbul: 1505-1515.
631. Bläsing, U. Qıl Adına Namaz: Bir Gün Adının Tarihçesi. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 137-172.
632. Corga, E. Kutadgu Bilig’de Addan Türemiş Eylemlerin Sözcüksel Görünümlerinin İncelenmesi. Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Türk Dili Bilim Dalı. Eskişehir. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
633. Çiftçi, S. Fundamental Principles of State and Management in Kutadgu Bilig, a Turkish Political Treatise. Euroean Journal ofi Socieal Sciences. 21: 573-583.
634. Çot, D. Kutadgu Bilig’de Mitoloji. Pamukkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Halk Bilim (Folklor) Bilim Dalı. Denizli. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
635. Demirbilek, S. Türklere Kut Kavramı (Kutadgu Bilig Merkezli). Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 181-197.
636. Dönmez, Ö. D. Divanü Lügat’it-Türk ve Kutadgu Bilig’de Geçen İntikam Kelimeleri. Acta Turcica. 5: 234-241.
637. Duman, M. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

638. Eraslan, K. Toplum Bilimci Olarak Yusuf Has Hacib. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 199-200.
639. Erdal, M. Kutadgu Bilig Metni. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 201-208.
640. Ergin, N. Kutadgu Bilig'de Allah İle İlgili Kavram İşaretleri. 3. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK 2010). Ed. Ö. Ceylan. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları. İstanbul: 1493-1504.
641. Ersoy, F. Kutadgu Bilig'in Çuvaşçaya Aktarılan Beyitleri. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 209-227.
642. Erten, M. Kutadgu Bilig ve Diğer Orta Türkçe Metinlerde Utru Kelimesinin Kullanımları Üzerine. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 229-235.
643. Gül, E. Köktürk Ötüken-Uygur'dan Divânü Lügati't Türk ve Kutadgu Bilig'e Anlam Değişmeleri. 3. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK 2010). Ed. Ö. Ceylan. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları. İstanbul: 1517-1520.
644. Güner, G. Kutadgu Bilig'de Geçen Simiş Kelimesi Üzerine Düşünceler. Turkish Studies. 6/2: 467-472.
645. Hamrayeva, D. Kutadgu Bilig'de Uzlet. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 237-244.
646. Hunkan, Ö. S. Kutadgu Bilig'in Yazıldığı Ortam: Turan ve İran Rekabeti. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 245-251.
647. İmin, T. Çin'de Kutadgu Bilig Araştırmaları. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 253-259.

648. İmin, T. Fu Le Zhi Hu: Hui Hu Wen He La Te Chao Ben Yan Jiu [Kutadgu Bilig'in Uygur Harfli Herat Nüshası Hakkında Araştırma]. Zhong Yang Min Zu Da Xue. [Merkezi Milletler Üniversitesi, Uygur Dili ve Edebiyatı Fakültesi]. Pekin. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]
649. İncetahtacı, N. Kutadgu Bilig'deki Alıntı Sözlerin İncelemesi. Gaziantep Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Gaziantep. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
650. Jamal, G. Jusup Balasagındın Kuttuu Bilim Dastanının Kıtayda İzidenişi. Bişkek: Biyiktik.
651. Kaçalın, M. S. Kutadgu Bilig'de Bilge. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 261-266.
652. Karagöz, İ. Kutadgu Bilig'in Sözvarlığındaki (Bazı) Hapax Legomenon (Tek Kullanımlık)lar. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 267-273.
653. Karahan, A. Kaşgarlı Mahmut ve Yusuf Has Hacib'in Eserlerinden Hareketle Karahanlı Devleti Siyasi Üslubuna Bir Bakış. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 275-285.
654. Karahan, L. Kutadgu Bilig'in Fergana Nüshasındaki Satırlı Notlara Dair. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 287-296.
655. Kartallıoğlu, Y. Kutadgu Bilig'teki Uzunluklar. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 297-306.
656. Kasiyeva, A. Kutadgu Bilig'de Baş ile İlgili Metaforların Leksik-Semantik İncelenmesi ve Bunların Türkçe ve İngilizceye Çevirileri. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 307-316.

657. Kasiyeva, A. Stylistic Devices in the Kutadgu Bilig and the Adequacy of their Translation into English (On the Material of English Translation Made by W. May). 38. ICANAS Bildirileri. Dilbilim, Dilbilgisi ve Dil Eğitimi. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları. Ankara. 4: 957-976.
658. Kaya, C. Kutadgu Bilig'den Kaynaklanan Okan Adı Hakkında. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 317-324.
659. King, A. Eastern Islamic Rulers and the Trade with Eastern and Inner Asia in the 10th-11th Centuries. Bulletin of the Asia Institute New Series. 25: 175-185
660. Köroğlu, A. Y. Kutadgu Bilig'de İsim Tamlamalarının İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Gaziantep. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
661. Kuljanova, B. Eski Türk Anıtlarındaki Halk Birliği ve Memleket Bütünlüğü Ülküsü ("Orhon" ve "Kutadgu Bilig" Eserlerine Göre). "Orhun Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl" Konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu (26-29 Mayıs 2010) Bildiriler Kitabı. Ed. Ü. Ç. Şavk. Hacettepe Üniversitesi Yayınları. Ankara. 2: 519-522.
662. Kulzhanova, B. Dede Korkud Öğütleriyle Kutadgu Bilig Benzerliği. Dede Korkut ve Geçmişten Geleceğe Türk Destanları Uluslararası Sempozyumu. Ed. Y. Yeşil. Ankara: 367-374.
663. Kulzhanova, B. R. Kutadgu Bilig'in Esas Aldığı Kaynaklar. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 326-333. [Ayrıca krş. Kulzhanova 2012]
664. Küçükler, M. Kutadgu Bilig'de Geçen Muhasebe Terimlerinin Günümüz Muhasebe Terminolojisi Açısından Analizi. Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İşletme Anabilim Dalı. Muhasebe Finansman Bilim Dalı. Sakarya. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
665. Mahdum, A. N. Kutadgu Bilig'de Vezin ve Kafiye Kullanımı Üzerine. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-

- 27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 379-390.
- 666.** Merhan, A. Kutadgu Bilig’de Yeterlilik Eylemleri. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 391-397.
- 667.** Ölmez, M. Kutadgu Bilig’in Sözvarlığı ve Adakşu ‘Birlikte, Beraber, Yan-yana’ Üzerine. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 399-406.
- 668.** Ölmez, Z. Karahanlı Türkçesi’nin Dil Bilgisi Üzerine Notlar. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 407-413.
- 669.** Önal, S. Kutadgu Bilig ve Mutluluk Ahlakı. Türk Kültürü. 4/2: 193-202.
- 670.** Önler, Z. Kutadgu Bilig’de Toplumsal Kabul ve Geleneklerden Yansımalar. 38. ICANAS Bildirileri. Dilbilim, Dilbilgisi ve Dil Eğitimi. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları. Ankara. 4: 1293-1306.
- 671.** Öz, Ş. Kutadgu Bilig’de Türk Cihan Hâkimiyeti Düşüncesi. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi. 1/1: 19 -35.
- 672.** Özcan, C. Kutadgu Bilig. 3. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK 2010). Ed. Ö. Ceylan. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları. İstanbul: 1463-1465.
- 673.** Özçelik, S. Kutadgu Bilig ve Dede Korkut’ta Ortak Bir Kelime ve Dizinlerde İşlenişi Üzerine. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 425-432.
- 674.** Özkan, N. Kutadgu Bilig’den Günümüze Türkçe Kelimelerde Anlam Olayları. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 433-460.
- 675.** Öztürk, R. Kutadgu Bilig’de Geçen Bayat Kelimesinin Anlamı ve Kavram Alanı. Dil Araştırmaları. 9: 23-34.

676. Sartekin, E. A. Yüsuf Has Hajib: Kutadgu Biliktin Cewherler. Ürümçi: Şinjang Güzel Senetfot Süret Neşriyatı.
677. Savaş, R. Kutadgu Bilig’de Hz. Muhammed. Kültür Coğrafyamızda Hz. Muhammed: Uluslararası Sempozyum (Orta Asya, Kafkasya ve Balkanlar, 7-8 Mart 2009). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. Adapazarı-Sakarya. 1: 19-25.
678. Sertkaya, A. Kutadgu Bilig’in İngilizce Çevirileri. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 461-470.
679. Sugahara, M. Kutadgu Bilig’in Herat (Viyan) Nüshası ve XV. Yüzyıl Türk Dili. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 471-478.
680. Şeker, M. F. Türk Düşünce Tarihi Açısından Kutadgu Bilig. İstanbul: Dergâh Yayınları.
681. Şen, S. Kutadgu Bilig’de Geçen Çomak ‘Müslüman’ Sözü Üzerine. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 479-483.
682. Tabaklar, Ö. Kutadgu Bilig İndeksi’nde Bazı Düzeltme Önerileri. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 485-492.
683. Taş, İ. Kutadgu Bilig’de İndeks’te Yer Almayan İki Sözcük Üzerine. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 493-504.
684. Taş, İ. Ögdülmiş ve Odgurmış’ın Dünya Görüşünde Öne Çıkan İyelik Sorunu. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 505-521.
685. Tezcan, S. Kutadgu Bilig’de Yeni Düzeltmeler. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 523-534.

686. Tilavov, A. Özbekistan’da Kutadgu Bilig Çalışmaları. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 535-539.
687. Tor, G. Yusuf Has Hacib’in Gözüyle Kızlar ve Kadınlar. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 541-552.
688. Turan, F. Kutadgu Bilig’de Sunulan Dünya Görüşünün Kaynakları. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 553-563.
689. Türk, V. Orhun Yazıtlarından Kutadgu Bilig’e Din Dili. Türk Yurdu. 283: 77-82.
690. Üşenmez, E. Kutadgu Bilig (Nemengan/Fergana/Özbekistan) Nüshası. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 565-579.
691. Vardar, K. F. Kutadgu Bilig’de Yer Alan Renk Kavramları. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 581-606.
692. Yakup, A. Kutadgu Bilig’den Satır Arası Kur’an Çevirisine: Karahanlı Türkçesinin Söz Varlığının Art Zamanlı Yansımaları Üzerine Bazı Notlar. İngilizceden Çev. E. Uçar. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 607-614.
693. Yavuz, K. Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig Üzerine Bazı Dikkatler. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 615-632.
694. Yaylagül, Ö. Kutadgu Bilig’deki Olgurmuş-Ögdülmiş Söylemlerinin Pragmatik Gücü. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 633-639.

695. Yerimbertova, A. Kh. The Linguistic Nature of the Relic (XI): Kutadgu Bilig of Yusuf Balasagun. I. Uluslararası Asya Dilleri ve Edebiyatları Sempozyumu (5-6 Mayıs 2011) Bildiri Kitabı. Eds. A. Küçükler & E. Erinç. Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. Kayseri: 317-319.
696. Yıldızlı, M. E. Kutadgu Bilig'de Dünya Metaforu. Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Türk Dili Bilim Dalı. Ankara. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
697. Yiğitoğlu, Ö. Uygur Harfli Kutadgu Bilig'de h'nin Gösterimi. Orta Asya'dan Anadolu'ya Alfabeler (29-30 Mayıs 2007, Eskişehir). Bildiriler. Haz. M. Ölmez & F. Yıldırım. İstanbul: 85-108.
698. Zeidi, M. Kutadgu Bilik Nüshiliridiki Perkler Hem Hazirki Zaman Uygurçe Nezmiy Yeşmisi. Til ve Tercime. 1: 2-15.
699. Zieme, P. Kutadgu Bilig'de Yazıl- Fiili İle Şekillenmiş Deyimler Hakkında. Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacib ve Eseri. Kutadgu Bilig Bildirileri (26-27 Ekim 2009). Haz. M. Duman. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara: 641-646.
700. Zunun-Okya, M. Qutadghu Bilik İndéksi. London: Uyghur Tili Tetkikatı.

2012

701. Abducaborova, F. Kutadgu Bilig'da Şahs Belgi-Hususiyatini Anglatuvçı Leksika. Tyurkologiya. 2 [58]: 21-23.
702. Alıcı, M. Kutadgu Bilig'de Dini Öğeler. Gaziosmanpaşa Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tarih Anabilim Dalı. Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı. Tokat. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
703. Alkayış, M. F. Bir Kitap Arkası Sözlük Çevirisi: Kutadgu Bilig. Turkish Studies. 7/4: 711-738.
704. Arslan, A. Kutadgu Bilig'de Dinleme ve Konuşma Becerisine İlişkin Sözler. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi. 7: 1-16.
705. Aydemir, A. Kutadgu Bilig ve Divanü Lûgat-it-Türk'e Göre 'Saç-Sakal' Kültürü Üzerine. Turkish Studies. 7/3: 329-350.
706. Aydemir, A. Kutadgu Bilig'de Geçen 'Çok' Sözcüğü. Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi. 33: 49-62.

707. Can, A. V. et al. Kutadgu Bilig’de Muhasebe, Ticari Hayat ve Etik ile İlgili Beyitler ve Güncel Yorumu. Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi. 2: 68-100.
708. Çavuşoğlu, A. Kutadgu Bilig’in Üç Boyutu ve Toplum Sınıflandırması. Turan-Sam Uluslararası Bilimsel Hakemli Mevsimlik Dergisi. 4/13: 75-96.
709. Çelik, N. Kültür Taşıyıcısı Olarak Kutadgu Bilig ve Âdâb-I Muâşeret. 4. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri (22-24 Aralık 2011 Muğla). Ankara: 157-164.
710. Çetin, E. Uygurca Kiçig Erjek, Karahanlı Türkçesi Çıçalak ve Türkiye Türkçesi Serçe Parmak Sözleri Üzerine. Turkish Studies. 7/4: 1217-1227.
711. Demirtaş, A. Kutadgu Bilig’de Yori- Fiili Üzerine. Turkish Studies. 7/4: 1477-1501.
712. Emiroğlu, S. Kutadgu Bilig’de Çocuk Eğitimi. Turkish Studies. 7/1: 1027-1041.
713. Evelyn, C. S. Kutadgu Bilig, Kara-Khanid Khanate, Uygur People, Yusuf Balasaghuni, Kashgar, Turkic Peoples, Turkish Literature. USA: Fec Publishing.
714. Görüşük, L. Doğu ve Batı Siyasal Kültüründe Devlet ve Siyaset Algısı: Kutadgu Bilig-Prens. Cumhuriyet Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Siyaset ve Sosyal Bilimler Bilim Dalı. Sivas. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
715. İnalçık, H. Kutadgu Bilig’de Türk İdare Geleneği ve Adalet. Adalet Kitabı. Ed. H. İnalçık et al. Kadim Yayınları. Ankara: 1-20.
716. Karabeyoğlu, A. R. & A. Ersoy. Kültürel Kavramlaştırma ve Kutadgu Bilig’de Kuş Tasvirleri. Turkish Studies. 7/2: 621-642.
717. Kartal, A. Eski Türk Edebiyatında Mesnevi. Şiraz’dan İstanbul’a Türk-Fars Kültür Coğrafyası Üzerine Araştırmalar. Kurtuba Kitabevi. İstanbul: 612-705.
718. Kerimulu, E. & A. Mustafa. Kutadgu Bilik Cédigeriniñ Zerttelvi Men Tili Turalı Kıskaşa Maglumattar. Tyurkologiya. 4 [60]: 29-49.

719. Koca, S. Kutadgu Bilig’de Hükümdar, Vezir ve Sûfî Tiplerinin Tanıtılmasında ve Bu Tiplerin Temsil Ettikleri Fikirlerin Açıklanmasında Metaforların Rolü. *Gazi Türkiyat*. 10: 63-79.
720. Koç, B. Türk Devleti’nde Akıl: Kutadgu Bilig ve Babürnâme. *Tarih Araştırmaları Dergisi*. 31/52: 55-77.
721. Kulzhanova, B. Kutadgu Bilig Esas Alan Kaynaklar. *Turan-Sam Uluslararası Bilimsel Hakemli Mevsimlik Dergisi*. 4/14: 52-58.
722. Mémbetov, K. Türki Devrindegi “Kuttı Bilik”, “Baburnama” Céne “Tarih-i Raşidi” Kahramandık Dastandarındağı Erlik Sarını. *Tyurkologiya*. 1 [57]: 31-47.
723. Merhan, A. Kutadgu Bilig’de Betimleyici Eylemler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5/21: 196-208.
724. Osman, H. Uygur Klassik Edebiyat Tarihi. Ürümçi: Şincang Ünivirsititi Neşriyatı.
725. Özbek, E. Kutadgu Bilig Sözlüğünün Ters Dizimi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Erzurum. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Seminer Çalışması]
726. Sarı, M. Nüsha Farkı mı Dilde Değişme mi? 2. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (Dil ve Üslûp İncelemeleri). (19-21 Ekim 2011). Ed. V. Kartalcık & K. Çetin. Isparta. 2: 905-916.
727. Sarı, S. K. Kutadgu Bilig’de Metafor. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Türk Dili Bilim Dalı. Ankara. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
728. Sartikin, E. E. Kutadgu Bilig Önçileri. Urumçi: İrpan.
729. Stebleva, I. V. Tyurkskya Poetika: Etapı Razvitiya VIII-XX vv. Moskva: Izdatyel’skaya Firma “Vostoçnaya Literatura” RAN.
730. Taş, İ. Kutadgu Bilig’de İkilemeler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*. 60/2: 43-95.
731. Taş, İ. Kutadgu Bilig’de Yeni Tespitler. *Türk Dilleri Araştırmaları*. 22/1: 83-97.
732. Tekşan, K. Türkçe Dersi Değerler Eğitiminde Kutadgu Bilig’in Kullanımı. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 13/3: 1-17.

733. Tuhliyev, B. Kutadgu Bilig Yusuf Has Haciba v Perekrestke Diolaga Kul'tur. Tyurkologiya. 5 [61]: 14-17.
734. Uçar, E. Kutadgu Bilig'in Kahire Nüshası Üzerine Notlar I. Turkish Studies. 7/3: 2491-2504.
735. Uçar, İ. Kutadgu Bilig'de Beden Dili. Turkish Studies. 7/4: 3045-3058.
736. Ünlü, S. Karahanlı Türkçesi Sözlüğü. Konya: Eğitim Akademi Yayınevi.
737. Yavuz, K. Hâcib Böyle Dedi: Kutadgu Bilig'den Seçmeler. İstanbul: Mostar Yayınları. [Tanıtması için bk. Bozkırlı 2013]
738. Yüsüp Has Hajip. Kutadgu Biliktin Ünciler 2. Qeşqer: Qeşqer Uygur Neşriyatı.

2013

739. Adalıoğlu, H. H. Bir Siyasetname Olarak Kutadgu Bilig. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi. 34: 237-253.
740. Ağca, F. Kutadgu Bilig ve Dili Hakkında. Yeni Türkiye. 55: 287-303.
741. Akyol, A. Kutadgu Bilig'de Ahlak ve Siyaset. Ankara: Araştırma Yayınları.
742. Aydemir, A. Kutadgu Bilig ve Divanü Lugati't Türk'te Kuşlar. The Journal of Academic Social Science Studies. 6/1: 271-297.
743. Aydemir, Ö. K. Kutadgu Bilig'in Dilinde Bilgi Kavramı ve İşlevi. Turkish Studies. 8/1: 803-810.
744. Batur, Z. & İ. Gölcü. Kutadgu Bilig'de Anlatımı Güçlendiren Materyaller: İkna Etme Teknikleri. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. 17/2: 169-202.
745. Berbercan, M. T. Kutadgu Bilig'de Fiillerin Çok Anlamlı Yapısına Genel Bir Bakış. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 6/24: 83-98.
746. Biçer, R. & O. Sezgin. Kutadgu Bilig'de Tanrı ve Nitelikleri. 6. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 2008. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara. 1: 765-782.
747. Bozkırlı, K. Ç. "Prof. Dr. Kemal Yavuz ve Hâcib Böyle Dedi Kutadgu Bilig'den Seçmeler Adlı Eseri Üzerine". Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. 2/2: 354-361. (Tanıtma)
748. Çetin, Ö. Kültürel Din Psikolojisi Açısından Geçiş Dönemi Rüyalari: Kutadgu Bilig Örneği. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 15: 335-357.

749. Çolak, V. Kutadgu Bilig'den Bu Yana Türk Edebiyatında Şiir Eleştirisi. Varlık. 1267: 4-12.
750. Dagalov, A. N. Ob Ekonomiçeskix İdeyax Yusufa Balasaguni. Ekonomika Obrazovaniya. 4: 137-141.
751. Dönmez, S. Kutadgu Bilig'te Metaforik Dil ve Kut Felsefesi. Felsefe Dünyası. 58: 66-84.
752. Duralı, Ş. T. Kutadgubilig Türkçenin Felfefe-Bilim Sözlüğü. İstanbul: Degâh Yayınları.
753. Erkan, G. & G. Tanlak. Kutadgu Bilig ve Atebetü'l-Hakayık'ta Farklı Bir Şartlı Cümle Yapısı. 4. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi (TUDOK 2012). Ed. Ö. Ceylan. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları. İstanbul: 17-35.
754. Gözlü, E. K. Kutadgu Bilig'de Dağ ile İlgili Deyim ve Deyişler. XXV. Uluslararası KIBATEK Edebiyat Sempozyumu (30 Ekim-3 Kasım 2013 Alanya-Türkiye). Uluslararası Edebiyatta Dağ Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Ankara: 137-144.
755. Güner, G. Karahanlı Dönemi Türkçesi. Yeni Türkiye. 55: 260-277.
756. Gürel, R. B. Kutadgu Bilig'de Dörtlükler. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Eski Türk Dili Bilim Dalı. İstanbul. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
757. İmin, T. Kutadgu Biligniñ Kadimki Uygur Yazıkdıki Herat Nüşhası Tugrı-sıda. Şincang İçtimayi Penler Tetkikatı. 3: 114-121.
758. İpekdal, A. Mesnevilerde Aile ve Çocuk: Kutadgu Bilig, Leyla vü Mecnun, Pentname, Hüsn ü Aşk, Hayriye, Lütfiye. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Samsun. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
759. Jüsüp Balasaguni. Kutadgu Bilig: Namangan Nuskasynıñ Keri Alfavitti Jiilik Sözdügi. Almatı: Arıs.
760. Jüsüp Has Ajip. Kut Daarıtar Bilim (Kutadgu Bilik). Kotorgon: T. Kılıçbek Uulu & N. Üsönalı Uulu. Ürümçü: Şincang El Basması.
761. Kalkışım, M. M. Kutadgu Bilig'de Adâlet Değeri. Mavi Atlas. 1: 91-98.

762. Karaca, N. İnsan Felsefesi Temellendirilmesinde Varlık Koşullarından Bilgi Fenomeni ve Kutadgu Bilig. 8. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri (25-28 Eylül 2013 Tiran). Ankara: 224-233.
763. Karataş, M. Doğu Türkistan, Kutadgu Bilig ve Adalet. Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi. 317: 32-34.
764. Kasiyeva, A. Kutadgu Bilig’de Metaforlar Üzerine Bilgiler. 6. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 2008. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara. 4: 2715-2721.
765. Kaymaz, Z. Kutadgu Bilig’de Geçen Çergüçü, Çergüle- ve Çiçe Sözleri Hakkında. 6. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu (4-7 Aralık 2013, Bursa). Ed. H. Şahin & İ. Karahancı. Star Ajans. Bursa. 2: 1599-1603.
766. Keskin, İ. Clerks and Record Keeping in State Transactions According to Kutadgu Bilig. International Journal of Central Asian Studies. 17: 127-154. [Kısaltılmış Türkçesi için bk. Keskin 2013: 303-318]
767. Keskin, İ. Kutadgu Bilig’de Devlet İşlemlerinin Kayıt Altına Alınması ve Kâtipleri. Arşiv Emektarlarına Armağan. Haz. N. Oğuz & İ. Keskin. Türk Edebiyatı Vakfı yayınları. İstanbul: 303-318.
768. Kobyas, E. Ş. Kutadgu Bilig’de Yiyecek ve İçecek Adları. Turkish Studies. 8/8: 823-833.
769. Koca, E. Karahanlı Türkçesi Eserlerinde Yansıma Sözcük Türeten Ekler. Alato Academic Studies. 8/1: 57-65.
770. Koca, S. Kutadgu Bilig’de Hükümdar, Vezir ve Sûfî Tiplerinin Tanıtılmasında ve Bu Tiplerin Temsil Ettikleri Fikirlerin Açıklanmasında Metaforların Rolü. 2. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu Selçuklularda Bilim ve Düşünce (19-21 Ekim 2011 Konya). 2: 443-460.
771. Koçak, K. Türk Kültür Tarihinin Bin Yıllık Başyapıtı: Kutadgu Bilig’den Bugüne Ulaşan Gelenekler. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi. 4/13: 56-66.
772. Mehmetali, N. Kutadgu Bilig’in Sözvarlığı Açısından Açıklamalı Sözlüğü. Yıldız Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Eski Türk Dili Bilim Dalı. İstanbul. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]

773. Nalbant, M. V. Eski Türk Mektuplaşma Geleneği Üzerine Kutadgu Bilig Açısından Bir Değerlendirme. *Modern Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi*. 10/3: 7-30.
774. Nalbant, M. V. Türklerde Evren Tasarımı Bakımından Kutadgu Bilig’de Geçen ‘Ewren Tuçı’ İbaresine Değerlendirmeler. 6. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 2008. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara. 4: 3245-3260.
775. Önler, Z. Karahanlı Türkçesinde Addan Yükleme. 6. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 2008. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara. 4: 3397-3405.
776. Özgeriş, M. M. Karahanlılar Döneminde Sultan ve Devlet Adamları Etrafında Oluşan Edebî Çevreler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 2/3: 139-151.
777. Sarı, M. Karahanlı Türkçesinde Çok Türlü Bir Sözcük: Adın. 6. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 2008. Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara. 4: 3779-3787.
778. Taş, İ. The Problem of Good in Kutadgu Bilig. *Bilig*. 67: 247-272.
779. Temizyürek, F. Kutadgu Bilig’in Türkçe Öğretimi Açısından Önemi. *Yeni Türkiye*. 55: 304-310.
780. Yaylagül, Ö. Kutadgu Bilig’deki Edimsöz Edimleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 13: 443-473.
781. Yıldız, O. Kutadgu Bilig’de Çok Şekilli Kelimelerin Değerlendirilmesi. Ahmet Yesevi Üniversitesi V. Uluslararası Türkoloji Kongresi (19-20 Nisan 2013). Ed. B. Abjet & B. Gücüyeter. *Türkistan*: 283-293.
782. Yusuf Has Hacib. İslamî Dönem Türk Edebiyatının ilk Eseri: Kutadgu Bilig. Nemengan/Fergana Özbekistan Nüshası. Tıpkıbasım. Haz. E. Üşenmez. İstanbul: Akademik Kitaplar. [Tanıtması için bk. Biçer 2014]
783. Yusuf Has Hajib. Kutadgu Bilik (Pergane Nushisiniñ Metini). Neşrge Teyyarlıguçı: M. Osman. Ürümçi: Şinjang Uniwersiteti Neşriyatı.
784. Yüsüp Has Hajip. Kutadgu Biliktin Üñçiler 3. Keşqer: Keşqer Uygur Neşriyatı.
785. Yüsüp Has Hajip. Kutadgu Biliktin Üñçiler 4. Keşqer: Keşqer Uygur Neşriyatı.

786. Zengin, A. Karahanlı Türkçesinde Kelime Grupları. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. İstanbul. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]

2014

787. Agabagır Gızı, B. A. K Nekotorım Aspektam Cizni i Tvorçestva Yusifa Balasagunlı. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi. 1/4: 1-19.
788. Ağca, F. Türkistanlı Bir Bilge: Yusuf Has Hacip. Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması (26-28 Mayıs 2014, Eskişehir). Bildiriler. Ed. E. Okumuş. Eskişehir. 3: 79-88.
789. Akıncı, M. Türk Siyasal Düşüncesinin İnşasında Kutadgu Bilig'in Yeri: Kutadgu Bilig'de İktidar, Siyaset ve Toplum. Tozlu Raflardan Günümüze Kutadgu Bilig: Siyaset ve Yönetim. Haz. M.Akıncı. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara: 11-44.
790. Aslan, B. O. Kutadgu Bilig'de Geçen Kızıl Til ve Kara Baş Kavramlarının Anlamlandırılması. Prof. Dr. Mehmet Özmen Armağanı. Ed. N. Demir & F. Yıldırım. Ankara: 239-246.
791. Aşgın, S. Yusuf Has Hâcib ve Türklerde İdareci Tasavvuru. Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması (26-28 Mayıs 2014, Eskişehir). Bildiriler. Ed. E. Okumuş. Eskişehir. 3: 15-28.
792. Aydemir, Ö. K. Kutadgu Bilig'de Dile Gelen İktidar. Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması (26-28 Mayıs 2014) Bildiriler. 3: 31-40.
793. Aydın, N. Kutadgu Bilig'deki Gerundiumların Yapı ve İşlev Bakımından İncelenmesi. Celal Bayar Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı. Manisa. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
794. Bayraktar, F. S. Kutadgu Bilig'de Üçlemeler, Dörtlemeler ve Beşlemeler. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. 3/2: 29-53.
795. Biçer, N. Dr. Emek Üşenmez'in Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Faaliyetleri Kapsamında Yayınlanan Eserleri Üzerine. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. 3/3: 248-259.

796. Dauletiyarova, Z. C Balasagunnıń Kutadgu Bilig ıgarması Tilindegi Trop Tırleriniń Koldanısu. Vestnik KazNU. Seriya Filologičeskaya. 147/1: 151-154.
797. Demirbilek, S. Kutadgu Bilig’de Genç ve Gençlik Kavramları. Gençlik ve Kůltřrel Mirasımız Uluslararası Kongresi (16-18 Mayıs 2014) Bildirileri. Ed. B. ıman & M. Důzenli. Ceylan Matbaası. Samsun. 2: 59-75.
798. Demirel, D. Kutadgu Bilig’de Devlet Yůnetimi. Uluslararası Alanya İşletme Fakůltesi Dergisi. 6/1: 55-61.
799. Demirel, . Kutadgu Bilig ve Hidopadea’da Devlet Yůnetimi. Kutadgubilig: Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi. 25: 367-379.
800. Dobrovits, M. Az iszlám kezdetei Kůzėp-zsiában. Szemelvények a Kutadgu Biligből. A tůrök népek vallásai Filológiai tanulmányok a tůrök vallásos szůvegek kůrėből. Ed. M. Biacsi & M. Mária. Szeged: 71-85.
801. Doygun, M. Kutadgu Bilig’de Hůkőmdar ve Komutan zellikleri Açısından Aleddin Keykubad-Selahaddin Eyyůb-Baybars’ın Deęerlendirilmesi. Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitőső. Tarih Anabilim Dalı. Ortaçaę Tarihi Bilim Dalı. Ankara. [Yayımlanmamış Yůksek Lisans Tezi]
802. Duman, T. & Y. Gelili. Kutadgu Bilig’de İnsan, Aile ve ocuk Anlayışı. 12. Uluslararası Tůrk Důnyası Sosyal Bilimler Kongresi (30 Aęustos-06 Eylől 2014, Kazan-Tataristan, Rusya Federasyonu). 1: Tůrk Důnyası’nda Kůltřrel Ve Ekonomik İşbirlięi Kongre Bildirileri. İstanbul: 179-186.
803. Elmalı, M. Kutadgu Bilig’de Dil Olgusu ve Dilsel Belirlemecilik. Turkish Studies. 9/9: 505-518.
804. Ertugay, F. Kutadgu Bilig’de Siyasal İktidarın Meruluęu ve Devletin Tazimi. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakůltesi Dergisi. 51: 77-99.
805. İmin, T. Kutadgu Biligniń Herat Nůshası Bilen Bir Devrde Yazılған Kadimki Uygur Yazıkdaki Eserler. incang İtimayi Penler Tetkikatı. 132/3: 138-142.
806. Kara, . T. & M. Gőn. Kutadgu Bilig ve Divnő Lůgati’t-Tůrk’te Oyunla İlgili Kavramlar ve Terimler. International Journal of Language Academy. 2/4: 49-67.
807. Karahan, A. Karahanlı Tůrkesi Yazı Dili Hangi Leheye Dayanıyordu? Uluslararası Tůrke Edebiyat Kůltřr Eęitim Dergisi. 3/2: 13-28.

808. Kocatürk, E. D. Kırgız Türkçesiyle Kutadgu Bilig: Kuttuu Bilim (Metin-Aktarma-Kavram Alanı). Pamukkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Yeni Türk Dili Bilim Dalı. Denizli. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
809. Merhan, A. Özbek Bilgin Abdurrauf Fitret'in Kutadgu Bilig Yazısı. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten. 62/2: 277-296.
810. Ölmez, Z. Kutadgu Bilig'in Mısır Nüshasının Yazım ve Dil Özelliklerine Göre Değerlendirilmesi. 8. Milletlerarası Türkoloji Kongresi (30 Eylül-4 Ekim 2013). Bildiri Kitabı. Haz. M. Özkan & E. Doğan. İstanbul Üniversitesi Yayınları. İstanbul: 241-254.
811. Önder, Ö. Kutadgu Bilig'de İdari Teşkilatlanma. Tozlu Raflardan Günümüze Kutadgu Bilig: Siyaset ve Yönetim. Haz. M. Akıncı. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara: 89-116.
812. Özçınar, M. F. Anlamsızlık Çağında Yöneticiler ve Kutadgu Bilig. Tozlu Raflardan Günümüze Kutadgu Bilig: Siyaset ve Yönetim. Haz. M. Akıncı. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara: 117-138.
813. Özmen, A. Kutadgu Bilig'de Yöneten-Yönetilen İlişkileri. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 41: 55-60.
814. Özmen, A. Kutadgu Bilig'de Yönetim Kültürü. Tozlu Raflardan Günümüze Kutadgu Bilig: Siyaset ve Yönetim. Haz. M. Akıncı. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara: 45-65.
815. Sarıkaya, M. Z. Kutadgu Bilig'e Göre Türklerde Bey. Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tarih Anabilim Dalı. Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı. Sakarya. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
816. Sarıkaya, M. Z. Kutadgu Bilig'e Göre Bey'in Özellikleri. The Journal of Academic Social Science Studies. 30: 551-568. [Ayrıca krş. Sarıkaya 2014]
817. Sevgi, A. Kutadgu Bilig'in Yeni Tıpkıbasımları. Yeniçağ. 11 Ekim 2014.
818. Sızdıkov, S. Karlık-Karahan Memleketi: Sayasi Tarihi Jane Madeni Muraları, Astaan: Folyant.
819. Smith, M. M. Rule of Law in the Kutadgu Bilig. CIÉPO Interim Symposium: The Central Asiatic Roots of Ottoman Culture. İstanbul Esnaf ve Sanatkârlar Odaları Birliği. İstanbul: 175-183.

820. Şakacı, B. K. Gönül-Akıl-Bilgi Üçgeninde İnsan Çevre İlişkilerinde Kutadgu Bilig. Tozlu Raflardan Günümüze Kutadgu Bilig: Siyaset ve Yönetim. Haz. M. Akıncı. Nobel Yayın Dağıtım. Ankara: 67-88.
821. Taş, İ. Kıya Bak- Sözü Üzerine. Geçmişten Geleceğe Türkçe Elginkan Vakfı, 1. Türk Dili ve Edebiyatı Kurultayı Bildirileri (17-19 Nisan 2013). Kitabevi. İstanbul: 117-129.
822. Türk, V. & U. Özalan. Kutadgu Bilg'deki sanı Edatı Üzerine. Bilig. 71: 233-246.
823. Uğur. Tabğaç Buğra Xaqanı Heyrete Getiren Qutadqu-Bilik. Halk Cephesi. 25 Oktyabr: 14.
824. Usta, N. Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig ve Machiavelli'nin Prens Eserlerinde Yöneten Tasviri. I. Uluslararası Selçuklu Sempozyum. Selçuklu Tarihi Bilim ve Düşünce. (27-30 Eylül 2010). Haz. M. M. Hülagü et al. Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara: 201-214.
825. Yasin, Y. Uygur Özerk Bölgesi'nde Kutadgu Bilig Araştırmaları-I. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi. 35: 81-109.
826. Yaylagül, Ö. Kutadgu Bilig'deki Söz Aktarımları. 12. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi (30 Ağustos-6 Eylül 2014, Kazan-Tataristan). Türk Dünyası'nda Kültürel ve Ekonomik İşbirliği Kongre Bildirileri. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı. İstanbul: 1097-1101.
827. Yusuf Has Hacib. İslamî Dönem Türk Edebiyatının ilk Eseri: Kutadgu Bilig. Herat (Viyana-Avusturya) Nüshası. Tıpkıbasım. Haz. E. Üşenmez. İstanbul: Akademik Kitaplar. [Tanıtması için bk. Biçer 2014]
828. Yusuf Has Hacib. İslamî Dönem Türk Edebiyatının ilk Eseri: Kutadgu Bilig. Kahire Nüshası. Tıpkıbasım. Haz. E. Üşenmez & E. Uçar. İstanbul: Akademik Kitaplar.

2015

829. Ağayev, Y. Yusuf Balasagunlu'nun Kutadgu Bilig'inde Harp Sanatı. İrs Edebiyat. 2/14: 26-33.

830. Albayrak, F. & N. Serin. Kutadgu Bilig ve Mârifetnâme’de Kadın Algısı. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 8/37: 16-37.
831. Besli, N. Kutadgu Bilig’de Kör-Fiilinin Çok Anlamlılığı Üzerine. Turkish Studies. 10/12: 159-178.
832. Biray, N. Kutadgu Bilig ve Mahtumkulu’nda Adalet Kavramı. Uluslararası Türkmen Şairi Mahtumkulu Firaki Sempozyumu. Bildiri Kitabı. Ed. A. Güzel. Ankara: 31-47.
833. Bozkırlı, K. Ç. Kutadgu Bilig’deki Eğitsel Ögelerin Tespiti ve Bu Ögelere Yönelik Türkçe Öğretmeni Adaylarının Görüşlerinin İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Erzurum. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]
834. Çakıcı, S. Kutadgu Bilig’de Mutluluk İle Ahlak İlişkisi (Psikososyal Bir Analiz). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Eskişehir. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
835. Dankoff, R. Kutadgu Bilig’in Metin Sorunları. Çev. E. Uçar. Dil Araştırmaları. 16: 158-169.
836. Doruk, M. Kutadgu Bilig ve Dil. Mustafa Öztürk’e Armağan. Ed. M. Argunşah. Kesit Yayınları. İstanbul: 205-212.
837. Doygun, M. Tarihi Şahitlikle Kutadgu Bilig’de Vezir Vasıfları Üzerine Bir Değerlendirme. Current Research in Social Sciences. 1/2: 35-43. [Ayrıca krş. Doygun 2014]
838. Ehmetyanov, R. G. Yosıf Balasaguni Hem Anıı Kutadgu Bilik Eseré Turında. Fenni tatarstan. 3: 39-50.
839. Eker, Ö. Kutadgu Bilig Dizini. Niğde Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Niğde. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
840. Gedik, Ş. Kutadgu Bilig’in Kahire Nüshası [1b-98a] (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım). Marmara Üniversitesi. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Türk Dili Bilim Dalı. İstanbul. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]

841. Gökçe, F. Kutadgu Bilig’de Kör- ‘Görmek’: Çok Anlamlılık, Metafor ve Gramerleşme. *Türkbilig*. 25: 59-76.
842. Gönç, M. Kutadgu Bilig’in Yazma Becerisi Açısından İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı. Türkçe Eğitimi Bilim Dalı. Erzurum. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
843. Gül, M. Kutadgu Bilig’de Enklitik Edatları. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 34: 403-416.
844. Gül, M. Kutadgu Bilig’deki Oğuzca Unsurlar. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 37: 253-265.
845. Gümüşkılıç, M. Kutadgu Bilig’de Cenab-ı Hakk’ın İsimleri. 2. İslami Türk Edebiyatı Sempozyumu. Ed. Hasan Gökçe. Kaynak Yayınları. İzmir: 63-68.
846. Jamal, G. Kırgız Çalışmaları Açısından Kutadgu Bilig: Milli Kültürel Statüsüne Doğru Bir Yol. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 2/2: 143-157.
847. Kaçalın, M. S. “Yûsuf Hâs Hâcib” Maddesi. *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. [www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com]
848. Kaya, F. Kutadgu Bilig’e Göre Liderlik Eğitimi. İnönü Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İlköğretim Anabilim Dalı. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
849. Koca, M. Batı Karahanlılar’da (1042-1212) Tamgaç Buğra İbrahim Han (1052-1068) Dönemi ve Faaliyetleri. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı. İstanbul. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
850. Kulaliyeva, K. Manas Eposu Menen Cusup Balasagındın Kutadgu Bilig Dastanında Adam Ukugu Cana Adam Adebî Maselelerinin Çağıldırılışı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 4/1: 105-121.
851. Moldassan K. Sh. & G. Zh. Rakym. Kutty Bilik Dastan is a Spiritual Backbone for Turkish Nation. XI Mezinárodní Vědecko-Praktická Konference-Vědecký Průmysl Evropsého Kontinentu (27.11.2015-05-12.2015). Praha: Publishing House. 3: 58-60.
852. Nalbant, B. & S. Eynel. Tanrı Adları Örneğinde Türkçe Tarihî Metinlerde Terim Türetme Yolları. *Türk Kültürü*. 2015/2: 69-94.

853. Nalbant, M. V. Karahanlı Türkçesinde Farklı Bir Cümle Türü: Kim(se)siz Ol'lu Cümleler. *Türkbilig*. 25: 45-57.
854. Ölker, G. Kutadgu Bilig'in Fergana Nüshasındaki Satır Altı Notlar Üzerine. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 37: 263-284.
855. Sev, İ. G. Kutadgu Bilig'de Munu Gösterme Edatı. *Türük: Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. 5: 24-36.
856. Sever, M. Folk Medicine, Folk Healing. *Akademik Bakış*. 9/17: 181-192.
857. Söylemez, Y. & A. H. Kırkkılıç. Kutadgu Bilig'in Suç İşleme Motivasyonuna Olumsuz Etki Yapabilecek Değerler Bakımından İncelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*. 63: 371-402.
858. Sugahara, M. A Middle Turkic qaşıda in the Uyghur Script. *Area and Culture Studies*. 91: 113-141.
859. Şakacı, B. K. Yönetim ve Siyaset Alanındaki Bir Klasik Temel Eser Esasında Belediye Başkanlarına Tavsiyeler: Kutadgu Bilig'e Dair Analiz. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*. 11/24: 45-58.
860. Toprak, F. Karahanlı Türkçesinde İsimden Fiil Yapan +La Eki ve Fonksiyonları. 11. Millî Türkoloji Kongresi Bildirileri (11-13 Kasım 2014). Haz. A. Bilgin. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları. İstanbul: 341-361.
861. Toprak, F. Kutadgu Bilig'de Pekiştirme Fiili Olarak 'Kör-'. 10. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri (28 Eylül-1 Ekim 2015, Saraybosna). Ankara: 188-194.
862. Uçar, E. Kutadgu Bilig'in Kronolojik Kaynakçası Hakkında Bir Deneme. *Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 4: 62-100.
863. Uçar, E. Kutadgu Bilig'in Kronolojik Kaynakçası (1825-2016) [Tekmilleştirilmiş Versiyon]. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*. 2015/6: 6-47.
864. Uysal, İ. N. Kutadgu Bilig'deki Tuş Çekim Edatı Üzerine. *Erdem*. 69: 87-100.
865. Vursun, P. Kutadgu Bilig'in Kahire Nüshası [98b-196b] (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım). Marmara Üniversitesi. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Türk Dili Bilim Dalı. İstanbul. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]

866. Yusuf Has Hacib. Kutadgu Bilig A Viyana Nüshası (Wien, ÖNB, Cod. A. F. 13). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
867. Yusuf Has Hacib. Kutadgu Bilig B Fergana Nüshası (Taşkent Davlat Şarkşünaslik İnstitutu Huzuridegi Abu Rayhan Beruniy Namli Şark kolyazmaları Merkezi 1809. nr.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
868. Yusuf Has Hacib. Kutadgu Bilig C Kahire Nüshası (Dāru'l-kutub va'l-vasāiķi'l-kavmiyya taşavvuf turkī 168 nr.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
869. Yusuf Has Hacib. Kutadgu Bilig. Çev. A. Çakan. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
870. Zengin, A. Karahanlı Türkçesinde İyelik Ekli Kısaltma Grupları Üzerine. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. 52: 127-145. [Ayrıca krş. Zengin 2013]

2016

871. Açıık, T. Kutadgu Bilig'de Devlet Yönetimi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 6/1: 419-438.
872. Akar, C. Değer Eğitiminde Kutadgu Bilig. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 546-555.
873. Akgün, M. Kutadgu Bilig'de Âdil Bir Hükümdar (Devlet Başkanı) Örneği ve Hukukun Üstünlüğü Meselesi. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 104-112.
874. Akgün, M. Kutadgu Bilig'de Devlet Başkanında Bulunması Gereken Nitelikler ve Hukukun Üstünlüğüne Verilen Önem. Prof. Dr. İsmail Çetişli Hatıra Kitabı. Ed. M. S. Çelebi. Erek Matbaası. Ankara: 41-70.
875. Akıncı, M. Türk İslam Siyasi Düşüncesi ve Kutadgu Bilig. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 148-161.

- 876.** Akyol, A. Türk-İslam Ahlak Tasavvurunun Oluşumunda Kutadgu Bilig'in Rolü. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 310-330.
- 877.** Alan, H. Konar-Göçer ile Yerleşik Hayat Bağlamında Kutadgu Bilig'de Kadın ve Aile. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 428-438.
- 878.** Apak, A. Bir Mevlid Öncüsü Eser: Kutadgu Bilig. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 416-427.
- 879.** Argunşah, M. Kutadgu Bilig'de Köñül Kelimesiyle Kurulan Deyimlerin Anlam Dünyası. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 258-279.
- 880.** Arslan, H. Ç. Uygur ve Karahanlı Türkçesinde İtaat. Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Adana. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
- 881.** Asker, R. Kutadgu Bilig Bibliyografyası, Araştırma. Bakü: BXQR.
- 882.** Asker, R. Kutadgu Bilig Manzumesinin Azerbaycan'da Tetkiki Tarihinden. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 248-251.
- 883.** Ayal, İ. Kutadgu Bilig'de İnsan ve Devlet. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 70-79.

884. Ayan, E. Türk Kültürü Yusuf Has Hâcib'e Neler Borçludur? Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi. 6/3: 671-680.
885. Ayık, C. Kutadgu Bilig ve Siyasetname'de Ahlak Siyaset İlişkisi. Hitit Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Çorum. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
886. Balcı-Yürür, F. Kutadgu Bilig: Mutluluk Veren Bilgi. İstanbul: Akademik Kitaplar.
887. Başol, G. & M. Şanlı. Sosyal Bilimler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Siyasetnamelerin Etkisi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 32: 170-191.
888. Bayat, F. Kutadgu Bilig'de Yaratılış ve Son Buluş. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 115-124.
889. Bayram, C. Kutadgu Bilig'de Matematik Düşünce. Türk Yurdu. 36/346: 16-18.
890. Beşirli, H. Kutadgu Bilig'de Hükümdarlık ve Hükümdarın Meşruiyeti. 21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi. 5/14: 19-33.
891. Bıçak, A. Kutadgu Bilig'de Yönetim Anlayışının Teorik Temelleri. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 42-61.
892. Bilgin, A. A. Kutadgu Bilig'de Sufilik Anlayışı. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 301-309.
893. Bököşov, C. Cusup Balasagındın Kutadgu Biligi Cana Türk Fılosofiyasının Kalıştanışı. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 153-157.

894. Büyükbaş, H. & F. Vargün. Kutadgu Bilig’de Devlet Yönetimi. Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 4: 27-33.
895. Camal, G. Çin’de Kutadgu Bilig Araştırmaları. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 224-238.
896. Camal, G. Kıtaylık Aalımlardan Kutadgu Biligdin Stilistiklik Özgöçölüğü Cana Körköm Söz Karacattarı Cönündöğü Pikirleri. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 214-218.
897. Canan, S. Kutadgu Bilig’de Gençlere Yönelik Ahlak Tasavvuru. Uluslararası Gençlik ve Ahlâk Sempozyumu Bildiriler (6-7-8 Ekim 2016). Sinop: 1010-1020.
898. Cumaturdu, A. Kutadgu Bilik (Kut Aykırı Bilik)tin Cuᅅgoda İzildenüü Abalı Cana Negizgi Emgekter. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 206-213.
899. Çengel-Kasapoğlu, H. Kutadgu Bilig ve Türk Lehçelerine Çevirileri Hakkında. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 204-211.
900. Çetin, G. E. Kutadgu Bilig’de Şart Eki –sa’nın Farklı Bir Kullanımı Üzerine. International Journal of Language Academy. 4/4: 78-87.
901. Çubukçu, M. Kutadgu Bilig’in Viyana Nüshasının İmla Özelliklerinin Tespiti ve Diğer Nüshalarla Karşılaştırılması. Turkish Studies. 11/21: 749-800.
902. Dankoff, R. Yûsuf Has Hacib, Devlet Olma Bilgisi (Kutadgu Bilig): Türk-İslam Tarzı Siyasetname. Çev. A. Çiftçioğlu-Çabuk. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 27-50.
903. Debrelî, Z. G. Kutadgu Bilig’de Kadın. Studies of The Ottoman Domain. 6: 38-60.

904. Demirci, M. F. Bir Felsefe Metni Olarak Kutadgu Bilig. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 137-147.
905. Deniz, S. Ahmed Yesevî'den Nâbî'ye Şiirle Öğreten Bilge Şahsiyetler. 2016 Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri. Ed. Y. Yeşil. Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi Yayınları. Ankara. 3: 535-543.
906. Derbişeva, Z. Aforistiçnost' Poemı Cusupa Balasagına Kutadgu Biligi. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 158-161.
907. Doğan, N. Kutadgu Bilig'de Din ve Devlet İlişkisi: İki Dünyada Da Mutlu Olmak. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi. 5/1: 113-131.
908. Durgunay, B. Karahanlı Türkçesinde -Ken Zarf Fiil Ekinin Kullanım Alanına Katkıları. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. 5/2: 565-576.
909. Ekrem, N. H. Yûsuf Has Hâcib Devrinde Kâşgar: Kutadgu Bilig'in Yazıldığı Çevresel ve Bilimsel Arka Plan. Modern Türklük Bilgisi Araştırmaları. 13/4: 17-53.
910. Eliyeva, A. R. Yusif Balasaqunlunun Qutadgu-Bilig Poeması Bir Siyasetname Kimi. Filologiya Meseleleri. 2: 340-344.
911. Eratalay, S. Ö. Eski Türkçeden Anadolu Ağızlarına Tanrı Sözcüğü Üzerine. 2016 Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri. Ed. Y. Yeşil. Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi Yayınları. Ankara. 3: 553-562.
912. Ercilasun, A. B. Kutadgu Bilig Hakkında. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 10-14.
913. Ercilasun, G. K. Kutadgu Bilig'deki Adalet Kavramının Geleneksel Kazak Toplumundaki Yansımaları. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu

- Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 516-522.
914. Erdal, M. Kutadgu Bilig ve Farsça. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 63-63.
915. Esbasınov, E. Kazak ve Rus Kaynaklarında Yusuf Has Hacip. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 252-257.
916. Fedai, C. Şiirde Hayat, Hayatiyet ve Siyaset: Türk Edebiyat ve Düşünce Kanonunun Kaynağı Kutadgu Bilig Üzerine. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 290-300.
917. Fedai, Ö. Kutadgu Bilig'deki Kişilerin Ruhsal Boyutu Üzerine Bir Tartışma. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 162-176.
918. Fişekçioğlu, A. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Edebiyat Metinleri Aracılığıyla Sosyo-Kültürel Bilgi Aktarımı: Yusuf Has Hacib ve Ahmet Hamdi Tanpınar. 2016 Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri. Ed. Y. Yeşil. Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi Yayınları. Ankara. 3: 123-133.
919. Gökalp, Y. Kutadgu Bilig'de Sahabe ve Ehli Beyt Algısı ve Türk Din Anlayışına Yansımaları. 13. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi (28-29 Ekim 2015, Bakü-Azerbaycan). Türk Dünyası'nda Kültürel ve Ekonomik İşbirliği Kongre Bildirileri. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı. İstanbul: 69-78.
920. Gummanova, G. Osnovı Stihosloceniya i Kompozitsii Poemi Kutadgu Biligi Yusufa Balasaguni. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 164-174.

921. Güner G. Karahanlı Türkçesinde Deyimleşmiş Birleşik Fiiller. *International Journal of Humanities and Education*. 2: 81-130.
922. Güneş, B. Kutadgu Bilig'deki Meslek ve Unvan Adlarının Derleme Sözlüğü'ne Yansımaları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 5/4: 1532-1543.
923. Halmuradova, M. Kutadgu Bilig Metnindeki Eş Sesli Kelimelerin Bedî Önemî. *Modern Türklük Bilgisi Araştırmaları*. 13/4: 220-226.
924. Hunkan, Ö. S. Yûsuf Hâs Hâcib ve Hâs Hâciblik Mansıbı Hakkında. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 113-120.
925. Hunkan, Ö. S. Yûsuf Hâs Hâcib ve Kutadgu Bilig'de Elçilik. *Modern Türklük Bilgisi Araştırmaları*. 13/4: 102-122.
926. Işık, U. Karahanlı Türkçesinde Tıp Terimleri. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Türk Dili Bilim Dalı. Eskişehir.
927. İlmammedov, İ. Kutadgu Bilig ve Çağatay Dönemi Son Siyasetname Vaaz-i Azad'da Devlet Dügünçesi. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 121-128.
928. İrice, B. Karahanlılar Dönemi Edebî Eserlerinde İlim Kavramının Anlam ve Tematik İncelemesi. Dicle Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Diyarbakır. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
929. Jamal, G. & M. S. Kafkasyalı. Kutadgu Bilig Araştırmaları Tarihi. Ankara: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı.
930. Kafkasyalı, E. G. Liberal Adalet Teorileri Perspektifinden Kutadgu Bilig'de Adalet Anlayışı. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. *Uluslararası Sempozyumu Bildiriler* (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. İstanbul: 505-515.
931. Kafkasyalı, M. S. Kutadgu Bilig Işığında Türk-İslâm Devlet Anlayışından Modern Devlet Algısına Geçiş. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yı-

- ında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 468-472.
932. Kalmaz, T. H. Kutadgu Bilig’de Tanrı ve Ahlak İlişkisi. Atatürk Üniversitesi. İlahiyat Fakültesi. Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Felsefesi Bilim Dalı. Erzurum. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
933. Kalsın, Ş. Bağdaşıklık ve Kutadgu Bilig’de Sözcük Bağdaşıklığı. Folklor/Edebiyat. 88: 131-146.
934. Karahüseyinoğlu, Y. Kutadgu Bilig’de Mutluluk. Necmettin Erbakan Üniversitesi. Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. İslâm Felsefesi Bilim Dalı. Konya. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
935. Kartal, A. Kutadgu Bilig’in Düşündürttükleri ve Türk Edebiyat Tarihindeki Yeri. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 184-203.
936. Kavas, A. Kutadgu Bilig’te Diplomasi. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 63-69.
937. Kaya, F. Kutadgu Bilig’de İnsanla İlgili Olumsuz Vasıf İfade Eden Sözcükler. 3. Beynəlxalq Türk Dünyası Araşdırmaları Simpoziumunun Materialları. (25-27 May 2016 Bakı). Red. H. Koraş. Bakı: 209-213.
938. Kaymaz, Z. Kutadgu Bilig Araştırmaları Üzerine Bazı Düşünceler. Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi. 2016/7: 105-109.
939. Kök, A. Kutadgu Bilig’de Ağız Sözcüğü ile Oluşturulan Aktarmalar. Türk Dünyası Araştırmaları. 220: 191-198.
940. Kök, A. Hakaniye Dönemi Türkçülerinin Tanıklığında XI. Yüzyıl Türkistan’ında Adalet’in Anlamı. Türk Dünyası Araştırmaları. 223: 135-183.
941. Kök, A. XI. Yüzyılda Türklerin Dünyasında Yusuf’un Tanıklığında Devlet’in Anlamı. Modern Türklük Bilgisi Araştırmaları. 13/4: 123-156.

942. Kök, A. & Ö. Eker. Pîr-i Türkistan'ın Tanıklığında Türkçe Deyimlerin Tarihi İzi. 2016 Hoca Ahmet Yesevi Yılı Anısına Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri. Ed. Y. Yeşil. Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi Yayınları. Ankara. 3: 41-60.
943. Kulaliyeva, K. Manas Eposu menen Kutadgu Bilig Dastanındaki Ayrım İdeyalık Ündöştüktör. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 64-74.
944. Kurbanova, G. Tatarların Milli, Dini, Hukuk ve Devlet Düşüncesinin Oluşmasında Yusuf Has Hacip'in Kutadgu Bilig Eserinin Rolü. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 375-392.
945. Kurmangaliyeva-Ercilasun, G. Kutadgu Bilig'deki Adalet Kavramının Geleneksel Kazak Toplumundaki Yansımaları. Modern Türklük Bilgisi Araştırmaları. 13/4: 157-165.
946. Kurt, A. Kutadgu Bilig'de İyilik ve Danışma Kavramları ile Adalet Kavramı. IV. Uluslararası Felsefe Kongresi (13-14-15 Ekim 2016). Yoksulluk, Dayanışma ve Adalet. Bildiri Kitabı. Ed. M. F. Elmas & M. Becermen. Asa Kitabevi. Bursa: 36-43.
947. Mehdiyev, N. Kutadgu Bilig'in Epistemik Tahlili. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 523-536.
948. Mermer, K. Kutadgu Bilig'de Dâreyn: İlkeler ve Sınırlar. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 486-504.
949. Mert, O. Kutadgu Bilig'de Zaman Anlamı Kavram İşaretleri ile Eylemler Arasındaki Sentaktik İlişkiyi Sağlayan Dışa Dönük Görevli Dil Ögeleri. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 194-204.

950. Mert, O. & K. Ç. Bozkırlı. Türkçe Öğretmeni Adaylarının Kutadgu Bilig'deki Eğitsel Ögelere Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. 5/4: 2064-2084. [Ayrıca krş. Bozkırlı 2015]
951. Mirzeyeva, N. E. Qedim Türk Leksik Qatının Qutadğu Bilig Eserinde İzleri. Müasir Dilçiliyin Aktual Problemleri Beynelxalq Elmi Konfransın Materiaları (24-25 noyabr 2016-cı il). Azərbaycan Respublikası Tehsil Nazirliyi Sumqayıt Dövlət Universiteti Ameanın Nesimi Adına Dilçilik İnstitutu. Sumqayıt: 182-183.
952. Mokeyev, A. Yûsuf Has Hâcib Balasagun Devrinde Karahanlı Hanedanlığı ve Türk Boylarının Kimlik Arayışı Meseleleri. Modern Türklük Bilgisi Araştırmaları. 13/4: 8-16.
953. Moldassan K. Sh. & G. Zh. Rakym. The Value Role of Kutty Bilik Dastan for Turkish Nation. Kazakstanın Gılımı Men Ömiri Nauka i Cizn' Kazaxstana. 42/6: 122-123.
954. Nalbant, B. Ö. Kutadgu Bilig'de Bağlama Grupları. Modern Türklük Bilgisi Araştırmaları. 13/4: 192-205.
955. Nalbant, M. V. Yaşname Geleneği İçinde Kutadgu Bilig ve Kutadgu Bilig'de Yaş Konusu. Modern Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi. 13/4: 179-191.
956. Nerimanoğlu, K. V. Azerbaycan Türkçesi'ne Çevirdiğimiz Yusuf Balasagunlu'nun Kutadgu Bilig'i Üzerine. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 239-247.
957. Nugteren, H. & M. Roos. On Turkic os-, osna-, osmak and osuglug. Eine hundertblättrige Tulpe-Bir şadbarg lāla: Festgabe für Claus Schönig. Ed. by I. Hauenschield et al. Klaus Schwarz Verlag. Berlin: 344-354.
958. Osmonova, N. N. Kutadgu Bilig'deki Astrolojik ve Totemik Unsurlar. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 577-580, 598-602.
959. Önder, Ö. İnsan Doğasından Egemenlik Düşüncesine Kutadgu Bilig'de Siyaset Felsefesinin Temelleri. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında

- Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 556-576.
960. Öz, M. Kutadgu Bilig’de Toplum ve Ahlak Anlayışı. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 94-101.
961. Özçelik, K. Kutadgu Bilig’den Kenzü’l-Küberâ’ya Nasihat Dilinde Değişim. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 473-485.
962. Özçınar, M. F. Günümüz Örgütleri, Örgüt Çalışmaları ve Yalnguk Olmak. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 459-467.
963. Özden, H. Ö. Yusuf Has Hâcib’e Göre Adalet Ve Mutluluk İlişkisi. IV. Uluslararası Felsefe Kongresi (13-14-15 Ekim 2016). Yoksulluk, Dayanışma ve Adalet. Bildiri Kitabı. Ed. M. F. Elmas & M. Becermen. Asa Kitabevi. Bursa: 261-267.
964. Özden, H. Ö. & Ö. Şaylıgil. Kutadgu Bilig ve Divan-ı Hikmet’deki Ahlâk Kavramı’nın Tıp Etiğine Katkısı. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 331-357. [Ayrıca krş. Özden 2001]
965. Özdiñç, A. Tıp Tarihi Açısından Kutadgu Bilig’in Önemi. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 358-366.
966. Özdiñç, R. İtikad-Siyaset Münasebetleri Zaviyesinden Kutadgu Bilig. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 125-136.

967. Sadıkov, K. Uyguropis'menniy Spisok Kutadgu Bilig: İstoçnikovedçeskiye i Tekstolojiçeskiye Konturı. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 15-26.
968. Sagınbeyava, B. Kutadgu Bilig'degi Til Kontseptinin Azırkı Kırgız Tilindegi Ekvivalenttuulugı. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 175-182.
969. Sağlam, S. Kutadgu Bilig, Sedd-i İskenderî ve Vagz-ı Azat'ta Adalet Kavramı. İsmail Çetışli Hatıra Kitabı. Haz. M. S. Çelepi. Akçağ Yayınları. Ankara: 472-491.
970. Sağlık-Şahin, S. Kutadgu Bilig'de Karşıtlıklara Bakış: İlişkisel Karşıtlıklar. Modern Türklük Bilgisi Araştırmaları. 13/4: 206-219.
971. Sağol-Yüksekkaya, G. Kutadgu Bilig'in Tenkitli Metni Üzerine Notlar I. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 52-60.
972. Sağol-Yüksekkaya, G. Kutadgu Bilig'in Tenkitli Metni Üzerine Notlar II. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 212-223.
973. Sarıkaya, E. Eski Türk Edebiyatında İlk Edebî Rüya: Oğurmuş'ın Rüyası. Türkiyat Mecmuası. 26/2: 345-370.
974. Sertkaya, O. F. Tüm Kelimesi Üzerine Yeni Değerlendirmeler. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. 5/3: 1063-1093.
975. Sev, İ. G. Kutadgu Bilig'de Zarf-Fiil Eki: {-gUkA}. 11. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı (26-27 Eylül 2016, Budapeşte-Macaristan). Bildirileri Kitabı. Bilkent Üniversitesi Yayınları. Ankara: 1-8.
976. Sibgatullina, A. Kutadgu Bilig ve Kazan Tatar Edebiyatı. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 177-183.

977. Şadinova, G. Cusip Balasagunnıñ Kutadgu Bilig Şıgarmasındagı Türkilik Céne İslamdık Dünyatanım Ustanımdarınıñ Médeni-Ruhani Sipatı. Tyur-kologiya. 1 [75]: 110-121.
978. Şeker, M. F. Kutadgu Bilig Aktüel Bir Metin midir? Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 37-41.
979. Şeker, M. F. Türk Düşüncesinin Dört Yol Ağzı: Kutadgu Bilig. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 130-137.
980. Şen, M. Kutadgu Bilig Bir Siyasetname Mi Yoksa Bir Nasihatname Midir? Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 83-87.
981. Şen, S. Kutadgu Bilig'de Diplomasi. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 537-545.
982. Tandoğan, M. Türk Dünya Görüşünün Şâheseri Kutadgu Bilig'de Temsil Makamı ve Faziletsiz İnsan. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 367-374.
983. Taş, İ. İslam Öncesi Türk Düşüncesi ve Kutadgu Bilig'de Kut. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 138-152.
984. Taş, İ. Kutadgu Bilig'de Kadın. Yûsuf Has Hâcib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 439-458.
985. Taş, İ. Kutadgu Bilig'de Söz Yapımı: Birleştirme ve Bir Tasnif Denemesi. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 183-193.

986. Tayirov, M. M. Proizvedeniye Velikogo Mıslitelya Tyurskogo Mira Cusupa Balasagina Kuttuu Bilim i Ego Znaçeniye v Sovremennom Mire. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri. Ed. Y. Yeşil. 3. Türk Eğitim-Sen Merkezi Yayınları. Ankara: 779-782.
987. Toprak, F. Kutadgu Bilig’de Yönelme Durumundaki Dönüştürülük Zamirlerinin İşlevleri. *Turkish Studies*. 11/20: 583-604.
988. Turan, E. & C. Uygur. Kırgız Türkçesiyle Kutadgu Bilig: Kuttuu Bilim. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 24: 77-85.
989. Tüngüç, K. Karahanlı Türkçesindeki Deyimler Üzerine Anlam Bilimsel Bir İnceleme. Erciyes Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Eski Türk Dili Bilim Dalı. Kayseri. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
990. Uçar, E. Kutadgu Bilig’in Kahire Nüshasının 1943’teki Faksimilesine Müdahalede Bulunuldu Mu? *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*. 2016/7: 33-40.
991. Uçar, M. Kutadgu Bilig’de Tek Kullanımlı Kelimelerin Kavram Alanı. 3. Beynəlxalq Türk Dünyası Araştırmaları Simpoziumunun Materialları. (25-27 May 2016 Bakı). Red. H. Koraş. Bakı: 393-398.
992. Unan, F. Kutadgu Bilig: Bozkır Aklı ile Şehir Aklının Buluşma Noktası. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 90-93.
993. Uyanık, M. Yûsuf Has Hâcib’e göre Mutluluk Bilgisi -Fârâbî’nin Tahsilu’s-Saade Tasavvuru Bağlamında Bir İnceleme-. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. *Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016)*. Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 80-114.
994. Uysal, B. & A. Fincan. Kutadgu Bilig’de Yaratıcılık ve Yaratma Algısı Üzerine. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3/8: 97-108.
995. Ünal, M. E. Kutadgu Bilig’de Hükümdar Telakkîsi ve Türk-İslam Siyasetnamelerinde “Sultân-ı Kâhir” Düşüncesi. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. *Uluslararası*

- Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 393-399.
996. Üşenmez, E. Yusuf Has Hacib: Kutadgu Bilig. Eskişehir: Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı.
997. Xelil, A. Kutadgu Bilik’de Dövlətçilik. Halk Cephesi. 22 Yanvar: 14.
998. Yanık, E. Mutluluk Ahlakı ve Kutadgu Bilig. Atatürk Üniversitesi. İlahiyat Fakültesi. Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı. Felsefe Tarihi Bilim Dalı. Erzurum. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
999. Yasin, Y. Kutadgu Bilig’de Laiklik Düşüncesi. Yûsuf Has Hâcib ve Ölümsüz Eseri Kutadgu Bilig. Ed. G. Sağol-Yüksekkaya. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları. Bişkek: 76-82.
1000. Yaylagül-Üstünel, Ö. Atebetü’l-Hakayık’ta Metinlerarasılık ve Önmetinsellik. 3. Beynəlxalq Türk Dünyası Araşdırmaları Simpoziumunun Materiaları. (25-27 May 2016 Bakı). Red. H. Koraş. Bakı: 525-529.
1001. Yaylagül-Üstünel, Ö. Kutadgu Bilig’deki Bazı Metaforlar. Modern Türklük Bilgisi Araştırmaları Dergisi. 12/3: 39-53.
1002. Yaylagül-Üstünel, Ö. Kutadgu Bilig’deki Düşünce Aktarımı. Modern Türklük Bilgisi Araştırmaları. 13/4: 166-178.
1003. Yıldırım, A. Kutadgu Bilig’de Hz. Peygamber Telakkisi. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. İstanbul: 400-415.
1004. Yıldız, H. & D. Apaydın. Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun ile Kutadgu Bilig Üzerine Konuştuk. Türk Edebiyatı. 518: 12-18.
1005. Yıldız, M. Kutadgu Bilig’de Gelenek ve Toplumsal Değişim. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 581-597.
1006. Yıldızlı, M. E. Kutadgu Bilig’de Dünya Metaforu. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Dergisi. 1/5: 55-76. [Ayrıca krş. Yıldızlı 2011]
1007. Yûsuf Has Hâcib. Kutadgu Bilig. Haz. M. Y. Yılmaz. İstanbul: Türk Dünyası Vakfı Yayınları.

- 1008.** Zavotçu, G. Kutadgu Bilig’de Dil ve Söz. Yûsuf Has Hâcib’in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Türk Dünya Görüşünün Şâheseri. Uluslararası Sempozyumu Bildiriler (18-20 Kasım 2016). Eds. A. Kavas et al. Türk Ocakları İstanbul Şubesi. İstanbul: 282-289.

2017

- 1009.** Alodalı, M. F. B. Yusuf Has Hacip’e Göre İnsan ve Toplum İlişkileri. I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi (12-17 Eylül 2017, Priştina-Kosova). Kongre Kitabı. Ed. G. Bayraktar Durgun & T. Korkmaz. Gazi Üniversitesi Yayınları. Ankara: 587-591.
- 1010.** Asker, R. Qutadgu Bilig Hikmetleri. Bakı: BXQR.
- 1011.** Asker, R. Yusuf Balasaguni ve Kutadgu Bilig Bibliyografyası. Bakı: AMBA.
- 1012.** Aydemir, Ö. K. Kutadgu Bilig’de Biyoiktidar. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi. 5/12: 97-102.
- 1013.** Başdin, A. & E. Topçu. Ortaçağda İhtiyat Bağlamında Hükümdarın Asli Bir Vazifesi: İstihbarat (Yusuf Has Hacib ve Nizamü’l Mülk Evreninde). Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 5/10: 560-571.
- 1014.** Birkan, G. Z. Kutadgu Bilig’de Değerler Öğretimi. İnönü Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı. Malatya. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
- 1015.** Çağbayır, Y. Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı: Ötüken Türkçe Sözlük. 5 Cilt. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- 1016.** Çakan, V. İslam Öncesi Türk Devletlerinde ve Kutadgu Bilig’de Kadın Algısının Karşılaştırılması. I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Kongresi (12-17 Eylül 2017, Priştina-Kosova). Kongre Kitabı. Ed. G. Bayraktar Durgun & T. Korkmaz. Gazi Üniversitesi Yayınları. Ankara: 139-141.
- 1017.** Çakan, V. Yusuf Hâs Hâcib’in Türk Düşünce Tarihi’ndeki Yeri. International Journal of Eurasian Education and Culture. 2: 42-48.
- 1018.** Çetinkaya, B. Kutadgu Bilig’de Kavramsal Metaforlar. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 19/2: 377-399. [Ayrıca krş. Çetinkaya 2001]

1019. Dağı, F. İlk İslamî Türk Metinlerinde (Kutadgu Bilig, Divânü Lûgati't Türk, Atabetü'l-Hakâyık, Divân-ı Hikmet) Halk Hekimliği. *Asos Journal: The Journal of Academic Social Science*. 5/53: 248-256.
1020. Eker, Ö. & A. Kök. Kutadgu Bilig'in Mısır Nüshasının Dizini Üzerine Notlar. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi*. 1/1: 85-116. [Ayrıca krş. Eker 2015]
1021. Elibek, T. K. Cusıp Balasagun Cöne Elevmettik-Saysı Katınastar. *Teoriyalık Cöne Saraptamalık-Şolu Zertteveler*. 46/2: 9-14.
1022. Ergene, O. Kutadgu Bilig'de Özel Adlar. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 58: 245-288.
1023. Gedikli, Y. Yusuf Has Hacib ve Kutadgu Bilig. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
1024. İrmalı, R. S. & G. Sağır. Liderlik Kültürü ve İnsan Doğası Üzerine: Yusuf Has Hacib Ve Niccolo Machiavelli Üzerinden Adnan Menderesi Okumak. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*. 9/1: 1-13.
1025. Karahan, A. Karahanlı Dönemi Türkçe Kur'an Çevirilerinde Allah'ın Ad ve Sıfatları Hakkında. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 41: 127-156.
1026. Kaya, F. & E. Akpınar. Kutadgu Bilig'de Türk Yemek Adabı ve Kültürü. *Turkish Studies*. 12/21: 335-348.
1027. Kaya, F. Kutadgu Bilig'e Göre Liderde Bulunması Gereken Temel Vasıflar. *Turkish Studies*. 12/33: 313-336.
1028. Kaya, U. Kutadgu Bilig ve Yusuf Has Hacib'in Eğitimle İlgili Görüşleri. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 1/1: 1-26.
1029. Kesin, T. N. Karışık Dilli Eserler ile Karahanlı Dönemi Metinlerinin İmla, Ses, Şekil ve Söz Varlığı Mukayesesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*. Samsun. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
1030. Kiyat, A. Kutadgu Bilig'de Fiillerin Durum Ekleri İle Olan İlişkisi ve Türkiye Türkçesi ile Karşılaştırılması. *Kırklareli Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı*. Kırklareli. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]

1031. Kuşakçı, S. & N. Ö. İyigün. An Ethical Administration Trilogy: The Concepts of Integrity, Justice, and Benevolence Based on Kutadgu Bilig and Siyasat-Nama. *İş Ahlakı Dergisi*. 10/1: 115-145.
1032. Küçük, B. Yusuf Has Hacib'in Doğumunun 1000. Yılında Kutadgu Bilig Uluslararası Sempozyumu. *Türk Yurdu*. 37/353: 95-100. (Tanıtma)
1033. Maden, S. & R. Demir. Atasözlerindeki Eskicil (Arkaik) Unsurlar. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 5/2: 189-200.
1034. Memmedova, A. Mukaddimetü'l-Edeb'de Türkçe İslami Terimler. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 4/2: 449-461.
1035. Mert, A. Kutadgu Bilig Nüshalarının Eskicilik Açısından Karşılaştırılması. *Bilig*. 80: 179-215.
1036. Mirzohidova, L. Divani Lügati't-Türk, Kutadgu Bilig ve Atabetü'l-Hakayı Eserlerinde Kullanılmış Mecazi Mürseller (Metonimler). *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*. 4/13: 454-462.
1037. Ölker, P. Humboldt'un Ergon-Energiya Dil Teorisine Göre Kutadgu Bilig ve Atebetü'l-Hakâyık'a Bir Bakış. 12. Uluslararası Büyük Türk Dil Kurultayı Bildiriler Kitabı (25-28 Eylül 2017, Bükreş-Romanya). Red. R. Özyürek et al. Ankara: 16-23.
1038. Özönder, S. B. Kutadgu Bilig I: Zaman-Mekân-Konuşur: XI. Yüzyılda Balasagun'dan Kâşgar'a, Balasagunlu'dan Kâşgarlı'ya. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*. 2/2: 12-63.
1039. Sertkaya, O. F. Hasan Ebû Kara Sâ'îl Şemsî'nin 1436 Yılında Herat'ta Uygur Harfleriyle Yazdığı Kasîde. Vefatının 20. Yılı Münasebetiyle Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu Hatıra Kitabı. Eds. A. İ. Öbek et al. *Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları*. İstanbul: 157-184.
1040. Sev, İ. G. Hıçkırık Sözcüğü Üzerine. 12. Uluslararası Büyük Türk Dil Kurultayı Bildiriler Kitabı (25-28 Eylül 2017, Bükreş-Romanya). Red. R. Özyürek et al. Ankara: 145-151.
1041. Sodikov, Z. Translational Ways of Poetic Figure Kutadgu Bilig (Wisdom of Royal Glory) into Modern Languages. *International Scientific Journal Theoretical & Applied Science*. 53/9: 83-88.

1042. Soydan, S. Çağatay Türkçesinin Bazı Eserlerinde Yer Alan Deyimlerin Anlam, Şekil Bakımından Kullanımı ve Kutadgu Bilig’de Tanıklanan Deyimler. *Turkish Studies*. 12/5: 431-460.
1043. Şakacı, B. K. Kutadgu Bilig’de Gönül Üzerine Bir İnceleme. *Türk Yurdu*. 37/357: 60-61.
1044. Şen, M. & A. F. Kalkan. Kutadgu Bilig’de Değerler Eğitimi Çerçevesinde İdeal İnsan. 2. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatları Öğretimi Sempozyumu Bildirileri. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü Anısına (17-18 Nisan 2017, Ankara). Eds. İ. Çetin & H. Çeltik. Ankara: 401-420.
1045. Şenol, H. & A. Ata. Rabguzi’nin Kısasü’l-Enbiyası’nın Yeni Baskısı Nedeniyle: Balasagun, Semerkant ve Harezm Hattı. 12. Uluslararası Büyük Türk Dil Kurultayı Bildiriler Kitabı (25-28 Eylül 2017, Bükreş-Romanya). Red. R. Özyürek et al. Ankara: 24-31.
1046. Takoğlu, T. Kutadgu Bilig’de Sıfat Fiil Kategorisi. Sakarya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Dili Bilim Dalı. Sakarya. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
1047. Taş, A. et al. Kutadgu Bilig’de Stratejik Düşünmenin İzini Sürmek. *Bilig*. 80: 147-178.
1048. Toprak, F. İnsan-ı Kâmil’e Bakışlarıyla Yusuf Has Hacip ve Hoca Ahmed Yesevî. *Bilig*. 80: 95-122.
1049. Tursun, İ. Kutadgu Bilig’in Üslûbu. Akt. Y. Yasin. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*. 2017/10: 153-158.
1050. Türker, Ö. Kutadgu Bilig ve Eski Türk Devlet Nazariyesi. Dede Korkut’un İzinde 30 Yıl, Prof. Dr. Üçler Bulduk’a Armağan, Türk Tarihine Dair Yazılar. Ed. A. Demir. Gece Kitaplığı. Ankara: 263-282.
1051. Uçar, E. Kutadgu Bilig Dizinindeki Bir Kelime Hakkında I: ilmek ‘inmek’ Üzerine. *Journal of Old Turkic Studies*. 1/1: 128-144.
1052. Uçar, E. Kutadgu Bilig Dizinindeki Bir Kelime Hakkında II: alık ‘kötü, fena’ Üzerine. Dede Korkut: Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi. 6/13: 63-70.
1053. Uçar, E. Kutadgu Bilig Dizinindeki Bir Kelime Hakkında III: idiş~idış ‘Kap’ Üzerine. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*. 6: 125-132.

1054. Uçar, E. Kutadgu Bilig Dizinindeki Bir Kelime Hakkında IV: emdi ‘Şimdi’ Üzerine. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi. 2/1: 36-39.
1055. Uçar, E. Kutadgu Bilig Dizinindeki Bir Kelime Hakkında V: yig ‘1. çiğ; 2. kötü, fena’ Üzerine. Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi. 1/1: 117-122.
1056. Vezvezoğlu, S. Eski Türkçede Askerlik Terimleri. Gazi Üniversitesi. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. Türk Dili Bilim Dalı. Ankara. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
1057. Xhafçe, M. Z. Şemsettin Sami’nin Kutadgu Bilig Çevirisi. Dede Korkut: Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi. 6/12: 173-180.
1058. Xolmuradova, M. Khutadgu Bilig Related to Lexical Medicine. Iranian Journal of Social Sciences and Humanities Research. 5/2: 79-82.
1059. Ziyai, A. Kutadgu Bilig Üzerine. Akt. Y. Yasin. Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi. 2017/9: 125-161.

2018

1060. Adıgüzel, A. Kutadgu Bilig’de Süreklilik Mefhumuna Semantik Bakış. IX. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildiri Kitabı (02-04 Kasım 2017, Malatya). Eds. İ. Erdem & E. Aycan. Malatya: 767-779.
1061. Arslan, H. Ç. Karahanlılar Dönemi’nin Metinlerinde İtaat Kavramı. International Journal of Languages Education and Teaching. 6/3: 237-250.
1062. Atay, T. S. Kutadgu Bilig’de Kötü Yönetim ve Kötü Yöneticilik Kavramları Kapsamında Bir İnceleme. Kocaeli Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Yönetim Bilimleri Bilim Dalı. Kocaeli. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
1063. Babayar, G. Kutadgu Bilig’te Geçen Türkistan ve Turan Terimleri Üzerine. Journal of Old Turkic Studies. 2/2: 26-49.
1064. Bozok, E. Kutadgu Bilig’de Maddi ve Manevi Temizliğe Dair Sözler. 2. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi Bildirileri. Eds. Y. Yeşil & S. Yıldırım. Türk Eğitim-Sen Genel Merkezi Yayınları. Ankara. 3: 534-543.

- 1065.** Bulut, G. Kutadgu Bilig’de Sofra Kültürü. Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun’dan Anadolu’ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu (1-7 Haziran 2018, Ulanbator-Moğolistan). Ed. Ş. Doğan & M. S. Güneş. Kesit Yayınları. İstanbul. 1: 485-500.
- 1066.** Çelik, A. Tarihî ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Küse- Fiili. İdil Sanat ve Dil Dergisi. 7/5: 485-496.
- 1067.** Çetin, A. Y. Kutadgu Bilig’de Tasavvufi Unsurlar ve Sonraki Dönemlere Aktarılması. Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun’dan Anadolu’ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu (1-7 Haziran 2018, Ulanbator-Moğolistan). Ed. Ş. Doğan & M. S. Güneş. Kesit Yayınları. İstanbul. 2: 1598-1611.
- 1068.** Çetin, T. Kutadgu Bilig’de Çocuk ve Çocuk Eğitimi. Cumhuriyet Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı. Sivas. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
- 1069.** Doğan, A. B. Eski Türkçede Yıjak, Sınjar, Buluñ Kelimeleri Üzerine Bir İnceleme. Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi. 3/2: 74-94.
- 1070.** Dönmez, S. & Ş. Koçak. Kutadgu Bilig’de Çocuk Eğitimi. Akra Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi. 6/15: 145-192.
- 1071.** Göksu, E. Kutadgu Bilig’e Göre Türk Savaş Sanatı. İstanbul: Kronk Kitap.
- 1072.** Gönen-Kayacan, S. Kutadgu Bilig’de Farkındalık. Turkish Studies. 13/12: 683-692.
- 1073.** Güler, H. Kutadgu Bilig’de Cesaret: Memlûk Sultanı Baybars Örneği. II. Uluslararası Türklerin Dünyası Sosyal Bilimler Sempozyumu Tam Metin Kitabı. Eds. O. K. Gül et al. Ankara: 77-82.
- 1074.** Halmuradova, M. Eski Türkçenin Semantik Özellikleri. Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu (19-20-21 Nisan 2018) Bildiri Kitabı. Eds. A. Taşagıl et al. İstanbul: 737-742.
- 1075.** İmin, T. On Textual Features of Old Uighur Vienna Manuscript of Kutadgu Bilig. Journal of Dunhuang Studies. 1/99: 43-54.
- 1076.** İsi, H. Eski Uygur Türkçesinde Kut Kıv İkilemesinde Geçen Kıv Sözcüğünün Tarihî Metinlerden Türkiye Türkçesine Serüveni. Dede Korkut: Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi. 7/15: 32-53.

1077. Kalafat, Ş. Kutadgu Bilig’de Geçen Bazı Hesap Terimleri. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 11/59: 138-152.
1078. Kalafat, Ş. Kutadgu Bilig’de Geçen İki Matematik Terimi Hakkında: Cibr ü Muḳābel(e) ve ‘Adet Cezri. Dil Araştırmaları. 23: 159-172.
1079. Kalaycı, Ü. Kutadgu Bilig’e Göre Şairler. Kesit Akademi Dergisi. 4/16: 432-441.
1080. Karahan, A. Karahanlı Türkçesi Edebi Eserlerinde Tarihsel Kişiler. 3. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (17-21 Ekim 2018, Buhara). Bildiriler Kitabı. Eds. M. D. Erdem et al. Ankara: 473-495.
1081. Kayasandık, A. Türkiye Türkçesinde Ölen Fiiller. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi. 7/1: 105-125.
1082. Kholmuradova, M. The Names of Drugs in Kutadgu Bilig. Drug Designing & Intellectual Properties International Journal. 2/2: 180-181.
1083. Kholmuradova, M. Thematic Groups of Lexical Units in Kutadgu Bilig. MedCrave. 2/2: 143-144.
1084. Kuşakcı, S. A Historical Approach to Sustainability in Management. Electronic Journal of Business Ethics and Organization Studies. 23/1: 6-13.
1085. Lkhagvabaatar, B. Kutadgu Bilig’in 2386’ncı Beyiti Üzerine. Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun’dan Anadolu’ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu (1-7 Haziran 2018, Ulanbator-Moğolistan). Ed. Ş. Doğan & M. S. Güneş. Kesit Yayınları. İstanbul. 1: 323-326.
1086. Macun, B. K. & Y. Kurtlu. Kutadgu Bilig’e Göre Yönetici ve Nitelikleri. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 28: 60-96.
1087. Malgarayeva, Z. B. & S. A. Kasabekov. Concepts of the Kazakh Philosophy in Historical Development. Journal of Philosophy, Culture and Political Science. 61/3: 28-34.
1088. Mert, A. Kutadgu Bilig Nüshalarında Dize Alınmayan Sözcükler. Gazi Türkiyat. 23: 221-232.
1089. Mert, O. Kutadgu Kutadgu Bilig’de Eylemler Vasıta Açısından Tümlenirken Kullanılan Dışa Dönük Görevli Dil Öğeleri. Yeni Türkiye. 99: 84-93.
1090. Morris, Ian D. “Ḥājib”. Encyclopaedia of Islam THREE. Brill: Leiden-Boston: 59-63.

1091. Mut'i, İ. Hakaniye Dili ve Onun Uygur Dili Tarihindeki Yeri. Akt. Y. Yasin. *Journal of Old Turkic Studies*. 2/1: 38-44.
1092. Nalbant, B. V. Kür/Kül 'Cesur, Kahraman' Sözcüğü Üzerine. *Türkbilig*. 35: 155-164.
1093. Nas, G. E. Atebetü'l Hakâyık ve Kutadgu Bilig'deki Tema Ortaklıkları: Dünya ve İyilik Kavramları. 13. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı (25-28 Eylül 2018, Varşova-Polonya). Ed. A. Doğan et al. Ankara: 423-428.
1094. Osmanof, M. Kutadgu Bilig'de {-gU}'lu İsim-Fiiller Üzerine. Akt. Y. Yasin. *Journal of Old Turkic Studies*. 2/1: 45-66.
1095. Özdemir, H. Kutadgu Bilig ve Eski Türk Yazıtları Üzerinden Türkçede Mekân ve Belirtme Eklerinin İlişkisi: Çuvaşça Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 5/31: 134-145.
1096. Özönder, S. B. Kutadgu Bilig II: Kutadgu Bilig'in Metin Türü ve Tarihsel Diyalektoloji İçin Değeri. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*. 3/2: 179-253.
1097. Öztürk, R. Tenri Kelimesinin Kutadgu Bilig'teki Kavram Alanı ve Bunların Esmayihüs-nâdaki Karşılıkları. *Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun'dan Anadolu'ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu (1-7 Haziran 2018, Ulanbator-Moğolistan)*. Ed. Ş. Doğan & M. S. Güneş. Kesit Yayınları. İstanbul. 2: 1200-1222.
1098. Qasimov, X. Yusif Balasaqunlu ve Azerbaycan Medeniyyeti. *Osmanlı Araştırmaları 2: Doğu ve Batı Türklüğünün Ortak Tarihî Devirleri ve Münasebetleri, Edebiyat-Kültür ve Sanat*. Ed. A. Aköz et al. Palet Yayınları. Konya: 109-114.
1099. Sev, İ. G. Kutadgu Bilig'de Emirdeki İsteklilik: {-AyIn}+ti-se. 13. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri Kitabı (25-28 Eylül 2018, Varşova-Polonya). Ed. A. Doğan et al. Ankara: 541-549.
1100. Sev, İ. G. Kutadgu Bilig'i "Pek, Çok" Anamlı Sözcükler Bakımından Değerlendirme. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*. 6/15: 435-432.

1101. Smagulov, N. & M. Amrina. Kutadgu Bilig ve Bengü İl (Ebedi Ülke) İdeolojisinin Hukuksal Temelleri. Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu (19-20-21 Nisan 2018) Bildiri Kitabı. Eds. A. Taşagıl et al. İstanbul: 83-90.
1102. Soydan, S. Kutadgu Bilig’de Tespit Edilen Bazı Sıfatlar. International Journal of Language Academy. 6/2: 13-38.
1103. Şen, S. Kutadgu Bilig’e Göre Türk Bilgesinin Özellikleri. Türk Yurdu. 38-370: 43-46
1104. Terzi, D. Kutadgu Bilig’de Bey Figürünün Otantik Liderlik Yaklaşımı Açısından Analizi. Sakarya Üniversitesi. İşletme Enstitüsü. İşletme Anabilim Dalı. Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı. Sakarya. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]
1105. Tokoeva, G. Türk Halklarının Gelişiminde Yusuf Balasaguni'nin Yeri ve Rolü. Yeditepe Üniversitesi Tarih Bölümü I. Uluslararası Türk Kültürü ve Tarihi Sempozyumu (19-20-21 Nisan 2018) Bildiri Kitabı. Eds. A. Taşagıl et al. İstanbul: 72-76.
1106. Toprak, F. Karahanlı Türkçesinde Çıça ve Tutaşı Sözcükleri Üzerine. Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi. 3/1: 3-12
1107. Tural, A. The Analysis of Kutadgu Bilig in Terms of Values Education. European Journal of Educational Research. 7/2: 203-209.
1108. Turan, F. Eski Türkçeden Orta Türkçeye Askeri Rütbe ve Unvanlar. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi. 58/1: 155-173.
1109. Uçar, E. Bemerkungen zu den späteren Interpolationen der Wiener Handschrift von Qutadyu Bilig. Unter dem Bodhi-Baum. Festschrift für Klaus Röhrborn. Anlässlich des 80. Geburtstags überreicht von Kollegen, Freunden und Schülern. Hrsg. Z. Özertural & G. Şilfeler. Vandenhoeck & Ruprecht: 385-396.
1110. Uçar, E. Eski Türkçe et- ve öt- Fiilleri Üzerine. Journal of Old Turkic Studies. 2/2: 79-97.
1111. Uçar, E. Kutadgu Bilig Dizinindeki Bir Kelime Hakkında VII: edle- Fiili Üzerine Bazı Düşünceler. Yeni Türkiye. 99: 94-103.

1112. Uçar, E. Kutadgu Bilig Dizinindeki Bir Kelime Hakkında: Etöz 'Vücut' Üzerine. Türkolojiya Dergisi. 4: 78-86.
1113. Uçar, E. Kutadgu Bilig Neşrindeki Birkaç Kelime Hakkında (Ayınla- ve Tak). Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi. 2/1: 208-214.
1114. Uçar, E. Kutadgu Bilig'de Geçen Ötüken Begi Üzerine Bazı Tespitler. Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi. 7/17: 106-114.
1115. Uçar, E. Kutadgu Bilig'in 221. Beyti Üzerine Düşünceler. Dede Korkut: Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi. 7/15: 107-112.
1116. Ünal, M. & M. Uysal. Doğu ve Batı Kültürlerinde Siyâsetnâme Geleneği: Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig ve Machiavelli'nin II Principe Örneği. Tarih Okulu Dergisi. 11/35: 249-280.
1117. Yaylagül-Üstünel, Ö. Kutadgu Bilig'de Selamlaşma. Selamlaşma. Haz. E. Gürsoy Naskali. Libra Yayınevi. İstanbul: 57-65.
1118. Yıldız, Ş. Kutadgu Bilig'de Sıfat-Fiil Kullanımı Üzerine Kısmî Bir İnceleme. Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi. 3/6: 136-148.



Received: 16.12.2018

Accepted: 24.12.2018

Published: 10.01.2019

JOTS, 3/1, 2019: 240-244

**SARTKOJAULI, K. Записки казахского тюрколога / The
Kazakh Turkologist's Notes / Kazak Türkoloğun Notları,
Arıs Yayınevi, Almatı, 2018, ss. 475,
ISBN: 978-601-291-402-3**

Osman KABADAYI

Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty/Kazakhstan)

E-mail: kabadayiosman@yandex.com

Köktürk alfabesinin sırrının 1893 yılında V. THOMSEN tarafından çözümlenip okunmasından sonra yazıtlarla ve dolayısıyla Eski Türkçe dönemiyle ilgili çalışmalar bir ivme kazanmıştır. Köktürk dönemi yazıtlarıyla ilgili ilk bilimsel çalışmalar arasında W. RADLOFF (1894), V. THOMSEN (1896), P. M. MELIORANSKIY (1899), Necip Âsım (1924), Şemseddin Sâmî, H. N. ORKUN (1936-1941), S. E. MALOV (1951), R. GIRAUD (1961), G. AYDAROV (1966), T. TEKİN (1968), A. N. KONONOV (1980), G. ABDURAHMANOV-A. RÜSTEMOV (1982) gibi araştırmacıların eserleri yer almaktadır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de Türklük Bilimi alanında Eski Türkçe dönemiyle ilgili çalışmalar artarak devam etmektedir. Kazak akademisyenler arasında özellikle Köktürkçe dönemiyle ilgili ilk çalışmaların G. AYDAROV'a ait olduğu görülmektedir.



Araştırmalarını Eski Türkçe dönemi ve yazıtlar üzerinde yoğunlaştıran Kazak akademisyenlerden biri de Karjaubay SARTKOJAULI'dır. 21 Mart 1947 yılında Moğolistan'ın Bayan-Ölgii bölgesinde dünyaya gelen Moğolistan Kazaklarından olan SARTKOJAULI, lisans eğitimini 1968-1973 yılları arasında Moğolistan Millî Üniversitesinde tamamlamıştır. 1985-1988 yılları arasında St. Petersburg Üniversitesi Şarkiyat Enstitüsü'nde lisansüstü eğitimini tamamladıktan sonra 1989 yılında doçent, 2008 yılında da profesör unvanını almıştır. 1990-1993 yılları arasında Moğolistan Cumhuriyeti Büyük Meclisinde milletvekili olarak görev yapan araştırmacı, 2001 yılından itibaren Kazakistan'ın Astana şehrindeki L. N. Gumilev Avrasya Millî Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nde görev yapmaktadır. SARTKOJAULI'nın monografik çalışmaları arasında şunlar yer almaktadır:

1. Birleşik Türk Kağanlığı, 2002.
2. Orhon Muraları 1. Kitap [Orhon Mirası 1. Kitap], 2003.
3. Orhon Eskertkişteriniñ Toliq Atlası [Orhon Anıtlarının Atlası], 2005.
4. Bayırğı Türik Jazuwınıñ Genezisi [Eski Türk Yazısının Oluşumu] 2007.
5. Köne Türki Jazba Ädebiy Ülgileri: Orhon Muraları [Eski Türkçe Yazılı Edebi Örnekler: Orhon Mirası], 2011.
6. Orhon Muraları 2. Kitap [Orhon Mirası 2. Kitap], 2012.
7. Konar Göçerlerin Sanat Galerisi, 2012.
8. Üysin Handığı [Wu sun Hanlığı], 2016.
9. Mongoliyadağı Ejelgi jäne Bayırğı Türik Mayda Jazuwları [Moğolistan'daki Kadim ve Eski Türkçe Küçük Yazıtlar], 2016.
10. Tas Kitaptıñ Kupiyası [Taş Kitabının Gizemi], 2017.

Bu çalışmalara ek olarak SARTKOJAULI'nın 2017 yılında çıkan *Tasta Kalğan Tağılum*¹ başlıklı kitabına da bu satırlarda değinmek yerinde olur. Sözkonusu eser araştırmacının birkaç makalesini, ekseriyetle röportajlarını ve meslektaşlarının onun hakkındaki görüş ve düşüncelerini içermektedir.

¹ Eserin künyesi şu şekildedir: SARTKOJAULI, K. (2017). *Tasta Kalğan Tağılum*, Almatı: Kazak Tili Basması.



2018 yılında Kazakistan'ın Almatı şehrinde, Arıs Yayınevinden çıkan *Kazak Türkoloğun Notları* başlığını taşıyan ve bu satırlara konu olan eser ise SARTKOJA-ULI'nın Eski Türkçe dönemiyle ilgili kaleme aldığı makalelerinden oluşmaktadır. Üç dilde ve üç bölümden meydana gelen kitabın birinci bölümünde makalelerin Rusçası, ikinci bölümünde İngilizcesi, üçüncü bölümünde de Türkiye Türkçesi yer almaktadır.

Kitabın birinci bölümünde yer alan Rusça makaleler şu başlıkları taşımaktadır:²

Karjaubay Sartkojaulı. Avtobiografiya (s. 5-8)

Filosofskiy analiz vliyaniya dvernyeturksoy tengrianskoy religii na sovremennie mirovie religii (s. 9-23)

Orda-balık (Har-balgas) – stolitsa Tyurkskovo kaganata (s. 24-29)

Dvernyeturkskiy mavzoley rannevo srednevekov'ya (s. 30-41)

Naçalo obsujdeniya materialov grobnitsı Mayhan-ul (s. 42-58)

Etničeskie problemı Tret'evo tyurkskovo kaganata (s. 59-81)

Termin "eb" v dvernyeturkskom pamyatnike (s. 82-86)

Mongol'skie plemena v period Tyurkskovo kaganata (s. 87-99)

Naydena mogila Çingishana (s. 100-113)

Ata dombra, naydannaya na Altaye (s. 114-151)

Tekstı Hoyt-Tamira (s. 152-173)

Sujinskiye nadpisi (s. 174-189)

Tekst s dverneuygurskoy grafikoy (s. 190-205)

Epitafiya printsa Karı-çora (s. 206-227)

Dvernyaya nadpis', naydannaya na Altaye, v mestnosti maloye Oygırskoye uşçel'ye (A.K.O. III) (s. 228-236)

² Rusça makalelerin başlıkları Kiril harflerinden Latin harflerine aktarılarak verilmiştir.



Altayskaya Şiveti-Kayrhanskaya nadpis' (A. Sch. I) (s. 237-246)

İhe-Ashatskiye nadpisi (s. 247-258)

Dverniye muzikal'nıye instrumentı tyurkskih narodov (s. 259-271)

Koneçnaya rifma v dvernetyurkskoy i dvernemongol'skoy poezii (s. 272-287)

Naçal'naya rifma v dvernetyurkskom i dvernemongol'skom stihoslojenii (s. 288-305).

Kitabın ikinci bölümünü oluşturan İngilizce makaleler ve sayfa numaraları şu şekildedir:

Kharjaubay Sartkozhauly. Autobiography (s. 307-308)

The Appearance and Formation of the Ancient Turkic Written Language (s. 309-322)

The New Discovery – The Dromos Mausoleum of the Ancient Turkic People (preview) (s. 323-334)

The Spirit on a Silver Bowl Found in the Zaamar Burial Chamber (s. 335-340)

The Altai Shivety Inscription (s. 341-350)

The Ancient Inscription Found in the Altai Small Ogyr Gorge Region (A.K.O. III) (s. 351-359)

The Ancient Dombryra Found in Altay (s. 360-371).

Eserin üçüncü bölümünde ise Türkçe makaleler yer almaktadır. Bu bölümdeki makalelerin başlıkları ve bulunduğu sayfa numaraları şu şekildedir:

Karjaubay Sartkojauly. Otobiyografi (s. 373-376)

Tarihi Yazıtlar: Problemleri ve Metotları (s. 377-383)

Hoyto-Tamir (Moğolistan)'dan Yeni Yazıtlar (Ön neşir) (s. 384-404)

Eski Uygur Harfi ile Yazılmış Metin (s. 405-417)

Kari Çor Tigin Anıt Mezar Kitabesi (s. 418-433)

Orhon Metinlerindeki Bazı Verilere Yeni Açıklama (s. 434-442)

Eski Türkçedeki D (ž, j) Fonemi Üzerine (s. 443-448)



Eski Türk Dombirasındaki (Saz) Yazı (s. 449-461)

Eski Türk Runik Yazıdaki “Çıt” Sözü Hakkında (s. 462-466)

Erken Ortaçağdaki Eski Türklerin Elbiseleri Hakkında (s. 467-471).

Kitabın son dört sayfasında da eski Türk kültüründen izler taşıyan resimler bulunmaktadır.

Bilindiği üzere Moğolistan’da ve Orta Asya’nın pek çok yerinde Eski Türk yazıtları dağınık vaziyette bulunmaktadır. Araştırmacı, doğup büyüdüğü coğrafyaya hâkim olmanın verdiği imkânları da kullanarak pek çok yazıtı yerinde görmüş, yazıtlar üzerinde incelemeler, çizimler yapma fırsatını elde etmiştir. Bu yazıtlardan biri de Moğolistan’daki Hoyto-Tamir yazıtıdır. Yazar *Tekstı Hoyt-Tamira* başlıklı makalesinde 22 adet yazıt metnini ele alıp değerlendirmiş, metinlerin orijinal harfli şekillerine de araştırmasında yer vermiştir. Bu şekillerden bazıları araştırmacının kendi el çizimleridir.

Tekst s dverneuygurskoy grafikoy başlıklı makalesinde yazar, Batı Moğolistan’daki Uvs bölgesinde 1955 yılında bulunan Uygur harfli bir anıtı değerlendirmiştir. Günümüzde Moğolistan’ın Uvs Bölgesindeki Araştırma Müzesinde korunan anıt üzerinde 8 satırlık Uygur harfli bir yazıt yer almaktadır. Sözkonusu makalede 8 satırlık bu yazıt değerlendirilmiştir.

Epitafiya printsa Karı-çora başlıklı makalede 795 yılında vefat eden Uygur prensi adına dikilen Karı Çor Tigin yazıtının 17 satırlık Köktürk harfli ve Çince metnine yer verilmiştir. Makalede ayrıca yazıtın Çince bölümünün metni, aktarılması ve açıklamaları da bulunmaktadır.

The Ancient Dombryra Found in Altay başlıklı makalede 2008 yılında Moğolistan’ın batısındaki Hovda ili, Manhan ilçesi sınırlarında yer alan ve bir çoban tarafından keşfedilen *Nuhen Had* isimli mağarada bulunan üstünde Köktürk harfli bir yazıtın da yer aldığı eski bir saz olan dombıra incelenmiştir.

Üç dilde (Rusça, İngilizce, Türkçe) Eski Türkçe ile ilgili makalelerinin bir kısmını bir araya getirip okuyucusuyla buluşturan Karjaubay SARTKOJAULI’na ve eseri yayımlayan Arıs yayınevinin müdürü Dr. Ğarifolla ĞNES’e teşekkür ediyoruz.



Received: 07.09.2018

Accepted: 23.10.2018

Published: 10.01.2019

JOTS, 3/1, 2019: 245-249

YİĞİTOĞLU, Ö. Könjül Tözin Ukıtdaçı Nom ve Salt-Bilinç Öğretisi, Klaus Schwarz Verlag, Berlin, 2018, 256 pp. ISBN: 978-387-99-7476-4

ERDEM UÇAR

Prague/Czech Republic
E-mail: merdemu@gmail.com

British Museum’da muhafaza edilen Or. 8212 (108) kayıt numaralı Uygur harfli bir mecmuanın içerisinde Budist felsefe ile ilgili 15 yapraktan (= 405 satır) oluşan bir risale bulunmaktadır. Yazmanın sonunda eserin adı 心 [könjül] tözin ukıtdaçı nom olarak gösterilmiştir. Eser, *Vapşı* (< Çince 法師 *fashi*) *Bakşı* adında bir Uygur bilgini tarafından telif edilmiş, *Çisuya Tutuñ* veya *Çisön Tutuñ*¹ isimli bir kişi de eseri yazıya geçirmiştir. Eserin telif mi yoksa tercüme mi olduğu konusunda kesin bir şey söylenememektedir. Bu konudaki tartışmalar için bk. Laut 1986: 153-154.

ARAT, Budist kavramları incelediği *Uygurlarda İstıhlara Dair* başlıklı makalesinde “L.” (= Londra) kısaltmasını kullanarak birkaç yerde bu yazmaya atıfta

¹ İsimin ikinci kısmı *tutuñ* konusunda belirsizlik yoktur, ama *çisön*’ün kökeni şüphelidir. Bu konudaki tartışmalar için bk. Yakup 2010: 11.

bulunmuştur (1942: 56-81). SHŌGAITO, yazmanın yarısını neşredip açıklamalarla birlikte metni tercüme etmiştir (1976: 017-035). TEKİN, yazmanın tamamını neşredip açıklamalarla birlikte metni Almancaya tercüme etmiştir (1980). Daha sonra, eseri Türkçe olarak tekrar neşretmiştir (2008: 113-186). LAUT, TEKİN'in Almanca neşri hakkında oldukça dikkate değer tespitler yapmıştır (1986). Bunun dışında *Old Turkic Word Formation* ve *Uigurisches Wörterbuch* gibi Uyguristğin temel kaynaklarında da metin hakkında çeşitli düzeltmeler olduğunu hatırlatmalıyım. Dolayısıyla bu metne daha önce birçok kişinin temas ettiğini söylemek mümkündür.

1. Giriş (s. 9-40) bölümünde, Uygurca eserin içeriği incelenmiştir. İlk olarak, *Mahāyāna Budizminde Bazı önemli Kavramlar* ve sonra da *Madhyamika ve Yogācāra Okullarının Bazı Önemli Görüşleri* ele alınmıştır. *Metinde Geçen Önemli Terimler* başlığı altında eserdeki dört temel kavram olan *bilinç* (Skr. *citta*, *vijñāna*), *salt bilinç* (Skr. *cittamātra*), *boşluk* (Skr. *sūyatā*) ve *nom* (Skr. *dharma*) kavramları üzerinde durulmuştur. Giriş bölümünün sonunda Uygurca metnin özeti verilerek eserde ileri sürülen düşünceler kısaca özetlenmiştir.

2. Metin (s. 41-75) bölümünde Uygurca yazmanın harfçevrimi ve yazıçevrimi birlikte gösterilerek sunulmuştur.

Giriş kısmında “bazı satırlarda *n* ve *q* harflerinin yazımında ayırt edici olması nokta veya iki nokta kullanıldığı” (s. 10) söylene de orijinal yazmada çift noktayla yazılan *qāf*ların baskıda çıkmadığı görülmektedir. Mesela, *twydwraq'ly* (s. 44), vs. Bunun dışında birkaç yerde görülen dizgi hatası da dikkati çekmektedir: *söylenir* (s. 83), vs.

Orijinal metinde Uygurcada karşılığı olmamasına rağmen bazı Çince kelimeler, Çince karakterlerle yazılmıştır. Uyguristikte bu kelimelerin metinde nasıl gösterilmesi gerektiği konusu daha önce tartışılmıştır. Bu tartışmanın neticesinde Uygurca metinlerdeki Çince karakterin okunuşu için *ondoku* ve *kondoku* yöntemleri teklif edilmiştir. *Ondoku* yönteminde Çince karakter anlamı gösterilmeden metne yansıtılırken, *kondoku* yönteminde Çince karakter anlamlandırılarak okunur. İki yöntem hakkında daha geniş bilgi için bk. Sertkaya 1986: 44-45 ve Tekin 2008: 180-183.

Köñül Tözün Ukittaçı Nom'un SHÖGAIŦO ve TEKİN tarafından yapılan neşirlerinde *ondoku* yöntemi uygulanırken, bu neşirde *kondoku* yöntemi uygulanmıştır. Neşirde uygulanan *kondoku* yöntemini bir örnekle göstermeye çalışayım:

ayayu ağırlayı yükünür m(ä)n ÜÇ ĀRDİNİLÄR kutıña

”y'yw ”qyrl'yw ywkwnrmn 三寶l'r qwtynk' (001 [s. 41]).

Buna göre, 三寶 *sanbao* karakterleri yazıçevrimde anlamlandırılarak üç *erdini* ile okunmuştur. Aslında orijinal yazmada üç *erdini* geçmemektedir. Nâşir, 三寶 *sanbao* karakterlerinin Uygurcada üç *erdini* olduğunu tahmin ederek neşre bu okuyuşu ilave etmektedir. Böyle bir yöntem orijinal metne sonradan yapılan bir müdahale sorununu ortaya çıkarmaktadır. Hâlbuki *ondoku* yöntemi uygulanıyordu, böyle bir sorunla karşılaşılmayacaktı.

Metnin neşirindeki ve dizinindeki birkaç noktaya dikkat çekmek istiyorum.

sanamak için dizinde 'saymak' anlamı yanında 'saygı göstermek' de gösterilmiştir (s. 208), ama metinde kelimenin böyle bir anlamına hiçbir yerde rastlanmaz. Fiilin anlamı için bk. Erdal 1991: 423.

tapla- için dizinde 'inanmak' anlamı gösterilmiştir (s. 212). Kelimenin doğru anlamı için bk. Erdal 1991: 447.

44. satırdaki *m(e)n körüm*, tercümede iki ayrı kavram gibi düşünülmüştür (s. 78), ama burada tek bir kavram olan Skr. *ātma* 'benlik fikri' sözkonusudur.

adroyu bar- (s. 102) açıklamasında bu okunuşa temel olan okunuş hakkında daha önce Shögaito 1976: 023'te ortaya konan tespit gözden kaçırılmıştır. Hâlbuki Erdal 1991: 476-477'de bu bilgi belirtilmiştir.

390-391. ve 393. satırdaki (s. 74) *küsnek*'in okunuşu ve dizinde verilen 'ağın örgü kısmı' (s. 200) anlamı üzerinde Erdal 1991: 639, dip. 305'e bakılıp tekrar düşünülmelidir.

Dizinde iki adet *seril-* I ve II maddesi bulunmaktadır (s. 209), ancak bunlar aynı fiilin iki farklı anlamda kullanılmasından başka bir şey değildir. Bunun için

iki maddenin tek bir maddede toplanması gerekmektedir. İşin ilginç kısmı bu durum açıklamalar bölümünde izah edilmiştir (s. 110). Aynı maddede toplanması gereken diğer maddeler için bk. *süzülmek I ve II* (s. 211).

Eserin Giriş kısmında “*metnin yazıçevriminin Göttingen Ekolüne göre yapıldığı*” (s. 18) belirtilse de bazı okunuşlarda bu ekole aykırı okunuşların bulunduğu görülmektedir. Mesela, *ört-* (s. 43), *örtül-* (s. 41), *et’öz* (s. 63), *ohşatı* (s. 58), vs.

Açıklamalar bölümündeki *sımık* kelimesi hakkındaki < Ar. *zībak* < Far. *jīwa* ‘cıva’ izahı (s. 131) ayrıntılı bir açıklamaya muhtaç gibi gözükmektedir.

Dizinde, *yañirtukan* madde başı olması gerekirken *yañır-* ‘şimdi olmak, yeni olmak, oluşmak’ maddesi altında dizinlenmiştir (s. 227). Eski Türkçe *yañirtukan* için bk. Erdal 1991: 61.

3. Tercüme (s. 77-88) bölümünde Uygurca metin Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

4. Açıklamalar (s. 89-132) bölümünde Uygurca metne dair dikkatler paylaşılmıştır.

5. Terim, İbare ve Deyimler (s. 133-162) bölümünde Uygurca metindeki deyimsel ibareler ayrı bir başlık altında listelenmiştir.

6. Dizin (s. 163-243) bölümünde Uygurca metnin üç farklı dizini sunulmuştur: 1. Uygurca Dizin (s. 163-231); 2. Sanskritçe-Uygurca Dizin (s. 232-241) ve 3. İkilemeler Dizini (s. 242-243).

Eser, Kaynakça, Kısaltmalar ve Diğer İşaretler (s. 244-254) bölümüyle son bulmaktadır.

Çalışma, *Köñül Tözün Ukıttacı Nom* isimli risalenin Uyguristikteki dördüncü, Türkçedeki ikinci neşridir. Budist Uygur felsefe dünyasını yansıtmaya bakımından büyük bir değere sahip olan bu eseri Türkçede tekrar neşreden yazarı tebrik ederim.

Kaynakça

ARAT, R. R. (1942). “Uygurlarda İstıhlara Dair”, *Türkiyat Mecmuası*, 7-8: 56-81.

CLAUSON, Sir G. (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, Oxford: Oxford University Press.

ERDAL, M. (1991). *Old Turkic Word Formation, a functional approach to the lexicon*, Vol. 1-2, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag.

LAUT, J. P. (1984). “Buddhistische Uigurica aus der Yüan-Zeit. Teil I: HSIN Tözin Oqidtači Nom. Teil II: Die Geschichte von Sadāprarudita und Dharmodgata Bodhisattvā. Mit 42 Faksimiles, Budapest: Akadémiai Kiadó 1980. 383 S. 8^o (Bibliotheca Orientalis Hungarica. XXVII.) ISBN 963 05 1055 3”, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft*, 134: 152-156. (Rezension)

RÖHRBORN, K. (2010). *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, Neubearbeitung, I. Verben, Band 1: ab- - äzüglä-*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

RÖHRBORN, K. (2015). *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, Neubearbeitung, II. Nomina-Pronomina-Partikeln, Teil 1: aasvık*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

RÖHRBORN, K. (2017). *Uigurisches Wörterbuch, Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien, Neubearbeitung, II. Nomina, Pronomina, Partikeln, Band 2: aš-äzüük*, Stuttgart: Franz Steiner Verlag.

SERTKAYA, O. F. (1986). “Eski Türk Şiirinin Kaynaklarına Toplu Bir Bakış I”, *Türk Dili*, 409: 43-80.

SHŌGAI TO, M. (1976). “Uigurugo shahon daiei hakubutsukan-zō Or. 8212-108 ni tsuite” [On the Uyghur manuskript Or. 8212 (108) of the British Museum], *The Tōyō Gakuhō*, 57/1-2: 017-035.

TEKİN, Ş. (1980). *Buddhistische Uigurica aus der Yüan-Zeit, Teil I: HSIN Tözin Oqidtači Nom, Teil II: Die Geschichte von Sadāprarudita und Dharmodgata Bodhisattvā mit 42 Faksimiles*, Budapest: Akadémiai Kiadó.

TEKİN, Ş. (2008). “Budist Felsefesinin Bilgi Nazariyesiyle İlgili Uygurca Telif Bir Eser: Vapşı Baqşı'nın Köngül Tözin Uqıttaçı Nom (Bilincin Tabiatını Öğreten Kitap) Adlı Eserinin Çevriyazı, Tercüme, Açıklamalar ve Tıpkıbasımı”, *Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 32/2: 113-186.

YAKUP, A. (2010). *Prajñāpāramitā Literature in Old Uyghur*, BTT 28, Turnhout (Belgium): Brepols Publishers.



Received: 11.10.2018

Accepted: 21.12.2018

Published: 10.01.2019

JOTS, 3/1, 2019: 250-252

ÖZERTURAL, Z. & G. ŞILFELER (Hrsg.). Der östliche Manichäismus im Spiegel seiner Buch- und Schriftkultur, Vorträge des Göttinger Symposiums vom 11./12. März 2015, de Gruyter Akademie Forschung, Berlin-Boston, 2018, VIII+160 pp. ISBN: 978-3-11-059145-3

Erdem UÇAR

Prague/Czech Republic
E-mail: merdemu@gmail.com

Kısaca tanıtacağım çalışma, III. Göttingen Manihaizm çalıştayında (11-12 Mart 2015, Almanya) sunulan bildirilerden meydana gelmektedir. Bu çalıştayın benzeri daha önce yine aynı yerde 2010 yılında düzenlenmiş ve bildiriler 2011'de ÖZERTURAL ve WILKENS tarafından neşredilmiştir. Bk. *Der östliche Manichäismus - Gattungs- und Werksgechichte, Vorträge des Göttinger Symposiums vom 4./5. März 2010* (Berlin-Boston: de Gruyter Akademie Forschung). Tanıtımını yaptığımız çalıştayın teması *Eine untergegangene Weltreligion: der Manichäismus im Spiegel seiner Buch- und Schriftkultur* [Kayıp Bir Dünya Dini: Kitabının ve Yazılı Kültürünün Aynasındaki Manihaizm] olarak belirlenmiştir. Bildiriler üç ana guruba ayrılmıştır ve toplantıda 12 bildiri sunulmuştur. Çalışmanın başında *Einleitende Bemerkungen*



(s. 1-3) başlığı altında toplantıda sunulan bildiriler Klaus RÖHRBORN tarafından kısaca tanıtılmıştır. Bu nedenle bildirilerin hepsini burada tanıtmayıp bildirilerin başlıklarını göstermekle yetineceğim. Toplantıda sunulan bildiriler şunlardır:

Teil I. Religionswissenschaftliche Einführung

Weber, C. Wie sinnvoll ist die religionswissenschaftliche Kategorie des Synkretismus? – Bausteine zu einer Bewertung des Manichäismus als synkretistische Religion (s. 7-16)

Teil II. Der östliche Manichäismus in seiner eigenen Überlieferung

Kósa, G. The Manichaean Pantheon in the Xiapu Manuscript Entitled ‘Moni Guangfo 摩尼光佛’ (s. 19-34)

Morano, E. Religion in hymns: a Parthian bifolio in Manichaean script from Turfan with hymns to the Father of Greatness (s. 35-56)

Özertural, Z. Das Problem der Seele im uigurischen Manichäismus (s. 57-72)

Raschmann, S.-C. Neues zu nwyðm? „Einladung“ aus dem Arat-Nachlass, Istanbul (s. 73-86)

Röhrborn, K. Die alttürkischen Uranfangs-Invokationen (s. 87-94)

Teil III. Der östliche Manichäismus und interkulturelle Fragestellungen

Reck, C. Manichäisch oder christlich? Detektivische Arbeit an einem soghdischen Turfanfragment (s. 97-104)

Tardieu, M. La réécriture manichéenne de la Princesse amoureuse d’un joueur de nây (s. 105-114)

Tongerloo, A. van Die Drei Siegel als Tore der Religion des Lichtes (s. 115-124)

Tubach, J. Traditionen des östlichen Manichäismus in der arabischen Überlieferung bei Ibn an-Nadīm (s. 125-140)

Wendtland, A. Zum manichäischen Ursprung sogdischer Lehnwörter in buddhistischen uigurischen Texten: Gab es ein manichäisches religiöses Vokabular im Sogdischen? (s. 141-150)

Wurst, G. Zwei bislang übersehene patristische Belege für das manichäische Bemafest (s. 151-166).



Bildiriler içerisinde Türk Manihaizmi hakkındakilerden kısaca bahsetmek istiyorum. ÖZERTURAL, *Das Problem der Seele im uigurischen Manichäismus* (s. 57-72) başlıklı bildirisinde Uygur Manihaizm’indeki ruh problemini ele almıştır. Makalede, ruh kavramı hakkındaki terimlere değinilmiş ve Eski Türkçe *özüt~üzüt*’ün kökeni üzerine bir teklif sunulmuştur. RASCHMANN, *Neues zu nwyδm’* „*Einladung*“ *aus dem Arat-Nachlass, İstanbul* (s. 73-86) başlıklı bildirisinde, II. Dünya Savaşı sırasında kaybolan, ama ARAT’ın terekesinde fotoğrafı bulunan *U 9340 (Arat 109a/024) numaralı Uygurca fragmanın yazıçevrimini ve tercümesini yapmış, metinde geçen *nwydma* (< Soğdça *nwyδm’* [nivēδmā] ‘davet’) hakkında bazı yeni yorumlar ortaya koymuştur. RÖHRBORN, *Die alttürkischen Uranfangs-Invokationen* (s. 87-94) başlıklı bildirisinde Manihaist Uygurcadaki münacat metinlerinin yapısı ve içeriği üzerinde durmuştur.

Çalıştayı düzenleyenleri, bildirileri yayıma hazırlayanları ve enfes bir baslıkla eseri neşreden De Gruyter yayınevini tebrik ederim.